İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • SAYI 11 • AĞUSTOS-EYLÜL 2008 • 8 YTL

NOTOS ÖYKÜ 11

YAŞAMINIZI DEĞİŞTİRİR

W. Somerset Maugham
John Updike
Diego Tatián
Kamiran Bedir-Xan
Dilawer Zeraq
Demir Özlü
Nihat Ziyalan
Hüseyin Yurttaş
Mehmet Yaşın
Ahmet Büke
Pınar Sönmez
Altay Ömer Erdoğan
Yalçın Tosun
Onur Caymaz
Sine Ergün
Ali Ünal
Bülent Ata
Gülcan Çolak
Onur Okumuş
Binnur Akhun Önen

Türkiye'de bir Kürt edebiyatı var mı?

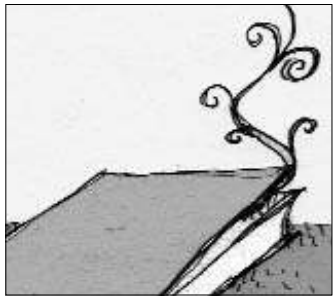
Fanzin
Ötekinin sesi

Mehmet Yaşin
Dünyanın ucuna yolculuk ve Lezzet Durakları

Yaşar Kemal Çehov'un öyküsünü seçti

ISSN 1307-1181

içindekiler

AGANTA

3 Z kuşağı, Canavar Eleştirmen, Walcott-Naipaul, Sagan...

ÖYKÜ

16 **W. Somerset Maugham**
Bay Çokbilmiş

22 **John Updike**
A&P

30 **Diego Tatián**
Laura'nın Bin Bir Öğle Uykusu

34 **Kamiran Bedir-Xan**
Yaşlı Kartal

39 **Dilawer Zeraq**
Gecenin Yorganı

58 **Demir Özlü**
Büyük Ev

60 **Nihat Ziyalan**
Düşmeden Önce

65 **Hüseyin Yurttaş**
Nergis

81 **Mehmet Yaşın**
İn

82 **Ahmet Büke**
Belki

98 **Altay Ömer Erdoğan**
O Eski Adresini Değiştir Artık...

101 **Yalçın Tosun**
Mola

104 **Sine Ergün**
Cenaze Evi

121 **Ali Ünal**
Her Yerden Çok Uzakta

126 **Bülent Ata**
Karne

127 **Gülcan Çolak**
Çirkin Ördek Yavrusu

130 **Onur Okumuş**
Dünya Başıma Yıkıldı

132 **Binnur Akhun Önen**
Tepsi

GÜNÜN KONUSU

44 **Türkiye'de bir Kürt edebiyatı var mı?**
Semih Gümüş, Lal Laleş, Muhsin Kızılkaya, Îrfan Amîda, Selim Temo, Şener Özmen, Abidin Parıltı, Dilawer Zeraq, Fırat Cewerî, Kawa Nemir, Şeyhmus Dikmen, Yunus Eroğlu, Remezan Alan, Yaqob Tilermenî

SÖYLEŞİ

72 **Mehmet Yaşin**
"Denize atılan taşın oluşturduğu daireler gibi yayıldı yayıldı..."

106 **Onur Caymaz**
"Hayatın tüm renklerinden geçmeli insan."

YAŞAR KEMAL'İN SEÇTİKLERİ

84 **Anton Çehov** Bu Kadarı da Fazla

GENÇ YAZAR ADAYLARINA ÖNERİLER

111 **İlk 10 Şiir Kitabı**

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

114 **Fanzin-Ötekinin sesi**
Altay Öktem, kargamecmua, Can Sıkıntısı, Sol*u*Can, duende

YAZI

88 **John Updike**
Niçin Yazarız?

96 **Pınar Sönmez**
Pîrî'yi Sezmek

KİTAPLIK

136 Behçet Çelik, Yalçın Tosun, Banu Yıldıran Genç, Elif Türkölmez, Tuğba Eriş

NOTOS ÖYKÜ

İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 11 • Ağustos-Eylül 2008 • 8 YTL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Editör
Sine Ergün

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Katkıda Bulunanlar
Erdinç Akkoyunlu, Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, İnan Çetin, Turgut Çeviker, Faruk Duman, Şule Tankut Jobert, Lal Laleş, Hasan Özkılıç, Nida Nevra Savcılıoğlu, Efe Songun, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Kapak ve Logo
Mehmet Ulusel

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bankası hesap no: 068-6612006

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 YTL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Ertem Basım Yayın Dağıtım
San. ve Tic. Ltd. Şti.
Nasuh Akar Mahallesi, 25. Sok., No: 19
Balgat-Ankara
0312 284 18 14

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

Okur toplantıları ve önemli bir konu... *Semih Gümüş*

Geçen sayıdan bugüne iki NotosÖykü Okur Toplantısı yaptık. İkisi de bizim için önemliydi. İkincisi artık yaz tatilinin de başladığı günlere, 7 Temmuz'a denk düştü. Katılanların izlenimlerini hem yüz yüze konuşmalarımızdan, hem de Notos Blog'daki yorumlardan alma olanağı bulduk. Düşüncelerini, belki olumsuz eleştirilerini dile getirmeyen okurlarımız da vardır elbette, ama öyle görünüyor ki, NotosÖykü Okur Toplantıları bugün hiçbir edebiyat dergisinin ilgi alanında bulunmayan, özel bir girişimdir.

Üstelik altı aylık toplantı programımızı bu sayıyı elinizde tuttuğunuz önümüzdeki iki ayda da sürdüreceğiz. "Beklenen Yazar Kim?" konulu toplantımızda gene bir ilki yapıp, konuyu üç okurumuzun tartışmacı olarak katıldığı bir panelde ele alacağız. Üçünü de daha önceden tanımıyorduk, gönüllü oldular.

Daha sonra izlenimlerini Notos Blog'a yazan Hasan Parlak adlı okurumuz, ikinci toplantımız için, "Zamanın nasıl geçtiğini fark ettirmeyecek derecede hoş ve verimli... dostça geçen ve bir sonrakini sabırsızlıkla bekleten, faydalı bir toplantı oldu," diyor. Bizim için bu kadarının ne denli önemli olduğunu söylemeye sanırım gerek yok.

Önümüzdeki iki toplantıyı unutmayalım:

4 Ağustos Pazartesi – Beklenen Yazar Kim?
1 Eylül Pazartesi – Önce Ne Okumalıyım?

Bu sayımıza gelince, belki de bugüne dek tasarladığımız en önemli kapak konularından birini kotarmış olduk. *En ciddisi* demekten de kaçınmayalım. "Türkiye'de bir Kürt edebiyatı var mı?" sorusunun anlamını açmaya gerek yok, ne denli önemli olduğunu anlatmaya da. *NotosÖykü*, Türk edebiyatının bugüne dek yeterince gösteremediği duyarlığı, üstelik Kürt edebiyatının son dönemlerde öne çıkmış, yeni kuşaktan temsilcilerinin düşünceleriyle tartışmaya açıyor. Tartışmanın bir sonucu olduğu da belli. Bu bölümde yazı ve görüşleriyle yer alan yazarları tanımayanların bu adları bir köşeye not etmelerini öneririm. Onlar arasında *yeni Kürt edebiyatı*nın genç kuşaklarının çok önemli yazarları var. Düşünceleriyle bu bölüme katılmalarıysa *NotosÖykü*'nün onurudur. Bu bölümün hazırlanmasında asıl yükü çeken şair, yazar, çevirmen, yayıncı Lal Laleş, *NotosÖykü*'nün Doğu'daki gözü kulağıdır, her zaman teşekkürden çoğunu hak eder.

Ne iyi ki *NotosÖykü*'nün kaygıları bitmiyor...

Z Kuşağı'nın çok satanları

Altmışlı ve yetmişli yıllarda Kültür Devrimi'nin güç yıllarını yaşayan kuşağa X Kuşağı, seksenli ve doksanlı yıllarda kapitalizme geçişin sancılarından etkilenen kuşağa da Y Kuşağı denmesi gibi, iki binli yılların kuşağına da Z Kuşağı deniyor.

Bu günlerde yolunuz Çin'e düşecek olursa vitrinlerde görmeniz en olası olan kitap Tang Çao'unun Düşü Bana Geri Ver adlı romanı. Pekin ve Şanghay gibi büyük şehirlerde belli başlı kitapçıların önünde uzun kuyruklar ulaşmasına yol açarak çok satanlar listelerinde kısa zamanda bir numaraya tırmanan romanın milyonlarca okur bulması bekleniyor.

Çin'in orta kesimindeki Çengdu şehrinde yaşayan, on beş (yanlış okumadınız, ON BEŞ) yaşındaki Tang'ın romanı bir dizi liseli gencin öyküsünü anlatıyor ve bu liselilerden biri hayatta çok başarılı olmasını isteyen ailesi derslerine çalışmasını engellediği gerekçesiyle sevdiği kızı görmesini engelleyince yüksek bir binadan atlayarak intihar ediyor. Kitabı satın alanlar ise kendileri de aile baskılarıyla, aşkla, depresyonla ve intihar düşüncesiyle boğuşan başka liseliler.

Tang'ın romanı Çin'de bu konuları ele alan ilk yapıt değil. Rao Xuenan'ın Gençlik Acıları dizisindeki kitaplar ve Tang'dan çok büyük olmayan yirmi dört yaşındaki Guo Jingming'in bunalım içindeki gençlerle ilgili romanları inanılmaz sayılarda satıyor.

Çinli sosyolog ve psikologlar ülkede bir "gençlik edebiyatı"nın oluşmaya başlamış olmasını yeni bir kuşağın ortaya çıkmasına bağlıyor. Altmışlı ve yetmişli yıllarda Kültür Devrimi'nin güç yıllarını yaşayan kuşağa X Kuşağı, seksenli ve doksanlı yıllarda kapitalizme geçişin sancılarından etkilenen kuşağa da Y Kuşağı denmesi gibi, iki binli yılların kuşağına da Z Kuşağı deniyor.

Jingming

Çao

Jingming ve Çao'nun romanları satış kuyrukları oluşturuyor.

Uzmanlara göre, Z Kuşağı yüz milyonlarca insanın hâlâ yoksulluk çizgisinin altında olup açlıkla boğuştuğu bir ülkede "kişisel sorunlar"la ilgilenebilecek kadar varlıklı olan ailelerin çocuklarından oluşuyor. Dahası Çin'in nüfus kontrolü amacıyla otuz yıldır sürdürdüğü, ailelerin birden fazla çocuğa sahip olmasını engelleme siyasetinin de Z Kuşağı üstünde etkisi olduğu ileri sürülüyor.

Tek çocuk oldukları için üstüne titrenen bu gençlerin fazla şımartılıp en ufak bir düş kırıklığıyla bile baş edemez hale getirildikleri söyleniyor. Anne babaların geleceğe ilişkin bütün umutlarını tek bir çocuğa yüklemelerinin büyük baskı yarattığına inanlar da var.

Varlığını neye borçlu olursa olsun bir Z Kuşağı'nın olduğu ve Çin'deki kitap piyasasını etkilemeye başladığı açık. Daha önceki kuşakların aksine, bu kuşağın yazarlarının apolitik olup suya sabuna dokunmaması da resmi makamların bu kitapların serbestçe satılıp okunmasına izin vermesini sağlıyor.

Peki, ortada sosyolojik bir olgu olduğu kadar edebi bir olgu da olduğu söylenebilir mi? Bu soruya yanıt verebilmek için daha biraz erken, ama kim bilir, yeniyetmeliğin acılarından belki bir gün Çin edebiyatına da bir *Tonio Kröger* ya da bir *Gönülçelen* kalabilir.

TEMUR GÜNAY, Londra

Bir canavar olarak eleştirmen

Adı: Michiko Kakutani. Bu denli cesaretli olanı pek gelmemişti!

Fi tarihinde bir soru sormuştu Jorge Luis Borges: "Eleştirmen gerekli bir canavar mıdır?" Bugün New York'ta böyle bir canavar yaşıyor ve *New York Times* gazetesinde yazıyor. Adı: Michiko Kakutani. Japon asıllı bir Amerikalı. Yazarların korkulu rüyası bir hanım. Özellikle de el üstünde tutulan yazarların. Diyelim Jonathan Franzen'siniz, daha ilk romanınızla büyük sükse yapmışsınız, ağır yazıyorsunuz, helmeli bir üslubunuz var, üç beş yılda bir tuğla gibi kitaplar yayımlıyorsunuz, edebiyat dünyası yeni kitaplarınızı heyecanla bekliyor ve kitapçılara ulaştığı anda kapışıyor, siz de mutlanıp heyecanlanıyorsunuz elbette, daha ciddi konulara dalıyorsunuz ve denemeler yazmaya başlıyorsunuz, onlar da pek tutuluyor, sonunda gençlik yıllarınızı anlatan özgeçmişsel bir yapıtla çıkageliyorsunuz, herkes sizi ayakta alkışlamaya başlamışken Michiko Kakutani alıyor kalemi eline ve kitabınızı "sanatçının eşek olarak portresi" olarak tanımlıyor.

Yazdıklarınıza "kötü" demenin yetmeyeceğinin farkında bir eleştirmenle karşı karşıyasınız. Ne yapacaksınız, ya aşağılanmayı sineye çekeceksiniz ya da eleştirmene haddini bildireceksiniz. Eh, Jonathan Franzen olduğunuza göre söylenen karşısında sessiz kalamazsınız, dolayısıyla, "Bu kadın New York'taki en aptal kadındır," diye bir cümle sarfederek saldırıya geçiyorsunuz. Saldırınız bir sonuç vermiyor. Kakutani kimseyle muhatap olmaya yanaşmayan bir eleştirmen. Kadından çıt çıkmıyor ve sizin aptalca karşılığınız edebiyat tarihinin bir köşesine yerleşiyor.

New Yorker dergisinde yazmış ve 70li, 80li yıllara damgasını vurmuş film eleştirmeni Pauline Kael ve *New York Times*'ın acımasız müzik eleştirmeni Time Page gibi, gözümüzü açıp sanatçının yaptığına ikinci kez bakmamız için sert yazmayı seçmiş bir eleştirmen Michiko Kakutani. Onu iyi ve korkutucu bir eleştirmen kılan elbette yazılarının sonuna oturttuğu, yazarların bam teline basan o can alıcı cümleleri değil, yapıtları okuyup irdelediğini kanıtlayan yazıları.

Kakutani'nin dilinden kurtulamamış başka bir yazar Salman Rushdie, eleştirmeni, "Aynı anda hem dövülmek hem övülmek isteyen tuhaf bir kadın," olarak tanımlıyor.

Nicholson Baker da romanlarından biri için Kakutani'nin yazdığı eleştiriyi okurken, "Narkoz verilmeden ciğerim alınıyormuş gibi bir hisse kapıldım," diyor.

Kakutani'den haz etmeyen yazarların başındaysa Norman Mailer var. Dişi Kamikaze lakabını uygun bulduğu eleştirmen için en ağır sözleri 2005 yılında o söylemiş: "... o muhteşem Japon poposundaki tüyleri kimin kaldırdığını bilmiyorum ama bu kadının *New York Times*'tan kovulmamasının tek nedeni Asyalı ve feminist olmasıdır."

1979 yılından beri *New York Times*'ta yazan, gazeteyi okumayanların 1998 yılına değin adını duymadığı, 1998 yılında "Yürekli ve yetkin" yazılarından dolayı Pulitzer Ödülü'nü aldıktan sonra dikkatle okunmaya başlanan ve kıyasıya eleştirdiği yazarların kendisine laf atmasıyla ünlenen Michiko Kuratani, bu ünden pek hoşnut değil ki ortalarda görünmemeye dikkat ediyor. Edebi salonlardan ve partilerden uzakta duruyor. Söyleşi yapmıyor. Tek bir fotoğrafı var. Hakkında bilinen, Yale Üniversitesi'nden diploma aldığı, matematikçi bir babanın kızı olduğu, New York Yankees beysbol takımını tuttuğu...

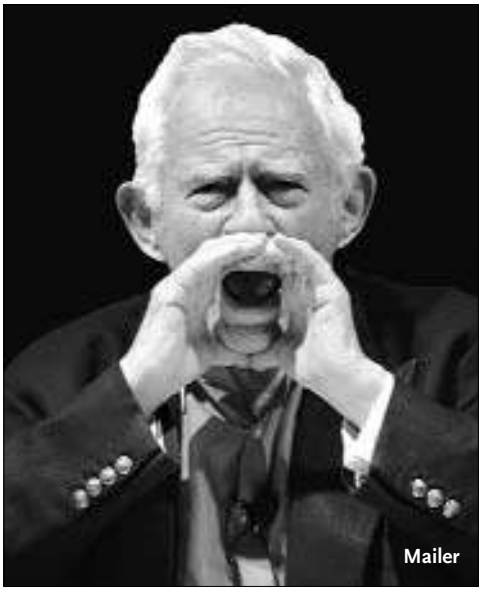
Kakutani yazınca yer yerinden oynuyor ve hiç kimse yazılanlara hazır değil.

Kakutani'nin yazarlar ve yayınevlerince eleştirilen başka bir yanı, eleştirilerini, hakkında yazmayı seçtiği yapıtlar piyasaya çıkmadan önceki bir iki hafta içinde yayımlaması. Yayınevleri, tanıtma odaklı olmadıkça, ciddi ve oylumlu eleştirilerin kitap okuyucunun eline ulaştıktan sonra yayımlanması görüşünde ve Kakutani'nin yazarları cezalandırmak için böyle bir yöntem izlediğini savunuyor. *New York Times*, 19 Temmuz 2007'de, *Harry Potter* dizisinin son kitabı satışa çıkmadan tam bir gün önce, Kakutani'nin yapıt için kaleme aldığı uzun yazıyı yayımlayınca ortalık karışıyor. Yayınevinin protestosuna *Harry Porter* hayranları da katılıyor ve *Times*'ın internet bloguna mektup yağmaya başlıyor. Üstelik Kakutani diziyi ve yazar J.K. Rowling'i göklere çıkaran bir yazı yazmışken. Bu kez yazarı, yayıncıyı ve özellikle okuyucuları kızdıran, eleştirmenin yapıtı incelerken sonunu açık

Franzen

Rushdie

Mailer

Franzen, Rushdie ve Mailer mağdur durumda ama Kakutani de onların seslerini kısamıyor.

etmiş olması; etmiş olmasa bile romanın nasıl biteceğine dair ipuçları vermiş olması. Gerçi yayınevinin korktuğu gerçekleşmiyor, dizinin son kitabı öteki kitaplardan daha çok satıyor, rekor üstüne rekor kırıyor ama yayıncılar da son dakikada eleştiri yayımlama âdetine dur deme kararı alıyor. Böyle bir kararın alındığını da geçtiğimiz ayın son haftasında edebiyatla ilgilenen internet sitelerinde çıkan bir haberden öğreniyoruz: Birkaç büyük yayınevi, eleştirmenlere yollamak için ayırdıkları kopyaları yapıt yayımlandıktan sonra adreslerine ulaştıracakmış artık.

Sonuç olarak eleştirmen gerekli bir canavar mıdır? Borges sorusunu, evet, anlamına gelen kısa bir yazıyla yanıtlamıştı. Ne de olsa eleştirmen yazarlardandı Borges; iki ayrı safta birden savaşıyordu ama barıştan yana bir edebiyat savaşçısıydı ve edebiyatın kaldıramayacağı denli efendi sorular sorup efendice yanıtlar vermekte ustaydı. Belli ki devir değişti; bugün başka türlü yürüyor ilişkiler ve işler.

Michiko Kakutani'yi konu alan bu yazıyı konuyla ilgisiz bir dipnotla bitirelim: Haziran'da açıklanan rakamlara göre *Harry Potter* kitapları 67 dile çevrilmiş ve satışları 400 milyonu geçmiş.

FARUK ULAY, Los Angeles

PPDA roman yazdı

Yaklaşık otuz romana imza atan PPDA şu günlerde sıkıntılı...

Fransız televizyonlarının demirbaşlarından sayılan ana haber bülteni sunucusu Patrick Poivre d'Arvor, *Petit Prince du Désert* adlı yeni romanında çölün küçük prensi olarak adlandırdığı bir gencin çocukluktan yetişkinliğe geçiş serüvenini ele alıyor.

Yaklaşık yirmi yıldır TF1 kanalında haber bülteni sunan, marka imajını PPDA biçiminde somutlaştırmış olan ve hatta Canal Plus'teki Grand Journal adlı programda her akşam kendine tıpatıp benzeyen kuklasıyla da karşımıza çıkan d'Arvor, sıkıntılı zamanlar geçiriyor.

Beklenmedik bir anda ana haber bülteninin elinden alınarak kendine göre daha az deneyimli genç bir sunucuya, Laurence Ferrari'ye verilmiş olması şaşkınlık yarattı.

PPDA yaklaşık otuz romana imza atmış.

PPDA'nın Cumhurbaşkanı Sarkozy'yi bir röportaj sırasında büyük devlet adamlarının arasında heyecanlanan, hareketli küçük bir çocuk olarak nitelendirmesinin işinden olmasına yol açıp açmadığı tartışılıyor.

PPDA 1982 yılından bu yana, genellikle kendi hayatından esinlendiği ve kimi zaman kardeşi Olivier Poivre d'Arvor'la birlikte yazdığı yaklaşık otuz romana imza attı.

Naipaul-Walcott çekişmesi

İki kültür arasındaki çatışmadan edebiyatın payına düşenler...

"Isırıldım, yaranın iltihaplanmasını önlemeliyim / Aksi halde Naipaul'un yazıları kadar ölü olacağım." Yaşayan şairlerin şahı olarak kabul edilen Derek Walcott'un Mayıs ayında Jamaica'da yapılan Calabash Edebiyat Şenliği'nde okuduğu yeni şiirinin ilk iki dizesi aşağı yukarı böyle. Şiirin adıysa "The Mongoose". Türkçesiyle "Firavunfaresi". Bir fare yani. Kökleri Hindistan'a uzanan, sansara benzeyen bir fare. Ya da Derek Walcott'a göre yazar V.S. Naipaul'un ta kendisi.

Naipaul

"Yüzünden hiç eksilmeyen o alaycı ifadeyi gizleyen fırça sakal"lı yazarı yerden yere vuran bir şiir yazmış Derek Walcott. Yazarı ve yazdıklarını kıyasıya eleştiren bir şiir. Bu şiir, V.S. Naipaul'un geçen yıl yayımlanan anılarında (*A Writer's People*-Yazarın İnsanları) Derek Walcott'a ayırdığı ve şairle dalga geçtiği bölüme bir yanıt olarak görülüyor.

Walcott

İkisi de Karayip Adalarından gelme, ikisi de Nobel almış, ikisi de seksenli yaşlara merdiven dayamış şairle yazar çekişmeye daha 1960'larda başlamışlar. Walcott, Naipaul'un ilk romanı dışında yazdığı hiçbir şeyin beş para etmediğini söylüyor. Naipaul da Walcott'un ilk şiir kitabından sonra yazdığı ne varsa çöpe gitmesinden yana. Çekişmenin kaynağı gerçekte kimin iyi ya da kötü yazdığı değil. St. Lucia'da doğmuş ve bu adayı yurdu bellemiş Derek Walcott, Trinidad'da doğmuş ama baba tarafından Hint asıllı olan ve kapağı olabildiğince çabuk İngiltere'ye atmış V.S. Naipaul'un köklerini yadsımasını bağışlayamıyor, yazarı yapmacık bir aristokrat edebiyatçı olarak görüyor. Walcott bu tespitinde yalnız değil. Önce romanlarıyla adını duyuran ve 20. yüzyılın ikinci yarısının en önemli yazarlarından biri olarak kabul edilen Naipaul, gezi yazıları da kaleme almaya başladıktan sonra bazı kaşlar kalkıyor. Gezi yazılarını topladığı ilk kitabı *The Middle Passage*, sonradan gelecek çok daha ağır sözlerin öncülüğünü yapıyor. Kısaca özetlemek gerekirse V.S. Naipaul başta Hindistan olmak üzere üçüncü dünya ülkelerini sevmiyor ve bu sevgisizliği gezi notlarında olduğu kadar romanlarında da vurguluyor. İslamı üçüncü dünyanın bir uzantısı olarak gördüğü için son yıllarda bu konuda da hoşa gitmeyen konuşmalar yapıyor ve sözleri doğrultusunda yaşıyor; İngiltere'de, yüksek sınıf üyesi bir İngilizden daha İngiliz bir yaşam sürüyor. Kraliçe Elizabeth'den şövalye unvanını 1990 yılında almış olduğunu, Nobel'in ona ancak 2001 yılında verildiğini belirtelim bu arada.

Walcott, Naipaul'un ilk romanı dışında yazdığı hiçbir şeyin beş para etmediğini söylüyor. Naipaul da Walcott'un ilk şiir kitabından sonra yazdığı ne varsa çöpe gitmesinden yana. Çekişmenin kaynağı gerçekte kimin iyi ya da kötü yazdığı değil.

V.S. Naipaul'un Hint, İslam kültürlerini nihilist kültürler olarak görmesi, içine doğduğu ve yoğrulduğu kültüre her fırsatta sahip çıkan Derek Walcott'un görüşüne ters düşüyor elbette. Doğduğu kültüre aşırı bağlanmanın insanı bir yere getirmediğinde ısrarlı Naipaul da Walcott'un kalender havasını her fırsatta alay konusu yapıyor. Naipaul'un Walcott odaklı yergileri genelde söyleşiler sırasında ortaya dökülürken Walcott uğraşılmış bir şiir ya da bir deneme yoluyla yeriyor Naipaul'u.

Walcott'un saldırgan şiiri hakkında ne düşündüğü sorulduğunda yorum yapmaktan kaçınan V.S. Naipaul şimdilik, "Hesaplarımı görmeyi bilirim, hesaplarımı daima görmüşümdür," demekle yetiniyor.

FARUK ULAY, Los Angeles

Uyan ki yüreğim intikam hırsıyla zehirlenmesin!

İNAN ÇETİN

BİN YAPRAKLI LOTUS

Son dönem öykücülüğümüzün önemli isimlerinden İnan Çetin*'in ilk öykü kitabı. Edebiyat dünyamıza bu öykülerdeki buruk, yalın, sessiz ama etkili dille giren Çetin, insanlar arasındaki hoşgörüsüzlüğü, şiddeti, savaşı ve yıkımı çarpıcı bir biçimde eleştiriyor. Tekrar tekrar okunacak bir kitap...*

CAN
TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI
www.canyayinlari.com

Ian Fleming 100 yaşında

Yeni Bond yazarlarının sonuncusu olan Faulks fazla mı yaratıcı kalıyor?

Geçtiğimiz Mayıs ayının yirmi sekizinci günü James Bond'un yaratıcısı Ian Fleming'in yüzüncü doğum yıldönümüydü. İlk macerası 1953'te yayımlanan Bond'un kendisi de yarım yüzyıldan uzun süredir bu dünyada. Ama tabii Gizli Ajan 007 gerçekte yaşı olmayan ölümsüz bir varlık. Eski Bond romanlarının arka kapağında uzun ağızlığından savrulan dumanlar arasında görülen Fleming, yıllarca günde altmış Balkan Sobranie sigarası ve bir şişe cin içtikten sonra daha altmış yaşına gelmeden ölümcül bir kalp krizine yenilmiş olabilir ama ünlü kahramanı yaşamaya devam ediyor. Fleming'in yazdığı her Bond romanını (bazılarını bir defadan fazla olmak üzere) filme çekmekle yetinmeyen yapımcılar şimdi de düzenli aralıklarla birkaç yılda bir, başkalarının yazdığı senaryolardan Bond filmleri yaratıyor.

Faulks da Fleming'in havasından elbette uzak.

Faulks

Başkalarının Bond romanları yazması da neredeyse eşit derecede olağan bir durum. Yani, Fleming'in doğumunun yüzüncü yılı nedeniyle yayımlanan, romancı Sebastian Faulks'un yazdığı yeni Bond romanı *Devil May Care* (Ne Olursa Olsun) bu türden ilk yapıt değil.

Fleming'den başka bir yazar tarafından kaleme alınan ilk Bond romanı Kingsley Amis'in 1968'de Robert Markham takma adıyla yayımladığı *Albay Sun*. Bu kitabın James Bond meraklılarını doyurabilecek bir serüven romanı olduğu pek söylenemez ama bazı ilginç yanları da var. Gençliğinde sosyalist olan Amis'in bu aşamada (sonradan oğlu Martin'in de yapacağı gibi) iyice sağa kaymış olmasına karşın Fleming'e karşı hâlâ belli bir sınıfsal diş bileme içinde olduğu kolaylıkla görülebiliyor. Bütün hayatını lüks içinde geçiren Fleming'in aksine, Bond'u Bermuda'ya değil de, altmışlı yıllarda İngiliz işçi sınıfının paket tatillere gitmeye başladığı Yunan adalarına göndermek gibi "avam" bir şey ancak Amis'in aklına gelebilirdi. 007'yi Kefalonya'da düşünebiliyor musunuz? Zenginlerden intikam almak diye buna denir!

Kendisi de serüven romanları yazan John Gardner'ın 1981 ile 1996 arasında ürettiği Bond romanlarının daha gerilim yüklü olduğu yadsınamaz ama onların da Fleming'in havasından eşit derecede uzak olduğu kesin. Gerçek Bond yalnızca hayatın tatlı olduğu yerlerde görev yapan biridir. Başka bir deyişle, öldürmesi gereken kaç kişi olursa olsun, bir aşamada lüks bir otelde mayosunu giyip yüzme havuzunun yanında güneşin altında şezlonguna uzanır ve viskisini yudumlayarak çevrede dolaşan bikinili kızlara bakar. Soğuk ve karlı ülkelere ise yalnızca kayak yapabilecekse gider. Gardner'ın onu bir defasında göreve yolladığı Finlandiya, evet, bir paket tatil mekânı olmayabilir ama bir Bond ülkesi de değildir. Bond'u Gardner'dan devralan Amerikalı yazar Raymond Benson'ın bu tür konularda daha dikkatli olduğu bir gerçek.

Ya Sebastian Faulks'un yazdığı son Bond kitabına ne demeli? Her şeyden önce Fleming'in, hiçbir edebi iddiası olmasa da, kimi sıra dışı özellikleri (yabana atılamaz bir üslup, 1930'larda yazdığı gezi kitapları hâlâ ilgiyle okunabilen ağabeyi Peter Fleming'i aratmayacak bir betimleme gücü vb.) bulunan bir yazar olduğunu belirtmek gerekir. Sebastian Faulks ise kesinlikle edebi iddiaları olan (Fleming'in telif haklarına sahip olan Glidrose şirketi kendisiyle ilk temas kurup Bond konusunu gündeme getirdiğinde, "Ben o tür bir yazar değilim," dediği söyleniyor) ama sıradanlığı pek aşamayan bir romancı. *Devil May Care* de sonuçta bu düzeyde birinin elinden çıkmış bir kitap: belki kötü değil ama çok iyi de değil, temelde özelliksiz. Dahası, Faulks İngiliz edebiyat çevrelerinde sevilen biri olduğu için, "Falanca bölümü çok güzel, ama..." türü kibar tanıtma yazıları yazanların satır aralarında dile getirdiği görüş de bu. Gene de, bu konuda kendi kararınızı vermek isterseniz, artık *Afyon Çiçeği* adıyla Türkçeye de çevrilmiş *Devil May Care*'i okuyabilirsiniz.

TEMUR GÜNAY, Londra

Rafları Hz. İsa fethetti

Meryem Ana ile Shakespeare de onu izliyor. Bugüne dek Hz. İsa hakkında 76.222 yazı yazılmış.

Bugüne dek dünyada en çok kimler okundu ve kimler hakkında yazılıp çizildi? OCLC'nin yaptığı Worldcat Identities araştırmasıyla ilk yüz belirlenmiş. Yazarlardan politikacılara, kompozitörlerden dinsel simgelere kadar uzanan liste şöyle:

Abraham Lincoln, Adolf Hitler, Agatha Christie, Alexandre Dumas, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, Antonin Dvorák, Antonio Vivaldi, Aristoteles, Aziz Augustinus, Aziz Pavlus, Aziz Thomas Aquinaz, Benjamin Franklin, Bernard Shaw, Bill Clinton, Charles Dickens, Christopher Columbus, Claude Debussy, C.S. Lewis, Dante Alighieri, D.H. Lawrence, Edan Milton Hughes, Edgar Allan Poe, Ernest Hemingway, Geoffrey Chaucer, George W. Bush, George Frideric Handel, George Washington, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Franklin D. Roosevelt, Franz Liszt, Franz Schubert, Frédéric Chopin, Friedrich Schiller, Friedrich Wilhelm Nietzsche, Fyodor Dostoyevski, Harold Bloom, Herman Melville, Henry James, Homeros, Honore de Balzac, Hz. İsa, Hz. Muhammed, Immanuel Kant, İngiltere kralı I. Charles, Isaac Asimov, Jacob Grimm, James Joyce, Jane Austen, Johannes Brahms, Johann Sebastian Bach, Johann Wolfgang von Goethe, John Milton, John F. Kennedy, Joseph Conrad, Joseph Haydn, Karl Marx, Lev Nikolayeviç Tolstoy, Ludwig van Beethoven, Martin Luther, Martin Luther Jr. King, Marcus Tullius Cicero, Mantle Fielding, Mark Twain, Meryem Ana, Miguel de Cervantes Saavedra, Molière, Napolyon Bonapart, Nathaniel Hawthorne, Otto Perry, Platon, Pablo Picasso, Peter İlyiç Çaykovski, Publius Vergilius Moro, Richard Wagner, Robert Louis Stevenson, Robert Schumann, Sir Arthur Conan Doyle, Sir Walter Scott, Rudyard Kipling, Sigmund Freud, Thomas Jefferson, Thomas Hardy, Thomas William Herringshaw, T.S. Eliot, Victor Hugo, Virginia Woolf, Vladimir İlyiç Lenin, Voltaire, Walt Disney, Walt Whitman, W.B. Yeats, William Faulkner, William Henry Jackson, William Shakespeare, William Wordsworth ve Zedong Mao.

Araştırma şöyle: listedeki adlar hakkında yapılan çalışmalar ve kendi çalışmaları bir zaman çizelgesinde toplanıyor. Buna göre bugüne dek en çok Hz. İsa hakkında yazılıp çizilmiş. Rakam oldukça yüksek: hakkında 76.222 yazı bulunuyor. Kendisinin yazdığı bir şey olmadığına göre bu rakam yalnızca onun hakkında yazılanları içeriyor.

Ardından yine bir dinsel figür, Meryem Ana geliyor. Üçüncü sırada ise Shakespeare var. Hemen ardından gelen ad ise oldukça ilginç, çoğumuz için tanıdık değil: Thomas William Herringshaw. İlk iki sıradaki ünlülerin tersine, Herringshaw hakkında hiçbir şey yazılıp çizilmemiş, 20.205 metin onun başkaları hakkında yazdıkları. Oysa o kendini on dokuzuncu yüzyıl Amerikası'ndaki göz önünde adların biyografisini yazmaya adamış.

Peki bu kişinin eserleri ya da haklarında yazılan metinler kaç dile çevrilmiş? İlk üç, küçük bir sıra değişikliğiyle gene aynı. İlk sırada yine Hz. İsa var. Hakkında yazılanlar 216 dile çevrilmiş. Ardından Shakespeare ve Meryem Ana geliyor. Bu ilginç araştırmanın sonuçlarının Türkiye için geçerli olduğu elbettte söylenemez.

Kitap fiyatları ortalığı karıştırdı

Fransa'da 1981 tarihli Lang Kanunu'yla uygulamaya geçirilen kitapta ortak fiyat uygulamasının değiştirilmesi olasılığı bugünlerde basında şiddetli tartışmalara yol açıyor. Bu kanunla Fransa'nın her yerinde, küçüklü büyüklü kitabevlerinden süpermarketlere kadar var olan her satış noktasında kitap fiyatlarının sabit tutulması sağlanmıştı. Yüzde 5'lik bir indirim yapılabilmesi için, kitabın piyasaya çıkış tarihi üstünden iki yıl geçmiş olması gerekiyordu.

Christian Kert ve Jean Dionis du Séjour adlı iki milletvekilinin hazırladığı yasa tasarısı iki yıllık sürenin altı aya indirilmesini öngörüyor. Süpermarketlerdeki ve internet üstündeki indirimlerin kendine özgü kimliği olan kitabevlerinin ayakta kalmasını engelleyeceği, bu savaştan ancak çok satanların sağ çıkacağı konuşuluyor.

Lang

İki milletvekili karşılaştıkları tepkiler yüzünden yasa tasarısını üstünde çalışmak ve değişiklikler yapmak üzere geri çekti.

Jack Lang'ın Kültür Bakanlığı yaptığı Mitterrand döneminde çıkan kanun oybirliğiyle kabul edilmiş, Leclerc başta olmak üzere süpermarket zincirleri ve Fnac gibi büyük, ticari kitap satış noktalarında olumsuz tepkilerle karşılanmıştı. Leclerc'in kanunun iptali için Avrupa Komisyonu'na başvurması üstüne, Helmut Kohl'un Frankfurt Kitap Fuarı'nda Lang'ı desteklemesiyle kanun yürürlükte kalabildi.

Lang bugün müzik albümleri için de benzer bir kanun tasarısına imza atmamış olmanın pişmanlığını duyuyor.

Kış uykusundaki eleştirmenlere özel konferans

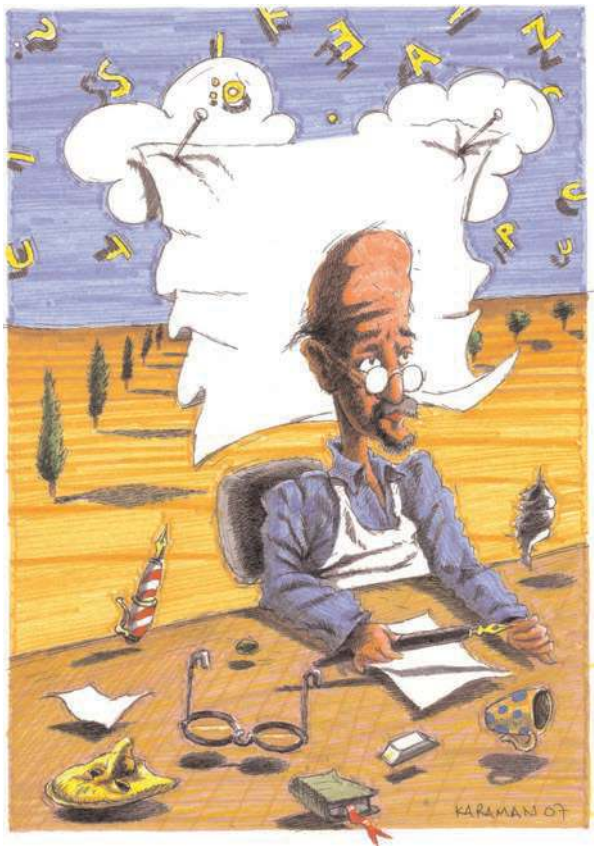
Özellikle davet edilen Arap eleştirmenlerden yalnızca on kişi, Araplıkla ilgisi olmayan ülkelerden de sıfır kişi geliyor Kahire'ye.

Mısır'ın Arap ülkeleri arasında ayrı bir yeri var; akla hizmet eden kültürel etkinlikler gerçekleştirmek için çaba harcıyor. Sözgelimi Dubaililer golf turnuvaları, otomobil yarışları düzenleyip dünyanın en yüksek binalarını dikmeye uğraşırken Mısırlılar İskenderiye Kütüphanesi'ni yeniden kurmaya çalışıyor. Okumaya meraklı insanlar yaşıyor olmalı o ülkede. Arap dünyasında bir şeylerin ters gittiğinin, bazı şeylerin yenilenmesi gerektiğinin, bakış açılarının genişletilmesinin kaçınılmaz hale geldiğinin farkındalar. Edebiyata da önem veriyorlar; özellikle çağdaş edebiyata. Bu yüzden Haziran ayının üç gününe yayılan bir etkinlik düzenliyorlar ve Edebiyat Eleştirisi için Uluslararası Konferans diye bir ad da veriyorlar bu etkinliğe. En önemli yirmi Arap edebiyat eleştirmenini Kahire'de buluşup fikir alışverişinde bulunmaya davet ediyorlar ve konferansın odağı Arap dünyasında edebiyat eleştirisi olmasına karşın katılımın bütün ülkelerin eleştirmenlerine açık olduğunu vurguluyorlar. Sonuç: Özellikle davet edilen Arap eleştirmenlerden yalnızca on kişi, Araplıkla ilgisi olmayan ülkelerden de sıfır kişi geliyor Kahire'ye. *El Ahram* gazetesinin haberi doğruysa, gelenlerin çoğu da konferanslara katılmak yerine kafeteryada oturarak geçiriyor zamanını. Bu durumda boş kalan kürsüyü doldurmak Mısırlı eleştirmenlere ve edebiyat profesörlerine düşüyor.

Konferans'ın düzenleyicilerinden El-Sayed Fadl, fiyaskonun gerçekte fiyasko olmadığını, ilkini düzenledikleri bu konferansa ilgi gösterilmemesinin pek büyütülmemesi gerektiğini, gelecek yıl her şeyin güzel olacağını belirten, acıklı bir demeç veriyor.

Konferansta konuşulanlar da 19. yüzyılda Arap Edebiyatı'nın az buçuk zenginleşmesinin o devirde yaşanan bir kültürel uyanış sayesinde olduğu ve *Binbir Gece Masalları*'nın marjinal bir metin olmaktan çıkıp modern yazının temelini oluşturmasında kullanılan metinler arasına katılmasının da aynı yüzyıla denk gelmesinin yine bu uyanışla yakından ilgisi bulunduğu, bugünkü tıkanmanın da kültürün uykuya yatmasıyla ilişkili olduğu gibi nicedir dillerde dolaşan fikirler.

Konferansa Ürdün'den katılan Fayez Aref El-Qara'an çağdaş Arap edebiyatını yakından ilgilendiren bir sorunu şu soruyla dile getiriyor: Edebiyatı dilin kapalılığından nasıl kurtaracağız? El-Qara'an'a göre her yazar, yapıtını kendine özgü kodlar ve simgelerle doldurup ortaya anlaşılmaz bir metin çıkardıkça edebiyat yerinde sayıyor, dahası geriye gidiyor. Konuşmacı, bu durumu engellemek için her yapıtın açımlanmasında kullanılabilecek, çok kapsamlı bir eleştirel lexicon/sözlük geliştirmeyi öneriyor. Ama öneri anlamlı gülümsemelerle karşılanıyor. Metinlerin anlaşılmazlığı, konferans ilerledikçe kendi başına bir soruna dönüşüyor ve konuşmacılar birbirlerinin metinlerini anlayabilmek için bir kod çözme makinesine gereksindiklerini söylemeye başlıyor. Bir bölüm katılımcı bu anlaşılmazlığın Batı'dan alınma teorilerin değişime uğratılmadan Arabik metinlerin yazılması ve çözülmesinde kullanılmasından kaynaklandığını savunuyor. Kaçınılmaz olarak tartışma kodlarla oynamanın, simgeler yaratmanın, şifreler yapıp çözmenin bildiğimiz postmodernizmden başka bir şey olmadığına gelip dayanıyor ve Arap edebiyatının Batı'dan aldığı bu gibi oyunlarla zaman harcaya-

Dubaililer golf turnuvaları, otomobil yarışları düzenleyip dünyanın en yüksek binalarını dikmeye uğraşırken Mısırlılar İskenderiye Kütüphanesi'ni yeniden kurmaya çalışıyor.

rak bir yere gidemeyeceğinde birleşiliyor.

Ammanlı konuşmacı Hilal El-Hagary'nin derdiyse Arapların gezi edebiyatını önemsememesi. Avrupa'da neredeyse her önemli yazar bu dalda bir ürün vermişken, dahası, bu yazarların bir bölümü oryantalizm adına da olsa Arap ülkelerini de karış karış dolaşıp gözlemlerini yazmışken niçin biz kendi ülkelerimizde gezinip bir şeyler yazmayı aklımıza getirmiyoruz, diye soruyor Hilal El-Hagary.

"Eleştirideki kriz, eğitim, politika ve ekonomiyi de içeren genel çöküşün bir parçası. Bugün, modern Arap tarihinin en düşük noktalarından birindeyiz."

Mısır'ın Minya Üniversitesi'nde ders veren Mohammed El-Talawy ise "bilgi/enformasyon eleştirisi" olarak adlandırdığı alışılagelmişin dışında bir edebiyat teorisi oluşturmaktan yana. Yazınsal metinlerin bilgisayar analizinden geçirilmesiyle elde edilecek verilerin (örneğin sık yinelenen sözcükler, belirgin cümle kalıpları) metinlerin daha sağlıklı olarak açımlanmasında yardım edeceği inancında. Kalıplaşmış anlama ve algılama biçimlerini ve dogmatik teorilere sırtını dayamış beylik yaklaşımları bir kenara bırakıp yazarın özgün biçemini oluşturan mekanik/teknik öğeleri bulup sınıflandırmak ve bu verilerden yola çıkarak metni incelemekle daha arı bir eleştiriye ulaşılacağını savunuyor Mohammed El-Talawy. Ama bu konuşmacı da Batı kaynaklı teorileri taklit eden bir yöntem önerdiği için öteki katılımcılarca yeriliyor.

Konferansın kapanış gününde yapılan yuvarlak masa toplantısında varılan kanı, Arap ülkelerindeki edebiyat eleştirisinde yöntem ve odak eksikliği olduğu, genel olarak eleştiride bir kriz yaşandığı ve bu krizin her dalda bilgi üretimini felce uğrattığı. Ortak kilometre taşlarının unutulduğu, politik ve toplumsal durumların kişisel isteği öldürdüğü. Bu olumsuz noktalara akademik eğitimin eskimiş yöntemleri ve akademik çevrelerin kendilerini yenilemekte ayak diremesi de eklenince karanlık bir tablo çıkıyor ortaya. 1950'lerden beri toplumsal gerçekçi edebiyatın safını tutmuş, Mısır'ın en gedikli eleştirmeni Mahmoud Amin El-Alem varılan noktayı şöyle özetliyor: "Edebiyat eleştirisindeki kriz, eğitim, politika ve ekonomiyi de içeren genel çöküşün bir parçası. Bugün, modern Arap tarihinin en düşük noktalarından birindeyiz."

FARUK ULAY, Los Angeles

İkinci cins

Entelektüeller Beauvoir'ın düşüncelerinin kendi üstlerindeki etkisini tartışıyor.

Simone de Beauvoir'ın yüzüncü doğum yılına adanan *Je veux tout de la vie-La Liberté Selon Simone de Beauvoir* adlı film, yazarın hayattan beklentilerine ve özgürlük anlayışına ışık tutuyor. Pascale Fautrier ve Pierre Séguin'in imzasını taşıyan filmde, Simone Veil, Dominique Desanti, Michelle Perrot gibi entelektüeller Beauvoir'ın eserlerini, özellikle dilimize *İkinci Cins* olarak çevrilen *Le Deuxieme Sexe* üstünden kadının toplumdaki rolünü ve yazarın edebiyata, felsefeye katkılarını tartışıyor.

Simone Veil Nazi kamplarından kurtulduğunda, en çok savaştan önce girdiği lise bitirme sınavının sonucunun gelip gelmediğini merak ediyordu. Siyaset Bilimler Fakültesi'ne başvurduğunda, kız öğrencilerin özel bir giriş sınavına tabi tutulduğunu, çünkü onların iyi bir eş bulmak için bu okula kaydolduklarını duymuştu. Kendi eşi de okumasına ve çalışmasına hiçbir zaman sıcak bakmamıştı. Ama bir dönem bakanlık görevini de üstlenen Veil çalışma hayatına aktif olarak katılma arzusundan taviz vermedi.

Filmde buna benzer birçok söyleşiyle entelektüeller Beauvoir'ın düşüncelerinin kendi hayatları üstündeki etkisini tartışıyor.

Tarihçi Perrot, eserleriyle kendinden sonra gelenlerin yolunu aydınlatan Beauvoir'ın yaşam tarzıyla da kadınların özgürlüğünü savunmasının ve Sartre'la birlikteliğinin ikili ilişkilerin yorumlanışında bir dönüm noktasına yol açmasının büyüleyici olduğunu düşünüyor.

Françoise Sagan! Gene hüzün...

Herkesin kendi mezar taşını yazması gerektiğine inanıyordu.

Diane Kurys'in 11 Haziran 2008'den beri Fransız sinemalarında gösterilen filmi *Sagan*, ünlü yazar Françoise Sagan'ın hayatını konu ediniyor.

Aktris Sylvie Testud, Sagan'ı canlandırırken mimiklerine, jestlerine, konuşma ritmine şaşırtıcı biçimde sadık kalabilmiş olmasıyla hayranlık topluyor.

1935 yılında doğan Françoise Quoirez, *Merhaba Hüzün* adlı romanıyla dünya çapında tanındığında, henüz on sekiz yaşındaydı. Paris'in burjuva çevresindeki ününe gölge düşürmek istemeyen ailesi, Françoise'a kitapları için bir takma ad bulmasını önerdi. Favori yazarı Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* adlı eserinden Sagan soyadını seçti Françoise.

Ömrünü yazmaya adamıştı ama aşk, kumar, uyuşturucu üçgenine sıkışan günlük hayatı, eserlerinden çok, karıştığı skandallarla anılmasına neden oldu.

Le Parisien gazetesi "Edebiyatın Brigitte Bardot'su" olarak nitelendiriyordu Sagan'ı.

1985'te Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın resmi heyetiyle Kolombiya gezisine katılmış, aşırı dozda kokain kullanımından ötürü hastaneye kaldırılmıştı.

Alkol, uyuşturucu, vergi borçları yüzünden sürekli başı derde giriyor, biseksüel ilişkileriyle tepki topluyor, dönemin isyankâr, özgürlükçü, skandallar kraliçesi olarak görülüyordu.

Sagan, unutulmuyor.

Tek oğlu Denis'yle sürekli bir ilişki kuramamıştı. Ona gerçekleştirilecek öyle çok hayal yüklemişti ki kendi sözleriyle sonunda hayal kırıklığına uğramaması imkânsızdı.

Hep yalnız ölmekten korkmuştu Sagan. Ölürken yanında yalnızca bakıcısı vardı.

Herkesin kendi mezar taşını yazması gerektiğine inanıyordu. Kendisiyse mezar taşına ilk romanı dünyada skandallar yaratan yazarın ömrünün yalnızca kendisi için bir skandala dönüştüğünü yazdı.

ŞULE TANKUT JOBERT, Paris

TÜRKÇEDE SAGAN

• *Arsız Köpek*, Kelebek Yayınları • *Günübirlik Acı*, Can Yayınları • Çarpık Yansımalar, Can Yayınları • *Merhaba Hüzün*, Gendaş Kültür • *Günaydın Hüzün*, AD Yayıncılık • *Brahms'ı Sever Misiniz?*, Milliyet Yayınları

Maalouf'un yeni kitabı

Amin Maalouf'un yeni kitabı *Origins* yayımlandı. Kendi ailesinin köklerini araştırırken tarih boyunca Arap kimliğinin yaşadığı değişimlere ve içerdiği çeşitliliğe de dikkat çeken yazar, bir kere daha okuyucuları büyülü bir yolculuğa çıkarıyor.

Lübnan'daki bir dağ köyünden Amerika'ya, Küba'ya, Fransa'ya ve dünyanın daha pek çok köşesine uzanan bu yolculuk Batı'nın kafasındaki Arap ve Müslüman klişelerini kırması açısından da önemli.

Rowling yaş sınırına karşı

Harry Potter'ın yaratıcısı J.K. Rowling, İngiltere'de çocuk kitaplarına yaş sınırlaması konulmasıyla ilgili olarak başlatılan kampanyaya katıldı. Pullman, Pratchet, Horowitz ve Michael Rosen gibi yazarların destek verdiği tartışma, yayınevlerinin akıllarına eseni yapıp yapamayacaklarını göstermesi açısından da büyük önem taşıyor.

Shakespeare ve Chaucer hırsızı

İngiliz Konsolosluğunun uyarısıyla harekete geçen FBI, 17. yüzyıldan kalma Shakespeare folyosunun gerçek olup olmadığını Washington'da bir kütüphanede tescil ettirmeye çalışan hırsızı yakaladı. Böylece on yıldır çözümsüz olan Durham Üniversitesi hırsızlığı da çözülmüş oldu. Hırsızın odasında yapılan araştırmada Shakespeare'in yanı sıra Chaucer ve 14. yüzyıldan kalma bir Yeni Ahit'e de ulaşıldı.

1 Hrant'ın yazıları

Hrant Dink'in Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) Dış Politika Programı için yazdığı kitabı *İki Yakın Halk İki Uzak Komşu* Uluslararası Hrant Dink Vakfı tarafından yayımlandı. Etyen Mahçupyan'ın yayına hazırladığı kitapta Dink'in Bilgi Üniversitesi'nde yaptığı, "Su çatlağını buldu" başlığıyla anımsanan ünlü konuşmasının tam metni de ekler bölümünde yer alıyor. Hrant Dink'in fırsat bulup tamamlayabildiği tek kitap olan *İki Yakın Halk İki Uzak Komşu*'nun Türkiye'nin demokratikleşme sürecine ilişkin her konuda söylem ve eylem geliştiren Hrant'ın derdini anlamak için önemli bir davet olduğu söylenebilir.

2 Varlık 75 yaşında

İlk sayısı 15 Temmuz 1933'te yayımlanmış olan en uzun ömürlü edebiyat dergimiz *Varlık*, 75. yılını kutladı. Bir kültür ve edebiyat dergisi olarak Cumhuriyet tarihimizde çok önemli bir yer tutan *Varlık*, aynı zamanda birçok yazar ve şairin ilk ürünlerinin yayımlandığı bir dergi. Bugüne dek çok sayıda yazar ve şair yetiştiren *Varlık* dergisinin ve yayınlarının sahibi, kurucusu ve yöneticisi olan Yaşar Nabi Nayır'ın (1908-1981) doğumunun 100. yılı da 2008'de kutlanıyor.

3 İçimizdeki Şeytan Fransızcada

Sabahattin Ali'nin (1907-1948) insanı, insanın açmazlarını anlattığı *İçimizdeki Şeytan* (1940) adlı romanı *Le Diable qui est en nous* adıyla Le Serpent à Plumes yayınevi tarafından Fransa'da yayımlandı. Aynı yayınevi, 1999'da Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf*'unu (1937) *Youssouf le Taciturne* adıyla, 2007'de de *Kürk Mantolu Madonna*'sını (1943) *La Madonne au Manteau de Fourrure* adıyla yayımlamıştı. Böylelikle Sabahattin Ali'nin üç önemli romanı Fransa'da yayımlanmış oldu.

4 Orhan Kemal İngilizcede

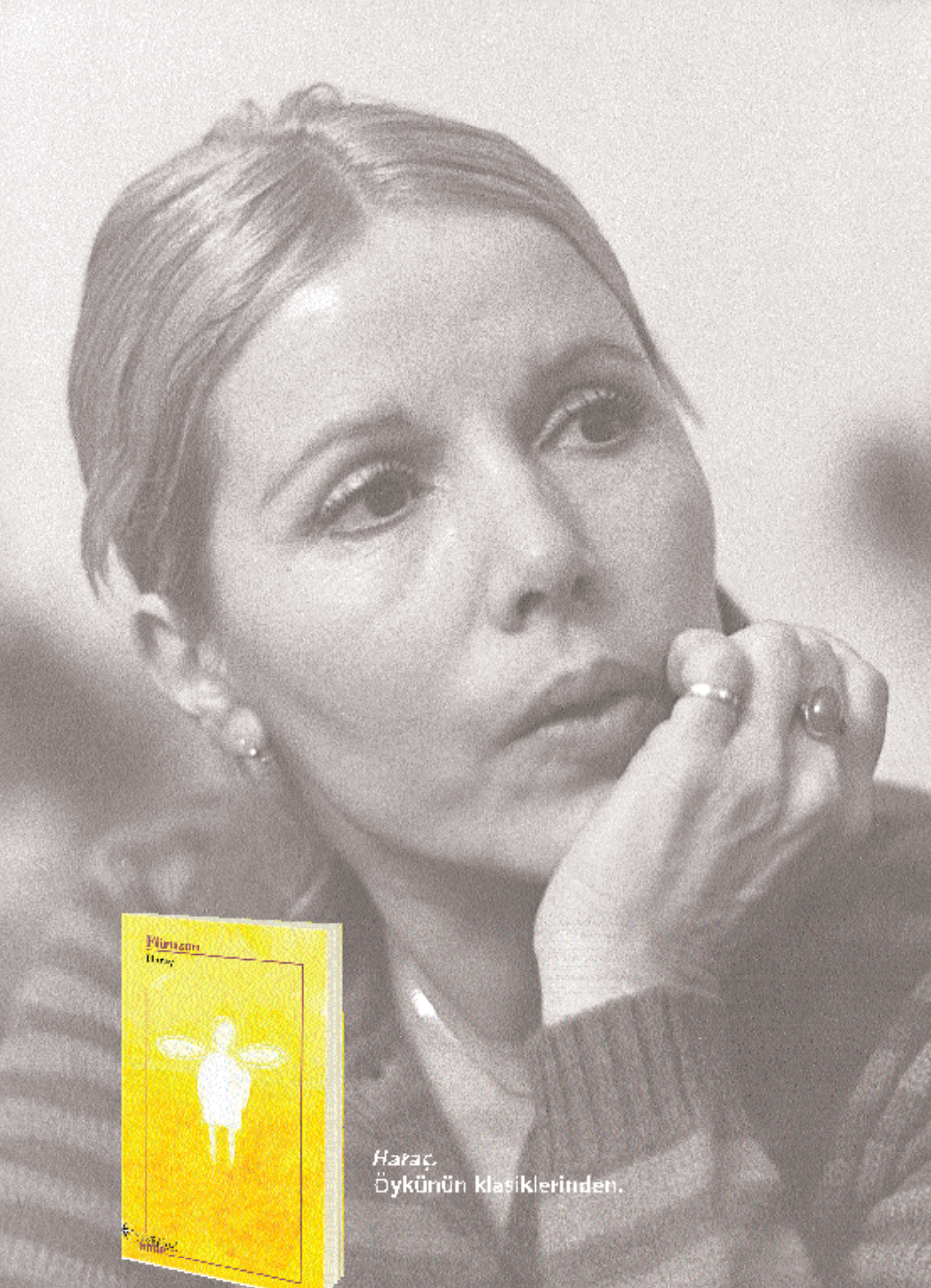
Orhan Kemal'in (1914-1970) *Baba Evi* (1949) ve *Avare Yıllar* (1950) adlı romanları İngiltere'de tek kitap halinde yayımlandı. Yarı otobiyografik olan dörtlemesinin ilk ikisini oluşturan ve daha önce Yunanca, Arapça ve İbraniceye çevrilen bu eserlerin İngiltere'de de ilgi göreceği düşünülüyor. Kalemini satmamakla övünen bir yazar olan Orhan Kemal'in yazdığı kırk iki kitabın ana teması iyimserlik ve insani değerler. *Baba Evi* ve *Avare Yıllar*'dan sonra *Cemile* (1952) ve *Dünya Evi*'nin (1960) de İngilizcede basılması düşünülüyor.

5 Bellekteki Che

Che'nin üstelik sınırlı bir yaşama sığdırdığı dünyasını yansıtan fotoğraflar, kendi elinden çıkmış günlükler, mektuplar ve benzeri metinlerin eşliğinde, *Unutulan Bellek* adıyla Everest Yayınları'nca güzel bir yayıncılık örneği olarak basıldı. Albümde kronolojik sırayla yer alan metinler, fotoğrafların yarattığı görsel şenliğe eşlik ediyor. Kitabın editörü Victor Csaus, "Bu kitap, bugün gezegenin herhangi bir köşesinde yaşayan ve her gün daha anlaşılmaz, daha uzak, daha adaletsiz olan bu dünya hakkında genç Ernesto gibi kendine sorular soran bütün gençler içindir," diyor. Mesajı alanlar için elden düşürülmesi olanaksız bir Che kitabı.

Haraç,
Öykünün klasiklerinden.

BÜYÜK kitaplar

Aklın ve doğrunun yolu.
İngilizceden çeviren
İşaret Gökdağ
[illegible] sayfa • Haziran [illegible] • [illegible] YTL

Öykünün klasiklerinden.
85 sayfa • Mayıs [illegible] • [illegible] YTL

Büyük yaratıcı.
İngilizceden çeviren
Mehmet Ulusel
[illegible] sayfa • Ocak [illegible] • [illegible] YTL

Şaşırtıcı bir öykü.
İngilizceden çeviren
A. Gülçin Kazmaz
[illegible] sayfa • [illegible] • [illegible] YTL

Eskimeyecek bir metin.
Fransızcadan çeviren
Leyla Özgüden
[illegible] sayfa • Ekim [illegible] • [illegible] YTL

Sıradışı bir anlatı.
[illegible] sayfa • Eylül [illegible] • [illegible] YTL

Unutulmaz ilk öykü.
[illegible] sayfa • Mayıs [illegible] • [illegible] YTL

Evrensel deha.
İngilizceden çeviren
Kemal Atakay
[illegible] sayfa • Mayıs [illegible] • [illegible] YTL

Notos Kitap Yayınevi'nin **BÜYÜK kitaplar** dizisinde, edebiyat ve kültür dünyasının yığınlaş ve klasik metinleri yayımlanıyor. Eskimeyecek, her zaman kalıcı metinler. Kapak ve iç tasarımını Mehmet Ulusel'in yaptığı **BÜYÜK kitaplar**, özel tasarımlarıyla örnek bir yayıncılık deneyiminin de göstergesi.

Genel Dağıtım Alfa Dağıtım [illegible] • Faks: [illegible]

İnternet: [illegible]

NOTOS KİTAP

W. Somerset Maugham

Bay Çokbilmiş

MAX KELADA İLE HENÜZ TANIŞMAMIŞTIM AMA ONDAN HOŞLANMAmaya şimdiden hazırlamıştım kendimi. Savaş yeni bitmişti. Okyanus aşırı sefer yapan gemilerdeki yolcu trafiği çok yoğundu. Gemilerde yer bulmak çok zordu. Seyahat acentelerinin önerdiği her şeye katlanmak zorundaydınız. Tek kişilik kamarada yolculuk yapmak bir düşün gerçekleşmesi gibiydi. Bu nedenle iki kişilik ranzalı bir kamarada yer bulduğum için mutluydum. Ne ki yol arkadaşımın adını duyduğumda içimi sıkıntılar bastı. Duyduğum ad sımsıkı kapalı kamara pencerelerini ve bu yüzden içeri giremeyen deniz havasını akla getiriyordu. On dört gün boyunca bir kamarayı biriyle paylaşmak yeterince sıkıcıydı (San Francisco'dan Yokohama'ya gidiyordum), ama yol arkadaşımın adı Smith ya da Brown olsaydı canım bu kadar sıkılmazdı.

Gemiye bindiğimde Bay Kelada'nın eşyaları kamaradaydı. Bagajların görünümü hoşuma gitmemişti. Bavullarda çok fazla sayıda etiket vardı. Gardrop sandığı çok büyüktü. Bay Kelada tuvalet malzemelerini çıkarıp yerleştirmişti. Gördüğüm kadarıyla tanınmış Monsieur Coty markasının devamlı müşterisiydi, çünkü lavabonun yanında bu markanın kokusu, şampuanı ve briyantini duruyordu. Adamın adının baş harflerinin yer aldığı abanoz saplı fırçalarla insan çok iyi fırçalanırdı herhalde. Hiç hoşlanmamıştım Bay Kelada'dan. Oyun salonuna gittim. Bir takım oyun kâğıdı alarak pasyans oynamaya başladım. Tam başlamıştım ki yanıma bir adam geldi. Adımın falan filan olduğunu tahmin ettiğini ve bunda yanılıp yanılmadığını sordu bana.

"Ben Kelada'yım," diye ekledi, parlak dişlerini gösteren bir gülümsemeyle.

"Ha, evet, sanırım aynı kamarayı paylaşıyoruz."

"Şans diye buna derim. İnsan kiminle yolculuk yapacağını bilemiyor. İngiliz olduğunuzu duyduğumda çok sevindim. Yurt dışında olduğumuz zamanlarda biz İngilizler birbirimize destek olmalıyız; demek istediğimi anladınız sanırım."

Gözlerimi kırptım.

"Siz İngiliz misiniz?" diye sordum, belki de incelikten biraz yoksun bir tavırla.

"Aynen öyle. Amerikalıya benzediğimi düşünmüyorsunuz, değil mi? İliklerime kadar İngilizim ben."

Bunu kanıtlamak için cebinden bir pasaport çıkarıp havalı bir tavırla burnuma doğru salladı.

Kral George'un çok sayıda tuhaf yurttaşı vardır. Bay Kelada kısa boylu, tıknazca, esmer,

“Öfke ve nefret içinde oyunu bitirdim.”

irice çengelsi burunlu ve çok büyük parlak gözlü bir adamdı. Uzun siyah saçları parlak ve bukleliydi. Yeni sakal tıraşı olmuştu. Akıcı konuşmasında İngilizlikten eser yoktu; hareketleri taşkındı. Taşıdığı İngiliz pasaportu incelendiğinde Bay Kelada’nın İngiltere’nin herkesce bilinen gökyüzünden daha mavi bir gökyüzü altında dünyaya geldiği gerçeğinin ortaya çıkacağından emindim.

“Ne içersiniz?” diye sordu bana.

Kuşkuyla yüzüne baktım. İçki yasağı yürürlükteydi. Görünüşe göre gemide bir damla alkol yoktu. Susamadığım zaman zencefilli gazoz mu, limonata mı, hangisinden daha az hoşlandığımı çıkaramam. Ancak Bay Kelada doğulu bir gülücük attı bana.

“Viski soda ya da martini, hangisini istiyorsanız söyleyin yeter.”

Pantolonunun arka ceplerine el atıp birer yassı cep şişesi çıkardı; önümdeki masaya koydu onları. Martiniyi seçtim. Kelada bir kamarot çağırıp buz, karıştırıcı ve birkaç bardak istedi.

“İyi kokteyl olacak,” dedim.

“Bunların geldiği yerde daha çok çeşit var; gemide dostlarınız varsa yakın bir arkadaşınızda bir sürü içki olduğunu söyleyin onlara.”

Bay Kelada konuşmaktan hoşlanıyordu. New York’tan, San Francisco’dan, tiyatrolardaki oyunlardan, filmlerden ve politikadan söz ediyordu. Vatanseverdi. İngiliz bayrağı göz alıcı bir kumaş parçasıdır, ancak İskenderiyeli ya da Beyrutlu bir beyefendi tarafından yüceltildiğinde biraz itibar kaybına uğradığını duyumsamadan edemem. Bay Kelada senli-benliydi. Burnu büyük görünmek istemem, ancak bir yabancı benimle konuşurken adımın başına bay sözcüğünü koyarsa bunun daha yakışık alacağını düşünürüm her zaman. Bay Kelada ise kuşkusuz beni rahatlatmak için böyle bir formaliteye gerek duymuyordu. Evet, hoşlanmamıştım ondan. Yanıma geldiğinde elimdeki oyun kâğıtlarını bir kenara koymuştum, ancak şimdi, konuşmamızın yeterince uzadığını düşündüğüm ilk fırsatta oyunumu kaldığı yerden sürdürdüm.

“Üçlü dörtlünün üstüne,” dedi Kelada.

Pasyans oynarken açtığınız kâğıda siz bakmaya fırsat bulamadan başka birinin onu nereye koyacağınızı söylemesinden daha sinir bozucu bir şey yoktur.

“Oluyor, oluyor,” diye bağırdı, “onlu valenin üstüne.”

Öfke ve nefret içinde oyunu bitirdim. Kelada kâğıtları aldı önümden.

"Kâğıt hilelerinden hoşlanır mısınız?"

"Hayır, nefret ederim," diye yanıtladım.

"Peki, o zaman sadece şunu göstereyim."

Üç oyun gösterdi bana. Sonra ben yemek salonuna gidip bir masada kendime yer bulmak istediğimi söyledim.

"O iş tamam," dedi, "ben sizin için yer ayırtmıştım. Aynı kamarayı paylaştığımıza göre aynı masada oturmamızın uygun olacağını düşündüm."

Hoşlanmamıştım bu adamdan.

Sonraki günlerde onunla sadece aynı kamarayı paylaşmakla kalmadım, günde üç öğün yemeğimi de onunla aynı masada yedim. Güvertede o yanımda olmaksızın yürüyüş yapamıyordum. Ondan kaçmak olanaksızdı. İstenmediği hiç aklına gelmiyordu. Sizi görmekten nasıl hoşnut oluyorsa sizin de onu görmekten hoşnut olduğunuzdan emindi. Kendi evinizde olsanız istenmeyen bir ziyaretçi olduğunu anlamasına fırsat bulamadan kapıyı suratına çarpabilirdiniz. İnsanlarla kaynaşmasını iyi biliyordu. Üç gün içinde gemideki herkesle tanışmıştı. Her şeyi yönetiyordu. Çekilişleri düzenliyor, açık artırmaları yönetiyor, spor karşılaşmalarında ödül paralarını toplayıp kasadarlık yapıyor, halka atma ve golf oyunlarını, konserleri ve kıyafet balolarını düzenliyordu. Her zaman her yerdeydi. Geminin en nefret edilen insanı olduğu kesindi. Bay Çokbilmiş adını takmıştık ona, hatta yüzüne karşı bile söylüyorduk. O iltifat olarak kabul ediyordu bunu. Ancak en çekilmez olduğu zamanlar yemek saatleriydi. Yemeklerin bir saati iyi geçiyor, sonra adam esir alıyordu bizi. Neşeli, şakacı, konuşkan ve tartışmacıydı. Her şeyi herkesten daha iyi biliyordu. Onunla aynı fikirde olmadığınızı söylemek, onun kibirliliğe yakın kendinden emin duruşuna bir hakaret demek oluyordu. Önemli olsun olmasın sizi kendi düşündüğü yola sokmadan hiçbir konunun ucunu bırakmıyordu. Yanılmış olabileceği hiç aklına gelmiyordu. Her şeyi bilen adamdı o. Bir gün Doktor'un masasında oturuyorduk. Doktor uyuntunun biri, ben de soğuk biçimde kayıtsız olduğumdan Bay Kelada masada dilediği gibi at oynatabilirdi. Ancak masada Elmer Ramsay adında biri daha vardı. Bu adam Bay Kelada kadar inatçı ve kuralcıydı, üstelik bizim Levanten'in o kibirli, kendinden emin tavırlarına sert biçimde tepki veriyordu. Girdikleri acımasız tartışmaların sonu gelmiyordu.

Ramsay Kobe'de görevli bir Amerikan konsolosluk görevlisiydi. Orta Batı'da doğma büyüme, iriyarı bir adamdı. Yağlı gövdesi hazır giyim tipi elbiselerinden taşıyor gibiydi. Bir yıldır ailesinin yanında kalan karısını almak için New York'a yaptığı kısa bir ziyaretten sonra görevinin başına dönüyordu. Bayan Ramsay çok güzel, minyon bir kadındı. Hoş tavırları ve yer yer nükteli konuşmalarıyla alımlıydı. Konsolosların maaşları düşüktür, belki

William Somerset Maugham (1874-1965) Paris'te doğdu. İrlanda asıllı. On yaşında öksüz kalınca İngiltere'de amcasının yanında yaşamaya başladı. Londra'da tıp okudu. 1897'de yayımlanan ilk romanı *Liza of Lambeth*'in getirdiği başarı tıp mesleğini sonlandırıp yaşamını yazar olarak sürdürmeye yöneltti onu. Yolculuğa düşkünlüğü onu birçok kez Pasifik ve Uzak Doğu'ya götürdü. Birinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da İngiliz Hükümetinin emrinde gizli ajan olarak görev yaptı. O döneme ait casusluk öykülerini *Ashenden* adlı öykü kitabında topladı. Arkadaşı Ian Fleming, James Bond serüvenlerini yazarken anılan kitaptan etkilendiği belirtmişti. İkinci Dünya Savaşı yıllarını Amerika'da geçirdi. Hollywood'da tanınan bir kişi oldu. Ünlü uzun öyküsü Rain (Yağmur) üç kez filme çekildi. Maugham yazın yaşamı boyunca 20 roman, 24 oyun, 13 kısa öykü seçkisi, 4 yolculuk anıları ve 11 deneme-anı kitabı yayımladı.

de bu nedenle her zaman basit giysiler vardı üstünde, ancak giydiklerini kendine yakıştırıyordu. Gösterişsiz bir seçkinlik edinmişti gemide. Ona karşı özel bir ilgi göstermemem gerekirdi, ne ki kadınlarda bulunması sıradan olan, ancak bugünlerde kadınların tavırlarında görülmeyen bir niteliğe sahipti: Kadının alçakgönüllülüğünden etkilenmeden ona bakamazdınız. Bu niteliği bir ceketin yakasındaki çiçek gibi parlıyordu onda.

Bir akşam, yemek sırasında nedense sohbet konusu incilerden açılmıştı. Gazetelerde kurnaz Japonların ürettiği kültür incilerinden söz eden epey yazı çıkmıştı. Doktor bu incilerin gerçek incilerin değerini düşürmesinin kaçınılmaz olduğunu ileri sürdü. Kültür incileri daha şimdiden çok iyiydi, yakın gelecekte kusursuz olacaklardı. Bay Kelada huyu gereği bu yeni konuya da atılmadan edemedi. İnciler hakkında bilinmesi gereken her şeyi anlattı bize. Ramsay'in inciler hakkında bilgisi olduğunu sanmıyordum, ama Levanten'i iğnelemek fırsatına karşı koyamadı. Beş dakika içinde ateşli bir tartışmanın ortasında bulduk kendimizi. Kelada'yı daha önce ateşli ve çenebaz nitelikleriyle iş başında görmüştüm, ama bu kadarını değil. Sonunda Ramsay'in bir sözü dokundu ona, çünkü masayı yumruklayarak bağırdı:

"Sözünü ettiğim şeyleri bilmek zorundayım. Japonya'ya bu inci işi için gidiyorum zaten. Ben inci piyasasının içindeyim; bu işteki herkes benim size söylediklerimi söyleyebilir. Dünyadaki en iyi incilerin hepsini bilirim ben. Bu konuda bilmediklerim bilinmeye değer şeyler değildir zaten."

İşte bu yeni haberdi bizim için, çünkü o kadar konuşkan olmasına karşın Bay Kelada o âna dek ne iş yaptığını hiç kimseye söylememişti. Biz yalnızca onun Japonya'ya ticaretle ilgili bir görev dolayısıyla gittiğini biliyorduk. Üstelik bu kesin bir bilgi de değildi. Kelada zafer kazanmış bir tavırla masadakilere baktı.

"Benim gibi bir uzmanın bir gözü kapalıyken bile tanıyamadığı bir kültür incisini hiçbir zaman üretemeyecekler." Bakışlarını Bayan Ramsay'in boynundaki inci kolyeye çevirdi. "Sözüme güvenin Bayan Ramsay, taktığınız kolyenin değeri şimdiki değerinin bir sent bile altına düşmeyecek."

Bayan Ramsay o alçakgönüllü tavrıyla biraz kızardı ve elini boynuna götürerek kolyesini elbisesinin içine soktu. Bu arada kocası masaya doğru eğildi ve gözlerinin içi gülerek bize baktı.

"Eşimin kolyesi çok hoş, değil mi?"

"Hemen dikkatimi çekmişti," diye yanıtladı Kelada. "İşte, gerçek inci bunlar demiştim kendi kendime."

"Şüphesiz, kolyeyi ben almadım, ama bilmek isterdim, sizce değeri ne kadardır acaba?"

"Piyasada on beş bin dolar civarındadır. Ancak Beşinci Cadde'den satın alınmışsa otuz bin dolar ödendiğini duymak şaşırtmaz beni."

Ramsay'in yüzünde gaddar bir gülümseme belirdi.

"Bayan Ramsay'in o kolyeyi biz New York'tan ayrılmadan bir gün önce bir marketten on beş dolara satın aldığını söylersem şaşırırsınız herhalde."

Bay Kelada kızardı.

"Ne biçim iş! Oysa bana göre bu inciler gerçek; ayrıca büyüklükleri açısından bugüne dek gördüğüm en güzel biçimde sıralanmış."

"Bunun üstüne bahse girer misin? Taklit olduğuna yüz dolara bahse giriyorum."

"Kabul."

Bayan Ramsay söze karıştı, kocasına dönerek "Elmer, kesin bir şey üstüne bahse giremezsin ki," dedi. Hafif bir gülümseme takılıydı dudaklarına, ses tonu karşı koyma havasındaydı biraz.

"Bayan Ramsay bir an duraksadı. Ellerini kolyenin tokasına götürdü. 'Açamıyorum,' dedi, 'Bay Kelada sadece benim sözüme güvenmek zorunda kalacak.'"

"Giremez miyim? Elime böyle kolay para kazanma fırsatı geçmişken bunu geri çevirmek aptallık olur."

"Ancak nasıl kanıtlanacak?" dedi karısı. "Benim sözüme karşı Bay Kelada'nın sözü olacak sadece."

"Şu kolyeye bakmama izin verin," dedi Bay Kelada, "taklitse hemen anlarım, yüz dolar kaybetmeyi göze alıyorum."

"Çıkar kolyeni, tatlım," dedi Bay Ramsay. "Beyefendi istediği gibi baksın."

Bayan Ramsay bir an duraksadı. Ellerini kolyenin tokasına götürdü. "Açamıyorum," dedi, "Bay Kelada sadece benim sözüme güvenmek zorunda kalacak."

Birden bir kuşku doğdu içime; talihsiz bir şey olmak üzereydi sanki, ne ki söyleyecek bir laf gelmedi aklıma.

Bay Ramsay atıldı: "Ben açarım." Kolyeyi çıkarıp Kelada'ya uzattı.

Bizim Levanten cebinden bir büyüteç çıkarıp kolyeyi dikkatle inceledi. Bir zafer gülümsemesi yayıldı pürüzsüz esmer yüzüne. Kolyeyi geri verdi. Tam konuşmak üzereyken Bayan Ramsay'in yüzünde dondu kaldı bakışları. Kadının yüzü bembeyaz olmuştu; o kadar beyazdı ki kadın neredeyse bayılacak gibi görünüyordu. Büyümüş ve korku dolu gözlerle bakıyordu Kelada'ya. Gözlerinde umutsuz bir yalvarış vardı. Bu o kadar belliydi ki kocasının neden görmediğine şaşırmıştım.

Bay Kelada ağzı açık kalakaldı. Kıpkırmızı oldu. Kendisiyle girdiği çatışmada gösterdiği çabayı neredeyse görebilirdiniz.

"Yanılmışım," dedi, "çok iyi bir taklitmiş, fakat büyütecimle bakar bakmaz gerçek olmadığını anladım tabii. Etse etse on sekiz dolar eder."

Cebinden cüzdanını çıkarıp içinden aldığı yüz dolarlık bir banknotu hiçbir şey demeden Bay Ramsay'e uzattı.

Bay Ramsay, "Bu olay belki sana bir daha bu kadar kendinden emin olmamayı öğretir, genç dostum," dedi parayı alırken.

Bay Kelada'nın ellerinin titrediğini fark ettim.

Olaylar nasıl yayılırsa bu olay da yayıldı gemide. O akşam Bay Kelada kendisine takılıp laf atan çok kişiye katlanmak zorunda kaldı. Bay Çokbilmiş'in çokbilmişliğinin fos çıkması şakalara karıştı. Bu arada Bayan Ramsay baş ağrısı yüzünden kamarasına çekilmişti.

Ertesi sabah kalkınca tıraş olmaya başladım. Bay Kelada yatağında uzanmış, sigara içiyordu. Birden kapıdan hafif bir sürtünme sesi geldi. Kapının altından itilmiş bir zarf gördüm. Kapıyı açıp dışarı baktığımda kimseyi göremedim. Mektubu aldım, adres yerinde Max Kelada yazılıydı büyük harflerle. Kelada'ya uzattım zarfı.

"Kimden gelmiş?" derken zarfı açtı.

Zarftan çekip çıkardığı bir mektup değil, yüz dolarlık bir banknottu. Bana baktı ve kızardı. Zarfı birkaç parça halinde yırtıp bana uzattı.

"Bunları pencereden atar mısın?"

Dediğini yaptım, sonra gülümseyerek ona baktım.

"Hiç kimse aptal konumuna düşürülmekten hoşlanmaz," dedi.

"İnciler gerçek miydi?"

"Güzel bir karım olsaydı, ben Kobe'de kalırken bir yıl New York'ta yalnız bırakmazdım onu," dedi.

O anda hoşlanmaya başlamıştım Bay Kelada'dan.

Bay Kelada cüzdanına uzandı ve yüz dolarlık banknotu özenle koydu içine. □

İngilizceden çeviren **Haluk Erdemol**

Prag'ın loş sokaklarında Stalin'in izini süren bir kadın, Seul'de budist tapınağında ölülere yazılan mektuplar, Sicilya'nın sıcak sokakları ve Stalin'in bitmeyen yaşamı: gençliği, ilk karısı Kato, 13 yaşındaki sevgilisi Lidia, Batumi hapishanesindeki arkadaşları, yenalu yaşamından Kremlin'e geçişi, çok sevdiği Kirov'un infazı, ölüm makinesi Yezhov'un fotoğraflardan silinişi...

Ulusanevi lider Stalin'in intiharlarla, ihanetlerle, aşklarla sarmalanmış fırtınalı hayatı *Nazlı Eray*'ın fantastik dünyasına konu oldu.

Sovyet Rusya'nın açılan gizli arşivlerindeki gerçeklere dayanan olağanüstü bir roman...

Bahçeşehir Bulvarı Ulak Ayr. C Blok No:28/4 Bahçeşehir Beşiktaş / İstanbul
Tel: (212) 766 70 60 Fax: (212) 766 70 67
İnternet Sitesi: www.turkuvazkitap.com.tr
e-posta@turkuvazkitap.com.tr

JOHN UPDIKE

A&P

ORTALARDA DOLAŞAN BU ÜÇ KIZIN ÜSTÜNDE MAYO DIŞINDA HİÇBİR şey yoktu. Ben üçüncü kasada duruyordum, sırtım kapıya dönüktü ve bu yüzden ekmek reyonunun bulunduğu bölüme geçene kadar onları göremedim. İlk gözüme çarpan kareli yeşil bikini giymiş kızdı. Bu, iyi bronzlaşmış teniyle, yumuşacık görünen, diri, geniş poposuyla; arkada güneşin hiçbir zaman ulaşamamış gibi göründüğü bikinisinin altında bembeyaz öylece duran kalçalarıyla bodur ve tıknaz bir kızdı. Elimde bir kutu Hi Ho marka kraker, kasaya girip girmediğimi hatırlamaya çalışarak duruyordum. İkinci kez girdim ve müşteri beni azarlamaya başladı. Kasa takibini görev bilen bu kadın kaşları olmayan, elmacık kemikleri allıkla pembeleşmiş elli yaşlarında bir cadalozdu ve bütün gününü benim en ufak hatamı yakalamak için geçirdiğini biliyordum. Elli yıldır kasiyerleri gözlüyordu ve muhtemelen daha önce hiç hatayla karşılaşmamıştı.

Sinirini yatıştırana ve şekerlemelerini bir torbaya doldurup –zamanında doğsaymış, Salem'de[1] yakılırmış gibi çıkarken hâlâ homurdanıyordu– başımdan gönderene kadar, kızlar çoktan ekmek reyonunun etrafını sarmıştı ve alışveriş arabaları olmadan kasalar ve özel bölmeler arasındaki koridorda tezgâhları takip ederek benim bulunduğum tarafa doğru geliyorlardı. Ayakkabı bile giymemişlerdi. Bodur ve tıknaz olan bikinili kız da oradaydı; bikinisi fosforlu yeşildi, sutyenin dikiş yerleri belirgindi ve göbeği teninin öteki bölgelerine kıyasla oldukça solgundu, belli ki yeni almıştı onu (bikiniyi). Yanındaysa bu tombul ve al yanaklı kızlardan öbürü, dudakları her zaman burnunun altında bitişik duran bir kız daha vardı. Hafif dalgalı siyah saçlarıyla güneşten yanakları kıpkırmızı olmuş, çenesi oldukça sivri olan bu kız içlerinde en uzun olan –bilirsiniz, bu tipteki bir kız öteki kızlarca çok "çekici" ve "çarpıcı" bulunur ama hiçbir zaman bu etkileyiciliğini kullanmayı beceremez. Bu durumun farkında olan öteki kızların onu bu kadar çok sevmelerinin nedeni de budur– ve çok uzun olmayan üçüncüleri; o bir kraliçeydi. İkisi sürekli bir arada durup etrafı gözlüyor, o ise onların önünde ilerliyordu. Çevresiyle hiç ilgilenmiyordu. Bu kraliçeye yakışmazdı. Yaptığı tek şey adeta bir primadonna[2] gibi bembeyaz bacaklarının üstünde dimdik, yavaşça yürümekti. Sanki ayakları çıplak değilmiş gibi yere sertçe basıyordu. Önce topuklarını yere koyuyor, ardından da attığı her adımla zemini deniyormuş gibi yere kasıtlı olarak fazladan kuvvet uygulayarak parmak uçlarına ağırlığını veriyordu. Kızların beyinlerinin nasıl çalıştığını hiçbir zaman tam olarak bilemezsiniz (yani oradaki şeyin ger-

çekten bir beyin mi yoksa cam bir kavanoz içindeki arı vızıltıları mı olduğunu düşünüyorsunuz) ama öteki iki kızla buraya onunla gelmeleri için konuştuğunu ve şimdi de onlara nasıl yavaş ve dimdik yürümeleri gerektiğini gösterdiğini anlardınız.

Kirli pembe –belki de bej, bilmiyorum– her yerinde küçük desenler olan bir mayo vardı üstünde, ilk olarak omuzlarından askılarının düşmüş olduğu çarptı gözüme. Çok hoş görünen omuzlarının üstüne gevşekçe bağlanmış askıları kollarından aşağıya kaymıştı ve doğal olarak mayo da üstünden biraz kaymıştı. Ve çıplak kalan omuzları göz alıcıydı. Bu omuzları görmediyseniz onlardan daha beyaz bir şeyin olamayacağını bilemezdiniz. Askılar da omuzlarından kayınca başı ve mayosunun arasında yalnızca onun; ışığın metalden yapılmış bir çarşafmış gibi gösterdiği omuz kemiklerinden göğsünün üst kısmına doğru uzanan bu biçimli çıplak tenin dışında hiçbir şey kalmamıştı. Yani, güzel sıfatı hafif kalır bu omuzlar karşısında.

Dağınık topuz şeklinde bağlanmış, güneşin ve tuzun rengini açtığı, kahverengi gür saçları ve ciddi bir yüz ifadesi vardı. Mayonuzun askıları omuzlarınızdan kaymış bir şekilde A&P'ye giriyorsanız sizin de yüzünüze takınacağınız tek ifade bu olurdu herhalde. Bembeyaz omuzlarından yükselen başını o kadar yukarıda tutuyordu ki boynu sanki gerilmiş gibi görünüyordu ama benim için hava hoştu. Ne kadar çok uzatırsa boynunu o kadar çok yerini görebiliyordum.

Gözünün ucuyla beni ve omzum üstünden de ikinci kasada onları izleyen Stokesie'yi fark etmiş olmalıydı ama hiç tınmadı. Bu kraliçeye yakışmazdı. Bakışlarını raflar arasında gezdirmeyi sürdürdü, sonra durdu ve öyle yavaşça döndü ki midemin önlüğümün altında karıncalandığını hissettim. Birbirine sokulmuş, biraz rahat nefes almak için ondan uzak duran öteki iki kıza bir şeyler fısıldadı ve üçü birden kedi-köpek mamalarının-kahvaltılıkların-mısır gevreklerinin-makarnaların-pirincin-kuru üzümün-baharatların-çikolatalı mamullerin-spagettilerin-meşrubatların-krakerlerin-ve-bisküvilerin bulunduğu koridora doğru ilerledi. Üçüncü kasadan bu koridoru etlerin bulunduğu tezgâha kadar net bir şekilde görebiliyordum ve onları koridorun başından sonuna kadar izledim. Bronzlaşmış teniyle şişman olanları bisküvi almaya yeltendi ama biraz daha düşündükten sonra paketi yerine koydu. Alışveriş arabalarını iterek koridor boyunca ilerleyen koyunları –kızlar her zamanki trafikte ters yönde ilerliyordu (tek şeritli yol tabelası ya da onun gibi herhangi bir şeyimiz yoktu aslında)– izlemek oldukça eğlenceliydi. Yanlarından geçerken Kraliçe'nin omuzları, güneş gibi üstlerine yansıyıp onları aydınlattığında hoplayıp zıplamalarını ya da bağırışlarını görebilirdiniz ama gözleri sepetlerine ve alışveriş arabalarına ânında geri dönüyordu. Bahse girerim A&P'nin şubelerinden birinde bir dinamitin fitilini ateşleseniz bile insanlar, "Dur bakayım, A ile başlayan üçüncü bir şey daha vardı; armut muydu, yok ya hayır, ha evet ananas!" şeklinde ya da her ne mırıldanıyorlarsa işte onu mırıldanarak raftan uzanıp aldıkları yulaf ezmesini listelerinde işaretlemeye devam edeceklerdir. Ama bu durum şüphesiz sarsmıştı onları. Saçları bigudili birkaç ev kölesi bile gördükleri şeyin doğruluğundan emin olmak için alışveriş arabalarını ittikten sonra etrafa bakıyorlardı.

Mayolu bir kızı, düşmanca bakışlarla kimsenin birbirini rahatsız etmeyeceği plajda yürürken düşünün bir kez; bir de her yere istiflenmiş paketlerin arasında, floresan lambaların altında, dama tahtası gibi yeşil ve krem rengi kauçuk-karo zemin kaplamaların üstünde çıplak ayaklarıyla A&P'nin serinliğinde düşünün.

"Hey Ahbap," dedi yanımda duran Stokesie. "Bayılacağım galiba."

"Canım," dedim. "Bana tutun sıkıca." Stokesie evli, boyları çoktan babalarının gövdesine ulaşmış iki çocuklu bir adamdı ama aramızdaki tek fark buydu. O yirmi iki yaşında-

Garip ve şaşırtıcı olan, bu son derece kırılgan ilişkinin sürmesi değil birçok açıdan çok da başarılı olmasıdır. Yaklaşık otuz yıldır,

dı ben ise nisanda on dokuz olmuştum.

"Neler oluyor?" dedi sorumluluk sahibi evli bir erkek sesi takınarak. Stokesie'nin, A&P'nin Büyük The Alexandrov and Petrooshki Tea Company[3] ya da ona benzer bir ad altında anılmaya başladığı güneşli bir günde market yöneticisi olmayı umduğunu söylemeyi unuttum.

"Şimdi elleri bomboştu, ne bir bilezik ne de bir yüzük vardı; Tanrı'nın onları yarattığı anki kadar çıplaktılar ve ben parayı nereden çıkaracağını merak ediyordum."

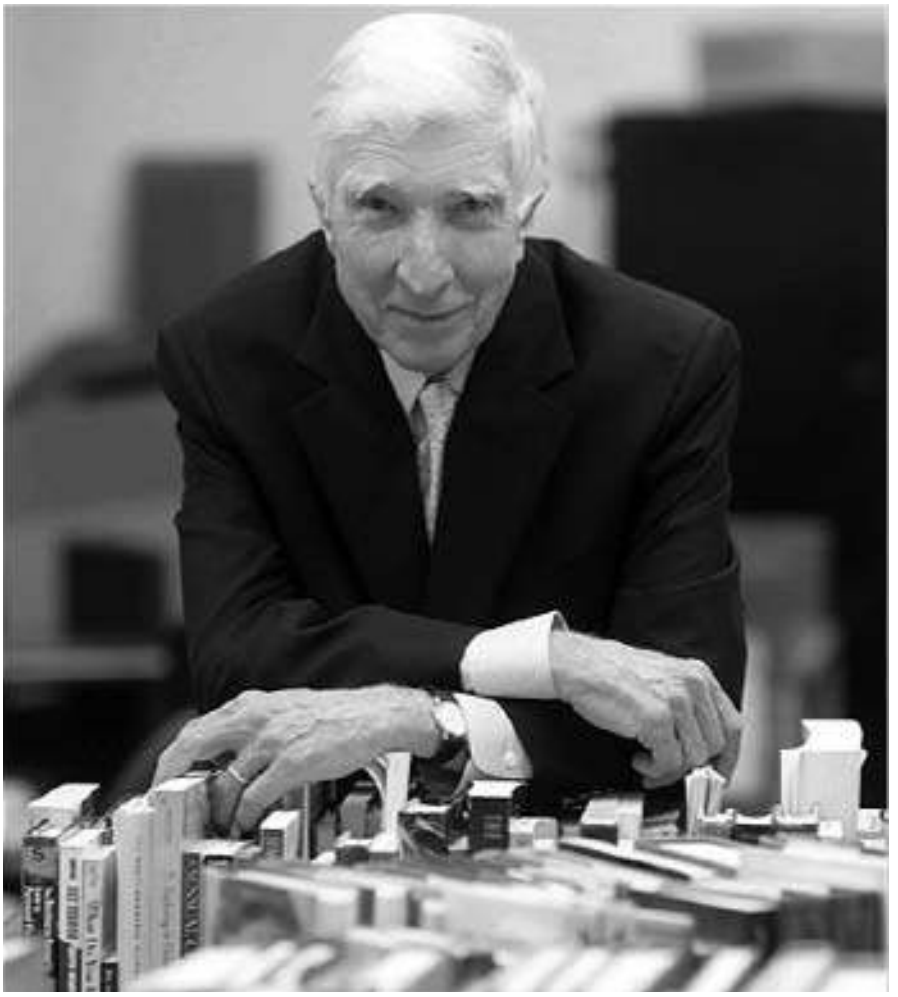
Aslında söylemek istediği, kıyı kesimlerinde kalabalık bir tatilci topluluğunun bulunduğu plajın şehirden sekiz km. uzaklıkta olduğuydu, oysa biz şehrin tam göbeğindeydik ve kadınlar genellikle arabalarından inmeden önce gömlek, şort ya da bu tip şeyler giyerlerdi. Ama bunlar, çoğunlukla altı çocuklu ve varisli damarlarla harita şeklini almış bacakları olan kadınlardı ve bu kadınlardan daha az dikkat çeken kimse olamazdı. Söylediğim gibi biz şehrin göbeğindeydik ve marketin ön kapılarında durduğunuzda iki bankayı, Cemaatler Kilisesi'ni, gazete bayisini, üç emlak bürosunu ve gene bozulduğu için ana yolu kazan aşağı yukarı yirmi yedi yaşlarındaki avantacıları kolaylıkla görebilirdiniz. Cape Cod'da değiliz ki; Boston'un kuzeyindeyiz ve bu şehirde yirmi yıldır okyanusu görmemiş insanlar var.

Kızlar etlerin bulunduğu tezgâhın önüne gidip McMahon'a bir şeyler sordu. O da bir yeri işaret etti kızlar da o tarafa baktı ve piramit biçiminde dizilmiş şeftali aromalı diyet gazozların arkasında gözden kayboldular. Geriye kalan tek şey kızların eklemlerini sayarak onlara bakan ve yavaşça ağzına vuran yaşlı McMohan'dı. Zavallı çocuklar, onlar adına üzülmeye başlamıştım, artık yapacak şey yoktu.

Şimdi öykünün acıklı kısmı başlıyor, kendi adıma acıklı bulmasam da en azından ailem öyle olduğunu söylüyor. Market hemen hemen boştu, günlerden perşembeydi ve vakit ikindiye yaklaşıyordu, dolayısıyla da kasaya yaslanarak kızların yeniden ortaya çıkmalarını beklemek dışında yapacak işim yoktu. Bütün mağaza langırt makinesi gibiydi ve ben onların hangi tünelden geleceğini bilmiyordum. Bir süre sonra, etrafı ampullerle, Caribbean Six ya da Tony Martin Sings adlı indirimdeki plaklar ve balmumunu fazla mı koydular acaba diye merak edeceğiniz bir tür yapışkan maddeler, altılı paketler halindeki ince uzun şekerlemeler ve bir çocuk baktığında bile devriliveren jelatin paketler içindeki oyuncaklarla çevrili uzaktaki bir koridordan göründüler. Bu tarafa doğru geliyorlardı, Kraliçe elinde gri bir kavanoz tutarak hâlâ en önde ilerliyordu. Üçten yediye kadar bütün kasalar kapalıydı ve Kraliçe'nin Stokes ile benim aramda tercih yapmaya çalıştığını görebiliyordum. Stokesie her zaman yaver giden şansıyla dört büyük teneke kutu ananas suyu satın alan bol gri pantolonlar içindeki bir grup moruğu kendine çekti (bu serserilerin bu kadar çok ananas suyuyla ne yaptığını sık sık kendime soruyorum), bu yüzden kızlar da benim kasama geldi. Kraliçe kavanozu tezgâha koydu, buz gibi soğuk kavanozu parmaklarımın arasına aldım. Ekşi soslu Kingfish Fancy Herring Snacks: 49 sent. Şimdi elleri bomboştu, ne bir bilezik ne de bir yüzük vardı; Tanrı'nın onları yarattığı anki kadar çıplaktılar ve ben parayı nereden çıkaracağını merak ediyordum. Hâlâ koruduğu o ciddi yüz ifadesiyle desenli pembe mayosunun içindeki göğüs arası boşluğundan katlanmış bir birlik çıkardı. Kavanoz elimde birden ağırlaşmıştı. Hoşuma gitmişti bu hareket.

Derken herkes için talih denen şey tersine dönmeye başladı. Lengel, bir kamyon dolusu lahanayı toptan satın almak için pazarlık ederek içeri giriyordu ve kızlar gözüne çarptığında ardında bütün gün saklandığı, üstünde YÖNETİCİ yazan kapıdan içeriye sıvışmak üzereydi. Lengel oldukça sıkıcı biriydi, Kilise Okulu'nda din dersleri verirdi ve gözünden pek bir şey kaçmazdı. Birden kızlara doğru geldi ve, "Kızlar, burası plaj değil," dedi.

Kraliçe'nin yüzü kızardı, belki de bana çok yakın durduğu için ilk kez fark ettiğim güneş yanığı kızarıklığından başka bir şey değildi bu. "Annem bir kavanoz herring[4] çerezi

alıp gelmemi istedi." Ses tonu irkilmeme neden oldu; insanlarla ilk kez karşılaştığınızda olduğu gibi kızın sesi de düz ve sessiz çıkmıştı. "Alıp gelmemi" ve "çerez" sözcüklerinde belli belirsiz bir vurgu oluşmuştu. Bu sesle ansızın kendimi kızın evindeki oturma odasında buldum. Babası ve öbür adamlar spor ceketlerini giymiş papyonlarını takmış ortalarda dolaşıyor, kadınlar ise sandaletlerini giymiş büyük cam bir tepsi içindeki kürdanlara saplanmış herring snacks' lerden atıştırıp içindeki nane parçacıkları ve zeytinlerle rengi değişmiş içeceklerini ellerinde tutuyordu. Benim annem ve babam birini misafir ettiğinde, limonata ya da eğer eğlenceli bir ortam varsa üstünde, "Her zaman işe yarar" sloganı yazılı olan uzun şişelerdeki Schlitz marka biralardan ikram eder.

"Tamam, anladım," dedi Lengel. "Ama burası plaj değil." Sanki biraz önce söylememiş gibi aynı şeyi tekrarlayıp durması komik geldi bana. Yıllardır A&P'yi rüzgârın yığdığı kocaman bir kum tepesi, kendiniyse baş cankurtaran sanıyordu. Sırıtmamdan hoşlanmamıştı –dediğim gibi gözünden pek bir şey kaçmaz– ama şimdi kızlara kederli Kilise-okul-müdürü bakışı atmakla meşguldü.

Kraliçe'nin yüzünün kızarmasının güneş yanığıyla ilgisi yoktu artık, en çok poposunu beğendiğim –gerçekten çok güzel kalçalar– kareli bikinisiyle tombul olan kız birden konuşmaya başladı, "Biz alışveriş yapmıyoruz. Sadece bir tek şey almak için geldik."

"Bu bir şey değiştirmez," dedi Lengel. Bakışlarını takip ettiğimde, bu kızın bikinili olduğunu daha önce fark etmemiş olduğunu görebiliyordum. "Buraya gelirken düzgün bir biçimde giyinmenizi istiyoruz."

"Biz düzgünüz," dedi birden Kraliçe, alt dudağı aşağı sarkıyordu, dokunsan ağlayacak gibiydi; nerede olduğunu, buradan yani A&P'den çıkan kalabalığın nasıl da gösterişsiz olması gerektiğini hatırlıyordu. Masmavi gözlerinin içinde Fancy Herring Snacks'in yansımasını görebiliyordum.

"Kızlar, sizinle tartışmak istemiyorum. Bundan sonra buraya omuzlarınız örtülü bir şekilde gelin. Bu bizim kuralımız." Arkasını dönüyor. Bu sizin kuralınız. Kurallar patronların istekleridir. Ötekilerinin istekleri ise bu kurallara uymamaktır.

Bütün bu süre içinde müşteriler alışveriş arabalarıyla gelmeye başladı, ama bilirsiniz bir

olay gören koyunlar bir araya toplanır. Hepsi, kesekâğıdını şeftali soyarkenki kadar nazikçe açmak için silkeleyen Stokesie'nin kasasına yığıldı. Hiçbiri bir sözcük bile kaçırmak istemiyordu. Sessizliğin hâkim olduğu bu süre zarfında herkesin, en çok da Lengel'in sinirli olduğunu hissedebiliyordum. "Sammy, aldıkları şeyi kasaya kaydettin mi?" diye sordu Lengel bana.

Düşündüm ve, "Hayır," dedim ama aslında düşündüğüm şey bu değildi. Teker teker tuşlara bastım, 4, 9, SEBZE, TOPLAM –düşündüğünüzden daha karışık ve yeterince sıklıkla yaptığınızda sözlerini duyduğunuz küçük bir şarkı ortaya çıkar; benim şarkım "Merhaba (*bip*) oradaki, siz (*tırınk*) mut-lu insan-lar (*şırak*)!" –şırak kasadan fırlayıp çıkan çekmecenin sesi. Orada olduğunu hiç bilmediğim, yeryüzündeki en pürüzsüz iki vanilyalı dondurma topunun arasından çıkan katlanmış parayı büyük bir titizlikle açarken ve para üstü elli bir senti Kraliçe'nin küçük pembe avucuna bırakırken, herring'i kesekâğıdına yerleştirirken, kâğıdın ağzını kıvırırken ve kıza teslim ederken bile durmadan düşünüyordum.

Kızlar –tabii ki kimse onları suçlayamaz– dışarı çıkmak için acele ediyordu. Kızların beni; beklenmedik kahramanlarını durup izleyeceklerini umarak onların da duyabileceği bir tonda Lengel'e, "İşi bırakıyorum," dedim. Kızlar ilerlemeyi sürdürdü; kontrol kapısından geçtiler, kapı hızla açıldı. Kraliçe, Tombul ve Yalı Kazığı (her ne kadar çirkin olmasa da), kaşının teki havaya kalkmış Lengel ile beni arkalarında bırakarak arabalarına doğru kararsızca ilerliyordu.

"Bir şey mi dedin, Sammy?"

"İşi bırakıyorum dedim."

"Ben de öyle duydum."

"Onları utandırmanıza gerek yoktu."

"Bizi utandıran onlardı."

Ağzımdan birden "Kata-kul-li" şeklinde çıkıveren bir şey söylemeye başladım. Bu büyükannemin bir sözüydü. Eminim duysaydı çok mutlu olurdu.

"Sen ne söylediğini bilmiyorsun bence."

"Sizin bilmediğinizi biliyorum," dedim. "Ama ben biliyorum." Önlüğümün arkasındaki fiyongu çektim ve omuzlarımdan aşağı indirmeye başladım. Benim kasama doğru yönelmiş bir çift müşteri bir oluğun içinde korkmuş iki domuz gibi çarpışmaya başladı.

Lengel derin bir nefes aldı; oldukça sabırlı, ihtiyar biri gibi görünmeye başlamıştı. Annemin ve babamın çok eski arkadaşıydı. "Sammy, bunu annene ve babana yapmak istemezsin," dedi. Doğruydu, istemiyordum. Ama bir girişimde bulunmaya kalkıştığınızda onu tamamlamamak onulmaz bir yanlıştır. Cebine kırmızı iplikle "Sammy" işlenmiş önlüğü katladım ve tezgâha koydum, üstüne de papyonu attım. Merak etmeyin, papyon da onlarındı. "Hayatının geri kalanında hep bu ânı düşüneceksin," dedi Lengel, bunun da doğru olduğunu biliyordum ama onun, nasıl da kızların yüzlerini kızarttığını hatırlamak beni çileden çıkarıyordu. İçimden üstünde "Satış Yok" yazan etiketi, "insanlar" diye vınlayan makineyi ve şırak diye açılan kasanın çekmecesini yumrukluyordum. Bu sahnenin tek iyi yanı yazın gerçekleşmesi ve ceket ya da çizmelerinizi etrafta aramanıza gerek olmaması. Annemin dün gece ütülediği beyaz tişörtümle kontrol kapısından ağır ağır geçiyorum, kapı ben geçerken kendiliğinden açılıyor ve dışarıda güneş ışığı asfalt üstünde zikzaklar çiziyor.

Etrafta kızları arandı ama elbette onlar çoktan gitmişti. Falcon marka toz mavi kamyonetin kapısının yanında durmuş, almadıkları şeker yüzünden çocuklarıyla bağrışan birkaç genç evli kadın dışında kimse yoktu etrafta. Arkama dönüp büyük camlardan içeri baktı-

ğımda torbalarca yer kömürünün ve kaldırıma istiflenmiş alüminyumdan yapılmış bahçe mobilyalarının üstünden benim yerimde kasada duran, koyunların satın aldıklarını kasaya girmeye çalışan Lengel'i görebiliyordum. Yüzünün rengi koyulaşmıştı ve sırtı sanki biraz önce demir enjekte edilmiş gibi dimdikti. Bundan sonra hayatın benim için ne kadar zor olacağını hissediyordum, midem sıkışıyordu. □

İngilizceden çeviren **Merve Karabulut**

[1] Salem: Avrupa'dan yeni göç etmiş kolonicilerin Amerika'ya yerleşmesi sonucu oluşan şehir. Cadı davalarının başlamasına neden olmuştur. Birkaç küçük kızın asılsız iddialar ortaya atması sonucu çıkmıştır. Birçok kişi tutuklanmış ve yakılmıştır.

[2] Primadonna: Operada baş kadın oyuncu, çok güzel kadın.

[3] A&P: The Great Atlantic and Pasific Tea Company

[4] Herring: Salamura ringa balığı

Sezer Ateş Ayvaz yeni kitabı için öyküler yazıyor

"Öykü bir süredir durgunluk yaşıyor."

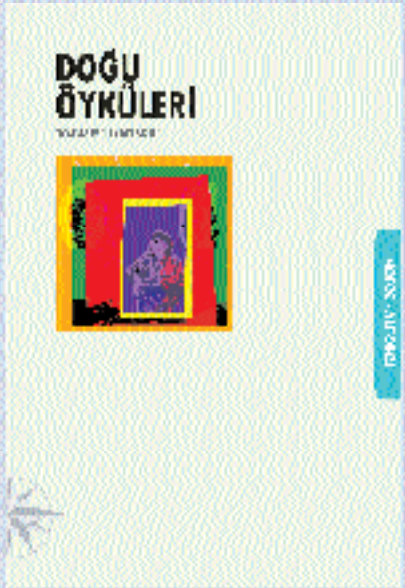
***Tamiris'in Gecesuçları*'ndan sonra yeni bir kitap gelecek mi?**
İlk öykü kitabım *Aynalarda Yaz*'ın yeni baskısı Can Yayınları'ndan çıkacak. Yeni bir kitap için üzerinde çalıştığım öyküler var, bir de uzun öykü var benimle birlikte dolaşan, şimdilik, hangi türde olacağını bilemediğim bir anlatı... Bakalım…

Öykü ile çok içli dışlı olduğunuz için, öteki öykücüleri de izliyorsunuzdur. Öykünün son zamanlardaki durumu üstüne neler düşünüyorsunuz?
Öykümüzün coğrafyasının, toprağının bereketli olduğuna hiç kuşkum yok ama öykü bir süredir bir durgunluk yaşıyor gibi geliyor bana. Belki günlük siyasetin, ekonominin her şeyi kuşatıyor olmasının getirdiği bir kenarda kalma halidir. Belki de kendi kuytusuna çekilmiş, derinlerde besleniyordur, gün ışığına çıkacağı günü bekliyordur. Şimdiden bilmek zor.

Okuduklarınızdan, önermek istediğiniz kitaplardan ve yazarlardan söz eder misiniz?
Son günlerde okumakta olduğum kitaplardan ilk aklıma gelenler şunlar:
Peter Weiss, *Direnmenin Estetiği*, YKY;
Özcan Karabulut, *Amida*, Can Yayınları;
Yasemin Yazıcı, *Tırtıl Yağmuru*, Everest Yayınları;
Timothy Bewes, *Şeyleşme-Geç Kapitalizmde Endişe*, Metis Yayınları.
Bir yıla yakın zamandır başucumda olan, hem içeriği, hem de çevirisiyle olağanüstü bulduğum diğer bir kitap: Fernando Pessoa'nın *Huzursuzluğun Kitabı*, Can Yayınları'ndan.

Başvuru kitapları

Doğunun zamanları.
Hazırlayan
İrfan Çetin
171 sayfa
Nisan 2008
14 YTL
Başvuru Antoloji

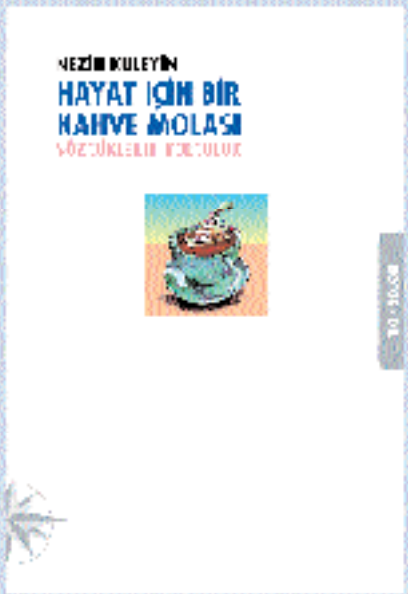

Notos Kitap Yayınevi'nin **Başvuru** kitapları dizisi, kültür ve edebiyat yaşamının çok çeşitli alanlarına uzanmayı amaçlıyor. Antoloji ve Dil kitaplarıyla başlayan dizi, gidecek kapsamını genişletecek. Notos Kitap, kendi türlerinde eşsiz nitelikli başvuru kitapları arasında geniş bir koleksiyon oluşturmaya çalışıyor.

Geleceğe yön verenler.
Hazırlayan
Semih Gümüş
253 sayfa
Kasım 2007
18 YTL
Başvuru Antoloji

Sözcüklerin öyküsü.
157 sayfa
Şubat 2007
12 YTL
Başvuru Dil
2. basım

Genel Dağıtım: Alfa Dağıtım Tel: 0212 511 34 00 • Faks: 0212 519 77 00 İnfo@notoskitap.com

Edebiyatın anlamı

Bir çağdaş İstanbul' romanı.
168 sayfa
Şubat 2013
17 YTL
Edebiyat-Roman

Hayvanlar ve çocuklar insanlara benzemez.
İngilizceden çeviren
Tarık Özgüven
191 sayfa
Ocak 2013
13 YTL
Edebiyat-Öykü

Yazarın romanı.
İngilizceden çeviren
Ayşe Nihal Akbulut
192 sayfa
Ekim 2012
18 YTL
Edebiyat-Roman

Sert rüzgârların savurduğu genç adamın.
87 sayfa
Ekim 2012
8 YTL
Edebiyat-Öykü

Susmanın anlamı.
96 sayfa
Haziran 2012
9 YTL
Edebiyat-Roman

Notos Kitap Yayınevi'nin **Edebiyat** kitapları dizisi, Türk ve dünya edebiyatının has örnekleriyle geleceğin yazarlarını buluşturmayı amaçlıyor. Kapak tasarımlarını Mehmet Ulusel'in yaptığı **Edebiyat** kitapları, vazgeçilmez bir diziye dönüşürken Notos Kitap'ın geleceğini de gösteriyor.

Cihan Doğanay Alla Dağıtım Tel: 0212 [illegible] Faks: 0212 [illegible]
info@notoskitap.com

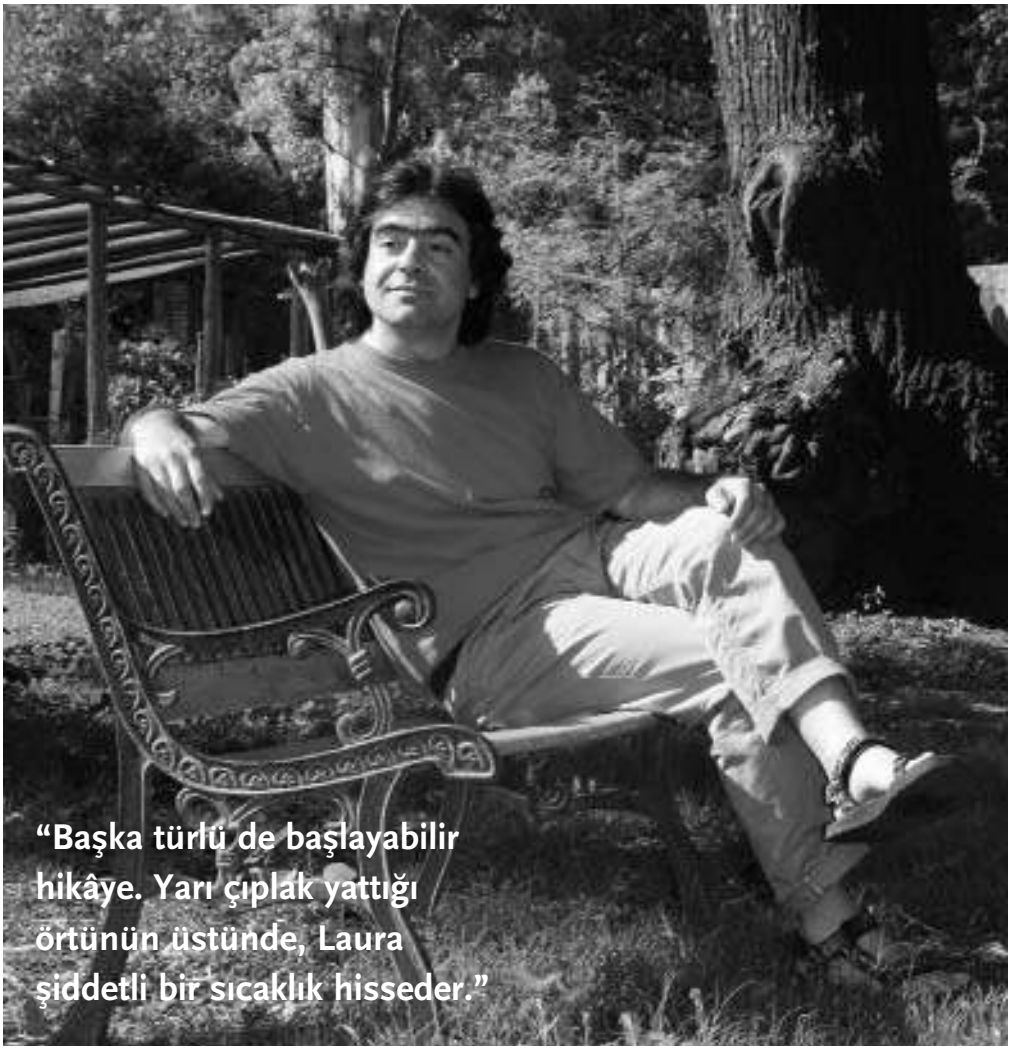
Diego Tatián

Laura'nın Bin Bir Öğle Uykusu

Bu hikâyenin kahramanları bir kadın, bir rüya, bir şeftali ve bir kitap... ve şöyle başlar hikâye: bir kadın –adının Laura olduğunu bilmek yeterli olur– yaşamı boyunca birçok kez âşık olmuş, hepsinde de aşkı bir rüya sonucu zincirlerinden boşalmış, kendisinin de dediği gibi, "rüya aşkın yolunu açar". Yazın bir öğle zamanı, bahçesindeki bir çadır bezinin üstünde yatıp dinlenirken, birkaç dakikalığına uyuyakaldı. Erotik bir rüya gördü, rüyadaki adam uzun zamandır tanıdığı biriydi ve ona karşı hiçbir zaman umursamazlıktan başka şey hissetmemişti. Kısa bir rüya, rüyada bu adam ona sessizce arkadan yaklaşıyordu ve hiçbir şey söylemeden içine giriyordu, o an hissettiği zevk bedeninde bir yılan gibi dolaştı. Sersemlemiş ve doyuma ulaşmış halde uyandı. Uyandığında bir anda âşıktı. Aynı gün öğleden sonra, akşam yemeğine davet etmek için rüyasında gördüğü adamı aradı. Aynı gece adamı baştan çıkardı ve adam kadının bu beklenmedik şehvetinden şaşkın, zevkin suyuyla ıslanmaya bıraktı kendini, önce yumuşak, ardından hoyrat. Hikâye böyle başladığına göre, bu aşkla ilgili rüyanın sonuncusu olduğunu ve adamın onunla kaldığını ve beraber kocadıklarını düşünebiliriz. Ya da sıcak bir gecenin sonunda, gün ağarırken, yeni bir rüya Laura'nın bedenine ve ruhuna sahip olacak; ve aşk, kaderin bir anda bir ışık huzmesi içinde belirmesi gibi, onu içine alacak başka bir beden aramaya itecekti.

Ama burada duruyoruz. Çünkü hikâye şöyle de başlayabilirdi: yazın, o öğle zamanı, güneşin altında bir çadır bezinin üstünde yatıp dinleniyordu ama uyuyakalmadı. Tam uykuya dalacakken şehvet ve susuzluk hissetti. Meyve almak için ayağa kalktı ve yeniden güneşin altına yattı, sessiz bir hayvan gibi alev alev yanıyordu. İki kez ısırdı şeftaliyi ve üstünde dolaştırdı, önce meyve suyunun izlerini hissetti, bir anlığına serindi; ardından kasıklarının arasında ve bedeninin her yanında sert bir dalganın dolaştığını hissetti uzun süre. Artık kurumuş şeftaliyi yeniden ısırdı, bedeninde dolaştırdı ve suyunu bu kez meme uçlarında hissetti, ardından meyveyi bacağına doğru kaydırdı, ardından nemli vulvasına, ve yeniden ısırdı. Kurnaz bir polenin örtülü yerlere doğru kaydığını hissetti. Şimdi daha yumuşak olan güneşin altında uyudu, ama rüya görmedi. Sonrasında neler olduğunu kurgulayabiliriz, ama şimdilik önemi yok.

Başka türlü de başlayabilir hikâye. Yarı çıplak yattığı örtünün üstünde, Laura şiddetli bir sıcaklık hisseder; Pietro Aretino ya da Octave Mirabeau ya da Pierre Louys'un bir kitabını alır. Rastgele bir sayfa açar ve okumaya başlar: "Ne gördün?" diyor. "Bir hücrede dört

“Başka türlü de başlayabilir hikâye. Yarı çıplak yattığı örtünün üstünde, Laura şiddetli bir sıcaklık hisseder.”

Diego Tatián Córdoba Üniversitesi’nde felsefe dersi veriyor. *Nombres* dergisinin danışma kurulu üyesi. Öyküleri 80 Mundos yayınevince Arjantin Öyküleri antolojisinde yayımlandı. Öteki kitaplarından bazıları: *Lugar sin pájaros*; *Las aventuras de la immanencia*; *Detrás de las puertas*; *Spinoza, el amor del mundo*; *Mesianismo, nihilismo y redensión*.

rahibe ve başrahip ve muhterem rahibin tüniğini çıkarmasına yardımcı olan sütten ve gülden üç çocuk gördüm.” Aretino’dan. Laura kitabı kapar ve neredeyse çıplak halde, yavaş geçen bir öğleden sonranın ortasında özgün bir hikâye hayal etmek ister. Utangaç ve çekici olmayan bir adam düşünür, adam açık kapıdan bir eve girer, içeride bir örtüye uzanmış, kesik kesik nefes alarak bedenini okşayan bir kadın vardır. Adam öylece kadının önünde durur, kadın doğrulur ve ziyaretçinin yüzünü göğüslerinin arasına getirir. Adam, kendini bırakır yalnızca, kadına izin verir ve itaatkâr bir beden isteyen kadın, gittikçe daha fazla canını acıtır. Laura devam etmek ister ama etmez. Hikâyeyi yazmaya başlar onun yerine, ama bu defa adam ne utangaç ne de edilgendir, onun yerine kadını zorla yakalar ve kadın bilinçsizce soluğu kesilene dek bağırır. Birdenbire korkar, hepsini karalar ve yeniden başlar. Şimdi de suratında bir gülümsemeyle yeniyetme bir Arap gelir ve yalnızca tükürüğüyle tenini tanımak istercesine bedenini yalamaya ve emmeye başlayan kadının önünde hiç heyecanlanmadan soyunur. Çocuk kadını yumuşakça okşar; kadın yalnızca emer, yalar, ısırır ve tırnaklarını pürüzsüz organına batırır. Ama bu hikâyeyi de devam ettirmek istemediğini fark eder.

Yeniden başlar. □

İspanyolcadan çeviren **Sine Ergün**

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

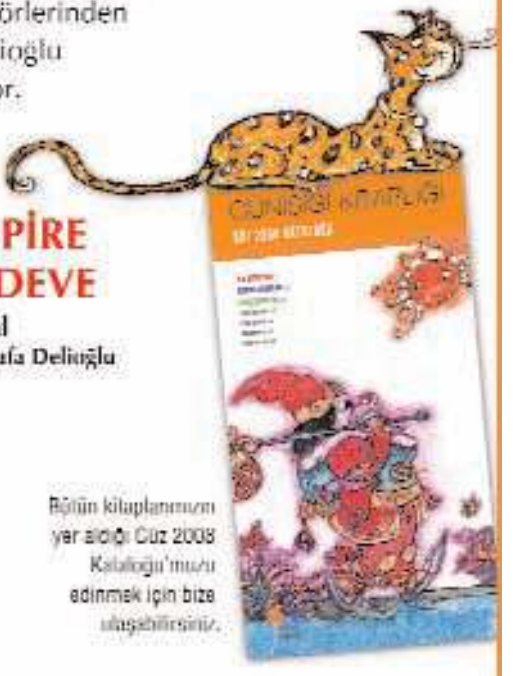
www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Geleneksel masalları ve fıkraları muzipçe yorumlayan öykü şiirler!

Çocuklar masalları nasıl anlıyor, nasıl yorumluyor, nasıl yaşıyor? Çocuk edebiyatımızın dikkati çeken yazarlarından Gülsevin Kıral yeni kitabında, işte bu sorulara birbirinden sevimli ve muzip cevaplar veriyor. Kitapla, her biri çocuğun gözünden ve onun yorumuyla kurgulanan on öykü şiir yer alıyor. Geleneksel manzum anlatımı çağdaş yorumlar, nükteler ve dil oyunlarıyla birleştiren öykü şiirleri, çocuk edebiyatımızın usta illüstratörlerinden Mustafa Delioğlu canlandırıyor.

BERBER PİRE TELLAL DEVE

Gülsevin Kıral

Resimleyen **Mustafa Delioğlu**

Bütün kitaplarımızın yer aldığı Güz 2008 Kataloğu'muzu edinmek için bize ulaşabilirsiniz.

ilk kitaplar • çocuk kitaplar • genç kitaplar

E. info@gunisigikitapligi.com T. (0212) 212 99 73
A. Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 28/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul F. (0212) 217 81 74

10 soruda Gezi Edebiyatı

1 İlk gezi kitapları ne zaman yazıldı? MS 400'ler başlangıç olarak kabul edilebilir. Tarihçi Priskos, MS 448'de Hun İmparatoru Atilla'yı ziyarete gitti ve bu gezisini kaleme aldı. MS 568'de, Kilikalı Zemarkhos'un Göktürkler ülkesinde Bizans İmparatorluğu'nun elçisiyken tuttuğu notlar, yüzyıllar boyunca okurların ilgisini çekti. İranlı din adamı ve şair Nasır Hüsrev'in Mekke'ye Hac gerçekleştirdiği gezi, Mısır ve Anadolu deneyimiyle birleştirilmiştir.

2 Gezi edebiyatının ilk örnekleri nelerdir? *Sefername* bu türün ilk örneklerinden sayılıyor. Gezi kitaplarının ilklerinden biri de, Marco Polo'nun yolculuklarını anlattığı kitaplar. Marco Polo'nun, Yakın Doğu ve Orta Asya'da gördüklerini anlattığı kitabı, birçok dile çevrildi. Arap gezgini İbn Batuta Anadolu, Maveraünnehir ve Horasan'ı dolaştı ve yazdı. Piri Reis de *Bahriye*'sinde Akdeniz'i yazdı.

3 Bilinen ilk gezi kitabımız hangisi? Seydi Ali Reis'in *Miratül-Memalik* adlı eseridir. Seydi Ali Reis, Portekizlilere karşı savaşırken fırtınaya yakalanıp karaya çıkma; Afganistan, Buhara ve Maveraünnehir yoluyla Edirne'ye ulaşma serüvenini anlatır. Kuşkusuz, edebiyatımızda "gezi yazarı" deyince ilk akla gelen isim Evliya Çelebi'dir. Osmanlı topraklarını, Avusturya, Habeşistan, Mısır gibi ülkeleri anlattığı on ciltlik *Seyahatname* bugün de merakla okunan kitaplardan.

4 Sefaretnameler gezi edebiyatı içinde midir? XVII. yüzyılda Hac yolculuklarını anlatan birtakım gezi kitaplarıyla birlikte Avrupa ve Yakın Doğu ülkelerine gönderilen elçilerimizin yazdığı "sefaretname"ler de gezi edebiyatının örneklerinden sayılabilir. Bu eserler arasında gezi türünün özelliklerini en belirgin biçimde yansıtanı, Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin *Fransa Sefaretnamesi*'dir. Yazar bu eserinde Lale Devri'nde Fransa'da elçilik yaparken gördüklerini anlatmıştır.

Ahmet Mithat

5 Avrupa'yı anlatan ilk yazarlarımız kimlerdir? Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan* adlı kitabı Avrupa kentlerini anlatır. Tanzimat sonrası Türk yazarlar Batı'ya daha çok yönelir. Ali Bey'in *Seyahat Jurnali*, Cenap Şehabettin'in *Avrupa Mektupları*, dönemin önemli gezi kitaplarındandır.

6 Tanzimat'tan Cumhuriyet'e, hangi gezi kitapları akla gelir? Seyyah Mehmet Emin'in *İstanbul'dan Asya-yı Vusta'ya Seyahat*, Ahmet İhsan'ın *Avrupa'da Neler Gördüm*, Süleyman Şükrü Bey'in *Seyahatü-ül Kübra* adlı eserleri sayılabilir.

7 Cumhuriyet döneminde kimler öne çıkar? Cumhuriyet döneminde yazılan gezi yazılarında Ahmet Haşim, Reşat Nuri Güntekin, Falih Rıfkı Atay ve Melih Cevdet Anday gibi yazarlar öne çıkar. Reşat Nuri Güntekin'in *Anadolu Notları*, Falih Rıfkı Atay'ın *Deniz Aşırı*'sı, Ahmet Haşim'in *Frankfurt Seyahatnamesi*, Fikret Otyam'ın *Ha Bu Diyar*'ı, Yaşar Kemal'in *Bu Diyar Baştan Başa*'sı bilinen eserler arasında yer alır. Bu yazarların dışında, Melih Cevdet Anday, Sıtkı Yırcalı ve Yavuz Bülent Bakiler gibi yazarlar da yazdıkları gezi kitaplarıyla ses getirmiştir.

Falih Rıfkı

8 "Seyahat sanatı"ndan söz eden ünlü yazar kimdir? Alain de Botton *Seyahat Sanatı*'nda gezmenin bütün inceliklerini anlatır... Gezmek özgürlüktür, ama gezen kişi, bir yandan da keşfetmekle yükümlüdür...

9 Romanlar da gezi için rehber olabilir mi? Romanların şehirlerin ruhuyla ilgili çok şeyler anlattığını Thomas Mann *Venedik'te Ölüm*'de, John Fowles *Çölde Çay*'da göstermiştirr. Amin Maalouf, Henry James, Lawrence Durell, Kafka ve E.M. Forster'ın romanlarındaki Hindistan'ı, İtalya'yı, Afrika'yı, Prag'ı ve Kıbrıs'ı da unutmamak gerekir.

10 Hangi gazeteci yazarların bu türe katkısından söz edilebilir? Çetin Altan'ın *Bir Uçtan Bir Uca*'sı, Abdi İpekçi'nin *Dünyanın Dört Bucağından*'ı, Şükufe Nihal'in *Finlandiya*'sı, Ahmet Emin Yalman'ın *Havalarda 5000 Kilometre Seyahat*'i, Bedii Faik'in *Sam Amca'nın Evinde*'si, Mehmet Yaşin'in *Uzakname*'si bu katkılar arasında sayılabilir.

KAMİRAN BEDİR-XAN

Yaşlı Kartal

EMİR TACÎN YAŞLIYDI, FAKAT SARAYINDA TAZE VE BİR İÇİM SU CARİYELEri vardı, hepsi de Emir'i severdi, çünkü Emir delişmen ve güçlü bir adamdı. Öpüşleri tatlı ve sıcaktı. Kadınlar tatlı ve sıcak öpüşleri sever. Kadınlar her zaman ateşli ve duygulu adamları sever, o adamlar gençmiş, yaşlıymış, fark etmez.

Gençlik aşktır, gençlik kalpteki alevdir, yoksa yumuşak ten ve al yanaklar değildir.

Hepsi ihtiyarı severdi, fakat ihtiyar onlardan sadece birini, Şengalli bir kız olan Perîxan'ı severdi.

Evinde sarışın, mavi gözlü, esmer, yeşil gözlü, inci dişli ve gül dudaklı, hepsi de bir mayıs güneşi ışığı gibi duru, mart çiçekleri gibi güzel üç yüz cariyesi vardı. Fakat hiçbirine karşı Şengalli kıza duyduğu aşkı hissetmiyordu, hiçbirinin aşkı Şengalli'ninki kadar bol yapraklı ve ateşli değildi.

Bu üç yüz kadın, zamanlarını hoş kokular sürünerek, lezzetli yemekler ve güzel tatlılar yiyerek geçiriyordu. Kaval, kemençe, davul ve tef, güzel şarkılar dinleyerek dinleniyorlardı. Emir çoğunlukla Şengalli'yi yanında isterdi.

Emir'in her şeyi; dünya malı, kadın güzelliği, inci ve mücevher çeşitleri ve özgürlüğün getirdiği mutluluğu vardı.

Sarayının bir köşesinde yorulan bedenini dinlendirip ömrünün son demlerini keyif içinde geçiriyordu.

Oğlu Gurgîn, mertlikten ve yiğitlikten nasiplenmiş bir delikanlıydı, babasının adını gitgide yüceltiyordu. Yaptığı talanlardan sarayın hazinesi ağzına kadar dolmuştu.

Emir Tacîn, Gurgîn'e hep sevgiyle bakardı. Oğlunun elinde olduğu sürece adının asla kendinden bir şey kaybetmeyeceğini, namının hep daha fazla yürüyeceğini, dost düşman karşısında hep onurlu kalacağını biliyordu.

Gurgîn, gittiği her talandan eve pahalı kumaşlar ve kadifeler, altın kabzalı ve gümüş kınlı kılıçlar, inci gerdanlıklar, ipek halılar, peri yüzlü kızlar ve kadınlar getiriyordu.

Gurgîn, günlerden bir gün büyük bir savaşta düşmanlarını mağlup etmişti. Halkı, onunla gurur duymuştu.

Beyler, ağalar ve aşiret liderleri, cümle göçerler ve yerleşikler onu ziyarete gelip babasının kalesinde ona yedi gün yedi gece süren düğün dernek kurdu, son gece babası tahtından inip oğluna baktı, ona şöyle dedi:

– Gurgîn, sen, iyi bir oğulsun, Allah sana hep yardım etsin, Allah ne kadar büyükmüş

ki senin yiğitliğini sağlığımda bana gösterdi ve şu yorgun gözlerimle görüyorum ki adım ve ailemin adı hep seninle yaşayacak.

Sen, babanı geçtin.

Allah'ım, bencileyin kuluna iyi bir oğul, aklı başında bir oğul, cömert bir oğul verdin. Gurgîn, hadi de bakayım bana, baban sana ödül olarak bir şey vermek ister, ne dilersin bakalım? Yüreğindeki dilek her neyse, almalısın.

Babasının diyecekleri bitmeden Gurgîn'in gözleri gökteki yıldızlar gibi parladı, titreyen bir sesle dedi:

– Babam, benim ulu emirim, Şengal dağlarının kızı Perîxan'ı bana ver, yüreğimdeki dilek budur!

Emir, bir süre sessiz kalakaldı, yüreğinin acıklı imdadını duyuyordu.

Sonra güçlü ve aceleci bir sesle:

– Al onu, düğün dernek dağıldıktan sonra senin olsun!

Gurgîn kızardı, gözleri sevinçten parladı, yerinden kalkıp babasına,

– Onu bana vereceğini biliyordum, ulu komutanım babam, emrindeyim. Uğruna kanımı dökerim, bu kan senin kanındır, damla damla akacak canımdan!

Emir,

– Bir şey istemem, dedi.

Der demez başı göğsüne düştü.

Eğlence bir saat sonra dağılmış, Emir'le oğlu yan yana, sessizce eve doğru gidiyordu. Etraf zifiri karanlıktı. Bir bulut, göğü ve yıldızların yüzlerini gizlemişti. Babayla oğlu böyle böyle yürüyordu, en sonunda Emir Tacîn söze başladı:

– Hayatım her geçen günle birlikte sönmekte, ihtiyar kalbim her gün biraz daha gevşemekte, göğsümdeki ateş gitgide azalmakta, bir tek Şengalli güzelin aşkı, hayatımın ışığı ve sıcaklığı olmuştu. Gurgîn, de bakayım bana, onu çok mu seviyorsun? Evdeki cariyelerden yüzlercesini al, bir tek o kalsın yanımda.

Gurgîn, acı bir sesle nefes alıp veriyordu. Emir devam etti:

– Şu dar-ı dünyada birkaç günüm kaldı, sadece birkaç kısacık gün... sayılı günler. Perîxan yüreğimin son sevinci oldu. O beni tanır, beni sever, benimle avunabilir. Ondan başka kim beni, bu ihtiyar, ele ayağa düşmüş adamı sevebilir ki? Hiç kimse... onlardan hiçbiri...

Gurgîn suspus olmuştu.

– Nasıl olur da ben yaşayacağım ve senin onu kucakladığını, öptüğünü bileceğim? Gurgîn, kadın söz konusu olunca, ne baba kalır ne de oğul! Hayatımın akşamı bana çok zor gelecek.

Keşke eski yaralarım deşilseydi, kanım o yaralardan aksaydı da bu geceyi görmeseydim.

Oğlu hâlâ suspustu.

Kürt edebiyatının klasiklerinden Celadet Bedir-Xan'ın kardeşi Kamiran Bedir-Xan ve Lîs Yayınları'nın yayımladığı kitabı *Eyloyê Pîr*.

Cümle kapısının önünde durdular. Başlarını önlerine eğdiler.

Karanlıktan göz gözü görmüyordu, sert bir rüzgâr sarayın pencerelerini titretip çatılarda, ağaç dalları arasında vahşi bir şarkı tutturmuştu.

Gurgîn, babasına usulca dedi:

– Baba, ben ona çoktandır vurgunum.

Babası onu şöyle yanıtladı:

– Evet, bunu biliyorum ve onun seni sevmediğini de biliyorum.

Gurgîn:

– Onu ne zaman hatırlasam, bir türlü yüreğimden söküp atamadığımı görüyorum. Kıssalarımız güzel kadınların savaştan daha zor olduğunu söyler, eğer güzellerse yabancılar onlara vurulur, eğer çirkinlerse kocalarının kalpleri azaplar içinde yanar.

Emir:

– Hikmetli, derin sözler, kalp acısına derman olamaz.

Oğlu onu yanıtladı:

– Babacığım, böyle karşılıklı ağlayıp sızlayacak mıyız? Birbirimizi teselli etme peşinde miyiz?

Emir, saçlarına aklar düşmüş kafasını kaldırdı, tasalı ve kederli bakışlarla oğluna baktı, oğlu söz aldı:

– İstersen onu öldürelim, ne dersin?

– Sen, benden ve ondan fazla kendi nefsini seversin.

– Sen de.

İkisi gene suspus oldu, sonra Emir konuştu:

– Evet, ben de!

Emir, bu ânın verdiği dert ve kahırdan âdeta bir çocuğa dönmüştü. Oğlu bir daha sordu:

– Ne diyorsun... onu öldürelim ister misin?

Babası, ağlamaklı bir sesle:

– Onu sana verememem... yapamam!

Oğlu:

– Ama ben artık onsuz yapamıyorum, ya beni öldür ya da onu bana ver. İstersen onu nehre atalım, ne dersin?

Babasının sesi sanki bir rüyadan geldi ona:

– Evet, onu nehre atacağız.

Saraya girdiler, Perîxan, güzel ve rengârenk bir halının üzerinde uyumuş kalmıştı, kar-

Kamiran Bedir-Xan Kürt yazar, gazeteci, öykücü, çevirmen ve kültür adamı. 21 Ağustos 1895 yılında İstanbul'da doğdu. 1840'lı yıllarda Osmanlılar tarafından yenilgiye uğratılan ve sürgün edilen Bedirhanîler sülalesinden ünlü Kürt aydını Celadet Bedir-Xan'ın kardeşidir. Almanya'da hukuk doktorası yaptı. Ardından Beyrut'a yerleşti, avukatlık yaptı. *Hawar* (Çığlık) dergisinde yayımlanmış birçok yazı ve çevirisinin yanında, 1943 yılında Beyrut'ta *Roja Nû* (Yeni Gün) ve *Stêr* (Yıldız) gazetelerini çıkarmıştır. 1947'de Fransa'ya geçti, orada Kürt Araştırmaları Kurumu'nu kurdu. O sıralarda Paris Üniversitesi'nde Kürtçe dersleri vermeye başladı. Farklı konularda ve farklı dillerde otuzu aşkın kitap yazdı. Bütün hayatını Kürt kültürüne, edebiyatına ve diline adayan Kamiran Bedir-Xan, 1978 yılında Paris'te öldü. • Nâzım Hikmet'in ona gönderdği bir mektup, Kürt ve Türk halkının yakalaması gereken ilişki biçiminin belgesidir. *Eyloyê Pîr* (*Yaşlı Kartal*) adlı öykü kitabı 2007'de, Lîs Yayınları tarafından yayımlandı.

şısına geçip onu seyre daldılar. Sıcak gözyaşları, Emir'in gözlerinden yuvarlanıp ak sakalına düşüyor, inci misali parlıyorlardı. Oğlu, kendini çok zor tutuyordu, incecik bir sesle Perîxan'a seslendi.

Perîxan, uykudan uyandığında Emir'i gördü. Kiraz dudaklarını ona uzatıp dedi:

– Yaşlı kartal, öp beni!

Emir, sesini yumuşatıp ölgünce:

– Kalk... bizimle gelmelisin...

Perîxan zeki bir kadındı, niyetlerinin ne olduğunu anlar anlamaz:

– Geliyorum. Demek kararınız bu, ne sana yâr olayım, ne de ona, yiğitler öyle yapar.

Üçü, ses çıkarmadan nehre doğru gidiyordu. Sarp ve dolambaçlı bir patikada ilerlerken rüzgâr vahşice uluyordu.

Perîxan çıtkırıldımdı, tez yoruldu, ama yoldaşlarının fark etmelerini istemezdi. Gurgîn, Perîxan'ın geride kaldığını görünce,

– Korkuyor musun? dedi.

Perîxan bir şey demedi, tatlı bakışlarıyla ona baktı, yara bere içinde kalmış, kanayan ayaklarını gösterdi. Gurgîn ellerini ona uzatıp,

– Seni taşıyayım! dedi.

Perîxan Emir'in kucağına atılıp kollarını Kartal'ın boynuna doladı. Emir onu kaldırıp ağırlıksız bir şey gibi kollarına aldı. Perîxan elleriyle ağaç dallarının kapadığı yolu açıp Gurgîn'e yüz çeviriyordu. Gurgîn arkadan geliyordu, ansızın babasına,

– Bırak ben öne geçeyim, dedi, kızıl ateşin alevi kalbimi tutuşturur, arkadan boynuna bir hançer sallamaktan korkarım.

Emir:

– Geç öne, Allah senin kusuruna bakmasın, bu dediğinden dolayı seni affettim gitti, aşk ne demektir bilirim.

Çağıldayan suyun sesini duyar oldular. Büyük bir kayanın tepesine vardıklarında, nehir suyu altta, dipsiz, karanlık bir çukur gibi göründü onlara.

Dalgalar acı acı köpüklenip vuruyordu. Gurgîn, Perîxan'ın karşısına geçip eğildi:

– Allah'a emanet ol.

Perîxan, içinde su darbelerinin ölüm şarkısı söylediği çukura baktı. Çukurun kenarına geldiğinde bedeni titredi, elleriyle göğsünü sıkıp dedi:

– Atın beni!

Gurgîn ellerini uzatıp kederle nefes alıp verdiğinde, Emir, Perîxan'ı çekip göğsüne bastırıp öptü, kayanın üstünden suya attı. Çıt çıkardığını, inlediğini bile duymadılar.

Gök karaya kesmişti; bulutlar giderek kararıyordu, rüzgâr sesi artık ölümün sesine dönmüştü. Gurgîn, babasına dedi:

– Hadi baba, gidelim.

Emir usulca, Dur, deyip kulak kabarttı, bir ses duymak istiyordu ama bir şey gelmiyordu. Bir süre geçti, oğlu gene, baba, hadi gidelim, dedi, Emir ona, az biraz daha bekle, dedi.

Bir süre daha geçti, Emir, hadi gidelim, dedi. Beraber birkaç adım gittiler, Emir ansızın durup,

– Ben, nereye gidiyorum ki? dedi. Ne için gidiyorum! Bütün hayatım onunlaydı, o gittiyse, hayat ve rahat benim için ne ifade eder, neye yarar ki! İhtiyarım, artık hiç kimse beni sevmez, aşksız hayat, delilik değildir de nedir?

Oğlu:

– Babacığım, namın yedi düvelde yürümüş; asarsın kesersin, cezalandırırsın affedersin,

"Gurgîn ellerini uzatıp kederle nefes alıp verdiğinde, Emir, Perîxan'ı çekip göğsüne bastırıp öptü, kayanın üstünden suya attı."

para pul, hepsi senin elinde.

Emir:

– Gurgîn, onun dudağından, Perîxan'ın dudağından bana bir buse ver, al bütün servetim senin olsun. Bu sayılan şeyler, ölü, cansız şeylerdir, sadece aşk ve hayat renkli ve kokuludur, abıhayat olan kadındır. Aşksız olan hayatı yaşamıyordur, perişandır, günleri gamla, kederle, tasayla, gözyaşıyla geçer. Allah hep sana yardım etsin Gurgîn, günlerin ve gecelerin düğün dernekle, güzelliklerle geçer umarım.

Emir bu sözleri söyleyip nehre doğru gitmeye başladı. Gurgîn, baba diye bir çığlık attı, durdu, bir şey daha ekleyemedi söylediğine. Hayatı kararmış, ölümün güldüğü ve kendine çağırdığı bir adama ne denebilir ki? Babası, ona dönüp,

– Bırak beni, dedi.

Oğlu:

– Allah ne der bu yaptığına?

Emir:

– O, her şeyi bilendir, deyip kayanın tepesine vardı, kendini nehre attı. Rüzgâr, ağaçların ve dağların arasında sertçe, keskince uğulduyordu. Gurgîn, göğe bakıp seslendi:

– Ey Allahım, bana da güçlü bir yürek ver!

Emir Tacîn'in gözleri, ölümün karanlık gecesinde parladı. □

Öykünün Kürtçe adı "Eyloyê Pîr"
Kürtçeden çeviren **Kawa Nemir**

DİLAWER ZERAQ

Gecenin Yorganı

NÖBET BAŞLAYALI BİRKAÇ SAAT OLDU; GECEYİ YARILAMAMIZA, BİRKAÇ dakika sonra, gecenin gündüze devrilmesiyle beraber bugün de sabahlayacak olmamıza karşın, şu saate kadar hastaneye iki hasta dışında hiç kimsecikler uğramış değil. Bu durum, benim gibi gece nöbetleri çok talihsiz olan biri için ilginç, çok garip. Yanı sıra, gecenin olağanüstülüğü, durgunluk ve hastaların azlığıyla gitgide daha fazla hissediliyor.

Bu duruma rağmen, ağrılardan ve doğum sancılarından dolayı ortalığı çınlatan kadın çığlıkları, yeni doğmuş bebeklerin bağırışlı çağırışlı ağlamaları, kulaklarımızdan eksik olmuyor. Hadi diyelim ki çocuk ana karnında güvensizliğe alıştığından ve dünyaya geldiğinde, içeriden çıktığında ürküyor, yaşama alışmak için çığlığı basıyor, peki kadınlara ne demeli? Çok düşünmüşümdür, maalesef kadınların neden önce bile isteye bir sessizlikle kocalarının altına yattıklarını, sonra da doğum sırasında, ertelenmiş ağrılarını ve sızılarını hatırlarcasına, seslerini biriktirip, aynı şekilde çığlık attıklarını, geceleri sallanarak karınlarını şişiren meyveyi dünyaya getirdiklerinin hemen sonrasında da alt dudaklarına neden yumuşak ve hafif bir sevincin istisnasız gelip yerleştiğini hâlâ iyi anlayabilmiş değilim. Nedeni nedir? Bilmiyorum. Fakat benim bundan çok iyi anladığım şey, sevincin ya gelmediğidir ya da gelmesinden birkaç saniye sonra dudaklarda çabucak soğuduğu, erişilmesi güç kadınlığın bereketinin adağı ve kurbanı olduğudur.

Çocuğa her şeyden daha çok yakın olan ve sürekli kendi içinde barınan kadınlık... Bir damla tohum kanla uçup giden çocukluk; leziz meyve tomurcukları misali uç veren yavrular. İçsel utangaçlığı çoğaltan genç kızlık, ürkekçe ve coşkulu bir yürekle adım atıyor hayat sahnesiyle meydanına... tensel sızıların başlangıcı... can ve bedende tezgâhını dokuyan şehvet... bedenin kendine ihaneti... canla ruhun kaçınılmaz sınavı... hayvani saldırılar... ve insani meyveler...

Tiz sesiyle ona alışmış duyarlığımı sınava çeken ambulans sireni, düşüncemi ezildiklerinde hafif bir çıtırtıyla birkaç parça olan kuru yapraklar gibi parça pürçük, darmaduman ediyor. Neden diye soracak olursanız, ağır ve acil hastaları hiç sevmediğimi söylerim size. Ambulans sirenlerini ne zaman duysam, nedensiz bir korku ve telaş kaplar içimi, sürekli o sese kulak kabartırım.

Ambulans, yaygarasıyla ve dikkatimi esir alarak hastane dönemecinin önüne kadar gel-

di, ansızın yönünü değiştirdi. Siren sesinin azalmasından sonra, bir çocuğumu daha dünyaya getirmişçesine, terliklerimi ayaklarımdan çıkardım, bacaklarımı önümdeki sandalyeye uzattım, başımı azıcık arkaya attım, yarım yamalak ve kısa süreli bir dinlenmeyle kendimi gecenin kalan kısmına hazırlamak için gözlerimi kapadım. Ama olmadı. Gözlerimi kapamamla düşüncelerin sökün etmesi ve denizdeki balıklar gibi gidip gelmeye başlamaları bir oldu. Baktım olmuyor, çantamdan öykü kitabını çıkarıp okumaya başladım. Bu kitapta, savaştan ve savaşın insanları ne hale soktuğundan söz ediliyordu; bu öyküleri çok sevmiştim, ikinci kez okuyordum.

Suyu acı bir göl... kadınlara mahsus btün acıların, sızıların ve umarsızlıkların içine aktıkları, orada buluştukları, birbirlerine karıştıkları, birbirlerine benzedikleri ve evcilleştikleri... ve evcilliği kendilerine maya yapan ve öyle de alttan mayalanan unutuşlar... ve – bir başka acıya kadar... kendini kandırma üzerine kurulu mutluluklar...

– Hemşire hanım, doktor nerede?

Bu kaba sesi duymamla başımı kaldırdım. Bir polis dikilmişti tepemde. Elindeki telsiz, öfkelenmiş erkek hindi gibi durmadan gulu gulu yapıyordu. Sahipliğin verdiği kendini beğenmişlikle ve hizmetlisiymişim de ona yanıt vermek zorundaymışım gibi, sorusunu tekrarladı. İsteksiz bir sesle dedim:

– İşi vardı, ameliyathaneye gitti, niye soruyorsunuz?

Polis, "Bir muayene vardı," demeyle birkaç adım geriye gitti, kafasını kapıdan çıkarıp arkadaşına seslendi: "Satılmış!"

Seslenmesiyle Satılmış ve eli yüzü düzgün bir kız içeri girdi. Kızın onlardan birinin karısı olmadığı belliydi. Çünkü çok gençti. Fakat bu hayata erken alışmış olduğu apaçıktı. Kızın güzelliğinden ziyade yüzündeki ifade dikkatimi çekti; yüzü, olabildiğince sinirli ve başına bir şey gelmişçesine rahatsız görünüyordu.

– Tamam, doktor biraz sonra gelir. Siz dışarıda bekleyin, kızın kaydını yapacağım.

Polislere hiçbir durumda istekleri dışında bir şeyi yaptıramazdınız. Ama bu kadın mahremiyeti yok mu... Ezilmiş tüm kırılganlığı ve yumuşaklığıyla onların egemenliğini kolayca alt ediyordu. Böyle zamanlarda özgüvenim daha da artıyordu. Ama şimdi... şimdi öyle değildi. Genç bir kız vardı karşımda. Bir hemcinsim. Kadın; mağduriyetini bile kendine faydalı kılabilecek bir varlık.

Kayıt defterini açtım. Kızı çağırdım, yüzüne bakmadan sordum:

– Adın, soyadın?

– .....

– Yaşın?

Kız, kısa bir süre sessiz kaldı. Duymamı istemediği kısık bir sesle:

Dilawer Zeraq Öykücü, çevirmen ve editör. Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde dünyaya geldi. Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Matematik Bölümü'nü bitirdi. Öğretmenliği ve yazarlığı bir arada götürüyor. 1993'te İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Rewşen* dergisinin doğurduğu Rewşen Kuşağı'nın öncü öykücülerindendir. İsveç'te kurulu APEC yayınevinin her yıl dağıttığı ödüllerden öykü ödülünü 2002 yılında *Kakil* (Öz) adlı öykü kitabıyla aldı. *Bişirîna Şermînî* (Utangaç Gülümseme) ve *Şevên Winda, Wêneyên Meçhûl* (Kayıp Geceler, Meçhul Fotoğraflar) adlı iki öykü kitabı daha var. Leylâ Erbil, Jaklin Çelik, Oya Baydar ve Müge İplikçi'den Kürtçeye çeviriler yaptı. Şimdilerde Diyarbakır'da kurulu Lîs Yayınevi'nde öykü dizisinin editörü olarak yayınevine katkıda bulunuyor.

– On beş.

Yedi kişinin birden atılıp kalemi elimden kapması gibi, parmaklarım gevşedi. Bakışlarımı ondan saklamak için kafamı kaldırıp ona bakmadım:

– Babanın adı?

– Paşo.

– Adresin?

– 27. Sokak, Numara 15, ... Mahallesi.

Mahallenin adını duyar duymaz, bakışlarım hemen giysilerine kaydı. O mahallenin sakinlerinden bir kızın böylesine güzel, pahalı ve günün modasına uygun giysileri giymesine imkân yoktu. Üstüne doğru bağırırcasına, yüksek bir sesle,

– Uydurma adres belirtmen suçtur, bilesin! dedim. Belki de polisler seninle ev tespitine gelir.

Bir şey demedi, sadece öylesine gülümser gibi yaptı. Bu tarz gülümsemeye yabancı değilim. Bu tarz gülümseme, daha önceden hesaplanmış bazı şeyleri barındırır içinde; bir de böyle gülümseyen kadın, mağduru oynar, erkeklikle oynar, onunla alay eder, sonra da erkekliği kutsar.

Kız, yaşına nazaran kadınlığa erken alışmıştı. Ona bir şeyler söylemek istedim; en azından polislerin ellerinden çabuk kurtulması için belki yardım ederim diye. Nedendir bilmiyorum ama bunun üstünde pek durmadım, kendi kendimi kahredercesine, sert bir sesle dedim:

– Geç şu paravanın arkasına, masaya uzan!

Doktoru beklemedim, bir süre sonra muayene bölümüne geçtim. Kız, sık sık bu masaya uzanmışçasına, masanın üstünde o denli doğru düzgün uzanmıştı ki şimdi bütün şaşkınlığım gözlerimden fışkıracak sandım. Şaşkınlığın yanında bir de garip bir merak çöreklendi yüreğime. Kendi kendime, "Kız, bu yaşında bunu nasıl ve nerede öğrenmişti? Yoksa bu, doğanın ona bağışladığı dişilik duygusu muydu?" diye söylendim. Bir ses, soruma ve merakıma yanıt olurcasına, "Hadi, doktor gelmeden sen bak..." dedi. İşim olmamasına, böyle bir şey yapmaya hiç hakkım olmamasına karşın, hijyenik eldivenleri ellerime geçirdim, parmaklarımı bir güzel yerleştirdim içlerine. Eğilmeden önce, onu merak etmişçesine ve onunla sohbet etmek istercesine, sordum:

– Bu saate kadar neden dışarıdasın? Evin, ailen yok mu senin?

– Var.

– O halde neden?

– Çalışıyorum.

– Bu saate kadar mı?!

– Evet, kafede. Kasiyer olarak.

Ellerimle bacaklarını biraz daha ayırdım, durum nasıl bakayım diye biraz daha eğildim. Fakat ben dokunmadan kız alay yollu ve kendine güvenen bir sesle dedi:

– Bir şeycik bulamazsın...

– Hı, ne dedin?!

– Yani orası...

Bunun üzerine doğruldum. Sarkık, kalın dudakları, sanki başarısına kadeh kaldırıyorlardı; erkekliğin güç ve kudretiyle dalga geçen utangaçlığı ve gülümsemesi, dudaklarında birleşmişti; küçük gözlerindeki sinsi bakışlar, kadın ustalığının bir tablosunu resmediyordu yüzünde.

Tekrar eğildim; parmaklarımla iki dudağı ayırdım, keskin ve dikkat dolu bakışlarla döl yoluna baktım. Evet, kız doğru söylüyordu. Yırtıldığında kadın utangaçlığını da kıran per-

"Kız, sık sık bu masaya uzanmışçasına, masanın üstünde o denli doğru düzgün uzanmıştı ki şimdi bütün şaşkınlığım gözlerimden fışkıracak sandım."

de, kendini oldurmakta kullandığı erkekliğe, nakışlı bir dantel misali bütün masumiyetiyle gülümsüyordu. Evet, dişiliğin merkezi tertemizdi. Bununla birlikte bütün önyargılarım da çürüdü. Fakat bir şey dikkatimi çekmişti. Kıç yolunda ve makatında sivilceler çıkmıştı, et kıvrımları da gevşemişti.

Eldivenleri koridordaki sepete attım, ellerimi yıkadım, ona dönüp dedim:

– Ya diğer taraf?

Yanı vermedi. Bir süre masum bakışlarla bana baktı, erken kırılmış utangaçlığına lanet edercesine, başını önüne eğdi. Evet, her şey apaçık, gün gibi ortadaydı. Buna rağmen kafamda bir soru beliriyordu, ne yapsam kurtulamıyordum o sorudan. Kendi kendime diyordum, "On beş yaşında bir kızın kendine böyle yapmasının nedeni nedir?"

Hep sancı çeken kadınlık... Artık ona yüklenen iyi yüreklilik bile yüreğini ferahlatmıyor. Dişil duygular... birbirlerine yavaş yavaş yaklaşan, birbirlerine karışan kara bulutlara benzeyen, gümbürtülerle ve korkunç yıldırımlarla fırtınalar kaldıran... Kuşatılmış ve ezilmiş, gitgide kendi kalıbında sıkışan dişilik; durmadan ertelenen patlama...

– Neden kendine böyle yapıyorsun?

Kız, gene ses etmedi. Yüzünden ve bakışlarından, konuşmak istediği çok iyi anlaşılıyordu. Fakat sanki bir şey yüreğinin önüne set çekiyor, ses etmesine izin vermiyordu. Bense kendimi iyi tanıyordum. Ne olursa olsundu, kafamdaki sorunun yanıtını bulmam ve merakımı gidermem gerekiyordu. Bu yüzden, onu kışkırtmak için, sinsice sordum:

– Onu seviyor musun?

Sorum, sadece bir kişiye işaret ediyor, bir kişiyi insanın aklına getiriyordu. Oysa bakışlarında birçok yüz vardı. İçine giren o adamların her biri onda kendinden bir iz bırakmış gibiydi; artık görmek istemeyen, fakat acılardan, şaşkınlıktan dünyaya ve hayata doğru genişleyen, balonlara dönüşen gözleri. Sorum, yüreğini acıtmıştı; olmayan bir sevgiliden haberdar olan yüreğini. Üstelik bir de bu soruyu bir kadına soruyordum. Elbet mutlak gerçeğe işaret eden sözcüklerle yanıtlamayacaktı sorumu.

Kız, "Sendeki de ne akıl ama! Bu kadar yaşamış olmana yazık..." dercesine sert bir bakış fırlattı bana, aşk ve sevme isteğini çürüten, bir tokat gibi insanın yüzüne inen bir tümceyle beni yanıtladı:

– Mecburiyetten!

Sorumu kamçı yapıp, dediğine şaklatırcasına, hemen ardından dedim:

– Mecburiyet mi?!

Kız –yapsaydı yeriydi– beni bozup, "Sana ne yaptıklarımdan!" diyebilirdi. Fakat öyle yapmadı. Kısa süren düşünceli bir sessizlikten sonra, haklılığını bana anlatmak istercesine, –ve belki de içini çürüten ve artık illallah dedirten derdini dökmek... çocukluğu erkenden kovmuş ve en kısa yoldan kadınlığa varmış tecrübeyle, dokunaklı bir sesle bunu dedi:

– Bir yıldan fazladır... Yedi yaşındaydım... bizi köyden sürdüler... Şehre geldik. Babam inşaatlarda çalışıyordu. Bir gün dördüncü kattan düştü. O gün bu gündür yatalak. O zamanlar üçüncü sınıftaydım, okulu bıraktım. Benden küçük üç kız kardeşim, iki erkek kardeşim var; ne üstte var ne başta, aç ve sefiller... Kasiyerlikten kazandığımla geçinemiyoruz. Sen olsan, ne yaparsın?

"Ne mi yaparım?!"

Ateş ve köz olup, insanın canına musallat olan mecburiyetler... Zehir zıkkım dertler ve kıranlar... Bir taş gibi insanın yüreğine oturan kaybetme korkusu... Süt sağıcılığı yolunda

sıkışıp kalmış güzellik... Son sözünü tandır başında unutup gitmiş sözlük... Hiçbir ahlaki ve ananevikalıp ve kaideye sığmamış apış araları... Gül kokusuyla başlayan ve onun solmasıyla da biten değer... Bir âna bile sığabilecek mutluluk...

Duygularımın bütün kapıları artlarına dek açıldı. Doğruyu söylemem gerekirse, ona biraz acıdım. Ama buna rağmen bile, bu söz hiç hoşuma gitmemişti, içimde bir şüphe de uyanmıştı. Kendime sorup diyordum, "Bu, sağanak toplayan bulut gibi bir şey olmasın? Kızın durumu ayan beyandı. Ama ya diğerleri? Ya ben? Ya onun annesi?"

– Ya annen? Gece yarılarına kadar dışarılardasın. Bir şey demiyor mu?

Omuzlarındaki yük biraz daha hafiflemişçesine, dudakları acımtırak açıldı:

– Biliyor... Kafenin sahibi, beni her gece evin kapısına kadar götürüyor. Bazen de ya evimizin ihtiyaçlarını karşılar ya da anneme para verir...

Ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilmiyordum. Şaşırıp kaldım. Bütün duygularım karman çorman olmuştu. Şimdiye kadar bu kadar doğru ve apaçık şeylerin sadece öykülerde olabileceklerini sanıyordum. Bağrımdan acıyla karışık ekşi bir su aktı dilimin ucuna. Kusmak, bütün organlarımı içimden çıkarmak ve utancın tülden perdesi arkasında kıstırılmış kadınlığımı çırılçıplak bırakmak istedim.

– Hemşire hanım, hastayı hazırlayın!

Gelişinden beni haberdar eden doktorun sesi, öfkemi içime gömmeme neden oldu. Sert ve nedensiz bir sesle kıza, "İşte doktor da geldi. O, seni muayene edecek." dedim, paravanın arkasından çıktım.

Kız, az sonra kadınlık perdesinin arkasına saklanan mağduriyetle, başı önünde, yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü. Onu getiren polis, temiz raporunu doktorun elinden aldı, kızla çıkıp gitti. Doktor ise uyku sersemliliğiyle uflayıp pufladı, gene yukarıya doğru çıktı.

Benim içimde de gitme duygusu ve arzusu uyanmıştı. Fakat gidebileceğim hiçbir yer yoktu; burası, bu acil poliklinik, sabahın sekizine kadar benim yerim ve yurdumdu. Gecenin temiz havasıyla az da olsa kendime gelmek için, yüreğime bir taş gibi oturmuş rahatsızlık ve sıkıntıyla pencereye yöneldim; açtım pencereyi, durup baktığımda bir de ne göreyim! Polislerden biri, önemli bir emaneti kırıp dökmeden sahibine teslim edercesine, bodur ve tombalak bir adamın elini sertçe sıktı. Kız ise kırıtarak o adamın koluna girdi, gecenin yorganı altında yürüyüp gittiler. □

Öykünün Kürtçe adı "Lihêfa Şevê"
Kürtçeden çeviren **Kawa Nemir**

Türkiye'de bir Kürt edebiyatı var mı?

Semih Gümüş

Bir dilin ve edebiyatın kaynaklarını keşfetmek zorunda kalmak...

Hiç kuşku yok ki gezegenimizde yalnızca egemenlik haklarını kazanamayan toplulukların başına gelmiştir bu ve kendi dilini keşfetme çabası her zaman acıyla baş başa kalmak zorunda bırakır. Üstelik o dilin bir yazı dili olarak kullanılmasının önüne neredeyse yüz yıllık bir duvar çekilmişken.

İnsanın anadilini konuşamama çaresizliği kendine bir hayat kurma çabasını da yokuşa sürer. Neyseki toplumlar bırakıldıkları yerde kalmıyor; kendilerine bir kimlik edinip ona uygun bir kültür yaratmak için de dile zorunludurlar; asıl önemlisi de, yazılı dilin kültürün başlıca kaynağı olarak oynadığı role sahip çıkmaktır. İnsanın zorunlu olduklarını kazanmak için gösterebileceği kararlılığın önüne de ne geçebilir, bilmiyorum. Dil, insanın ana kucağı, anayurdu, *ses bayrağı* ise, hiçbir şey.

Kürtlerin Anadolu coğrafyasında dillerini kullanma ve yazılı dilin olanakları üstüne büyük bir kültür kurma çabasının aşırı otoriter yöntemlerle önlenmiş olması, denebilir ki ülkenin en önemli sorunlarından olageldi.

Sonunda yazılı kültürün içinden çıkacak edebiyat, bir toplumun kültürünü ayakları üstüne dikecek başlıca etkendir. Bir toplumun sözlü kültürüyle günlük konuşma dilinin aynı zamanda işlevsel, siyasal yazı içindeki etkinliği kültürün yalnızca yüzeydeki bölümünü oluşturur. Yazınsal, sanatsal dilin taşıdığı gizilgüç olmaksızın bir kültürün derinleşmesi, dolayısıyla tamamlanması olanaksızdır.

Bu yüzden Anadolu coğrafyasında bir Kürt edebiyatı gelişemedi. Öteden beri Kürtçe yazan yazarlar oldu, onlar sözlü edebiyatın kalıtından yararlanarak yeni edebiyat yapıtları verdi, ama sayıları o denli azdı ki, çalışmaları bütüncül bir edebiyatı tamamlamaya yetmedi. Geçmişten kalanlar bugün Kürtçe yazan genç yazar kuşağının önündeki yapıtlar olarak elbette anlamlı ve önemli, ama tekil örnekler olmanın ötesinde, bir araya geldiklerinde belli anlayışların, ilkelerin, eğilimlerin ve kültürlerin ortak paydası olmak için de yeterli değil.

Neden sonra üstündeki yasak kalkınca, Kürtçe günlük hayat dili olarak özgürleşmeye, yazılı edebiyatın başlıca yaratım alanlarından birine dönüşmeye başladı. Kürtçe yazabilen ve sayıları gitgide çoğalan genç Kürt yazarları anadillerini yazılı edebiyat diline dönüştürmek için hem dünya edebiyatının yazınsal coğrafyasına uzanmaya, hem de yazınsal düzeylerini yükseltmeye, demek ki derinliğine yaratmaya başladı.

Bugünkü oluşum sanırım ancak yeni Kürt edebiyatının doğuşu olarak saptanabilir. Ama sıfır noktasından başlanmıyor. Hem varolan kaynaklar ortaya çıkarılıyor, hem dünya edebiyatından Kürtçeye yapılan çeviriler verili kültür ufkunu genişletiyor, hem yanı başındaki gelişmiş Türk edebiyatının büyük birikiminden yararlanıyor, hem de dilini gerçek bir yazınsal dili olarak oluşturmaya, sözlüğünü tamamlamaya, yazım kurallarını kesinleştirmeye çalışıyor.

NotosÖykü'nün "Türkiye'de bir Kürt edebiyatı var mı?" sorusunun karşılıklarını arama çabası, bu düzeydeki saptamalara sağlam bir temel, aydınlık bir bakış açısı oluşturmayı amaçlıyor. □

• Bugünkü oluşum ancak *yeni Kürt edebiyatı*nın doğuşu olarak saptanabilir. Ama sıfır noktasından başlanmıyor.

• Kürtçe yazabilen ve sayıları gitgide çoğalan genç Kürt yazarları anadillerini yazılı edebiyat diline dönüştürmek için hem alabildiğine geniş bir yazınsal coğrafyaya uzanmaya, hem de yazınsal düzeylerini yükseltmeye, demek ki derinliğine yaratmaya başladı.

Türkiye'de Kürtçe edebiyat

Edebiyatın sadece bir dili bilme meselesi olmadığını, entelektüel, ufku geniş, edebiyat ile münasebeti doğru bir çizgi üzerinde geliştiren, kültürel kodlarını keşfetmiş, dil kuyusu ile zihin dünyası arasındaki kanalları açık tutan, yalnızlığından zaman yaratan bireyin meselesi olduğunu Kürt edebiyatçısı oluşturacağı eleştiri geleneği ile göstermelidir.

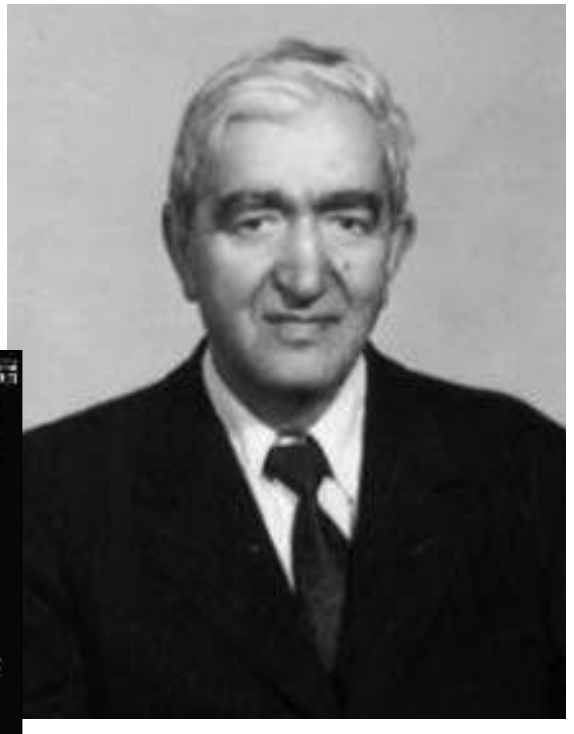
Lal Laleş

Türkiye'de dil vicdanı olan herkesin canını yakan asıl soruyu sormanın zamanı çoktan geçti. Soru şuydu: Türkiye'de Kürtçe edebiyat varlığını sürdürmek için neleri göze aldı, neler yaşadı ve ne oldu? Olan da şuydu aslında: Kürtçe edebiyat, henüz oluşum aşamasındayken sürgün oldu, yasaklandı, çiğnendi ya da küçük düşürüldü. Peki, Kürt yazarlar ölü sözcükleri modern bir söyleme nasıl dönüştürdü? Sürgün olan, yasaklanan, her gün Azrail'iyle cebelleşen bu dil nasıl kurtuldu?

Anlatısı güçlü hiçbir dil ölmez. Doğu'nun tarihi, anlatının, hikâyenin, masalların ve darb-ı mesellerin tarihidir. Tarihin kendisi, nedenselliği, öznesi hikâyedir. Hayatın zamana karşı tahammülüdür. Vücudun vahdetine kavuştuğu kelamdır. Doğu'daki her halk gibi Kürtler de hikâyenin hükmüne inanmıştır. Qazî Mihemed, Mehabat'ta Çarçıra Meydanı'nda halka hitap ederken, Heciyê Cindî'nin *Hikyatêd Cimeta Kurda* (Kürt Halk Hikâyeleri) kitabını eline aldıktan sonraki, "Bu bizim Kuran'ımızdır," sözleri, anlatının hükümranın hükmü üzerindeki gücü açısından önemlidir.

Cizîra Botan Mirliği döneminde mirliğin (iktidar) ediplere, münevverlere önem vermesi, müelliflerin de dilin siyasal ve felsefi dünyasını çözümleyip katmanlı çoğul okumalara açık edebiyatın inşa edilmesine vesile olmuştur. Nitekim dönemin Kürt klasikleri ile ilgili yüzlerce şerh, makale ve kitap yazılmıştır. Mirlik döneminde Eliyê Herîrî (1425-1490), Mele Ehmedê Bateyî (1414-1495), Melayê Cizîrî (1570-1640), Feqiyê Teyran (1590-1660), Ehmedê Xanî (1651-1707) gibi edip ve mütefekkirler hem kendi çağlarının Kürtçe edebiyatına damgalarını vurmuş, hem de günümüz Kürt yazarları üzerinde (Türkçe ve Arapça yazanlar dahil) etkilerini sürdürmeye devam etmiştir. Yaşar Kemal romanlarında Feqiyê Teyran'ının eserlerindeki felsefeyi ve edip olarak kişiliğini uzun uzun anlatmıştır. Kaynağını sözlü Kürt edebiyatının temel eseri, *Memê Alan* destanından alan Ehmedê Xanî'nin *Mem û Zîn* mesnevisi modern Kürtçe edebiyata ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir.

Modern Kürt öyküsünün başlangıcı kabul edilen *Çîroka Mem û Zîn* (*Mem ile Zîn'in Hikâyesi*), Şerefxan'ın *Şerefname*'sini Farsçadan Kürtçeye çeviren Rus Kürdolog Aleksandr Jaba ile Kürt kültürü üzerine çalışmalar yapmış, Kürtçe düzyazının önemli üstatlarından biri, Mele Mehmûdê Bazîdî tarafından kaleme alınmıştır. Ehmedê Xani ve Cizîra Botan Mirliği dönemi edebiyatı, güçlü iktidarın etkisiyle modern Kürt öykücülüğünü tetiklemiştir. Mele Mehmûdê Bazîdî'nin *Mem ile Zîn'in Hikâyesi* metinlerarası ilişki ve karşılaştırmalı edebiyat açısından üzerinde durulması gereken önemli

Kürt edebiyatının başlangıç kaynaklarından *Mem ile Zîn'in Hikâyesi*, Kürtçe düzyazının üstatlarından Mele Mehmûdê Bazîdî, tarafından kaleme alındı.

Bir mucize edebiyatı

Mehmed Uzun'un Kürt Edebiyatı Antolojisi, Selim Temo'nun Kürt Şiiri Antolojisi ve Firat Cewerî'nin Kürt Hikâye Antolojisi kitapları...

Muhsin Kızılkaya

Kürt edebiyatı bir mucize edebiyatıdır. Başka bir deyişle kendisi bir mucizedir. Eğitim öğretim kurumları olmayan, kamusal alanda hayat şansı bulamamış, uzun yıllar yasaklı kalmış, bir zamanlar konuşanların telgraf tarifesi başına para cezasına çarptırıldığı, ezilmiş, horlanmış, aşağılanmış, başka dillerin şivesi olarak nitelendirilmiş Kürtçe ile edebiyat yapmak mucize değil de nedir? Galiba yeryüzünde bu tür uygulamalarla karşılaşıp da hâlâ ısrarla roman, hikâye, şiir, deneme, velhasıl edebiyatın bütün alanlarında ürünler veren başka bir dil yoktur. Bunu ben Kürtçenin Mezopotamya'nın en eski dillerinden biri oluşuna ve Kürtlerin dillerine karşı olan kıskanç tutumuna bağlıyorum. Yoksa başka bir izahı olmaz.

Türkiye'de Kürt edebiyatının bütün bu koşulara rağmen varlığını sürdürdüğüne dair üç örnek verebilirim... Mehmed Uzun'un *Kürt Edebiyatı Antolojisi*, Selim Temo'nun *Kürt Şiiri Antolojisi* ve Firat Cewerî'nin Kürt Hikâye Antolojisi kitapları... Her biri binlerce sayfayı bulan bu üç kitabın sayfaları arasında, yüzlerce yıldan beri edebiyat yapma imkânları olan gelişmiş dillerle kıyaslandığında, hiç de onlardan geri kalmayan bir edebiyat gizlidir. Yeter ki merak eden olsun.

bir edebi eserdir. Kürtçe edebiyatın önemli bir kanonu olan Ehmêdê Xanî'nin yaşamı ve eserleri günümüzde de modern Kürtçe metinlere söylemin yeni kapılarını açmaktadır. Akıcı ve zengin dili ile tarihi romanlar kaleme alan Jan Dost'un *Mîrname*'si (2008) Ehmedê Xanî'nin hayatı ve felsefesine ilişkin önemli bir eser olarak elimizin altında bulunmaktadır. Kürtçe öykünün ruhu, sürreel/fantastik anlatı ustası Helîm Yûsiv, *Memê Bê Zin* (Zîn'siz Mem) adlı öyküsüyle Ehmedê Xanî'nin mesnevisindeki kahramanlar üzerinden yeni bir hikâye kuruyor.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasıyla kapanan Kürt edebiyatının mektebi medreseleri ile Kürt edebiyatıyla uğraşan Mele'ler de yeraltına çekildi. 1856'da başlayan modern Kürtçe edebiyatın yürüyüşü böylelikle kesintiye uğradı. 1928'de yeni Türk harflerinin kabulü medrese edebiyatı ile okuyucu arasına yeni bir duvar çekti. Kürt medreselerinde okuyup *Meleyê Duwazde Ilm* (On İki İlim) okumuş imam payesine erişen, sonrasında yolunu medrese ile ayırıp Marksist dünya görüşünü benimseyen Cegerxwîn; Kürtçe divan şiirinin biçim özelliklerini terk etmeden dilde duru, akıcı, Arapça ve Farsçadan arındırılmış bir Kürtçe ile edebiyatın başlangıcı olmuştur. (Cegerxwîn ve Hawar ekolünün diğer temsilcileri Arapça, Farsça terkib ve kelimeleri daha az kullanmaya başlamıştır.) Cegerxwîn'in, Kürtçe hikâyenin temel eserleri olarak varlıklarını koruyan *Reşoyê Darê* (Daralı Reşo) ve *Cîm û Gulperî* (Cim ile Gülperi) novelleri Latin harfleriyle basıldı.

Şeyh Sait İsyanı ve Ağrı isyanlarından sonra Türkiye'de edebi ve politik faaliyetlerini sürdüremeyen yazar ve aydınlar Suriye'ye geçer. Celadet Alî Bedirxan Fransızların yardımıyla Şam'da 1932'de *Hawar* dergisini, Türkiye'de de kullanılmaya başlanılan Latin alfabesiyle çıkarmaya başlar. Kürtçe edebiyat tarihinde "Hawar Ekolü" olarak bilinen bu dergi çevresinin önemli şahsiyetleri Celadet Alî Bedirxan, Kamuran Alî Bedirxan, Cegerxwîn, Nûredîn Zaza, Qedrîcan, Reşîdê Kurd ve Osman Sebrî'dir. Hawar Ekolü, Mele Mehmûdê Bazîdî'nin başlattığı modern Kürt edebiyatını güçlendirerek sürdürmüştür. Özellikle Kürt öykücülüğünün modernleşmesi ve düzyazı geleneğinin güçlenmesi için ça-

Yaşar Kemal romanlarında Feqiyê Teyran'ının eserlerindeki felsefeyi ve edip olarak kişiliğini uzun uzun anlatmıştır. Kaynağını sözlü Kürt edebiyatının temel eseri, *Memê Alan* destanından alan Ehmedê Xanî'nin *Mem û Zîn* mesnevisi modern Kürtçe edebiyata ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir.

ba harcamışlardır. Celadet Alî Bedirxan ve dönemin öbür yazarları başta Fransızca olmak üzere çeviri edebiyata önem verip çevirilerini çıkardıkları dergide yayımlamıştır. Hawar Ekolü'nün öykücülüğünde Çehov ve Maupassant etkileri hissedilmekle birlikte geleneksel Kürt anlatı dünyası ile bağını sürdürmüştür. Hawar Ekolü'nün devamı olarak *Ronahî*, *Roja Nû* gibi dergi ve gazeteler sürgündeki modern Kürt edebiyatının gelişmesinin önemli dinamikleri olarak tarihsel rollerini oynamıştır.

Kürt eleştirmen ve araştırmacılar sürgün edebiyatının Hawar ve İsveç ekolü üzerinde durur. İsveç Ekolü 1980 darbesinin hemen öncesinde ve sonrasında Avrupa'ya gönüllü ya da zorunlu göç eden Kürt aydınlarının siyasi faaliyetlerinin yanı sıra yürüttükleri edebi faaliyetler sonucu ortaya çıkan edebi birikimdir. Bu birikimin en önemli temsilcileri Mehmed Emîn Bozarslan, Mûrad Ciwan, Mehmed Uzun, Mahmûd Baksî, Rojen Barnas, Hesenê Metê, Mustafa Aydoğan ve Firat Cewerî'dir.

Mehmed Uzun, edebi çalışmalarını dengbêjlik geleneği ve Hawar Ekolü üstüne inşa ederek 1930'lu yıllardan itibaren roman yazan Ereb Şemo, Eliyê Evdirehman, İbrahîm Ehmed, Rehîmê Qazî gibi öncülerin roman geleneğini geliştirip kendi roman dilini yaratmıştır. Kuşkusuz Mehmed Uzun'un dünya yurttaşı olması, dünya edebiyatıyla ilişkisi, Kürtçe edebiyatın dünyada tanınmasını sağlamıştır. Firat Cewerî, yazdığı öykü ve romanların yanı sıra çıkardığı *Nûdem* dergisi ile sürgündeki edebiyatın can damarı, geliştirici dinamiklerinden biri olmuştur. *Nûdem* dergisi, *Hawar* dergisinden sonra Kürtçe edebiyatta Kurmancî lehçesinin 90'lı yıllardan önceki ikinci nefes borusudur. Mustafa Aydoğan edebiyat üzerine yazdığı denemeler, sözlük ve dilbilgisi çalışmaları; roman ve çevirileriyle Kürtçenin birikimini zenginleştirmiştir.

→

Ne olursa bir dilin edebiyatı olur

Eğer Kürtler Mehmed Uzun'un kitaplarını kendileri için Türkçeye çeviriyorlarsa, Kürt edebiyatı var mı, sorusuna, evet, cevabı verilemez.

Îrfan Amîda

Bu soru öncelikle –belki karşıtı olarak kabul edilebilir bir soru olan– Kürt edebiyatı yok mu, sorusuyla eşdeğerde bir soru mudur diye değerlendirilmeli. Elbette ki değil. İkinci soru çok daha masum ve olumlu yargı barındıran bir soru cümlesi.

Peki, Kürt edebiyatı var mı, sorusu sadece bir soru cümlesi mi? Birkaç soru cümlesi ile desteklendiğinde yüz hatları yumuşayacak bir soru mu? Yoksa aslında bir polemik cümlesi mi? Hem kim(ler) hangi gerekçelerle bu soruyu sorar? Her şeye rağmen Türkiye'de (özellikle edebiyat çevresince) sorulabilir bir soru mu? Ya da daha da ötesi bunu Kürtler aynı gerekçelerle kendilerine sorabilir mi?

Bu soruyu hem esastan hem de usul yönünden cevaplamadan önce birkaç noktaya dikkat çekmek gerektiğini düşünüyorum. Örneğin Kızılderililerin bağımsızlıklarını ilan etmelerine gösterilen tepkiler ile Kürtlerin minimize edilmiş taleplerine gösterilen tepkiler arasındaki farkın politik analizi ile Kızılderili şiirinin Türkçeye çevrilmesi ile Kürt şiirinin Türkçeye çevrilmesindeki duyarlılığın politik analizi arasındaki benzerlik tartışılmalıdır. Ya da daha da önemlisi, Türk edebiyat çevresi Kürt edebiyatından ne kadar haberdardır ve okuyucusuna bunu ne kadar duyurmak çabasındadır sorusunu da sormak ve tartışmak gerekir diye düşünüyorum. Birlikte yaşadığı, şu veya bu şekilde –en azından sokakta kulağına çalınmış– tanıdığı bir dilin ne olduğuna dair, bu dilde neler olup bittiğine dair bir kaygısı neden yeterince yoktur. Bunu da tartışmalıyız diye düşünüyorum.

Soruya geri döndüğümde, ne olursa bir dilin edebiyatı olur? Acaba diye soruyorum kendime, örneğin o dilde şiir, öykü, roman, oyun yazılıyorsa o dilin edebiyatı var mıdır? Yüzyıllardır yazılan bir dilin (Kürtçenin) edebiyatı vardır elbette, diye cevaplayabilir miyim acaba bu soruyu? Açıkçası bu cevap pek içime sinmez, hem bunu sizler de benim kadar biliyorsunuzdur. Bu yüzden soruyu biraz değiştirerek yeniden sorup kısa da olsa bir cevap vermeliyim diye düşünüyorum. Kürtler Kürt edebiyatından ne kadar haberdardır? Kürt edebiyatı Kürtler arasında dolaşımda mıdır? Elbette ki bu sorulara çok kolaylıkla, evet, cevabı verilemez. Milyonlarca Kürt nüfusundan bahsederken binlerce satan bir tek Kürtçe edebiyat eserinden bahsedemiyorsak, bu sorulara, Evet, cevabı verilemez. Eğer Kürtler Mehmed Uzun'un kitaplarını kendileri için Türkçeye çeviriyorlarsa, Kürt edebiyatı var mı, sorusuna, evet, cevabı verilemez. Kendi coğrafyasında kendi dili ile yazılmış edebiyata başka bir dilde ulaşma çabası Kürtlerin trajedisidir ki bu tek başına dahi Kürt edebiyatının yok olduğunu/olacağını iddia etmek için yeterli bir argümandır.

Türkiye'deki Kürt edebiyatçılar sürgündeki Kürtçe edebiyatın ana temaları olan göç, sürgün ve sürgünlük psikolojisi, vatan hasreti, Kürt meselesi, modernizmin sancıları ve Kürtlerle modernizmin imtihanı dışında; kentleşme, cinsellik ve bunların bireyde yarattığı psikolojik dünyayı yazmaya başladı.

Mahmûd Baksî romanlarıyla Kürtçenin söz dağarcığına önemli katkılarda bulunmuştur. Rojen Barnas'ın şiir deneyimi genç şairleri etkilemiştir. Hesenê Metê, meselesi anlatının kendisi olan ironik bir yazardır. Okuyucuyu büyü ile gerçek arasındaki salıncaklara davet eden, üslubuyla sürgün edebiyatının en önemli kazanımlarından biridir. İhsan Colemergî, halde ilk romanı *Cembeli*'yi sürgünde İsveç'te yayımlatabilmiştir. Kendisi sürgün olmamış ama bizzat edebiyatı sürgün olmuştur.

Sürgün edebiyatı söz konusu olunca genellikle "Sürgün Yezidi Edebiyatı" göz ardı edilir. Sürgün Yezidi Edebiyatı Türkiye'nin doğusundaki Serhad bölgesinden başlayarak, başta Ermenistan olmak üzere, Gürcistan, Azerbaycan ve Rusya'ya göç eden Yezidi Kürtlerin edebiyatıdır. Stalin döneminde birçok Yezidi yazar SSCB'nin değişik yerlerine sürülmelerine rağmen edebiyat ile olan bağlarını koparmamıştır.

Heciyê Cindî (Kars), Ereb Şemo (Kars), Emînê Evdal (Kars), Eliyê Evdirehman (Van) gibi önemli edebiyatçılar yaşamlarını zorluk ve yokluk içinde tüketti. Sadece Heciyê Cindî'nin yüz elliye yakın eser yazdığını biliyoruz. Ama trajik olan, tek bir eseri bile doğduğu topraklarda basılmamıştır. Türkiye'de yaşayan okuyucu hiçbir eserini okuma şansına sahip olamamıştır. 1967'de Erivan'da basılan Heciyê Cindî'nin *Hewarî* romanını Kürt okurunun okumamış olması başlı başına trajik değil mi?

Kürt edebiyatının tarihine bakıldığında sürgünün, Kürt aydınlarının ortak ülkesi olduğunu görürüz; sürgün coğrafyası daha önce birbirinden kopuk, birbirinden habersiz Kürt edebiyatının heterojen kültür ambarı misyonunu yüklenmiştir.

79-80 yıllarında Diyarbakır'da yayın hayatına başlayıp İsveç'te son bulan birkaç sayılık *Tîrêj* dergisini anmadan geçmemek lazım. Söz konusu dergiyi çıkaran Rojen Barnas ve dergide şiirleri yayımlanan Arjen Arî, Berken Bereh, dergi kapanınca –Berken Bereh dışında– genellikle sürgündeki Kürtçe dergilerde ürünlerini yayımlamıştır.

Uzun süre sürgün yaşayan, baskılara maruz kalan, sık sık kesintiye uğrayan Kürtçe edebiyatı 90'lı yıllardan sonra "Özal politikalarıyla" nispeten serbestliğe kavuştu. İstanbul'da çıkarılan *Rewşen*, *Nûbihar* dergileri ve öbür mecmualarla hayat bulmaya başladı.

Kawa Nemir, Ramazan Alan, Îrfan Amîda, Dilawer Zeraq, Rênas Jiyan, Edîp Polat, Osman Mehmed, Şexmûs Sefer, Zahir Kayan, Cemil Denli, Fevzî Bilge, Mîran Janbar, Sîdar Jîr, Yaqob Tilermenî, Lal Laleş, Serkeft Botan, Çiya Mazî, Hasan Kaya, Îbrahim Seydo Aydogan... *Rewşen* ve öbür dergilerde ürünleri yayımlanan bu yazarlar; Hawar Ekolü, İsveç Ekolü ve Sürgün Yezidi Edebiyatı hattı üzerinde bizatihi ciddi bir kopuş, kırılma ve eleştirel çözümlemelerle Türkiye'deki Kürtçe edebiyatın gelişimini hızlandırdı.

Kürt meselesi edebiyatın temel konularından biri olmaya devam edecektir. Ancak siyasetin dil ve anlatı üzerinde egemen olduğu edebiyat geride kaldı.

Türkiye'deki Kürt edebiyatçılar sürgündeki Kürtçe edebiyatın ana temaları olan göç, sürgün ve sürgünlük psikolojisi, vatan hasreti, Kürt meselesi, modernizmin sancıları ve Kürtlerle modernizmin imtihanı dışında; kentleşme, cinsellik ve bunların bireyde yarattığı psikolojik dünyayı yazmaya başladı. Kuşkusuz Kürt meselesi edebiyatın temel konularından biri olmaya devam edecektir. Ancak siyasetin dil ve anlatı üzerinde egemen olduğu edebiyat geride kaldı.

Kürt dili ve edebiyatı tarihi; dil ile iktidar arasındaki münasebetin ve mücadelenin tarihidir. Bu iktidar ilişkileri Kürtlerin bölünmüşlüğün yarattığı lokal iktidarlar ve bu iktidarların var olan konumlarını dil üzerinden de sürdürme gayretleri iktidarın dili hep ötelemesine neden olmuştur. Kuşkusuz Kürt edebiyatının içkin olduğu iktidarıyla ilişkisi daha pozitif ve destekleyici bir pozisyon alır ve dış iktidarların baskı karakteri sonlanırsa, Kürt edebiyatının gelişimi açısından önemli ve hayati bir adım atılmış olur. Kürt coğrafyasına hükmeden resmi dillerin baskılarına karşı Kürt dilinin varlık mücadelesi, Kürtlerin siyasal mücadelesinin ana enstrümanı olmasına rağmen, son yıllara kadar dil bizzat Kürtler tarafından hep ötelendi ve gerekli değeri görmedi.

Edebiyatın sadece bir dili bilme meselesi olmadığını, eEntelektüel, ufku geniş, edebiyat ile münasebeti doğru bir çizgi üzerinde geliştiren, kültürel kodlarını keşfetmiş, dil kuyusu ile zihin dünyası arasındaki kanalları açık tutan, yalnızlığından zaman yaratan bireyin meselesi olduğunu Kürt edebiyatçısı oluşturacağı eleştiri geleneği ile göstermelidir.

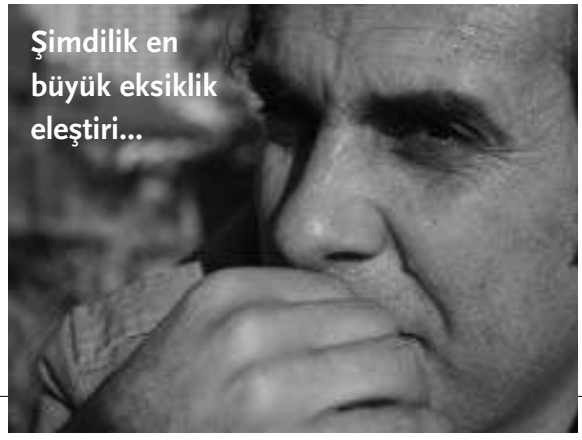
Kürtçe edebiyat tarihinin temel

Kürt edebiyatı kendini fark etti

Yine de yayımlanan kitap sayısı ve okunma açısından bakıldığında durum hiç de umut verici gözükmüyor. Türkiye'de 2007 yılında 32.750 kitap yayımlanmasına karşılık, bunların ancak 120 kadarı Kürtçedir.

Selim Temo

"Kürt edebiyatı" ifadesinin öncelikle toplumsal, politik durumu akla getirmesi ya da bu durumla birlikte düşünülmesi gibi bir handikap var. Konuyu bu bağlamdan ne kadar koparmaya çalışırsak çalışalım, onu başka bir dilin edebiyatının serüveni gibi düşünemiyoruz. Uluslaşma çağından önce, ilk "ulusal" nüveleri bu edebiyatta görebiliyoruz, ama paradoksal biçimde ulus-devlet çağı bu edebiyatı yok olma noktasına getirmiştir de. Kürt edebiyatındaki ilk modern açılımlarının tarihi çok gerilere götürülebilir, ilk modern öykünün 1856 tarihini taşıması gibi. Ancak Birinci Büyük Ortadoğu Projesi'nde bütün direnişlerine rağmen Kürtlerin kurban seçilmesi, edebiyatlarının da kendileriyle benzer bir kader yaşamasına neden olmuştur. Bununla birlikte Kürt edebiyatı, Kürt halkının boyun eğdiği dönemde *Hawar* dergisiyle dirilmeye başladı. *Hawar*'la birlikte modern Kürt edebiyatı bütünüyle bir "sürgün edebiyatı"na dönüştü. Ülkede de bütün baskılara karşın bir edebiyat vardı, ancak klasik edebiyatı sürdüren medrese geleneneği dışında bir iradeden söz edemiyoruz. 12 Eylül faşist darbesinden sonra ise, Kürtlerin yaşadıkları her yerden Avrupa'ya göçüne tanık olundu. Bu anlamda lehçeler ve sınırlarla bölünen Kürtçenin edebiyatçıları arasında yoğun bir kaynaşma oldu. Sürgündeki bu edebiyatın yalnız Kürt ana kıtasına değil, Kürt diasporası sayılabilecek Horasan, Lübnan ve Mısır gibi yerlere de ulaşmasından söz edebiliyoruz. Yine de yayımlanan kitap sayısı ve okunma açısından bakıldığında durum hiç de umut verici gözükmüyor. Türkiye'de 2007 yılında 32.750 kitap yayımlanmasına karşılık, bunların ancak 120 kadarı Kürtçedir. *Bîr*, *Çirûsk*, *Nûbihar*, *Tîroj*, *Vate* ve *W* dergileri düzenli olmasa da çıkıyor. Verili durumun şimdilik en iyi tarafı, sınırlarla parçalanmış Kürt edebiyatının uzun yıllar sonra ilk kez bu kadar yoğun biçimde birbirinden haberdar olmasıdır. Türkiye'deki Kürt edebiyatı kendini fark ettikten sonra güçlü isimler çıkarmaya başlamıştır. Özellikle şiirde Ferîd Xan, Kawa Nemir, Osman Mehmed, Rênas Jiyan ve Welat Dilken gibi genç şairlerin izlerçevresi var. Ancak Kürtçe kitaplar üzerindeki yasakların kısmen kaldırıldığı tarih olan 1991'den bugüne yalnızca 17 yıl geçmiştir. Bu anlamda Kürt edebiyatçılarının başka dillerin edebiyatçılarıyla karşılaştırıldıklarında daha ağır şartlar altında ürettikleri açık. Dünya edebiyatının geldiği yere, ancak "mutasyon"la ulaşabilirler. Doğal olarak Kürt edebiyatının da iç sorunları vardır ve bu sorunlar ancak eleştirinin sivri kalemiyle geleceği imâ eder hale getirilebilir. Şimdilik en büyük eksiklik bu gibi görünüyor.

eserlerinin yeniden okunarak yazılması gerekir. Yoksa Kürtçe edebiyat adına söz alan Kürt aydınları Kürtçenin sözlü edebiyat geleneğinin zenginliğinden dem vurup modern Kürt edebiyatının temel sorunlarını, handikaplarını, var olma koşullarını, açılım ve tıkanma noktalarını göz ardı etmeye devam edecekler. Elzem olan kısa bir süre içinde Kürtçe edebiyat bilgisinin disipline edilmesidir.

Dilkırım politikalarını, mentalitenin asimilasyonu ve uygulamaları, Kürtçenin eğitim dili olmaması, alfabelerin farklılığı, çeviri edebiyata yeterince önem verilmemesi, lehçelerin kendi dünyalarında standartlaşıp kendi başlarını alıp gitmesi, (sanırım dildeki bu çatal standartlaşma gelecekte şekillenecek Kürtlerin kültür, dil, siyaset mevzularının hayati ve temel sorunsalı olarak Kürt aydınlarının temel tartışmalarından biri olacak) Kürtçe edebiyatın kapanları olarak duruyor. □

Kürt edebiyatını destekleyen bir Türk edebiyatı var mı?

Kürtçe edebiyatın ancak ve ancak "Kürtçe" yazan yazarlar üzerinden anılması / işlenmesi gerektiği her fırsatta dile getirilmelidir.

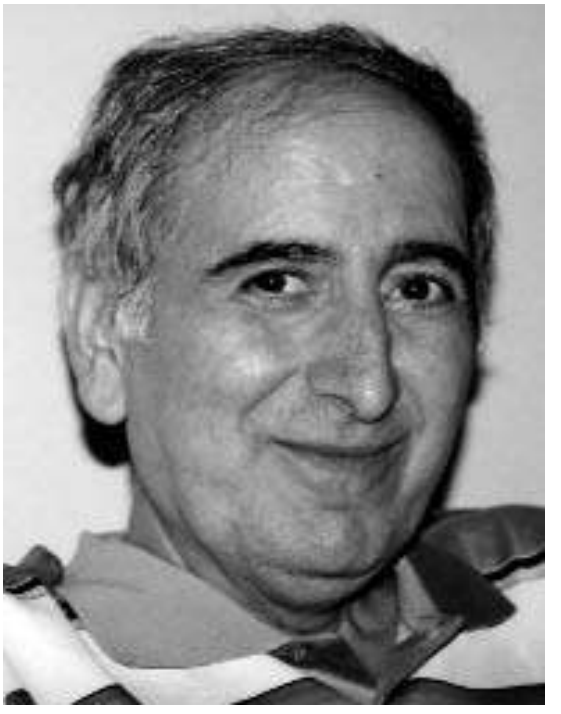
> Batı'nın temsilcileri, kıt akıllı Üçüncü Dünya konusundaki fantezilerinde ve iyilikseverliklerinde özgür gibidirler. Bu görüşe göre dünyanın uzak bölgelerinde sözü etmeye değer bir yaşam, tarih ya da kültür, Batı olmaksızın düşünmeye değer bir bağımsızlık ya da bütünlüklü bir varlık bulunmaz.
>
> – Edward W. Said
> *Culture and Imperialism*

Şener Özmen

Bir: Tafsilata gerek yok, Kürt yazar ve şairler son yirmi yıl boyunca, güncel sanatın –özellikle Diyarbakır'da– en belirgin temlerinden biri olan travma söylemini derinleştirerek yapıtlar üretti. Buna, enkaz sonrası edebiyat demek daha uygun olacak. Buradaki en temel sorun Kürtçeden Türkçeye çevirilerin yok denecek kadar az olması, Kürt edebiyatının diğer önemli yazarlarının Türk edebiyatı cephesinde neredeyse hiç bilinmemesi, bunun bireysel çabalar dışında (dolaşımdaki birkaç romancıyı saymazsak) hemen hiç destek görmemiş olmasıdır. İktidarın Kürtçe konusundaki politikalarını, acıyla geçen onca yılın sonunda (son mu geçekten!?.) "kültürel zenginlik" gibi TRT'lenmiş söylemlerini geçersek; PEN Türkiye Merkezi veyahut benzer kurumların bu hususta yapacakları bir şeyler olduğuna inananlardanım, ancak ve maalesef, önayak olmaları, büyülü sözler dışında desteklemeleri gereken projeleri, bugün yabancı ülke temsilcilikleri kotarıyor, gerçekleştiriyor veyahut bizzat kendileri öneri-

lerde bulunuyor; bununla birlikte Kürt yazarlar (Kürt yazar; yani aynı zamanda çevirmenlik, aynı zamanda redaktörlük, editörlük, yayıncılık, dergicilik ve toplayıcılık yapan), evet, hâlâ kendi çabalarıyla ayakta durmaya çalışıyor. Yazar ve şairlerimiz, ister savaşın etkilerinden dolayı, ister epistemolojik sebepler yüzünden olsun, Kürtçeden Türkçeye çevirinin beyhude bir çaba olduğunu / olacağını, Türk edebiyatçıları da Kürt edebiyatının varlık sorunlarını arada bir kesip-biçmek üzere masaya yatıradursunlar, entelektüel pratiğinin uzunca bir bölümünü –hayatının bir yarısını– Türkçeyle, Türk edebiyatıyla ve Türkçe çeviri kitapları (Batı külliyatını) devirerek geçiren bir Kürt yazarına yapılacak en büyük haksızlık, onu bir tek dilde bırakmak olacaktır ki bu zaten yaşadığımız durumdur. Bu anlamda, "Türkiye'de Kürt edebiyatı var mı?" sorusu, "Türkiye'de Kürt edebiyatını destekleyen bir Türk edebiyat var mı?" sorusuyla –bu yazıda olduğu gibi– acilen yer değiştirmeli, Kürtçeden Türkçeye çeviri öncelikle Türk edebiyat çevrelerince desteklenmeli, Türkçe yazan Kürt yazarların dünyası, kesintili rüyaları veyahut içsel sorunları asla ve asla edebi (müteakiben toplumbilimsel / ruhbilimsel / dilbilimsel) bir incelemenin konusu edilmemeli, Kürtçe edebiyatın ancak ve ancak "Kürtçe" yazan yazarlar üzerinden anılması / işlenmesi gerektiği her fırsatta dile getirilmelidir. Bu şu demektir aynı zamanda; pek çok romanı Türkçeye de çevrilmiş Mehmed Uzun'u, ya-

Mehmed Uzun, hiç kuşkusuz modern Kürt edebiyatının güçlü seslerinden biri olmayı gelecekte de sürdürecektir, ancak onu, modern Kürt edebiyatının yaratıcısı olarak okumak .... tarihsel bir hatadır.

zınsal pratiklerini özellikle 90 sonrasında yoğunlaştıran / belirginleştiren genç Kürt yazarların / şairlerin üretimleri takip etmeli; Îbrahîm Seydo Aydoğan, Remezan Alan, Dilawer Zeraq, Yaqob Tilermenî, Jan Dost, şiir mecrasında Lal Laleş, Kawa Nemir, Rênas Jiyan, Îrfan Amîda, Şexmûs Sefer, ilk romanı *Nameyek ji Xwedê Re* (Tanrı'ya Bir Mektup) ile Kürt okurla buluşan Yunus Eroxlu, Türkçeye çevrilmelidir. 2007'de Diyarbakır'daki Lîs Yayınevi'nden Pirtûkxaneya Ehmedê Xani (Ehmedê Xani Kütüphanesi) dizisi altında çıkan 19 kitaplık dev proje, Selim Temo'nun 1616 sayfalık *Kürt Şiiri Antolojisi* (2 cilt, Türkçe-Kürtçe), Türk edebiyatının Kürt edebiyatını büyük oranda tanıması / tartışması, kritik etmesi için ciddi bir fırsat olabilir. Klasik olsun, modern olsun, Kürt edebiyatının yapıtaşları, Kürtçe üzerinden bu projeyle dolaşıma girmiş bulunmakta. Yakın bir zamanda yine aynı yayınevi, bu kez Türkçe yazan ve Türk yazarları olarak anılan kadın yazarlardan önemli bir seçkiyi, Mohrên Mor (Mor Mühürler) adıyla iki dilli (Kürtçe-Türkçe) ve iki kapaklı olarak yayımlamış, proje yazın çevrelerince olumlu tepkiler almıştı. Jaklin Çelik, Sema Kaygusuz, Oya Baydar, Müge İplikçi ve Leyla Erbil, Dilawer Zeraq ve Lal Laleş'in mükemmel çevirileriyle, yukarıdaki başlığı ciddi şekilde sıkıntıya sokacak yazarlar olarak öne çıktılar. Yine Murathan Mungan (*Balgîfa Mar / Yılan Yastığı*), Şükrü Erbaş (*Cam û Kevir / Cam ile Taş*), Ahmet Telli (*Gul e Rojhilatê Dilê Min / Kalbimin Doğusu Gül*), Mehmet Çetin (*Pûşpera Gêlazan / Kirazların Haziranı*), Lîs'in önayak olduğu iki dilli projeye destek verdi. Bunu, başka yazarlar da izleyecek gibi.

Çeşitli sıkıntılar yaşanıyor

Türkiye'deki baskı ve yasaklardan dolayı Kürt edebiyatı sürgünde olgunlaşmak zorunda kalmıştır.

Abidin Parıltı

"Türkiye'de Kürt edebiyatı var mı?", kışkırtıcı bir soru. Hemen bir tek kelimeyle cevaplamak gerekirse, "Vardır," denebilir. Son birkaç yılda Kürtçenin serbest kalmasıyla birlikte yeni nesil Kürt gençleri sürgünde gelişen ve edebi bir kimliğe kavuşan dillerine sahip çıkmış, artık kendi yurtlarında kendi dilleriyle yazmaya ve dolayısıyla edebiyat mecrasında var olmaya başlamışlardır. Bir dilin on yıllar boyunca yasaklanması, dolayısıyla bir halkın yok sayılması onları gerçekten yok etmeyi başaramamıştır.

Türkiye'deki baskı ve yasaklardan dolayı Kürt edebiyatı sürgünde olgunlaşmak zorunda kalmıştır. Türkiye'deki Kürt edebiyatı olgunlaşmanın yolunda ilerlerken çeşitli ciddi sıkıntılar da yaşamaktadır. Bu sıkıntıların başında eleştiri mekanizmasının olmaması gelir. Böyle bir durumda her Kürtçe yazı ve her Kürtçe yazan edebi bir kimliğin içine atılmaya çalışılır. Ancak bunun doğru bir davranış biçimi olmadığı apaçıktır. Kürtçe metinlerin artık edebi ve estetik anlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz nasıl ki her Türkçe metin edebi bir kimliğe sahip değilse her Kürtçe metin de edebi bir kimliğe sahip değildir. Yazılı Kürt edebiyatı, geçmişine ve onlardan önce gelen edebiyatçılara sırtını dönmeyip, onlarla beslendikçe kendi yolunu daha iyi bulacak ve kendi dünyası içinde hapsolmayıp dünyanın kapılarını aralamayı başaracaktır. Bu anlamda Türkiye'deki Kürt edebiyatçılarının önündeki en önemli tuzak "taşralılaşmak" ve gruplaşıp kendini dünyaya kapatmak olacaktır.

Türkiye'deki Kürt edebiyatçıları şiir, öykü ve roman alanında modern arayışlar içindedir. Bu sevindirici bir arayıştır. Dünya edebiyatını yakından takip etmekte ve ürünlerini ortaya koymaktadırlar. Ancak ürünlerin yeterince okunduğu, tartışıldığı ve pazarlandığı söylenemez. Kürt okuyucular bile Kürt yazarları ancak Türkçeye çevrildiğinde okuyup, ona göre takdir ederken.

İki: Kürt edebiyat cephesinde durum nasıl? Kürt edebiyat çevreleri, modern Kürt edebiyatında "öncesi" ve "sonrası" olarak ayrımlaştırdığı Mehmed Uzun'un edebi konumunu, kanımca belirgileştirebilmiş değildir. Bu muğlaklık ve olağan tartışmalar, Uzun'un "takipçi mi", "avangart mı" olduğuyla ilgili ciddi anakronik hataları da beraberinde getirmiştir. Bir dünya yazarı ve elbette diasporik bir entelektüel olarak anılması gereken Mehmed Uzun, hiç kuşkusuz modern Kürt edebiyatının güçlü seslerinden biri olmayı gelecekte de sürdürecektir, ancak onu, modern Kürt edebiyatının yaratıcısı olarak okumak (bu yaklaşım, ilk modern Kürt örgütlenmesi A'dır veyahut bizden öncekiler zenci ve pek cahildi söylemlerini çağrıştırmaktadır) tarihsel bir hatadır. Mehmed Uzun, kendi yazınsal söylemini üretebilmiş bir yazardır, sesi, kendisinden önceki pek çok yazardan daha gür çıkmış; linguistik, estetik ve entelektüel çalışmala-

Varolma nedenleri yokluğunun varlığına bağlı

Birtakım insanlar çıkmış, bu mirasın sahibi biziz deyip, kendilerine, dillerine ve dilin edebiyatına dair bir takım eserler üretme çabasını gösterip durmakta.

Dilawer Zeraq

Yok. Var. Kim o var diyen? (Ben değilim...) Yok kardeşim. Var, neden inkâr ediyorsunuz ki? Yok dedik ya, neden anlamıyorsunuz! Tamam da, yok deyince var olan şeyler hemencecik yok olmuyor. Hani nerde, varlığına dair somut bir şey gösterin bakalım. (Ben buradayım, hep vardım, ama varlığımı ispat etme çabası gururuma dokunur...) Görmek ve bilmek isteyen için aydan arı, günden duru. Kardeşim, yok dedik ya, olmayan bir dilin edebiyatı mı olur, olmaz! Ben de tam da senin öne sürdüğün yokluk nedenlerinden dolayı var diyorum. Nasıl yani, anlamadım!..

Zaten en kolay inkâr edilenler anlaşıl(a)mayanlardır.

(Bugüne kadar benim adıma, benim tayin etmediğim birtakım insanlar konuşup durdu. Kimileri yokluğuma dair Sartre ötesi teoriler üretip durdu yıllar boyu. Kimileri ise, beni tam anlamadan, tanımadan varlığımı ve üstelik de varsıllığımı bir parti sloganı gibi çiğneyip durdu. İnanın ben de şaşırdım, bazen var mıyım, yok muyum, ya da ne kadar varım, ne kadar yokum, bilemiyorum. Böyle zamanlarda geriye dönüp baktığımda, Ehmedê Xanî bahçemin baş köşesine kurulmuş daha başka neler yapabileceğini düşünüyor, Feqiyê Teyran aşka ve doğaya, dair methiyelerle meşgul, Melayê Cizîrî de şiirini Sitiya Biskkesk'e armağan etmekte.)

Ehmedê Xanî

Şimdilerde ise, yani son yirmi otuz yıl içinde, birtakım insanlar çıkmış, bu mirasın sahibi biziz deyip, kendilerine, dillerine ve dilin edebiyatına dair bir takım eserler üretme çabasını gösterip durmakta. Olsun zararı yok. Bence çok da iyi, anlamlı ve takdir edilecek bir çaba ve çalışma. Hatta içlerinden bazıları, hadlerini birkaç adım aşıp Heidegger, Kierkegaard ve Jean Paul'ün somurtmalarına yüz çevirip varlıklarını ispat etme girişimlerinde bulunuyor. Evet, ayıp oluyor ama ne yapalım... Yok yok. İçlerinde öyleleri de var ki 'başköşenin' en değerli ve anlamlı kıyısında oturmuş, şöyle demekte: "Bana kalan mirası, (yani bir anlamda benim varlığım), ben onu anlayabildiğim, sürdürebildiğim, hissedebildiğim, onun hakkında düşünebildiğim, ona birtakım sorular yöneltebildiğim, ona dair yeni kuramlar ve analizler üretebildiğim, ondan birtakım başarılı ve söz sahibi eserler üretebildiğim noktada, kendim olarak varım.

Ötesi mi?

Ötesi, yokluğuma dair üretilen fikir ve teorilerden doğan varlığım.

Yani anlayacağınız ötesi benim. Ben varötesiyim ve hep yokluğun berisinde var oldum!

rının yanında, kendisini de Kürtlerin güçlü edebi çehrelerinden biri haline getirecek olan Kürt sorunuyla ilgili açıklamaları / mevcut yarayı yapıtlarıyla ilişkilendirmeleri (günümüz yazarlarının ısrarla kaçtığı realite), hümanistik söylemi, Fransız anti-hümanist düşünürlerinin aksine tıpkı Edward W. Said'de olduğu gibi her fırsatta vurgulaması, önemli bir çıkış olarak durmaktadır. Bir gelenek sözcüsü, geleneğin dengbêji olarak Mehmed Uzun, uzun sürgünlük yıllarında kaleme aldığı hemen tüm yapıtlarında, kendisinin de pek çok söyleşide vurguladığı gibi, mesafeyi kapamaya çalışmıştır. Kürt edebiyatının sorunu, onu anlayacak / alımlayacak / tüketecek olanların sayıca azlığı (veyahut yazarlarının, şairlerinin, araştırmacıların parmakla sayılır oluşu vs.) değil, Kürtçe üzerindeki baskılardır ve bu sorun aşılmadıkça, ciddi yapıtlar her zaman için kırık bir kanatla uçmaya çalışacaktır.

Üç: Türkiye'de yerüstünde bile, yeraltına itilmiş gibi davranan, fazlasıyla ürkütülmüş bir Kürt edebiyatı, evet vardır, ancak dediğim gibi, onu açığa çıkarmak, bütün entelektüellerin sorunudur. □

Gerçeği görmemenin sonucu

Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'e kadar kayda değer sadece iki edebiyat eseri çıkmıştır: Mehmed Emin Bozarslan'ın öykü ve Rojen Barnas'ın şiir kitapları.

Fırat Cewerî

Fırat Cewerî, kuşaklar arasındaki kopukluğu ortadan kaldıran kuşaktan.

"Türkiye'de Kürt Edebiyatı var mı?" sorusu her ne kadar bana "Türkiye'de Kürt var mı, Kürt sorunu var mı?" sorularını hatırlatıyorsa da, bu sorunun samimiyete dayandığını düşündüğüm için vereceğim cevap da biraz farklı olacak. Yakın zamana kadar birçok Türk aydını, edebiyatçısı ve okuyucusu Türkiye'de gerçekten de bir Kürt edebiyatının olmadığını düşünüyordu. Bundan on yıl kadar önce Türkiye'deki birçok Kürt aydını da aynı düşünceyi paylaşıyordu. Bu düşünce resmi ideolojinin bir ürünü olmakla beraber, gerçeği görmemenin de sonucuydu. Ama itiraf etmeliyim ki, Türkiye Kürtleri uzun bir dönem modern Kürt edebiyatından yoksun yaşadı. Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber Türk edebiyatında bir canlılık, hareketlilik yaşanırken, Kürt dili yasaklandı, Kürt edebiyatının gelişiminin önüne setler çekildi. 1928 Harf Devrimi'nden sonra Kürtler çok zengin olan klasik Kürt edebiyatı geleneğinden artık bütünüyle koptu; Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî ve Feqiyê Teyran gibi edebiyat dahilerini okuyamaz oldular. Bu şairler yeni kuşaklara ulaşmadı ve zamanla unutulmakla yüz yüze geldi. Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş süreciyle birlikte Türk dili ve edebiyatı için devlet bütün imkânlarını seferber ederken, diğer taraftan Kürt dili ve edebiyatını yasakladı ve gelişip büyümesinin önüne geçmek için bütün imkanlarını devreye soktu. Durum bu iken klasik Kürt edebiyatı üzerinden modern bir Kürt edebiyatının inşası hem güçleşti hem de sekteye uğradı. 1960'lı yıllardan sonra Faik Bucak şiirleriyle, Edip Karahan öyküleriyle, Musa Anter *Birîna Reş* adlı piyesiyle adlarını duyurduysalar da, Türkiye'de, cumhuriyetin kuruluşundan 1980'e kadar kayda değer sadece iki edebiyat eseri çıkmıştır: Mehmed Emin Bozarslan'ın öykülerden oluşan *Meyro* (1979) ve Rojen Barnas'ın şiirlerden oluşan *Li Bandeva Spêde* (1980) adlı kitapları. Bu iki yazar da kitapları çıkar çıkmaz sürgüne gitmek zorunda kaldı.

Kürt edebiyatı Türkiye'de rahat bir ortam bulamadığı için sürgünde gelişti. 1933 yılında Şam'da yayın hayatına başlayan *Hawar* dergisinin hemen hemen bütün kadrosu Türkiye Kürtlerindendi. Derginin sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni Celadet Alî Bedir-Xan, aynı zamanda yazar olan eşi Rewşen Bedir-Xan, kardeşi Kamran Bedir-Xan, modern Kürt şiir ve öykünün öncülerinden Qedrî Can, Nûredîn Zaza, şair Cegerxwîn ve Osman Sebrî Türkiye Kürtlerindendir. Yine 1980 askeri darbesinden sonra İsveç'te oluşan edebiyat kuşağı (Stockholm Ekolü) ağırlıklı olarak Türkiye Kürtlerinden oluşur.

Benim de içinde bulunduğum kuşak, 30'lu ve 40'lı Şam kuşağını 80'li İsveç kuşağıyla birleştirip, kuşaklar arasındaki tarihsel kopukluğu ortadan kaldırdı. Sürgünde gelişip serpilen, bugün dünya edebiyatı arasında da kendine bir yer edinen Kürt edebiyatını tekrar yurda taşıdı. İstanbul ve Diyarbakır'da faaliyet gösteren Kürt yayınevleri, yine ağırlıklı olarak sayıları hayli çok olan İstanbul ve Diyarbakır'da yaşayıp Kürtçe yazan Kürt yazarları artık Türkiye'de bir Kürt edebiyatının var olduğunun belirgin bir göstergesidir.

İzninizle, sorunuzu Can Yücel'in bir sözüyle noktalamak istiyorum. 1994 yılında, İsveç Yazarlar Birliği'nin organize edip, otuz ülkeden dört yüz yazarın yer aldığı bir Karadeniz gezisine katılmıştım. Aralarında Vedat Türkali, Arif Damar, Orhan Pamuk, Erhan Bener, Mario Levi, Şükran Kurdakul, Feridun Andaç, Bekir Yıldız ve Can Yücel'in de bulunduğu kalabalık bir Türk yazar grubu da katılmıştı. Gezi esnasında Türk ve Kürt edebiyatını çokça konuştuk. "Türkiye'de, Türkler Kürt edebiyatını tanıyor mu?" soruma karşılık, Can Yücel, "Evet, güya tanıyorlar, ama hâlâ *Mem û Zîn*'e Limozin diyorlar," diye ironik bir cevap vermişti. Bu cevap aslında ciddi bir eleştiriyi de içinde barındırıyordu.

Sanıyorum o dönemi geride bıraktık. Türk aydını, edebiyatçısı ve okuyucusu Türkiye'de artık bir Kürt edebiyatının olduğunu görüp, kabul ediyor, Türkçeye çevrilen Kürt edebiyatını büyük bir heyecanla okuyor ve Kürt edebiyatının gücünün farkına varıyor.

Başkalarına bırakılmayacak kadar mühim...

Öncesi var ve şimdisinin ve yarınının olması için üstün bir gayret içinde olmaya çalışıyoruz. Bu yaşadıklarımızın kendisi bile son derece açık bir yapıttır.

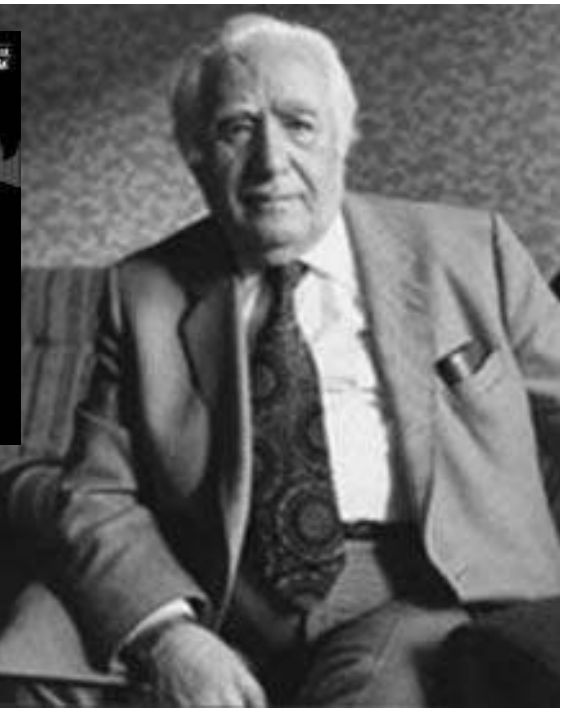
Kawa Nemir

Öncelikle, bu sorunun haddinden fazla önemli bir soru olduğunu teslim edelim. Bu sorulara verilecek ilk muhtemel cevaplar, bizleri her şeyden önce "taraflar ve algılar" gibi iki önemli noktayı vurgulamaya götürecektir, bundan sonra götürmelidir de. Kürt edebiyatının tartışılmaz varlığının bizi götürdüğü yer, Kürt aidiyetidir ki, bunun arka planında, metinleri son yirmi yılda giderek daha fazla ortaya çıkarılan ve yaygınlaştırılan –kesintilerle günümüze gelebildiğini vurgulamakta yarar var– aşağı yukarı bin iki yüz yıllık yazılı edebiyat deneyimi var. Bu deneyimin ağırlığını şiir oluşturmuştur ki, bu olgu bu zaman diliminde kendilerini var edebilmiş birçok Batı ve Doğu edebiyatı için de geçerlidir. (Kürt şiirinin bu deneyimini, Türkçe ve Kürtçe hazırladığı iki ciltlik antolojiyle şair Selim Temo geçen yıl belgelemişti. Bu yapıtı herkes herkese önermelidir bence.)

Kürtler, günümüzde bazı sağ ve sağ ötesi diyebileceğim kafaların hâlâ sürdürmekte ısrar ettikleri inkârcı saldırganlığa karşı, ama bakın biraz insaf, bizim de bir edebiyatımız var, diyerek savunmaya geçmek durumunda değil. (Şair-i azam İsmet Özel'in hezeyanları, bu konularda ülke olarak nereden gelip nereye gittiğimizin açık kanıtlarıdır.) Deyim yerindeyse, bir edebiyat, metinler külliyatından oluştuğundan, metinler konuşur demek zorundayız ve Türkler, Araplar, Farslar, Ermeniler, Süryaniler ve bütün diğer halklar ve kimlikler gibi, Kürtler de Ortadoğu'nun ve Ön Asya'nın en yerleşik halklarından olmaları hasebiyle, bütün kaçgöçlere, kırımlara ve yirminci yüzyıl boyunca bir kısım Kürt şair ve yazarın bayraklaştırdığı "mağduriyet" ve "mazlumiyet" dizgesine rağmen, toplamda az önce sözünü ettiğimiz yazılı geleneklerden yararlanmışlardır. Kürtleri bütün bu güçlü geleneklerin ortasında sıkışmış, tamamen çaresiz kalmış ve hiçbir şey yapamamış gibi göstermeye çalışanlar vardı, hâlâ da olabilir. Aklın yolu birdir, komşu edebiyatların entelektüelleri, kültür adamları, yazarları ve şairleri, vakit kaybetmeden Kürtçe öğrenmeye başlayıp bu edebiyatın –zengin ya da fukara, her neyse ve çapı ne kadarsa– geleneğini kendi dillerine çevirirlerse, Türkçe için Kürt araştırmaları konusu yaparlarsa, bence son derece iyi ederler. Türk edebiyatı için Kürt edebiyatı, başkalarına bırakılamayacak kadar mühim bir meseledir. Türkler ve Kürtler açısından, bu alan üzerinden bir hayırlı hesaplaşma, anlama ve anlaşma, bütün ülkenin hayrına olacaktır, ülkedeki kültürel üretimin ve dolayısıyla tüm hayatın daha yaşanır olmasına, hak-

Geleneksel Kürt edebiyatının büyük yazarı Celadet Alî Bedirxan ile büyük şair Cegerxwin ve onun Lîs Yayınları'nca basılan kitabı *Cim û Gulperî*.

kın yerini bulmasına eşsiz bir katkıda bulunacaktır. Bu kesin.

Var mıdır, yok mudur türünden sorulardan ve bunlara verilebilecek muhtemel "mantıklı" cevaplardan çok, bu propagandaya girse de kayıt düşmek durumundayız, elimizde milyonlarca insandan oluşan bir halk, o halkın bir tarihi ve bir edebiyatı var. Bunun sadece sözlü edebiyat ürünlerinden, aşiret kültüründen (ki bu artık uzun zamandan beridir, Kürtlere rağmen, rejim tarafından ve malum hesaplar adına var edilmeye çalışılıyor) ve yanık sesli, bahtı kara insanların gırtlaklarından türeyen ürünlerden oluşmadığını söylemeye gerek var mı? Ben gerek duymuyorum. Üstelik sözünü kısaca etmeye çalıştığım bu yazılı geleneğin Rewşen Kuşağı ('90 Kuşağı) adlı benim de dahil olduğum bir genç kuşak tarafından alımlanmaya ve özümsenmeye çalışıldığı bir yerde, bu edebiyatın sadece rahmetli Mehmed Uzun'un etrafında tanımlanması çabasının da hem ona, hem başka yetenekli Kürt romancılarına, hem de çağdaşlaşan ve dünyalılaşan son yirmi yıllık edebiyat deneyiminin biz genç aktörlerine ciddi bir haksızlık olduğunu da belirtmeden edemeyeceğim. Anlaşılması gereken şu ki, Kürt edebiyatı Cegerxwîn'la, Arjen Arî'yle, Berken Bereh'le, Rojen Barnas'la, Mehmed Uzun'la, Hesenê Metê'yle, Helîm Yûsiv'la, Kawa Nemir'le, Lal Laleş'le, Rênas Jiyan'la, Îrfan Amîda'yla, Mîran Janbar'la, Şener Özmen'le, Dilawer Zeraq'la, Yaqop Tilermenî'yle ve daha birçoklarıyla başlamadı. Öncesi var ve şimdisinin ve yarınının olması için üstün bir gayret içinde olmaya çalışıyoruz. Bu yaşadıklarımızın kendisi bile son derece açık bir yapıttır. Yaklaşmak ve anlamak isteyen için tabii ki. □

Modern Kürtçe edebiyat diasporada doğmuştur

Kimi kez telaffuz edildiği gibi bir "kanon"dur Mehmed Uzun.

Şeyhmus Diken

Soruya vereceğim yanıt eminim kimilerini kızdıracak. Ama olsun ben yine de yanıtımı vereyim. Türkçe edebiyat nasıl "tercüme odasında" doğmuşsa, modern Kürtçe edebiyat da diasporada doğmuştur. Ve yine çok sancılı doğum yapan bu modern Kürtçe edebiyatın ilk ateşleyici öncüsü de Mehmed Uzun olmuştur.

12 Eylül 1980 darbesi ile birlikte Avrupa diasporasına sürgün giden Kürt entelijansıyasının neredeyse ağız ve elbirliği etmişçesine Türkiye'den devam edegelen yoğun siyasal ilgi alanlarına, bir de sürgünlük sebeplerine rağmen, edebiyata yönelerek tavır alan ve çokça da şimşekleri üzerine çeken, hatta ince "alaylarla", "Yahu başka işin mi yok roman yazıyorsun ha!" denerek ötelenen ve o ötelenenin ölmeden önceki son birkaç yılında adı etrafında Nobel edebiyat ödülüne "layık" olabilecek Kürtçe yazan Kürt yazar dediği şahsiyettir Mehmed Uzun. Bu sebeple de Kürtçe edebiyat derken, adı Kürtçe edebiyatla birlikte anılması gerekendir Mehmed Uzun.

Uzun, Kürtçe edebiyatın serencamı masaya yatırılırken bir mihenk taşı olmak zorundadır. Kimi kez telaffuz edildiği gibi bir "kanon"dur Mehmed Uzun. Geleneksel Kürtçe edebiyatın motiflerinden de beslenerek modern Kürtçe edebiyatı, kendisiyle birlikte kendi kuşağına ve kendisinden sonra yazanlara, ruhunu ve bedenini ortaya koyarak meşakkatle sunmuştur.

Bugün artık Kürt dili üzerinden bir güven tezahürü oluşmuştur. Bu yalnız dili konuşan ve edebiyatını yapan Kürtler nezdinde değil. Uzunca yıllardır Kürde dair "yok sayıcılığın" resmiyetine cumhuriyet sonrasında kendini inandırmış Türk entelektüel ortamına da, Kürt dilinin / kimliğinin / kültürünün kabulü artık nüfuz etmiştir. Artık resmen de Kürt edebiyatı-Kürtçe eebiyat vardır. Bunun "kabulünde" itiraf edeyim ki Kürt siyasal mücadelesinin kattıkları / katkıları çok büyüktür.

Artık geleneksel ve modern Kürtçe edebiyat örneklerini yayımlayan Kürt yayınevleri vardır. Kürtçe yazılan eserlerin alıcısı, okuru yetersiz olsa da vardır ve bu da umut vericidir. Türk yayınevleri, Kürtçeden Türkçeye çevrilen edebiyat örneklerini yayımlama yasağını "kısmen" kaldırmıştır. Kürtçe yazan edebiyatçıların, Mehmed Uzun'un kitapları dışındaki kitaplarını da, ilk örnekler de olsa yayımlamaya başlamışlardır (Firat Cewerî, Helîm Yûsif ve diğerleri).

Kanaatime göre Kürtçe edebiyat başlangıç aşamasının epeyce ilerisinde olgunlaşma sürecindedir demek yanıltıcı olmaz. Geleceği vardır Kürtçe edebiyatın. Bunun muştulayıcısı da Kürt diline özellikle genç kuşağın gösterdiği "dilde ısrar" ilgisidir. Edebiyat dille yapılır. Ve bunun yolu da dil üzerine kafa yormakla ilintilidir.

Edebiyatın bizi boşuna bekletmediğini göreceğiz

Esas sorunu edebiyat olan, iyi edebiyatla yaşadıklarına bir anlam vermeye çalışan ve bunu dünyaya geri bırakıldığımız yerden zorbela yetişmeye çalışarak...

Yunus Eroğlu

Kürt edebiyatı vardır. Edebi gelenek kaygısı yaşayan yazara özgüven verecek kadar vardır. Yazarak geçinememe, ürettiği ve yarattığı cevherleri görmeyen ve bir türlü sayısı artmayan pervasız okur, kendini adadığı kimliksiz halkın vefasızlığı, basım ve yayın sorunları ve bunun tantanası da vardır. En az, zenginliğiyle övünüp kendimizi güvene aldığımız klasik ve sözlü edebiyatımız kadar zengindir bu sorunların edebiyatı da. Kürt yazarı devletsiz, haritasız ve yaralı dilinin bir gün hem kendini feda ettiği halk hem de diğer uluslar nezdinde değerlenmesini umutla beklerken, yaptığı şeylerin ve gösterdiği olağanüstü gayretin bu onurlu ölüm kalım, kültürel koruma ve gelişim, ulusal kimlik yolunda büyük adımlar olduğundan emindir. Büyük belalarla boğuşmaktadır. Bunun edebiyatını yapar ama bunu edebiyatlaştırmaz. Kürt yazarı ölü toprağı serpilmiş dilinin sözcüklerine ruh üflemektedir, ama öte yandan Kürt insanı, Kürt hayatı, sokağı bir türlü edebi eserin kapısından içeri girememekte, kameraya el sallamaktan öteye gidememektedir.

Bu yüzden Kürt yazarı eşi görülmeyecek şekilde okuruyla benzeşmektedir; tıpkı onun gibi diliyle sorunlar yaşamaktadır, okurun okurken karşılaştığı dilsel sorunlarla o da yazarken, yazmak için gerekli düzeyi yakalamaya çalışırken karşılaşmaktadır, ve okurun onu sahiplenmeyişinin sebepleri onun yazmasının, Kürtçe yazmasının sebebi olmaktadır. Okura-okumaza inat ona ve dilini konuşan ama yazıp okuyamayan, konuşmayan ama biraz anlayan ya da tümüyle unutan halka dilini öğretecektir. En azından yok olmaması için kitaplarını sandık yapıp söz ve sözcükleri oraya saklayacaktır. Ve bu yüzden beyaz kâğıda ilk kelimeyi yazan yazarla bin bir güçlükle basılı kitabı eline alıp çevirmeye başlayan okurun ilk önceliği dildir: değişkenlik gösteren harflerden sözcüklere, unutulmuş olduğu farz edilen deyişlere, sözlere, yazı sahnesine çıkardığımız dilin evdekinden ayrı ve yabancı tatlar, renk ve kıvrımlar taşıyan dansına kadar yazarın o dili ne ölçüde bilip kullanabildiği. Mahallileşen edebiyat üredikçe üremektedir. Öte yandan da bu acılı dil yarası Kürt yazarında da, okurunda da, dava adamlarında da bizim henüz yapamadıklarımızın, tarihin adaletsizliği olarak bizden evvel yapanların ortaya çıkarıp geliştirdiklerinin Kürtçesinin de olması kaygısını edebiyat serüvenimize getirmiştir. "Kürtçede ilk kez."

Esas sorunu edebiyat olan, iyi edebiyatla yaşadıklarına bir anlam vermeye çalışan ve bunu dünyaya geri bırakıldığımız yerden zorbela yetişmeye çalışarak, onu taklit ederek, kimsesiz, devletsiz, parasız ve parçalanmışlığımızı bahane ederek değil, dünyayla aynı anda, onun yaptıklarından beslenip kendi özgünlüğüyle edebiyata yeni yollar kat ettirmeye çalışarak üretenlerin olacağından kuşkum yok. Çünkü aslında sorun olarak karşımızda duran şeylerin çoğu bize yeni olanaklar veriyor. Belki de sadece bize nasip olabilecek yeni bir adım atma, taze bir soluk getirme şansı sunuyor. Ve Kürt yazarı bunu görecek. O zaman yazarın anadilinde yazma tercihi sadece edebiyatın dili olarak bir farklılığı değil, edebiyatın ruh ve temel yapısına ilişkin belki de diğer dillerin bizimkinden şanslı oldukları için açığa çıkaramadıkları farkı yaratmaya dönüşür. Biliyorum biraz bekleyeceğiz, ama sadece biraz bekleyeceğiz ve edebiyatın bizi boşuna bekletmediğini göreceğiz. Çünkü edebiyat her yere zamanında yetişir ve bizim de ona fazlasıyla ihtiyacımız var. Çünkü dünyada birçok şey olup dururken, biz çok bekledik.

Kamiran Bedir-Xan (sol başta), Kürt edebiyatının bugüne kalıtı.

Bu edebiyatın yazarlarından çok yazmanları var

Öyle başka bir kültürün ya da dilin sınırlar içinde kalan bir minör edebiyat olarak değil, basbayağı kendisi için majör bir edebiyat olarak var.

Remezan Alan

Hasımları ve bazen de kendi özel koşulları yüzünden tarihsel bir süreklilik arz etmese de bir Kürt edebiyatı hep vardı. Şimdi de var. Öyle başka bir kültürün ya da dilin sınırlar içinde kalan bir minör edebiyat olarak değil, basbayağı kendisi için majör bir edebiyat olarak var. Ancak bu majörlük üzerinde belirleyici, sınırlayıcı tarihsel bir renk de yok değil. Kürtlerin parçalanmış bir ulus olması, dillerinin uzun zaman yasaklanmış olması ve bu dil üzerindeki baskıların halen tamamen kalkmamış olması, bu edebiyatı eşelediği, eşelemek zorunda kaldığı ya da bilince çıkarmak istediği konu ve sorunlarla baş başa bırakmaktadır. Elbette tüm bunlar da Kürt edebiyatının özgürce serpilip gelişmesini, kendi tekâmül çizgilerini oluşturmasını güçleştirmekte ve daha baştan ona "var olmaya çalışan bir edebiyat" karakteri biçmektedir.

Böyle olduğu içindir belki, bu edebiyatın yazarlarından çok yazmanları var. Çünkü bir amacı benimsemiş, pragmatist, bugünü hesaba katan ve dili basit bir araç olarak gören yazmanların etkinliği daha çok hissediliyor. Özerkliği kendinden menkul metinler yerine, tarihsel bir eksikliği gidermeye, bir inkâra ve kuşkuya karşı dil temsilleri yaratmaya, ulusal kimliği beslemeye çalışan metinler görülüyor. Bunlardaki amaçsallık, didaktiklik ve siyasal bağlılık da maalesef estetik kusurlara neden oluyor. İyi edebiyatın saf örnekleri yok mu? Tabii ki var. Ama etkinlik alanları ve okur profilleri şimdilik güçlü değil. Metnin kendi kendine yeterliliği, içsel tutarlılığı, dilsel ve kurgusal biricikliği, henüz farkına vardığımız hususlar değil. En azından genel okur profilimiz, şimdilik bunlardan uzak.

Bu yetmiyormuş gibi, son yıllarda özellikle kimi yayınevleri tarafından başlatılan ve Türk okuru için değil, Türkçenin Kürt okurları için gerçekleştirilen bir "çeviri" çalışması var. Yani bir metin, yazıldığı dilde, Kürtçede, daha tam okunup değerlendirilmemişken, başka bir kılıkla (elbet şimdilik genel Kürt okuru için daha rahat okunup izlenebilen bir kılıkla) karşımıza çıkmaktadır. Belki bu türden bir çeviri birkaç Türk araştırmacısı ya da eleştirmeni için faydalı olmaktadır, ancak Kürt edebiyatını merak eden bir Türk okurunun varlığı, pek inandırıcı gelmiyor. Bu çabanın ticari kaygıları ve buna ram olan Kürt yazarının tavrı, sorgulanması gereken ciddi sorunlardır.

Özetle, kendi diliyle var olmaya çalışan; ama tarihsel koşullarından ötürü bunu bazen edebiyat için pek de iyi olmayan bir amaçsallıkla yürüten; ciddi ve dönüştürücü bir okuru bulunmayan ve kimi yazarlarının, yazmanlığın pratik nimetlerinden yararlanmak istediği bir Kürt edebiyatı var.

Ateşten bir top

Yaqob Tilermenî

Yazarların duygu ve düşüncelerini sergileyebildikleri yegâne vitrinler, eserleridir. Bu ülkede vitrinlerin camları darbelerle kırılmış, buna direnç gösteren yazarlar ya dört duvar arasına tıkılmış, ya yok edilmiş ya da yurtlarıyla olan bağları koparılmıştır. Kürt edebiyatının ve yazarlarının maruz kaldıkları şartlardır bunlar. Bu dilde yazmak, bu dille haşir neşir olmak ateşten bir topu eline almak gibidir; bu dille yazanlar sürgüne mahkûm edilmiş, eserlerinin okuyucusuyla buluşmasına izin verilmemiştir. Halen Kürt yazarların eserlerinin normal dağıtım yoluyla kitapçılara iletilmesine bir direnç gösterilmekte, Kürt yazarlar kitap fuarlarına, panellere davet edilmemektedir. Dolayısıyla Kürtçe yazmak bu işle uğraşanlar için siyasi bir tercih olmakta ve Kürt edebiyatının en başta Türk edebiyatı ve diğer edebiyatlarla bir arada bulunmasına hem kanunlarla hem de toplumda oluşturulmuş katı, ulusal, tek tipçi zihniyetle engellenmeye çalışılmaktadır. Kürt edebiyatı 1932 yılından beri Türkiye topraklarında ve Türkiye toprakları dışında kök salmasına rağmen, bu ülkenin renkleri arasında sayılmamış ve halen Türkiye'nin konuk olarak katılacağı Frankfurt Kitap Fuarı gibi uluslararası organizasyonlara dahil edilmemiştir; ancak dışa karşı kullanılmak üzere bu ülkenin çok-dilli ve çok-kültürlü yapısından bahsedilmiş ve bahsedilmektedir. Günümüzde Kürt diliyle yetkin eserler verilmesine rağmen, bu eserler hedef kitlesi olan Kürt okuyucusuna yeterince ulaşamamakta, Türkçeye çevrilmediğinden Türk okuyucusuna da ulaşamamaktadır.

DEMİR ÖZLÜ

Büyük Ev

BÜYÜK EV KENTİN DIŞINDA, ESKİ BİR AİLENİNDİ. ORAYA AĞAÇLIKLI YOLları, onların yanı sıra yer alan ormanı, yola arada bir yaklaşan denizi aşarak varılıyordu. Kuşkusuz geleneksel değerlerini koruyarak yaşayan kalabalık bir aileydi o evde oturanlar. Eski değerlere bağlıydılar ama güvenilir insanlardı. Bense geleneklerin dışında kalmış, başkalarının açıkça söyleyemedikleri ama öyle düşündüklerine kesin olarak inanılabilen –onların gözünde–, "Kolaylıkla flört ediyor ve taşınmaz mal edinmiyor," dedikleri yarı-ahlaklı birisiydim. Büyük evde yaşayan aileyle de çok yakın bir ahbaplığım yoktu. Bu düşünceleri yüzünden iç düzeni karmaşık toplumda, bana güvenen parmakla sayılacak kadar az insandan biri o ailenin yakın dostuydu. Belki beni bu arkadaşım aracılığıyla ismen tanıyorlardı. Doğru, içinde yaşadığım toplumda ismimi bilenler vardı. Ama beni, toplumun, kurallarıyla uyuşan bir insan olarak içine almadığı, çoğunluğun benden uzak durduğu gerçekti.

Gene de sıkışık bir günümde, yanımda, yakınım olan, huyları biraz da bana benzeyen birkaç kişiyle birlikte o aileye sığındım. Ailenin reisi olan kişi –kuşkusuz servetin sahibi oydu– beni güler yüzle karşıladı. Hakkımdaki söylentilerden hiçbirini anıştırmadan evde kalabileceğimizi, istediğimizce rahat davranmamızı söyledi. "İşte başkalarının yitirdikleri eski, yüksek gelenekleri hâlâ koruyan kişilerin görgülü davranışlarından biri," diye düşündüm. Biraz suçluluk duysam da –değersiz kalabalığın görüşlerine aldırmadan– durumu olağan karşılıyormuş gibi davrandım. Büyük evin sahibinin benimsemiş olduğu dostumun benden ona birkaç kez söz etmiş olması, beni, yanımdakilerle birlikte kabul etmesine yetmişti. Zaten karısı ve çocukları ile birkaç günlük bir yolculuğa çıkacaklarmış, biz evde daha rahat kalabilirmişiz.

Ev sahibi de evden ayrılınca, beraber olduğum birkaç dostla birlikte, gerçekten daha rahat hissettik kendimizi. Kocaman mutfakta yiyip içiyor, bağırarak şakalaşıyor, içten kahkahalar atıyorduk. Ama boş değildi ev: Bu büyük ailenin evine pek çok akraba gelip gidiyordu. Gece yatısına kalanlar da vardı. Bunların içinde otuz yaş çevresinde güzel kadınlar da. Birkaç kattan oluşan, ama pek çok sayıda odası olan, geniş koridorlarıyla kırsal araziye yayılan bu büyük evde, hepsi de, kendine kalacak bir oda buluyor, törensiz bir sakinlikle odalarına yerleşebiliyorlardı. Rastlantısal olarak o odalardan birinin kapısını açtığımda, bu güzel akraba kadınları yarı çıplak bir yatağın üzerine boylu boyunca uzanmış olarak görüyordum. Çoğunlukla yer yatağına benzeyen, döşemeden biraz yüksekçe çok rahat yataklardı bunlar.

Kuşkusuz çok çekici kadınlar bu otuz yas çevresindeki kadınlar. En iyi okullarda okumuş oldukları, modern bir kent yaşamından geldikleri, burada, bu kırsal yerdeki evde, eski, çocukluk dönemlerinin köy yaşamını yeniden tatmak istedikleri anlaşılıyordu. Böylesi mutlu bir duygusal değişim sırasında her çeşit gerginlikten de kurtulup çok rahatladıkları ortadaydı. Onlara yaklaşıp aşk önerisinde bulunmanın şimdi evde olmayan ev sahibine karşı büyük bir ayıp olup olmadığını düşünüyordum. Özellikle de geleneksel değerlerini korumuş, belki bu gayretinden ötürü de vücutça zayıf kalmış, okumuş ama gene kırsaldaki yerine dönmüş, eski giyimini, kuşamını değiştirmemiş olan aile reisine karşı. Ama akraba kızlar bu kaygıları taşıyor gibi değillerdi. Odalarının kapısından içeriye doğru bir adım atınca, hemen yattıkları yere sürüklüyorlardı insanı.

Büyük evde kaldığım günlerde arada bir kente de indim. Deniz kıyısındaki yolu tuttuğumda –kuşkusuz bir taşıt yolu değildi bu, birbirine eklenen keçi yolları olduğu da söylenemez– kıyılarla deniz arasında, arada bir geçit de bulamadığım, ayaklarımı suya sokarak kıyı boyunca yürüdüğüm bir yoldu. El değmemiş bir doğa! Bu güzergâhta sadece deniz, rüzgâr, kayalar, bitki örtüsü ile taşlar vardı. Yol alırken –doğanın içinde– yalnızlık duymamak da olanaksızdı. Bazen de kente ulaşmak için deniz kıyısına inmiyor, daha yüksek bir yerden geçen, araba geçişine elverişli yolları izliyordum. Deniz kıyısından gidişlerimde, bazı yörelerde kayalıkları aşmak çok zor olduğundan kente varamayıp geri döndüğüm de oluyordu. Karayolundan gitmenin bir sakıncası da vardı: Yolda karşıma ahalisinin beni benimsemediği, adeta düşmanca davrandığı bir köy çıkıyordu. (Bir defasında onlardan köy alanındaki bir ağacın yükseltilerindeki bir hamağa saklandığımı da anımsıyordum.) O köyden hemen uzaklaşıp da –en azından bana duyulan karşıtlığın daha az olduğunu düşündüğüm– aceleyle vardığım bu ikinci köyün ilkiyle hemen hemen aynı olduğunu, bazen de başka bir köye ulaşayım derken gene birinci köye indiğimi ansıyordum. Kente hiç ulaşamamış mıydım? Bilmiyorum. Defalarca bu ağırbaşlı, geleneklerini sürdüren ev sahibinin evine sığındığıma göre, kuşkusuz kente birçok kez dönmüş olduğum düşünülebilir. Ama şimdi kent sanki gerçek ayrıntılarını gözümün önüne getiremediğim bir imge benim için. Kuşkusuz kırdaki büyük evde kaldığımız günlerde gülüşüp eğlendiğimiz, bütün yaşamımızı ilgilendiren birçok soruna değindiğimiz, güzel akrabalarla ikinci kattaki salonda körebe ile elim sende oyunları oynadığımız zamanlar da oldu. (Erkeklerle kadınlar arasında oynanan bu oyunların cinsel aşkı kızıştırdığını bilen bilir.)

Bu sevişmeler o neşeli hava içinde bir sorun da yaratmadı. Evin reisi eve döndüğünde ben ve yanımdaki bir iki sessiz arkadaşım oradaysak, bu ilişkilerle oyunlar ona hizmetçiler tarafından fısıldanmış da olsa, o her nitelikli insan gibi renk vermedi. Gülümsemeyle de değil, belki sadece olumlu ya da olumsuz bir yana çekilemeyecek tarafsız bir dudak bükülmesiyle geçiştirdi bu küçük yaramazlıkları. Dikkat ederseniz bunun küçümseyici bir dudak hareketi olmadığını anlardınız. Bu, hoşgörüsünün sınırlarının geniş olduğunu imleyen bir kıpırtıydı sadece. Kişilere değil, olan bitene yönelikti. Benim yaşımda böyle bir yaşam sürdürülebilir miydi? Uzakta, her istenildiğinde ulaşılamayan kentte de gözlemlenen, ama daha çok kendini büyük eve yakın köylerde açıkça duyuran güncel yozlaşmış ahlaktan, beni "içlerinden" kınadıklarını belli eden köylülerden uzaklaşıp, tutucu görünse de kuşkusuz çok daha hoşgörülü olan daha eski bir ahlak anlayışını koruyan büyük eve sığınarak geçirilen bir yaşam... Hepsinden kaçarak çok uzaklara, kente giden yolu çevreleyen dalgalı denizin çok ötesindeki bu sahilden belli belirsiz görünen tenha adalara mı gitmek yoksa sürdürmek mi gerekiyor bu yaşamı? Evin reisinin evini benimle yanımdaki birkaç dostuma bırakarak gittiği günlerde, birdenbire odaları dolduran güzel akraba kızların verdikleri tadı düşünerek katlanmalı mı bu ikileme? □

Demir Özlü Eylül ayında ilk kitabı *Bunaltı*'nın 50. yılını karşılayacak. 1950 Kuşağı'nın sıra dışı kitaplarından, kuşağının özelliklerini yansıtan *Bunaltı*'nın 50. yılını *NotosÖykü*'nün gelecek sayısında kutlayacağız. Öte yandan, 50 yıldır öykü yazmayı kesintisiz sürdürüyor oluşu, Demir Özlü'nün has edebiyatçı kişiliğini nasıl güzel anlatıyor.

NİHAT ZİYALAN

Düşmeden Önce

Amerika'dan yalvarmış karım:

Aman hamile kalmasın baba!
Çok geç kızım.

Aldırsın o zaman!
Kaç defa söyledim kabul etmedi.

Denize götür! Çocuğu düşürmesi için kayalıklardan atlat!
Yüzme bilmez ki!

İyi ya işte!
Oldu bir defa. Kazara.

İlki kazara! İkincisi de mi baba?
Erkek olacak sandım kızım.

TELEFON ÇALDIĞINDA GECE YARISINI ÇOKTAN GEÇMİŞTİ.

Geç saatte çalan telefona; bu saatte! hayrola! gibi nezleli varsayımlara kalkışmadan havalı bir "aloooo!" çektim. Kayınpederimin karısının ses tonu havamı fıslatmaya yetti.

"Seni istiyor."

Ses tonumdaki fıslamayı duyumsayan karım telefon aygıtını mümkün olduğunca geç almak için direnmeye başladı: Yatak sanki beline yapıştı bırakmıyor. Zar zor sıyrılabildi. Terliğini bulması çok önemliyiş gibi ayaklarıyla arayıp duruyor. Ağırdan alma zırhının bir parçası olarak gözlüğünü taktı.

Akıllı kadındır. Kurtuluş olmadığını bilmez mi? Sonunda aldı aygıtı.

Duyduğu ilk sözde, perhizle eritemediği o dolgun, kaymak gibi bedeni yığılmaya koyulunca, sandalyeyi sürüverdim altına. "Thank you!" Anadilinden daha iyi bildiği için değildi İngilizce teşekkür etmesi. Böyle göçme durumlarında bazen dilini karıştırırdı. Aynı düzeyde konuştuğu Fransızca, Almanca da girebilirdi devreye.

"Senin de... Nasıl oldu?" dedikten sonra ağzından tek bir sözcük çıkmadan karşı tara-

fı dinlemeye başladı. Aslında telefonla konuşmaya düşkündür. Sosyetik dedikodulara giriştiğinde; bir yandan terliğini sallayarak köpeğiyle, bir yandan da kordonla oynar. Ama şimdi salt aygıtı sıkarak dinliyor... Dayanamayıp girdi araya. "Tamam! Geliyorum!"

"Babam... Karısıydı..."

"Tamam. Geliyorum!" sözcüklerindeki otoriter, gözdağı vermek isteyen ses tonununa takıldım. Üstelik geliyorum! Neden geliyoruz değil?

Evlendiğimden beri aklımın salonunda gezinip duran kayınpederimin malvarlığı, birdenbire şıkırdım havasına büründü: Boğazda altı lokanta olan bir konak! Güneyin en verimli toprağında uçcuz bucaksız bir portakal bahçesi!

Annesiyle ölmeden önce ayrılmışlardı. Boşandıkları gün batakçıdan kurtuldum diye parti vermiş. Bataklık kuruttuğu için adı Batakçı'ya çıkan adamı; batakçı diyerek karalamak! Vay benim tanımadığım rahmetli kaynanam!

Nihat Ziyalan
Avustralya'da yaşarken de sanki yanı başımızda gibi. Öyküyü ve şiiri atbaşı yazmayı sürdürürken "Düşmeden Önce"deki düzeyi örnek alınacak kertede.

Tekrar evlenmesini ben istedim. Ama kızından küçük biriyle değil.

Karım üvey anne gibi göremiyordu onu. İlk tanıdığımda; daha sonraları, ben de nereye koyacağımı bilemedim: Küskün, içine kapanık bakışlar. Ağzımı açmayacağım diye yemin etmiş incecik dudaklar. Çile doldurmaktan solup gitmekte bir ten. Bana göre kendine güvensiz karıma göre içten pazarlıklı bir ses tonu. Kız kardeşim olabilecek yaştaki birine nasıl anne diyebilirim?

İki çocukları vardı. Kardeşim, derdi karım. Onlar da abla.

Kaç yıllık evliyim böyle çabuk giyindiğini ilk kez gördüm. Amerika'daki öğrencilik yıllarından kalma alışkanlığını da es geçip banyo yapmadan çıkmıştı sokağa. Koluma girdiğinde, asılmasından, gecenin zor geçeceğini anlamıştım.

Sıradaki şoför tanıdıktı. Arabaya binmeden önce merhabalaştım. Gideceğimiz yeri söyleyince, belki de o yol müziksiz çekilmez diye düşünerek kaset koydu. Ses yükselir yükselmez karımın elimdeki eli kasılıverdi. Aman hemşerim hemen kapat işareti verircesine öksürdüm. Anladı vallahi!

Işıklı yerleri çabucak geçip karanlığa daldık. Kayıp giden lastiklerin hışırtısı. Karımın şimdiye dek rastlamadığım suskunluğu. Gözümü alan farlar. Sövercesine geçip giden kornalar...

Bir süre sonra deniz kokusu bastı arabayı. Ne zaman denizi duyumsayacak olsam gevşer; çok sevdiğim biriyle kucaklaşmış gibi ferahlarım.

"Geldik sayılır."

Sessizliğini bozmadı karım.

Belki boş döner diye yazdığının iki katını ödedim şoföre. Duraktaki arkadaşlarına anlatacak bir şeyleri olsun istedi herhalde. "Ablanın nesi var abi?" Eve yönelmişti, ona yetişme çabası içinde yanıtladım. "Babası..." "Vah vah..." dan sonrasını duymadım.

Lokanta kapalı. Önüne yığılmış çöp torbalarından, kutulardan ağır bir koku yükseliyor. Denizden gelen esinti bu kokuyu önüne katıp götürmekte çaresiz. Merdivenin ortalarında yetiştiğim karım babasını düşünüyor olmalı.

"Keşke avukatımı arasaydım."

Gözlüğünün altından gözlerini yakalayıp bu keşkeyi anlamaya çalıştım. Ama beceremedim.

"Niçin?"

"Malların üstüne ihtiyati tedbir kararı koydurmak için."

"Baban zaten her şeyi kadının üstüne yapmıştı."

"Onun için işte. O karısıysa ben de kızıyım. Hakkımı istiyorum. Ya yarın her şeyi satıp savarsa?"

Konuşmayı sürdürmek yerine zili çalmayı yeğledim.

Kapı açılana dek karımın tanık olduğu bir olayı onun sesiyle içimden geçirmeye başladım: Babaları ruhunu teslim ettiği an herkes salona koşup ortada ne varsa kapışmaya başladı. Halının bir ucunda bir kardeş öbür ucunda öbür kardeş, bunu ben alacağım hayır ben alacağım çekişmesi!

İçimde kim bilir kaçıncı kez kopan bu çekişme kayınpederimin portakal bahçesine kaydı. Ağaçlar resmi geçit yaparken portakallar çil çil parlıyordu. Ne kadar çok ağaç? Dallar neredeyse kırılacak yükünden.

Kapıyı evin kilite, kalkana kesmiş hanımı açtı. Telefondaki "tamam! geliyorum!" sözlerindeki otoriter, gözdağı veren ses tonunu karşılayan bir kilit-kalkan! Açılan kapıdan girmek kolay da; bu kilit-kalkanı neredeyse göğüsleyerek salona geçtik. Banyo kapısındaki duraklama geliş nedenimizin içerde olduğunu imler gibiydi.

Kadının iki çocuğu kilit-kalkanın birer parçasıydı sanki. Anneleriyle arada bir buz kalıbı varmış gibi sarılıp, bu durumda söylenilecek sözleri birbirlerine söyleyen ablalarıyla aynı biçimde sarılıp bir şeyler mırıldandılar.

Portakal bahçesi! Şu konak! İkiyüzlü halimi kendime yediremeyip gözyaşımı içime akıtmaya başladım. Derinlerde aksa bile gözyaşı duyumsatıyor kendini. Belki de bu yüzden; çocuklar, annesi bana yakın durdu. Haykırmak istiyorum ama gözyaşımla birlikte içimde kalıyor: Umurumda değil yakınlığınız! Yakınlık karın doyurmuyor!

Banyoya yöneldik. Kapıyı açınca; yüzükoyun yatan kayınpederimin üstüne kapanır diye karımın önüne durdum.

Mavi ipek pijaması kendinden çizgili. Başı yarılmış. Uzun süredir burada yattığı belli. Kan pıhtılaşmış. Seyrek beyaz saçının kana bulaşan yanı keçeleşmiş. Terliğinin biri öteye fırlamış diğerinin yarısı çıkık. Bir şey yakalamak istemiş de boşluğu yakalamış gibi elleri savruk.

Karımın otoriter; gözdağı veren ses tonuna, bir de hesap soran ton eklendi.

"Nasıl oldu?" Oysa telefonda sormuştu.

Yanıtladı kilit-kalkan ekibinin anası.

"Gürültüyü duyunca fırladım yataktan. Vardığımda çok geçti."

“Cankurtaranlık bir durum olmadığını anlayınca dokunmadın değil mi?”

“Dedim ya... Çok geçti.”

“Peki şimdi ne bekliyoruz? Bütün gece böyle yatacak mı?”

“Doktoru...”

Karımdan ses çıkmayınca devam etti.

“Rapor yazılmadan kıpırdatmak olmazmış!”

Karımdan gene ses çıkmayınca susulmaya geçildi.

Bir süre sonra buzdan da öte Antartika gibi bir sessizlik çöktü. Bundan yararlanarak oradakilerin aklından geçenleri okumaya çalıştım.

“Aklının başka yerde olduğu belli. Sayfaları çeviriyorum: okuyacak bir şey yok. Bomboş!”

KARISI: Çok acı çektim, bu duruma çoktan kendimi alıştırdım dercesine dik oturuyor. Kimseden korkum yok, kimse beni sindiremez. Vay be!

Sen Amerika’da okurken baban para göndersin diye elimden geleni yaptım. Sağ olasın! Onlar iyilikten anlamaz diye yakınmaların kulağımıza dek geldi!

Bahçeyi konağı satıp parasını savuracaktı. Onun için mi üstüne yaptırttın? Gençliğim babam yaşımdaki adamla geçip gitti. Üstelik iki çocuk doğurdum. Ne yapacaktım ya?

Bu kadının iyi diyebileceğim bir yanını anımsaya çalıştım. Yok. Bulamadım. Çünkü ilk tanıdığım günden beri kilit-kalkan bir kişilik. Ama benim göremediğim iyi yanları mutlaka vardır. İnşallah aklından geçenleri yanlış okumuşumdur.

OĞLU: Daha çok annesine çekmiş. Çelimsizliğine bakıp pısırığın teki bu diye düşünenler yanılır. Baba baskısına karşı koyacak yürekliliği gösteremese bile; kaçıp bize sığınması, ablasından akıl danışması, pısırık birinin yapacağı iş değil. Musluğu sıkarken dişlerini de sıkar. Kazara bir tabak veya bardak kırsa üstüne çıkıp tepinir.

Evleneceği kızı herkesten önce ablasına getirip tanıştırdı. Sorumluluğu üstünden atmak istercesine sordu sonra: Uygun buluyor musun?

Güzel bir işi var. Eline geçen parayla kendine ev açtı. Kısa bir süre sonra süngüsü düşük bize geldi: Ölmek istiyorum abla! Babamın höt hötünden kurtuldum derken karımın dırdırına yakalandım!

Oğulun aklından geçenleri okumak mı bu yani?

KIZI: Muhakkak gidip babasının elbiselerinin ceplerini karıştırmıştır. Kendinden önce birilerinin eli girmiş olmalı ki... Yoksa kaleci sevgilisini mi düşünüyor? Aklının başka yerde olduğu belli. Sayfaları çeviriyorum: okuyacak bir şey yok. Bomboş!

Yanılmış olabilirim.

KARIM: Babası iyice düştüğü zaman hayırlı evlat olduğunu gösterdi. Onun titrek, ayağını süren adımlarının koluna girdi. Aşırı ilgisinin dibinde; acaba üstüme bir şeyler yaptırabilirim miyim beklentisi vardı? Kayınpederim barlarda para yemiş, kadınlara çiçek yolladığında arasında pırlanta parlatmış bir adamdır. Kendi banyoda yatıyor ama burada Allahı var, kızına hiçbir zaman hayır demedi. “Yaparım kızım! Sen hiç merak etme,” dedi hep. Hayıflanmaz mı karım? Şimdi mahkemelerde sürün dur.

Yanılabilirim.

YA BEN? Sanki benim üstüme de bir şey yapılacakmış gibi kayınpederime ilgi göstermekte neredeyse karımı geçtim. Basmak için adımlarını arayan adama şöyle sözler ettim: “dDlikanlı gibisin baba!” İnanırdı. “Beni randevuevine götür damat!” Götürmez miyim?

Bari bir şey yapabilse! Benimkisi utandıran bir ikiyüzlülük!

Vazgeçtim akıl okumaktan.

Ortalıktaki başını almış gidip duran suskunluğu doktorun gelişi bozdu. Yanında da lokantanın kiracısı. Kayınpederimin karısının işlerine koşturan bu genç adamı başından beri gözüm tutmadı.

Doktor banyoya giderken peşine takıldı karım. Onun bu davranışını eleştirirce birbirlerine baktıklarını görünce kapıyı tutmak için seğirttim. Doktorun her hareketini büyük bir dikkatle izliyordu karım. Öksürmesinden anladım bir şey söyleyeceğini. İyice örüldüm kapıya.

"Doktor bey!"

Ne var gibisinden baktı doktor.

"Nasıl olmuş sizce?"

"Düşerken veya düştüğünde bir çarpma olayı."

Küçük bir sessizlikten sonra sürdürdü karım.

"Acaba düşmeden önce..."

Gözlüğünün üstünden öyle bir baktı ki doktor sözünü bitiremedi karım.

Artık bu kadarı yeter diyerek içimden, attım kendimi dışarı.

Denizi iyice duyumsamak için karşı kaldırıma geçtiğimde, dikilmiş, güneşin doğuşunu seyreden adamı, arkadan, on üç yıl önceki kayınpederime benzettim.

Ayak sesimden yanına birinin yaklaştığını farkedince başını çevirmeden konuştu.

"Aklımızdan geçenleri de aydınlatsa yandık!" □

HÜSEYİN YURTTAŞ

Nergis

ASLINDA BU RÜYA O GÜN, ORADA BİTMİŞTİ.

Ama şimdi anılarını topladığı kitabı okuyunca bazı şeyler bir kez daha yapıştı ellerime. Kitabının adını "Nergis" koymuş. Yaşamını Nergis adlı bir kahramanın üstünden anlattığını, böylece bir roman tadı vermek istediğini söylüyor önsözde. Kendini açık yüreklilikle çözümleyebilmesine her zaman şaşmıştım; kitabı okudukça daha çok şaşırdım. Ona bir kez de bunun için hayran kaldım.

"Arzu Tramvayı"nı, bu oyundaki rolünü ve başarısını anlatırken bana da değinmiş. Oyunculuğumu, dostluğumu, içtenliğimi övüyor. Şimdi ünlü bir oyuncu olmamdan sevinç duyduğunu belirtiyor ve beni başarılarımdan ötürü kutluyor. Sonra bir yerde, kendini ve ilişkilerini masaya yatırırken, "Bir gün, beni benimle birlikte sevebileceğine inandığım birinin hayranlık dolu bakışları ve suskun sevgisiyle karşı karşıya kaldım. Benden yaşça epeyce küçük bu genç insan henüz yolun başındaydı. Bense iki kocadan ayrılmış, kendisiyle didişen, sorunu hep kendisi olan bir benmerkezcinin tekiydim. Anaç yanım işte o sırada ortaya çıktı. Onu oğlum gibi, kardeşim gibi korudum. Aşk uçurumunun kıyısından geri çevirdim; ancak benim de o uçuruma düşmeme ramak kalmıştı. Şimdi düşünüyorum da, yeni bir serüveni göze alsa mıydım, onu yaşasa mıydım? Şunu iyi biliyorum: Eğer yaşamış olsaydım, herhalde 'ölsem, eksiksiz ölürdüm'," diye yazmıştı.

Bunca yılın ardından ne söylenebilir ki? İçimde o zaman kırılan ne ise, bugün de o!

Eksikli ve yaşamdan alacaklı öleceğimiz kesin.

Profesyonel oyunculuğumun ikinci yılıydı. O sabah rol dağılımı listesinde yeni sezondaki ilk rolümü ve rol arkadaşımın adını görünce gözlerime inanamadım. "Arzu Tramvayı"nı çalışacaktık ve rol arkadaşım, yıllarca hayranlıkla izlediğim, güzelliğiyle beni büyüleyen Süheyla Erensoy'du. Büyük bir yetenekti o. Tiyatroda ülke çapında ünlenmeyi başardıktan sonra önemli birkaç filmde de başrol oynamıştı. Kendisi de ünlü bir aktör olan ikinci eşinden ayrıldıktan sonra, onunla aynı yerde olmamak için tayinini istemiş ve buraya gelmişti. Uzaktan uzağa kibirli, kendini beğenmiş, burnundan kıl aldırmayan biri olduğunu işitirdim. Heyecanım, bu yüzden biraz da kuruntuya, hatta korkuya dönüşüyordu. Rol arkadaşlığım sırasında başkaları gibi ben de onunla sorun yaşar mıydım?

İlk günden başlayarak bu çekintim boşa çıktı. Tanıştırılma anında, "Ooo, arkadaşımız da pek gençmiş!" dediğinde, ben henüz bu sözün küçümseme barındırıp barındırmadığını anlamaya çalışırken, o çoktan uzaklaşmış ve kendine dönmüştü. Çünkü Süheyla Eren-

soy, başkasıyla çok fazla ilgilenmeyen, ilgilenirse de bunu yalnızca kendisi ile ilgisi oranında önemseyen bir yapıdaydı. Bunu sonraları çok daha iyi anlayacaktım.

Provalar ilerledikçe hepimiz rollerimize ısınmış, yönetmenin coşkulu katkılarıyla yapılan küçük değişiklikler ve eklerle oyunu metindekinden biraz daha etkin ve hareketli bir hale getirmiştik.

Oyun oynanmaya başladığında olağanüstü bir ilgi gördü. Altı ay kapalı gişe oynadı.

O altı ay içinde Süheyla Erensoy ile dostluğumuz, arkadaşlığımız usul usul ilerledi ve pekişti. İlk zamanlar bana hep "Genç Arkadaş" diye seslenmesine ve bir bardak su istese, onu kendisine benim vermemi beklemesine biraz bozuluyordum ama onu tanıdıkça bunun bir ayrıcalık olduğunu ayrımsadım.

Ben yirmi altı yaşındaydım, o otuz yedi. Bana böyle seslenmesi belki doğaldı ama o yaşını göstermiyordu ki! Yalnızca çok dikkatli baktığınızda dudaklarının iki yanında ve gözlerinin bitiminde küçük kırışıklıkları fark edebilirdiniz. Vücudu ise bir kalıptan çıkmış gibi pürüzsüz, fazlalıksızdı. İri, ela gözleri baktığı erkeği titretiyor desem, doğru olur. Belki de ben titrediğim için bana öyle geliyor.

Yedi aylık koşuşma içinde söylenenlerin ve beklenenlerin aksine, oyunda ya da oyun dışında aramızda en küçük bir tartışma, bir olumsuzluk geçmedi. Bana ilgili davrandığı, zaman zaman beni kollamaya çalıştığı bile söylenebilirdi. Hatta bizim geveze Erol bir gün bana, "Süheyla Hanım seni evlatlık olarak alsın," diye takıldığında bu ilginin abla-kardeş ilişkisi ötesinde olmadığını, ailesinin tek çocuğu olduğunu öğrendiğim Süheyla Erensoy'un, belki de beni kardeş yerine koyduğunu düşündüm.

Oysa o benim düşlerimin kadınıydı. Oyunda, onun ellerini tuttukça, ona sarıldıkça, onu sevecenlikle kucaklayıp bağrıma bastıkça içimde kopan fırtınalar yüzünden replikleri unuttuğum oluyordu. Bunların neden olduğunu anlamayacak biri değildi. Bunun için, bir keresinde, "Kendini oyuna ver, bana değil," diye fısıldamıştı. Nasıl da utanmıştım.

Hakkında işittiğimiz şeylerden biri de coşku dolu bir insan olduğu ve canı istediği zaman çılgınlıklar yaptığıydı. Buna, o altı aylık yoğun çalışma temposu içinde yalnızca bir kez tanık olmuştuk. İlk oyundan sonra topluca gidilen yemekte birkaç kadeh parlatıldığında şakalar espriler birbirini izlerken müzik başlamıştı. Çıkıp dans edenler oldu. Masalarından kalkmayanlar konudan konuya savrularak söyleşip duruyorlardı. Herkesin kendi dünyasına dalıp gittiği o anda Süheyla Erensoy kalktı ve tek başına dans etmeye başladı. Sanki Karmen sahneye gelmişti. Pistte dans etmekte olanlar, onun rüzgârının farkına vardıklarında kenara çekilmek ve ona alkışla tempo tutmak zorunda kaldılar. Süheyla Erensoy, ancak bir balerinin sergileyebileceği zarif fakat çevik hareketlerle öylesine güzel dans ediyordu ki, o gece orayı dolduran herkese yalnızca hayranlıkla onu izlemek düşüyordu.

Küçük bir selamla yerine otururken herkes avuçlarını patlatırcasına onu alkışlayarak, "Bi daha, bi daha, bi daha!" diye tempo tutmuştu ama ondan teşekkür öpücüklerinden başka bir yanıt gelmemişti.

Yedi ayın sonunda tatil başlayacak diye sevinirken, uzun ve zahmetli bir turne dönemi gelip çatmıştı. Anadolu'nun büyük bir bölümünü gezdiğimiz bu turnede, gittiğimiz şehirleri oyunumuzla, özellikle de Süheyla Erensoy'un büyüleyici güzelliği ve buğulu sesiyle fethettik. Biz de elimizden geleni yapıyorduk. Ben, tığ gibi, yakışıklı bir delikanlıydım. O yüzden, aramızdaki yaş farkını önemsemeyenlerin bizi birbirimize yakıştırdıklarını da biliyordum. Oyun bitimlerinde kaymakamın, valinin ya da belediye başkanının verdiği yemeklerde bizi yan yana oturtmaya çalışmalarında böyle bir tablo oluşturma isteğinin yattığını âdeta 'görürdüm'.

***

MUHAMMET ŞENGÖZ

O turne bir rüya gibi şimdi...

Bir sahil kentindeydik. Akşamleyin gün batımında kıyıda bir yerde oturuyorduk. Bu deniz kentinde güneşin batışı başlı başına bir saltanat gösterisiydi. Kocaman kıpkızıl bir küre olarak denizin ötelerinden, küçük adaların arasından kayboluşu günün perdesinin çekilişi gibiydi.

Konuşmaların bölük pörçük bir hal aldığı, ayın adaların üstüne doğru eğilip adeta küskünleştiği bir dem, Süheyla Erensoy kadehi elinde, yerinden kalktı. Bana da aynı şeyi yapmamı işaret etti. Sahile indik. Hafif hafif kıyıyı yoklayan dalgaların hışırtısından başka ses yoktu. Köhnemiş gibi duran ay ışığı, ufuktan kıyıdaki küçük iskeleye ulaşan bir yol gibiydi.

Plajın kumlarının bitimindeki kayalara oturduk. Süheyla Erensoy oraya dek usul usul mırıldandığı şarkıları bırakmış, aryalar söylemeye başlamıştı. Sesi, gecenin içinde yerle göğün, ayla denizin, yıldızlarla toprağın, dalgacıklarla kumların, ağaçlarla ince rüzgârın arasına ilmekler atarak inip çıkıyor, yükselip alçalıyordu. Bir "es" verdiğinde kadehini başına dikti ve bardağını bana uzattığı gibi fırladı. Kumların üstünde bir masal kahramanı gibi uçmaya başladı. Bu dans değil, bir tapınmaydı sanki. İnsanın kendine, doğaya, yaratılışa, güzelliğe, özgürlüğe, yaşama sevincine tapınması!

Dakikalarca süren bir gösteriydi bu. Ay, bu şöleni kaçırmamak için adeta ayak sürüyordu. Öyle sanıyorum ki, o gece, batması gereken zamandan biraz daha geç batmıştı!

Karanlığın içinde, otelimize doğru yürürken durdu.

– Şurada biraz oturalım, dedi.

Elimi tuttu. Yüreğim hızla çarpmaya başladı. Ona sevdiğimi söyleyebilir, bunu burada, denize, dalgalara, yıldızlara ve ötede çoktan uykuya varmış bu kıyı şehrine haykırabilirdim.

Kumların üzerine oturduk.

– Beni çok güzel izliyorsun, dedi. Bakışların beni okşuyor. Karanlıkta bile bunu hissediyorum. Biliyor musun, ben de kendime hayranım ve başıma gelen olumsuzlukların altında bu yatıyor. Hastalık belki... Bugüne dek bana kim yaklaştıysa, onun beni benimle birlikte sevmesini istedim hep. Oysa o ikinci kişi, beni hep bir başkası olarak seviyordu. Bunu anlatmak çok zor. Sevgililerimden, iki kocamdan bunun için ayrıldım. Ve artık anladım ki, ben kendine tutkun bir budalayım. Onun için birisiyle olamam. Adım Süheyla değil Nergis olmalıymış... Yalnız, giderek anaç yanım ortaya çıkmaya başladı. Sana kıyamam. Senin düşlerinde kalmak bana yeter. Sana da yetmeli. Çünkü, ötesi uçurum; inan ki uçurum. Ben kendimi biliyorum. Üstelik yeni adımlar atmak için vakit hayli geç. Genç arkadaş, çocuk, benim için farklı bir yerde kalman... İnan en iyisi bu.

Bana sokuldu.

– Üstelik sana çok güveniyorum, dedi. Bu güzel bir şey.

Elini saçlarımda gezdirdi. Başımı tutup kendine çekti. Küçücük öpücüğüyle saçlarımdan bir akım geçti, bir elektrik akımı.

Ayağa fırladı.

– Bu kadar, dedi. Daha fazlası beni yorar, seni üzer. Hadi gidelim. Sabah yaklaşıyor. Nasıl kalkacağız?

***

Yalnızca turneler değil, her şey rüya şimdi...

Denizli'deydik. Turnenin son günüydü. Pamukkale'de bir otelde kalıyorduk. Oyundan sonra bizi elma bahçeleri içinde, gürül gürül suların aktığı, havuzlarında alabalıkların oynaştığı Değirmen diye bir yere götürmüşlerdi. Bu gece başka hiçbir daveti kabul etmeyecek ve Pamukkale'nin tadını çıkaracaktık. Öyle de yaptık. Oyundan sonra hemen Pamukkale'ye döndük. Otelimiz, içinde antik kalıntılar bulunan termal suyla dolu havuza bakıyordu. Yemeğimizi de havuzun hemen kenarında yiyorduk. Birkaç turist havuza girmiş, yüzüyordu. Su pırıl pırıldı. Özellikle antik sütunlar, görüntüye düşsel bir güzellik katıyordu.

Arzu Tramvayı son durağa gelmişti. Yeniden oynanır mıydı, oynanırsa bizler yine bir arada olur muyduk, kimler eksik olurdu; bunlar bilinemezdi. Ertesi gün yuvaya dönecek ve tatile girecektik. Hazırlık yapmamız gerekiyordu. Bunu bile savsaklayıp son dakikalarımızın tadını çıkarmak istiyorduk. Bir fırtınanın birdenbire dinmesi gibi, bir yolun apansız bitmesi gibi, bir çarpıntının duruvermesi gibi bir boşluğu yaşıyorduk. Yemek bitimindeki her ânın tadını çıkarmak için masadan kalkmak istemiyorduk.

Düşlerle gerçekleri çarpıştıra çarpıştıra geldiğimiz bu son noktada, artık anıya dönüştüğünü bildiğimiz bir zaman parçasının kırılıp dökülmeden korunması gerektiğinin bilincindeydik. Yaşamımızdan, gerçekten yaşadıklarımız, yalnızca anıya dönüşebilenler değil miydi?

O akşam masada Süheyla Erensoy'la yan yana değildik. Çaprazımda bir yerde oturuyordu. Gecenin bir yerinde masadan kalktı. Çantasını falan almadan çıkıp gitti.

Dalmışız. Bir süre için onu unutmuşuz. Öylesine havuza doğru baktığımızda orada turist kadınların alımını çalımını gölgede de değil, karanlıkta bırakan güzelliğiyle havuzda olduğunu görmeyelim mi? Sığ suda sütunlar arasında bütün kıvraklığıyla yüzerek önümüze kadar geldi. Turistleri göstererek:

– Yaşamın tadını yalnız onlar mı çıkaracak? dedi. Görünce dayanamadım doğrusu.

Havuzun kenarına geldi. Bir eliyle tutundu. Sonra bana seslendi:

– Servet, bana kadehimi uzatır mısın?

Kalktım. Kadehini aldım, çatalında biraz peynirle kenardan ona uzattım. O an içimden, "Tanrım, işte kadın bu!" diye söylendiğimi anımsıyorum. Hepimiz sağlığa, ille de onun sağlığına ve güzelliğine kaldırdık kadehlerimizi.

Havuzdan çıktıktan sonra hemen odasına gitmedi. Bornozunu giyip masaya döndü. Hava sıcaktı, üşütmezdi belki ama ıslak ıslak oturuşu... Onun sudan çıkmış tiril tiril halini düşündükçe için için erir gibiydim. Hafifçe pembeleşen yüzündeki canlılık ve göğüs çatalına doğru inen gölgeli derinlik beni dehşetli çekiyordu. Onu öylece seyretmeye doyamıyordum. Gözüm hep ondaydı.

Yanımdaki iki oyuncu arkadaşımın, "Yine yaptı yapacağını, çılgın bu!" dediklerini işittim. Doğrusu ya, bu benim için çılgınlıktan çok coşkun olma haliydi. Yaşamın, önünüze

getirip serdiği fırsatları kaçırmamak, onları ânında değerlendirmekti.

Odasına gidip döndüğünde ise, saçlarını topuz yapmış; böylece uzun boynu iyice açığa çıkmış, ensesindeki sarı tüyleri ışıltılı bir hale gelmişti. Çok düzgün bir kaidenin üstünde yükselen başı, bir güzelliğin büstü gibiydi.

Gece yarısından sonra insanlar bir bir odalarına çekildikçe lokanta, havuz kenarı ve amerikan bar tenhalaştı. Işıklar sönmeye başladı. Bizim arkadaşlardan bazıları da odalarına çekildi. Biz birkaç kişi, gece böceklerinin seslerinin neredeyse bastıracakları kadar usul çalınan klasik müzik eşliğinde uzun uzun söyleştik. Sonra, Zamphir'in olduğunu sandığım flütle çalınan birkaç parça dinledik. Müzik sustuğunda, Süheyla Erensoy, bahçenin derinliklerine, suyun ışıltılarına, dipten vuran saydam görüntülere bakarak usul usul mırıldanmaya başladı. Sesi çok güzeldi. Ne söylüyor diye kulak verdiğimde, işittiklerime inanamadım: İlahi söylüyordu. Öyle usul, öyle içten, tapınır gibi değil de içini dökercesine yalın ve dalgındı.

"Sustuk. Böcekler de bize mi uydu, ne! Artık yalnızca onun küçük ve berrak bir su gibi akan sesiyle doluydu kulaklarımız. Başka seslere kapalıydık."

Sustuk. Böcekler de bize mi uydu, ne! Artık yalnızca onun küçük ve berrak bir su gibi akan sesiyle doluydu kulaklarımız. Başka seslere kapalıydık.

Birbirine eklediği ilahilerden sonra insanın yalnızlıklara gömüldüğü, doğa içindeki bir başınalığını anlattığı, ezginin içinde kendi iç seslerini bulduğu parçalara geçti. Müziğin bu denli cahili olmama ilk o gün üzüldüm. Benim bilgi sınırlarımın dışındaydı bu ezgiler. Yalnızca huşu içinde dinlemek, sessizliğin saygı anlamına geldiği bir susuşa kilitlenmek ve içi sıra kendi duygu dünyasında yaşamaktı en güzeli. Hepimiz de bunu yapıyorduk.

Sonra gece bitti. Sessizliği ve o büyük dinginliği bozmamak için onu alkışlamadık. Alçak sesle teşekkür ettik; o kadar. O kadehinde kalanı içmedi. Sandalyesinin arkasına düşmüş ipek şalını omzuna alıp yürüdü. Odalarımıza yönelirken "İyi geceler"i bile fısıltıyla söyledik birbirimize.

Bu kadar güzel bir kadının, bu kadar güzel bir sesi hiç öne çıkarmamasına, onu yalnızca kendisine ayırmasına akıl erdiremiyordum. Ona hayranlığımsa gittikçe artıyordu.

Odalarımız yan yana olduğundan koridor sonuna doğru ikimiz kalmıştık.

– Müthişsiniz! dedim.

Gülümsedi.

– Korkuttum mu yoksa? dedi.

Duraksadığımı görünce:

– Dehşet mi saçtım yani? diye açtı sözlerini.

"Müthiş" sözcüğünün galat halini kullanmam hoşuna mı gitmemişti? Yoksa beni küçümsüyor muydu?

– Boşver, dedi sonra. Gel, birer kahve içelim.

Kapısının önündeydik. O kadar beklenmedik bir çağrıydı ki bu benim için, bir an tereddüt ettim.

– Ne oldu sana bugün, dedi, söylenenleri anlamaz oldun?

– Çarpıldım, dedim.

– Çocuksun sen, dedi. Yakışıklı jön, senin çocuk tarafını keşfettim. Bozulmamış bir yanın var. Onu hep koru, olur mu?

İçeri girdik. Makyaj masasının yanındaki sandalyeye oturdum. Onun karşısında şimdi kendimi bir çocuk kadar çaresiz ve güçsüz hissediyordum. Ellerimi ovuşturup duruyordum. Avuçlarım terliyordu.

Bendeki heyecandan onda eser yoktu. Ben odada varmışım, yokmuşum; umurunda değil gibiydi. Apart odanın mutfağındaki ocağı yakışını, kahveyi karıştırışını izledim.

Evinde gibiydi. Fincanlara köpükleri paylaştırırken dönüp bana baktı.

– Beni çok mu beğeniyorsun? dedi.

Ne diyeceğimi bilemedim. Bocalamam için hiçbir neden yoktu. Birkaç saniye duraksadıktan sonra:

– Evet, çok! diyebildim.

– Güzel bir kadınım...

– Çok güzelsin.

– Bunu bana niye söylüyorsun? Bunun farkında olmadığımı mı sanıyorsun?

Söyleyecek söz bulamadım. Sustum.

Derken, nasılsa ağzımdan şu sözcükler döküldü:

– Hayranlığım sevgiye dönüşüyor, dedim. Kendimi alamıyorum. Çok yakınız ama benim için bir düş gibisin!

Kahveyi önüme koydu. Göğsünün çatalından içini gördüm. Teninin kokusu burnumu yalayıp geçti. Sarhoş oldum. "Tanrım, ben ne ayrıcalıklı bir insanım," diye düşündüm.

Elini omzuma attı.

– Yakışıklı jön, genç arkadaşım, gözlerime bak, dedi.

Baktım.

– Sakın bana âşık olmaya falan kalkma. Ben o defterleri çoktan kapattım. Doğrusunu istersen senden ben de hoşlanıyorum. Yakışıklı çocuksun. Bir kadının senden etkilenmemesi olanaksız. Ama benim yeni yıkımlara tahammülüm yok. Seni de bir yerlere, olmadık serüvenlere sürükleyemem. Gözlerin kamaşır da önünü görmezsen, nereye basacağın belli olmaz. Düşersin, en azından kapaklanırsın. Hadi şimdi uslu uslu kahveni iç.

"Hadi şimdi uslu uslu kahveni iç." Bu son cümle beni adeta dağıttı. Beni çok mu küçük görüyordu? Çocuk mu sanıyordu?

Kırılıp döküldüğümü anlamıştı.

İşaret parmağını dikine tutarak dudaklarına götürdü; sonra da benim dudaklarıma yapıştırdı.

O an bileğini tutup kavramak ve onu kendime çekmek, sonra da göğsüne gömülmek... Ah, bunu o kadar çok istediğim halde yapamazdım. Yapamadım da!

Kahvemi bitirir bitirmez izin istedim. Çıkarken, kapının arkasında kollarını boynuma doladı.

– Çocuk, dedi, sen çocuksun! Uçurumlara düşmekten korkuyorum artık. Bunu anlamalısın. Çok savruldum ben, çok parçalandım. Yeni serüvenlere hazır değilim.

Yanağıma, boynuma iki öpücük kondurdu.

– Evliliklerimin neden yürümediğini hiç merak etmedin mi? Belki bir gün anlatırım. Belki o zaman bana hak verirsin.

Ben onun kokusu ve sıcaklığıyla büyülenmiştim. Dudaklarımı boynuna değdirdim. Biraz gezindim de. Ses çıkarmadı. Sonra, kabuğundan sıyrılır gibi benden koptu. Bu kez gözlerini kaçıran oydu.

– İyi geceler, dedi. Uyumaya bak. Yarın yolcuyuz.

Bu öğüdü tutamadım. Yatağın içinde döne döne geçirdiğim bir iki saatin sonunda kalkıp balkona çıktım. Geceye, yıldızlara daldım. Ay batmak üzereydi. Sabaha yaklaşan bu saatte, ortalık aydınlanmadan önce son kez kararıyordu. Biraz sonra yan odanın kapısının açıldığını gıcırtısından anladım. Baktım: Oydu. Sırtında bir hırkayla çıktı, balkondaki sandalyeye ilişti. Bir sigara yaktı. Çakmağın alevinde beni çarpan siluetini gördüm.

İki uykusuz, şimdi ne düşünüyorduk ki?

O beni fark etmeden içeri süzüldüm. □

Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılar | Karl Marx Friedrich Engels

ISBN 978 9944 122 29 0 • *Manifesto Çevirisi:* Nail Satılgan • *Manifesto Önsözlerinin Çevirisi:* Tektaş Ağaoğlu *Makalelerin Çevirisi:* Şükrü Alpagut – Olcay Göçmen • *Kitap tasarımı:* Savaş Çekiç • *Boyut:* 13,5 x 19,5 cm., Sert kapak, 303 sayfa, 20 YTL

AVRUPA'DA BİR HEYULA KOL GEZİYOR
KOMÜNİZM HEYULASI

"Bu küçük kitapçığın ağırlığı pek çok cilde denktir. Bugüne dek uygar dünyada örgütlü ve mücadeleci proletaryanın tümüne hayat ve hareket veren onun ruhudur." (Lenin)

Yordam Kitap'ın, yayınlanışının 160. yılında okurlara sunduğu bu kitapta, Manifesto'nun Nail Satılgan tarafından yapılan yeni bir çevirisi ile Manifesto üzerine yazılar yer alıyor. **Paul Sweezy, Aijaz Ahmad, İrfan Habib, Prakash Karat, Ellen Meiksins Wood, Parahhat Patnaik** ve **Anwar Shaikh**'le birlikte Türkiye'den **Metin Çulhaoğlu, Fetahgul Kürkçü** ve **Sungur Savran** Manifesto'yu bugünün gözüyle değerlendiriyorlar. Manifesto'nun **Şefik Hüsnü** tarafından yapılan ilk Türkçe çevirisinin de tarihi bir belge olarak yer aldığı kitap, **Basih Nuri İleri**'nin önsözüyle sunuluyor.

Yordam Kitap

Nuruosmaniye Cad. Eser Han No: 23 Kat: 1 Cağaloğlu-İstanbul T: 0212 528 19 10 F: 0212 528 19 09 W: www.yordamkitap.com

MEHMET YAŞİN

"Denize atılan taşın oluşturduğu daireler gibi yayıldı yayıldı..."

Müzeleri, sokakları, huzurlu insanları görüyor, etkileniyorsunuz. İnsanların ne kadar medeni olduklarını, ulaşım araçlarının güzelliğini görüp de gıpta etmemek elde değil. Bir sürü şey kıskandırıyor ve şok ediyor. Özgürlük meğerse ne kadar güzelmiş, diyorsunuz ve beyninizin kıvrımlarına nakşoluyor bu, unutmuyorsunuz.

NİDA NEVRA SAVCILIOĞLU

Bu söyleşi Mehmet Yaşin'in denize attığı bir taşla ve taşın suda oluşturduğu dairelerle ilgili. Bugün o taşı eğilip almak bile kimilerimiz için çok zor. Mehmet Yaşin gibi sevdiği şeylere tutkuyla sarılanlar içinse, zorluk halledilmesi gereken işlerden sadece biri. Size bir insanın işi gezmek, tatmak ve yazmak olamazmış gibi geliyorsa, "hiçbir şey bu kadar basit değil" diyorsanız, Mehmet Yaşin'den öğrendiğimiz kadarıyla şunu söyleyebiliriz: Evet bir iş sonsuz keyif verebilir ama bazı şeyler sanıldığı kadar kolay değildir.

Müthiş bir mesleğiniz olduğunu düşünüyorum ve özendirici şeyler anlatacağınızı biliyorum. Sondan, işinizin zor taraflarından bahsederek başlarsak...

Aslında "keyif aldım" diyorum ama zaman zaman da bu gezilerden bıktığım oluyor. Çünkü iş gezisine dönüşüyor neticede... "İş gezisi" adı altında gezmeye gittiğiniz zaman, bu turistik bir gezi olamıyor, başıboş gezemiyorsunuz. Yani bulutları seyredemiyor, ıslık çalamıyor, hiçbir şey düşünmeden keşfe çıkamıyorsunuz. Gördüğünüz her şeyin hikâyesini öğrenmeye çalışıyorsunuz. Benim gibi kendi fotoğrafınızı kendiniz çekiyorsanız, bir yandan iyi fotoğrafların peşinde koşuyorsunuz. Sabahtan akşama kadar ayaklarınıza kara sular iniyor, "bu sokağı da göreyim, bu tepeye de tırmanayım" derken yapmak istediklerinizi yapamadan zaman geçiyor. Gezilerimde en çok sevdiğim an güneşin batmaya başladığı andır; çünkü ışık çekilmeye başlar ve gezimi noktalarım. Bazen tüm bunları yapmadan gezmek istiyorum. Elimde fotoğraf makinesini bile taşımak istemiyorum. Hatıra fotoğrafı için bile... Yazmayı bu kadar sevdiğim halde not almak istemiyorum. Ama bu şikâyetlerimin gelip geçici olduğunu biliyorum. Bir hafta yahut on gün sokaklardan, gezmelerden uzak kaldığım zaman yine o zorlukları özlüyorum. İstanbul'a döndüğüm zaman bu anlattıklarımı hemen unutuyorum. Bu bir ikilem, biliyorum. Hem zor, hem keyifli, hem bıktırıcı, hem istediğiniz zaman her şeyden kaçma olanağı veren bir işim var. Kendinizden dahi kaçma olanağı veren güzel bir şey gezmek, ama benim gibi yirmi-yirmi beş yıldan beri devamlı gezdiğiniz zaman bir parça kanıksıyorsunuz. Çantayı sürekli düzenlemek de bıkkınlık getiriyor tabii. Dilini bilmediğiniz bir ülkeyi geziyorsanız, yol, adres sormakta, insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekiyorsunuz. Vietnam gibi, dil bilinmeyen ülkelerde aç kalma tehlikesiyle bile karşılaşabiliyorsunuz. Yanlış bir şeyler ısmarlayacağım korkusuyla denemeye cesaret de edemiyorsunuz. Böyle ülkelerde yemek ısmarlarken önce lokantaya girer, masaları gezer, insanlar ne yiyor bakarım; garson geldiği zaman elinden tutup masaların üstündekileri göstererek sipariş veririm. Resim çizme yeteneğim olmamasına rağmen, özellikle barlarda ve kahvelerde sohbet ederken çöpten adamlar çizerek insanlarla anlaşmaya alışıyorsunuz. Bazen çok şaşırdığım oluyor, ben Türkçe konuşuyorum karşımdaki Portekizce konuşuyor, ikimiz de birbirimizi anlamıyoruz ama nasıl oluyorsa uzun uzun sohbet ediyoruz ve anlaşıyoruz.

Gezilerimde en çok sevdiğim an güneşin batmaya başladığı andır; çünkü ışık çekilmeye başlar ve gezimi noktalarım. Bazen tüm bunları yapmadan gezmek istiyorum. Elimde fotoğraf makinesini bile taşımak istemiyorum.

Otostop çekerek yaptığınız Uludağ seyahatinin başlangıç noktanız olduğunu öğrendim, fakat sonrasına ulaşamadım. İkinci, üçüncü gezilerde neler oluyor?

Gezginliğe ortaokul yıllarında başladım. "Gezme dürtüleri o zamanlarda hissettiğim bir şeydi" diyelim. Ortaokul çağlarında, Ortaköy'de oturuyordum ve gezilerim Beşiktaş ve

Arnavutköy'le, yani yan kasabalarla sınırlıydı. Liseye gelince bu mesafe biraz daha uzadı, ilkin Bursa'ya kadar... Üniversiteyle beraber çalışmaya başlamamla daha uzak Anadolu kentlerine ve yabancı ülkelere doğru yavaş yavaş açıldım. Yurtdışında ilk gittiğim kent Amsterdam'dı. İlk aşklar unutulmazmış derler, ben de Amsterdam'ı, o ilk göz ağrısını unutamadım. Amsterdam'la ilgili çok güzel anılarım vardır. Vondelpark'ta müthiş konserler izledim. Bir keresinde burada, bir ağacın altında oturuyorum, üstümde blue jean takım, elimde şarap var. Sakalım daha da uzun ve Türke hiç benzemiyorum... Uzaktan bizim memleketli olduğunu tahmin ettiğim bir karıkoca, ellerindeki sepetle o kadar kalabalığın içinde döndüler dolaştılar beni buldular ve sepetin içinden bir çift çorap çıkardılar, şu bizim örme çoraplardan. Öğrendikleri birkaç Hollandaca kelimeyle çorabı bana satmaya çalıştılar. Ben de onlara dönüp, "Sivaslı

Atlas sayesinde Türkiye'deki gezme ve tatil kültürü değişti. İnsanlar dağa çıkmaya, bisiklete binmeye, yürümeye, kanyon geçmeye, kırlarda bayırlarda kamp kurmaya başladı, bunlar spor malzemeleri üretimini ve satışını doğurdu. Bu gelişmeleri kurcalarsanız _Atlas_'ın tüm bu süreci tetiklediğini görürsünüz.

mısınız?" dedim. Bayılacaklardı. Gerçekten de Sivas'ta dayımın yanında çalışmışlar. Nereden nereye... Evlerine gittik, yedik, sohbet ettik.

İkinci gezimi Berlin'e yaptım, duvarın hâlâ yerli yerinde durduğu zamanlar... Berlin'i de çok severim. İşte böyle, denize atılan taşın oluşturduğu daireler gibi yayıldı yayıldı, bugün dünyada görmediğim çok az kent, çok az ülke kaldı. Anadolu'da artık görmediğim köy kalmadı neredeyse. Hemen hemen bütün kasabaları ve kentleri bu kadar süre içinde gördüm. Dediğim gibi, her geziden sonra bir süre gezmemeyi düşünüyorum ama İstanbul'da kısa bir süre oturduktan sonra yerimde duramıyorum.

Taşı denize Amsterdam'da atmış olmanızın özel bir anlamı olmalı. Özgürlüklere fazla alışmamış bir Türk olarak kanınıza girmiştir herhalde.

Evet, özgürlüklere fazla alışmamış bir Türk olarak dünyada ilk gördüğünüz kent, dünyanın en özgür kenti olunca çok şaşırıyorsunuz. Bakıyorsunuz sokakta insanlar esrar satıyor, esrarın serbest olduğunu öğreniyorsunuz. Burada, üzerinizde bir gram bulunsa yıllarca sürünürsünüz. Ayrıca orada kadın erkek ilişkilerinin en kadar özgür olduğunu görüyorsunuz. Türkiye'de kadınlara yan gözle dahi bakamıyorsunuz o zamanlarda... Müzeleri, sokakları, huzurlu insanları görüyor, etkileniyorsunuz. İnsanların ne kadar medeni olduklarını, ulaşım araçlarının güzelliğini görüp de gıpta etmemek elde değil. Bir sürü şey kıskandırıyor ve şok ediyor. Özgürlük meğerse ne kadar güzelmiş, diyorsunuz ve beyninizin kıvrımlarına nakşoluyor bu, unutmuyorsunuz.

Görmediğiniz çok az yer kaldığını söylediniz. İlk fırsatta gideceğinizden emin olduğumuz bu yerler neresi?

Bering Boğazı'nın oralara, Yakutistan'a gitmek istiyorum. Uç noktaları seviyorum. En kuzeylere gitmek istiyorum. Kutup dairesini geçtim ama daha da kuzeye gitmek istiyorum ve tabii en güneye gitmek de var aklımda... Patagonya'nın güneylerine kadar gittim ama kıtaların en uç noktalarını hâlâ görmedim. Afrika'nın doğu kısmına çok gidemedim, cesaret edebilirsem oralara gitmek istiyorum. Bir de Moğolistan'ın ıssız, uçsuz bucaksız yaylalarını görmek istiyorum. Emeklilik demeyelim, ama son on yılın finalini on geziyle tamamlamak istiyorum. Bu on gezi standart gezilerin dışında olsun istiyorum. Tüm dünyada ilginç on yer seçtikten sonra bu yerlerde dört beş, hatta altı ay yaşamak istiyorum. Bu altı aylık süre sonunda televizyona birkaç bölümlük bir program, gazeteye bir tefrika, belki de bir küçük kitaptan oluşan bir paket yapmak niyetindeyim.

Gazetecilik, yayınevi yöneticiliği ve dergiciliğin ardından son derece özel bir alan yarattınız kendinize ve uzmanlaştınız. Vardığınız bu son noktayı öngörmüş müydünüz?

Şu anda medyada, medyanın bütün gelişimini görmüş müzelik kişilerden biriyim. Hiçbir zaman gazeteci olmayı hayal etmedim. Benim bütün hayalim mimar olmaktı. Ne yazık ki

Mehmet Yaşin bitmez tükenmez gezilerinin Fas durağında.

Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi bu yeteneğimi anlayamadığı için beni kabul etmedi. Okul yıllarımda çalışmak zorunda kaldım. 68-69 yıllarında *Dünya* gazetesinde düzeltmen olarak işe başladım, başlayış o başlayış. Çünkü o kokuyu aldığınız zaman medyadan kolay kolay kurtulamıyorsunuz. Sonra *Günaydın* gazetesi ve *Hürriyet* gazetesinde gece muhabirliği... *Günaydın*'dayken televizyon yok, diziler yok, fotoroman var. Fotoroman senaristliği yaptım mesela. Sonraları üne kavuşan pek çok artistin keşfedildiği fotoromanların senaryolarını yazdım. Kurşundan ofsete, ofsetten bilgisayara, bilgisayardan bugünkü teknolojiye kadar bütün aşamaları görme fırsatım oldu medyada. Gece muhabirliğinden sayfa sekreterliğine, sayfa sekreterliğinden savaş muhabirliğine, oradan yazı işleri müdürlüğüne, yayın yönetmenliğine kadar basının bütün kademelerinde, mutfaklarında bulundum. Sonra basından biraz sıkıldığımda televizyonu öğrenmek için kendimi Amerika'ya attım, maalesef orada maceralı bir üç yıl sonunda bu isteğimi gerçekleştiremeden geri döndüm, döndükten sonra tekrar basında çalışmayı sürdürdüm. Sonra dergiciliğe adım attım.

Emeklilik demeyelim, ama son on yılın finalini on geziyle tamamlamak istiyorum. Bu on gezi standart gezilerin dışında olsun istiyorum. Tüm dünyada ilginç on yer seçtikten sonra bu yerlerde dört beş, hatta altı ay yaşamak istiyorum.

***Atlas* dergisi sizin için çok önemli olmalı.**

Benim bir kızım var, *Atlas* da ikinci kızım yahut oğlumdur. Her zaman gururla söylerim: Her şeyiyle tamamen bana ait olan bir dergidir. On altı yıl önce ne kadar satacağını bilmeden, başarısının sürekliliğinden emin olmadan yaptım bu dergiyi. Hâlâ Türkiye'nin bence en iyi ve en çok satan dergisidir. Beraber yola çıktığımız arkadaşlara devrettim dergiyi, hâlâ devam ediyorlar. Yani kadro hiç değişmedi. Onlar gencecik çocuklardı, koca koca yönetmenler oldular. Türkiye'nin en yetenekli, akıllı yayıncılarıdırlar.

Dergi grubunun başına geçmenizle neler oldu?
Dergi grubunun başına geçtiğimde otuz dergi, iki yüz elli kişi, yabancı ortaklarla hareket etmek durumunda kaldım. Aslına bakarsanız ben öyle rakamların insanı değilim. Şirketi belki editoryal olarak yönetebilirim ama parasal durumlar benim çok dışımda kalıyor. Bu dört-beş yıllık çalışmadan sonra affımı istedim ve eskiden Milliyet Yayınları olan yayınevinin başına geçip yeni bir organizasyon planı yaptım. İsmini değiştirdim, logosunu bile yaptım ve bugün Doğan Kitap denen, Türkiye'nin yine en saygın, en ciddi yayınevlerinden birini hayata geçirdim. Daha sonra, "artık kenara çekilmenin zamanı geldi" diye düşündüm. Çünkü ne kadar keyifli olsa da yayıncılıkta da rakamlar, iadeler, telifler, zararlar, kârlar var. Otuz iki yıl sonra ipi göğüslemenin zamanı geldiğini düşünerek bu odaya çekildim.

"Yola birlikte çıktığım genç arkadaşlar" dediniz. Fakat yolun en başında sanıyorum yalnızdınız ve yaptığınız, yapmak istediğiniz işler anlaşılmıyordu. Gezi kültürü dediğimiz şeyin henüz oluşmadığı zamanlardan söz ediyoruz. Birilerini ikna etmek zorunda kaldınız mı, iletişim sorunu yaşadınız mı?
Samimiyetle itiraf etmeliyim ki bu projeyi hayata geçirirken bu kadar başarılı olacağını tahmin dahi edemiyordum, çünkü Türkiye'de yapılmamış bir örnekti. Dünyada örnekleri vardı elbette. *National Geographic*, *Geo* vardı... Ama ben bir parça da beynimin gizli bir köşesinde kendimi gezdirecek bir mecra yaratmak istiyordum. Zorlanmadım diyemem.

Bu durum sizin trendleri takip etme becerinizle ne kadar ilişkili?
Belki de bunun sandığımdan fazla etkisi var. Bir de Türkiye'deki genç neslin değişik gezmelere ihtiyacı olduğundan yola çıktım. *Atlas* hiçbir zaman turistik bir dergi olmadı, bir keşif dergisi oldu. O günkü yöneticileri bir şekilde ikna ettim. Ama bunun ne kadar satacağını hiç bilmiyordum ve çekiniyordum. "On beş bin basalım, on bin satarsa devam edelim," dedim. Dergi piyasaya çıktığı gün bitti ve birinci sayıyı altı defa bastık. Bu seksen bin adet dergi demek.

Ekip oluşturmakta sıkıntı çektiniz mi? O dönemde Türkiye'de bu kadar gezen insan var mıydı?
Zaten otuz iki yılımın neredeyse yirmi yılını yönetici olarak geçirdim. Ben çok şeyi çok bildiğim için başarılı olmadım. Her seferinde çok iyi arkadaşlarla çalışma şansına sahiptim, sadece. *Atlas*'ın başındaki Özcan'ın bilgi birikimini, Kemal Tayfur'un titizliğini, Hüseyin'in donanımını biliyordum. Nasıl Gençlerbirliği'nin başkanı Cavcav gidip en kuytu köşede bulunan bir futbolcuyu ucuza alıyor, sonra milyarlarca liraya satıyorsa ben de onları tanıyordum. Yanıma geldiklerinde çok genç oldukları için yeteneklerini biliyordum. Bir yöneticiyi başarılı kılan yanında çalıştırdığı arkadaşlardır. Gerek fotoğrafçılar, gerek mutfağında yemeği pişirenler hepsi hâlâ aynı kişiler olduğuna ve ayrılanlar da rakibimiz olan yayınların başına geçtiklerine göre demek ki doğru bir kadro kurmuşum. Biz iki şeyi yaptık, birincisi bu işte uzmanlık alanı yarattık. Hakan Öge'ye İtalya'dan ilk pervaneyi getirdim, bütün Türkiye'ye uçtu. Onu getirtebilmek için bunu yönetime anlatmanız gerekir. Çünkü ne geleceğini ve bu gelecek olan şeyin neye yarayacağını henüz bilmiyorlardı. Hiçbir zaman kaliteden taviz vermedim. Kâğıt konusunda büyük kavgalar verdim mesela... Baskı ve renk ayrımı konusunda hakeza... Bu sayede bu gazetenin matbaası kaliteli dergi basmayı, renk ayrımcıları kaliteli renk ayırmayı öğrendi ve ustalaştılar.
Atlas sayesinde Türkiye'deki gezme ve tatil kültürü değişti. İnsanlar dağa çıkmaya, bisiklete binmeye, yürümeye, kanyon geçmeye, kırlarda bayırlarda kamp kurmaya başladı, bunlar spor malzemeleri üretimini ve satışını doğurdu. Bu gelişmeleri kurcalarsanız *Atlas*'ın tüm bu süreci tetiklediğini görürsünüz. Bir sürü genç *Atlas*'ta yazı yazmak için gezi yazarı olmaya niyetlendi. Hâlâ yazılarını bana gönderiyorlar. Onun için sanırım *Atlas*'la ölünceye kadar gurur duyacağım.
İlk başlarda faşizan bir tavırla dergide Türk olmayan yazar ve fotoğrafçıların yer almasını kesinlikle istemedim, buradaki her şeyi Türklerin yapması gerektiğine inandım. Kuzey Kutbu'na Cemal'in, Özcan'ın gitmesi gerekiyordu. Çünkü Türkler o zaman kendilerinin de oralara gidebileceğini, o fotoğrafları kendilerinin de çekebileceğine inanacaklardı. Yabancılar zaten gidiyordu. Türk dergiciliğinde hâlâ bir metni tercüme edip, kesip yeniden

Mehmet Yaşin
İsviçre'de.

basma kültürü vardır. *Atlas* dergisinde bugüne kadar herhangi bir yerden tek satır dahi alıntı yapılmamıştır.

Lezzet Durakları da yarattığınız bir başka özel alan...

Şu anda onu da iftiharla söyleyebilirim ki, Lezzet Durakları programı CNN Türk'ün en çok izlenen programı. Anadolu'da özellikle çok şaşırtıcı izleyici profilleri ile karşılaşıyorum. Taksi şoförü, ev hanımı, manav... CNN Türk'ün izleyici profilini yansıtmayan bir grup insan... Bugün bir taksi şoförü bana, "Köfteci abi!" diye el sallıyor mesela... Lezzet Durakları, çeşitli dergilere ve *Hürriyet*'e yazdığım dizi yazılarıyla mesleki bir sona doğru gidiyorum, inşallah bozulmaz bu keyfim.

Farklı ilgi ve merakların üzerine gitme, tatilleri kişiselleştirme, hatta bu konularda uzmanlaşma durumunu dünyayla eşzamanlı olarak mı yakaladık?

Dünya bizden biraz daha önce harekete geçti. Benim gençliğimde hippilerle birlikte onlar tatillerini kişiselleştirmişlerdi. Bize bu dalgalar hatta biraz geç geldi. Rahmetli Duygu Asena'nın *Kadının Adı Yok* nasıl tam zamanında çıkmış bir kitapsa, *Atlas* da tam zamanında çıkmış bir dergiydi.

Çünkü yazı yazmak dünyanın en zor işlerinden biri... Bana soru soran bütün genç arkadaşlara yola çıkmadan önce bir gezi kütüphanesi oluşturmalarını öneriyorum. Çünkü gideceğiniz yerle ilgili ön çalışma yapmak çok önemli. "Zamanınız kısıtlı, bu yüzden baktığınız şeyleri anlayın, bilinçli bakın," diyorum.

Anlatmak için gezmeye başladı insanlar. İnteraktif gezi rehberleri, bloglar da bunu gösteriyor. Sizce de nitelikli gezi yazarlarının sayısında da bir artış var mı?

Var tabii. Zaten gezmek, görmek bir anlamda paylaşmak demek. Kendinize saklayarak olmuyor, o heyecanı seslendirdiğiniz ya da yazdığınız zaman, onu birileriyle paylaştığınız zaman anlamlı oluyor. Bir gezi edebiyatı türü tabii ki vardı, bizimle başlamadı ama bizimle birlikte daha da su yüzüne çıktı, alıcısı çoğaldı. Yazılarımın hiçbirini kuru coğrafya diliyle

Şu anda bize rüzgârın küçük esintileri geliyor. Şarap bizde olmadı, olmaz da... Anadolu'daki birçok üzüm üreticisi şarap yapılacak diye üzümünü üreticiye vermiyor. Üçte bir ucuzuna başka bir üreticiye veriyor. Bu ülkenin topraklarından çıkan şarap ne yazık ki burada üretilemiyor.

yazmam, okuyucuyu bilgiye boğmam, çünkü istediğiniz bütün bilgiye artık bir düğmeye bastığınız zaman ulaşabiliyorsunuz. Duyduklarımı, gördüklerimi, kokladıklarımı, tattıklarımı ve bende bıraktıkları duyguları güzel bir edebi metin telaşıyla yazarım. İnsanlar hem okurken gezsin, hem de edebi bir tat alsın isterim. Bu telaş, yazı işini tahmin edebileceğiniz gibi zorlaştırıyor. Çünkü yazı yazmak dünyanın en zor işlerinden biri... Bana soru soran bütün genç arkadaşlara yola çıkmadan önce bir gezi kütüphanesi oluşturmalarını öneriyorum. Çünkü gideceğiniz yerle ilgili ön çalışma yapmak çok önemli. "Zamanınız kısıtlı, bu yüzden baktığınız şeyleri anlayın, bilinçli bakın," diyorum. Anadolu'nun her tarafından hem yemek kitabı, hem oraların tarihini coğrafyasını anlatan kitapları toplayıp getiriyorum. Gideceğiniz yerlerle ilgili romanlara dahi bakmak önemli. Pek çok kişi bunlara bakmaya ve iyi yazılar yazmaya başladı.

Gezi edebiyatı denince aklınıza hangi isimler geliyor?

Ahmet İhsan, Ahmet Mithat, tabii ki Falih Rıfkı Atay... En beğendiğim, en severek okuduğum Falih Rıfkı'dır mesela. Nedim Gürsel gezilerini edebi bir lezzette yazar. Enis Batur'un gezi kitapları değerli metinlerden oluşur. Murat Belge'nin gezi notları da öyle. Bu çalışmaların sayısı arttıkça, bunları izleyen, okuyan gençlerin sayısı da artıyor. Oldukça geniş bir okuyucu kitlesi oluştu, yayınevleri de bu tür çalışmalara sıcak bakmaya başladılar.

Kültür gezileri de artık tek bir kesime hitap etmiyor, pek çok kişi kültür gezileri ve hobileriyle ilgili özel seyahat planları yapıyor. Bu konuda her gelişme, değişim bir diğerini etkiliyor.

Mesela son dönemlerde Lezzet Durakları programımdan sonra yemeğin, tadın peşinde gitmek isteyen insanların sayısı giderek artmaya başladı. İnsanlar "rotalar çiz" diyor bana. "Lezzetli rotalar çiz ki, biz hem o rotadaki ören yerlerini gezelim, yorulduğumuz zaman da oturup çok lezzetli yemekler yiyelim," diyen bir lezzet müşterisi çıktı. Bu müşteri zaten Batı'da hep vardı.

Şarap Dostları Derneği ve Mutfak Dostları Derneği bu taleplerde ne kadar etkili oldu sizce? Derneklerin öyküsünden de kısaca söz eder misiniz?

Şarap Dostları Derneği'ni rahmetli Turgut Şavkay başkanlığında on bir arkadaş kurduk. Amacımız şarabı öğrenmek, birlikte içmek ve eğlenmekti. Böyle yola çıktık ve bugün 350 kişiyle yürüyoruz. Bunun yansımaları oldu, şarap kulüpleri kuruldu, bunları da bizden ayrılan arkadaşlarımız yaptı. Mutfak Dostları Derneği de böyle, hatta o dernek daha da genişledi. Bu derneklerin çok faydası oluyor ama ben üzülerek izliyorum ki Anadolu'da keyifli yeme içme mekânları giderek kapanıyor. İçkisiz bir Türkiye'ye doğru koşar adımlarla gidiyoruz. Sigarasızlığı tamam ama içkisizliği fazla destekleyemiyorum. Bir de bizim yerel yemekleri bulmak çok zor Anadolu'da. İstanbul'da daha kolay ulaşıyorsunuz bu yemeklere. Anadolu'daki lokantalar haklı olarak yerel yemekleri yapmıyor, kimse talep etmiyor çünkü. Yerel yemekleri insanlar kendi evlerinde yapıyor zaten, insanlar orada kentli yemekler yemek istiyor.

Sizin bu yemekleri özel olarak yaptırdığınızı duydum, doğru mu?

Evet ama, "Bundan sonra mönünüzde bu yemek olacak," diye şart koşuyorum. Mönünüzde olmazsa bir daha sizinle irtibata geçmem, kitabımda size yer vermem diyorum. Tabii ki bu arkadaşları çok zorlamamak lazım, onlar da ticaret yapıyor. Çabuk tüketilen, çabuk paraya dönüştürülen yemekleri satmak istiyorlar haklı olarak. Bu aslında kentin yöneticilerinin çözüm bulmasını gerektiren bir durum. Fakat bakıyorum Anadolu'daki lokantalar birer ikişer pişirilmesi, tüketilmesi kolay yöre yemeğini listelerine koymaya başladılar. Lezzet turizmi biraz gelişirse yemekleri yapanların sayısı artacak.

Bugün dünyada henüz etkisini hissetmediğimiz rüzgârlar esiyor mu? Hobiler ve seyahat türleri konusunda sırada ne var sizce?

Şu anda bize rüzgârın küçük esintileri geliyor. Şarap bizde olmadı, olmaz da... Anadolu'daki birçok üzüm üreticisi şarap yapılacak diye üzümünü üreticiye vermiyor. Üçte bir ucuzuna başka bir üreticiye veriyor. Bu ülkenin topraklarından çıkan şarap ne yazık ki burada üretilemiyor.

Biraz evvel bir Hitit kitabı okuyordum, Hititliler bile yemeklerini kırmızı şarap eşliğinde tüketiyorlarmış. Ama yemek turizmi Türkiye'ye hızla geliyor. Bir de benim teşvik etmek istediğim bir turizm kolu var. Bir kere yazdım, çok da tepki almadım. Karavan turizmi... Avrupa'da müthiş bir karavan turizmi var. Yaşlı kesim genellikle karavanla gezmeyi çok seviyor ve milyonlarla ifade ediliyor rakamlar... Karavancı para harcayan insandır. Benzin alacak, durduğu yerde yemek alacak, ekmek alacak, kampa su elektrik parası verecek, yani bedavacı turist gibi değil bunlar. Bu gezginleri çekmek için karavan kamplarının yapılması gerekiyor. Çok atla deve değil, geniş bir parkı, ağaçlıklı bir noktayı düzelteceksiniz, elektrik ve duş işlerini halledeceksiniz, bu kadar! Her belediye böyle bir kampı yapabilir, özel sektör de bu işe girebilir. Bütün Alaska'yı yirmi gün boyunca karavanla gezdim. Hayatım boyunca yaptığım en iyi gezi olduğunu söylemeliyim. Böyle bir turu Türkiye'de yapayım dedim, kiralanacak karavan bulamadım. Karavanlara lüks yat muamelesi yapılıyor, bir servet değerindeler, hal böyle olunca kimse karavan almıyor.

Hayalinizde beş altı masalık bir yer açmak varmış ve sizi korkutan tek şey de insanların memnun ayrılmama ihtimaliymiş. Hâlâ böyle bir yer istiyor musunuz? Nerede açmayı düşünüyordunuz?

Benim yaşıma gelen, yeme içme işiyle ilgilenen, damağına düşkün olan herkesin hayalinde bir küçük lokanta açma hayali vardır. Kırsal bir lokanta düşünüyorum. Dağların bayırların arasında bir çiftlik evi... Bunun modelini Fransa'da gördüm. Bir Fransız aşçı orada müthiş yemekler yapıyordu. Böyle küçük bir çiftlikte hem kendimi oyalamak hem de dostlarımı ağırlamak çok hoş olur diye düşünüyorum.

Bu isteğim hiçbir zaman bitmiyor ama hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceğimi de biliyorum. Çünkü hizmet sektörü, özellikle lokantacılık dünyanın en zor işi. İçine girdikçe görüyorum, yapılabilecek bir iş değil.

Hititlerle ilgili bir kitap okuduğunuzu söylediniz. Başka neler var masanızda?

Japon yazar Ryu Murakami'nin *Emanet Dolabı Bebekleri*'ni okuyorum, müthiş bir kitap. Borges'in hikâyelerini ve yine Borges'in önsözünü yazdığı *Binbir Gece Masalları*, bir de Salman Rushdie'nin *Öfke*'si var masamda. Arada bir rahatlamak için Selim İleri'nin metinlerine göz atıyorum. Bol miktarda yemek kültürüyle ilgili kitaplar okuyorum. Kitap okumak boş zamanlarımı doldurmak için yaptığım bir hobi değil, mesleki bir çaba. Ben boş zamanlarda gökyüzüne bakmayı seviyorum. □

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Onur Aslan

NotosÖykü'den genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **NotosÖykü** sizin için uygun bir yol açıyor.

NotosÖykü'nün her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Bu sayımızdaki fotoğrafı okurumuz Onur Aslan göndermiş. bu bölümde kullanmamızı isteyerek. Biz de önerisini uygun gördük.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **NotosÖykü**'nün Ekim-Kasım 2008, 12. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine ya da 0212 252 38 05 numaralı faksa, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla, öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Eylül 2008'dir.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

● Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **NotosÖykü** aboneliği ve **Notos Kitap**'tan kitap armağanı kazanır.

MEHMET YAŞIN

İn

Don tutacak, kaçıyor: "Varacağım… nerdeyse…"
Çığ altındaydı sığınağı, kurt bilmiyor.

Don tutacak, kaçıyor.

Daha bir geçit açamadan çividen pençeleri kürkünü yırttı, adımlarını yavaşlattı kararsız karın yavşaklığı. Kar-gözlüğü taksa da gözlerini yaşartıyor ayışığı, dağların efendisiydi hani, ah beyaz körleşme. Üçgenler çize çize önüne düşmüştü üçe bölünen gölgesi. Siste silinmiş hayaletten başka neydi ki fosforlu çarşafıyla dünya.

"Yalnızım" diye mırıldandı, "sığınacak bir yerim var"

Sertleştikçe kayganlaşan don altında toprak yok,

buzul köprüler…

Birden üç uçlu çekiç uçtu elinden. Ayakkabı tabanından çıkan tırnaklı çivilerle tutundu kendisini çakarak buz tepelerine. Rota değiştirmek için geç. Kar koyulaşarak iniyor. Ve zaman silindikçe siliniyor uzam da.

"Varacağım… nerdeyse…"

Derken inleyişleri kesildi, ip koptu inceldiği yerden. Postundan içeri dalmıştı bir kez kırağı keskiler, ciğerini biçerek, sökerek kulak-kepçesini. Fırtınanın uluyuşu, sulu sepken, donan kan…

"Olsun, iyileşirim ben, bir ulaşayım da inime."

Çığ altındaydı sığınağı, kurt bilmiyor.

AHMET BÜKE

Belki...

ŞEHRİN BÜTÜN SERÇELERİ ÖLMEYE BAŞLADI. BALKONU KOVA KOVA SUYLA yıkamış, eteğini bacaklarının arasına sıkıştırmış, elinde sigarası, karşıcı gelen sürüyle yelkenliyi izlerken bunu düşündü. Ah, serçeler! Lokma kadar kuşlar. Kanatlarını açıp, gözlerini kısıyorlardı. Kimsenin bilmediği acılarını gagalarında taşıyan o günahsızların böyle ansızın ve nedensizce sokaklara, bahçe boylarına, çeşmelerin yalaklarındaki su göllerine, hatta bahar sabahı temiz hava girsin diye açılmış, tüllerin büyük bir itinayla gidip geldiği, efendi rüzgârın başını soktuğu pencere pervazlarına soğuk yürekleriyle düşüp yığılmaları büyüyen bir yağ lekesi gibi herkesi ve her şeyi emiyordu. Aşağıdan sütçü geçti. Bu da son atlı arabaydı herhalde. İhtiyar beygir başını kaldırdı da söylendi ona doğru. "Ölüyorlar, ölüyorlar…" Sigarasını paslı korkulukta söndürdü. Sıyrılan kumaşın arasından tüyleri kabarmış bacaklarına baktı. Şimdi içeride uyuyan güzel omuzları üşümüş adama gidip sarılsa ve dönüp onu çarşafların arasına almasını, yaralı diliyle koltuk altına dokunmasını beklese bütün bu kirli zarftan kurtulacağını biliyordu.

"Dilin neden yaralı senin?"

"Yaralı değil. Çatlak."

"Boydan boya."

"Evet. Ucundan sonuna kadar."

Öldü diye bırakmışlar onu. Tuzlu su, elektrik, battaniyeye sarıp top gibi tekmelemişler. Araba lastiğine sığar insan. Kürek kemiklerinden iyice bastırınca oluyor. Avuçla bok çıktı. Yapmasan giremeyeceğim içine.

Şehrin ucunu yaktılar. Günlerdir tütüyor.

Belediye tamirhanesini geçince mezbahanın büyük arsası geliyor. İşte oraya bugüne dek görülmemiş çukuru açtılar. Önce su kenarındaki evsizleri getirmişler. Ardından tanınmış bütün ibneler, sokak çocukları, düşmüş kadınlar, kâğıtçıların arabaları, kumarbaz masaları, belki dedesinin yıllar önce yan komşularının arkasından sıktığı sonra korkup suya attığı o tabancayı bile bulmuşlardır, ihtiyar öğrenci liderleri. Hepsini derine döküp üzerine bir kat kayır serptiler.

Sonunda çukur mayalandı, kaynadı, için için fokurdadı ve zehirli dumanıyla yanmaya başladı.

Yılanlı is öldürüyor serçeleri ve her şeyi.

Tiril tiril derisiyle çıplak adama sarıldı.

Uyanmasaydı.

Şimdi çaresiz kalkacak. Yaralı diliyle kasıklarında yürüyecek. Sonra belinde tabancasıyla çıkıp gidecek.

Şehrin ucu yanarken serçeler ölüyor. Birileri dövüşürse belki aralanır karanlık. □

Nilüfer Açıkalın: öyküler, şarkılar, oyunlar...

İlk öykü kitabınızdan bu yana verimli bir biçimde yazıp kitaplar yayımlıyorsunuz. Nasıl öyküler yazmak istiyorsunuz?
Yazmak istediğim öyküleri yazacağım, şimdilik kendini bana yazdırmak isteyen öyküleri yazıyorum. Kahramanların sıradanlaştığı öyküler, beklenmedik bir an ile değişen ve bambaşka olan hayatların o anları içine alan kesitleri. Öykü karakterlerimin kendi kaderlerini çiziyor olmaları beni şaşırtıyor, ilerde belki dizginleri kendi elime alabilirim. Aşkın zaman içinde sevgiye dönüşmesi gibi üzücü olur biraz dizginlerin elimde olması ama buna daha çok zaman var. Öykümün yabani haliyle henüz işim bitmedi.

Yazarlara saygı ve hayranlık duymaktan örnek almaya fırsat bulamadım.

Yazmaktan da önce oyunculuk var. Sonra hangisi daha önemli göründü size?
İlk rollerimi oynamadan çok önce ilk öykülerimi yazmıştım. Yazarlık kadın olmam gibi bir yazgı, oyunculuksa eğitimini de aldığım işim, ancak sektör haline gelmemiş ve ilkesizlik ilkesiyle işleyen bir sistemde var olmaya çalışmak denizi kaybetmiş balık durumuna sokuyor insanı. Oyunculuk dışa dönük bir kişi olmayı gerektiriyor, yazarlık tam tersi. Bu çelişki beni iyi bir yazar yapabilir ama işsiz bir oyuncu olmamın da nedeni. Umurumda değil, çünkü yazıyor olabilmek rol yapmaktan daha tatmin edici. Oyunculuğun tek yararını gördüm o da rolü nerde yapacağımı bilmek. Kamera veya sahne yoksa rol de yok. Bu da benim şansım diye düşünüyorum.

Sevdiğiniz, örnek aldığınız yazarlar?
Çocukluğumdan beri daima doğru zamanlarda doğru kitapları okudum. Yazarlara saygı ve hayranlık duymaktan örnek almaya fırsat bulamadım. Belki bu yüzden farklı yazıyorum. Korkusuz ve dürüst olduğum için de samimiyim.

Şu sıralarda neler yapmayı tasarlıyorsunuz?
Babamın beynindeki tümör alındıktan sonra ailemle tatil yapacağım. *Yoldan Çıkmış Öyküler* yedinci kitabım, 1 Temmuz'da ellerime düşecek. Öncekiler gibi hep varmış da yeni görüyorum gibi hissedeceğim. Sonra *Çatlak Zamanlar*'ın kardeşi *Çakır Zamanlar* Ekim ayında çıkacak ve sonra diğer öykülerim. Şarkılarım da var. Çok şahaneler. Çok yönlü bir insan olup çıktım galiba ama yolun yarısında ve hâlâ sıfır noktasındayım. Zaman sadece eksiklerimin ne kadar çok olduğunu öğrenmekle geçiyor. Bilgi denizi denen şey sanırım debelendikçe insanı içine çeken ürkütücü bir bataklık. Sakin olmaya çalışıyorum. Başaramıyorum.

ANTON ÇEHOV

Bu Kadarı da Fazla

HARİTA MÜHENDİSİ GLEB GABRİLOVİÇ SMİRNOV, GNİLUŞKA İSTASYOnunda trenden indi. Buradan ölçme için gideceği çiftliğe değin at üstünde 30-40 fersah daha yolu vardı. (Arabacı sarhoş, atlar sıska değilse bu yol daha da kısalır, ama arabacı kafayı çekmiş, atlar yorgunsa, uzadıkça uzardı.)

Mühendis istasyon jandarmasına;

– Lütfen söyler misiniz, burada posta arabası bulunur mu? diye sordu.

– Ne? Posta arabası mı? İstersen 100 km. çepeçevre dolaş burada değil posta arabası, işe yarar bir köpek bile bulamazsınız. Nereye gideceksiniz ki?

– General Hohotov'un[1] Devkino'daki çiftliğine.

Jandarma esnedi.

– Eh, madem öyle istasyonun arkasına gidin. Şansınız varsa orada avluda yolcu taşıyan köylü arabacılar bulursunuz.

Mühendis içini çekerek istasyonun arkasına yollandı. Orada uzun aramalar, soruşturmalar, ikircikler sonunda iri yapılı, somurtkan, çopur yüzlü, yırtık pırtık bir cüppe giymiş, ayaklarında eski çarıklar bulunan bir köylüde karar kıldı.

Adamın arabasına binerken,

– Senin de ne biçim araban varmış, be kardeş! diyerek yüzünü buruşturdu. Arkası neresi, önü neresi, bir türlü anlaşılıyor...

– Bunda anlaşılmayacak ne var, beyim? Kısrağın kuyruğunun bulunduğu yer önü, zatınızın oturduğu yer de arkası...

Kısrak genç olmakla birlikte sıskaydı; ön bacakları iki yana ayrıktı, kulakları ise ısırık içindeydi. Arabacı yerinden doğrulup ipten yapılmış kamçısıyla vurunca kısrakçık başını salladı; arabacı bağırarak kamçıyı ikinci kez yapıştırınca araba gıcırdadı, sıtmaya tutulmuşçasına titredi. Üçüncü vuruştan sonra araba sallandı, dördüncüsünden sonra yerinden kıpırdandı.

İçi ta derinden sarsılan mühendis;

– Bütün yolu böyle mi gideceğiz? diye sordu.

Rus köylü arabalarının nasıl olup da kaplumbağa hızı ile böyle insanın içini dışına çıkaran sarsıntıyı birleştirebildiğine akıl ermez.

Köylü hiç istifini bozmadı.

– Korkmayın, beyim, gideriz. Kısrağım hem genç, hem de çeviktir... Hızını alsın da görün onu. O zaman isteseniz de durduramazsınız. Deh, kahrolası!

Araba istasyondan çıktığında hava kararmaya yüz tutmuştu. Sağ yanda uçsuz bucaksız, koyu renk bir ova uzanıyordu. Soğuktan kaskatı donmuş bir ova... Eğer bu düzlükte durmadan gidilirse varıp varacağın yer cehennemdi herhalde. Ovanın son bulup gökyüzüyle birleştiği yerde soğuk güz güneşi son ışınlarını saçıyordu... Sol yanda ise alacakaranlıkta tepecikler göze çarpıyordu. Bunlar geçen yıldan kalma ot yığınları ya da bir köyün evleri olmalıydı. Mühendis, arabacının geniş sırtından dolayı önünü göremiyordu. Ortalık sessizdi, dondurucu bir ayaz vardı.

Kaputunun yakasıyla kulaklarını örtmeye çalışan mühendis şöyle düşünmeye başladı:

"Amma da ıssızmış buralar! Ne bir ev var ne de çakılı kazık! Tanrı göstermeye, haydutlar saldırıp soysalar kimse duymaz... Hem arabacı da sağlam ayakkabıya benzemiyor. Şunun kocaman sırtına bak! Böyle bir dağ adamı parmağının ucuyla dokunsa insanın canını çıkarır. Ya suratına ne demeli? Kuşku uyandırıyor insanda."

Anton Çehov'un (1860-1904) ağbisi Nicholas'ın yaptığı portre. Ağbisi 1889 yılında tüberküloz-dan öldü. Portrenin yapıldığı yıl, yirmi üç yaşındaki Çehov tıp fakültesine gidiyordu.

Dayanamayıp sordu:

– Hey, azizim, adın ne senin?

– Benim mi? Klim.

– E, Klim, sizin buralar nasıl yerler? Tehlikeli mi? Kötü olaylar oluyor mu?

– Tanrıya şükür, olmuyor. Hem kim yapacak kötü şeyleri?

– Eh, olay çıkmaması iyi... Ben gene de ne olur, ne olmaz, yanıma üç tabanca aldım, diyerek bir yalan kıvırdı. Çok iyi bilirsin, tabanca bu, şakaya gelmez. On haydut çıksa karşına, tümünü haklarsın...

Hava kararmıştı. Araba birden gıcırtılar, iniltili sesler çıkararak sarsıldı; sanki istemeye istemeye sola doğru saptı.

Mühendis;

"Bu adam nereye götürüyor beni? Dosdoğru yolumuza giderken birden tuttuk, sola saptık. Bakarsın, sapa bir yere götürür, ondan sonra vay başıma gelenler!.." diye geçirdi içinden.

Korkuyla şöyle seslendi arabacıya:

– Dinle beni, buraların tehlikeli olmadığını söylemiştin, değil mi? Çok yazık!.. Oysa ben haydutlarla uğraşmaktan zevk alırım... Sen benim zayıf, hastalıklı görünüşüme bakma, aslında öküz gibi güçlüyümdür... Bir keresinde üç haydudun saldırısına uğramıştım... Bil bakalım, başlarına ne geldi? Haydutlardan birine yaradana sığınıp öyle bir patlattım ki, oracıkta can verdi. Geriye kalan ikisi ise Sibirya'ya sürgünü boyladılar... Kollarıma güç nereden geliyor, bilmiyorum... Örneğin senin gibi iri yarı birini kollarımla tutup sıktım mı, canını çıkarabilirim.

Klim başını çevirip mühendise baktı, gözlerini kırpıştırarak atını kamçıladı.

Mühendis;

– İşte böyle, arkadaş, diye devam etti. Bana çatanın vay haline! Haydudun kolunu, ba-

cağını kırmakla kalmam, mahkemeye de veririm. Bütün yargıçlar, savcılar ahbabımdır. Bir memurum ben, devlet için gerekli bir adamım... İşte şimdi yola çıktım ya, bundan üstlerimin hepsinin haberi vardır. Bir kötülük gelmesin diye beni adım adım izlerler. Yol boyunca bütün çalılıkların arkasında bekçiler, polisler dikilmiştir.

Böyle konuşurken birdenbire avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

– Hey, dur bakalım! Neresi burası? Beni nereye götürüyorsun?

– Neresi olduğunu görmüyor musunuz? Orman işte!

Mühendis;

"Gerçekten ormanmış," diye düşündü. "Ben de durup dururken korkuya kapıldım. Neyse, heyecanımı belli etmemeliyim... Adam korktuğumu anladı bile. Neden böyle ikide bir dönüp bakmaya başladı? Yoksa kendi kendine bir şeyler mi tasarlıyor? Demin ağırdan ağırdan giderken şimdi nasıl hızlandı!"

– Hey, Klim, atı niçin böyle hızlı sürüyorsun?

– Ben sürmüyorum ki, kendiliğinden tırısa kalktı... Dedim ya, bir kere hızlandı mıydı, istesen de durduramazsın... Ayağına çabuk olmasından kendi de memnun değil ama ne yapsın?

– Uyduruyorsun, arkadaş! Uydurduğun nasıl da belli! Sana bu kadar hızlı gitmeni tavsiye etmem! Atı biraz yavaşlat bakalım. İşittin mi, yavaşlat dedim sana!

– Neden yavaşlatayım?

– Öyle işte... İstasyondan, arkamdan dört arkadaşım daha gelecekti de... Bana yetişmeleri gerekiyor... Ormana varmadan yetişeceklerdi. Hepsi de iri yarı, güçlü adamlardır. Yanlarında birer de tabanca var... E, niye öyle kıpırdanıp duruyorsun? İğne üstünde oturuyor gibisin. Hadi, söylesene, arkadaş! Bana dönüp dönüp bakacak ne var? Suratımda merak edilecek bir şey mi buldun yoksa? Eğer tabancalarımı görmek istiyorsan... İstersen buyur, çıkarıp göstereyim. Buyur...

Mühendis böyle diyerek ceplerini karıştırıyormuş gibi yaptı. Ve o anda da, bütün ödlekliğine karşın beklemediği bir durumla karşılaştı: Klim apar topar arabadan aşağı atladığı gibi dört ayak üstü ormana doğru koşmaya başladı.

– Yetişin! Yetişin! diye bağırıyordu. Kahrolası, atı da al, arabayı da al! Yalnız canıma kıyma, yeter! İmdat!

Hızla uzaklaşan ayak sesleri, ezilen çalı çırpının çıtırtısı duyuldu, sonra her şey sessizleşti. Arabacıdan böyle bir karşılık beklemeyen mühendis ilk iş olarak atı durdurdu, sonra arabaya rahatça yerleşerek düşünmeye başladı.

"Kaçtı... Korktu, aptal herif! Peki, şimdi ben ne yapacağım? Kendi başıma yola devam edemem, çünkü yolu bilmiyorum, üstelik arabayı çaldım sanırlar. Şimdi ne yapsam acaba?"

– Klim! Klim!

– Klim! diye karşılık verdi yankılanan ses.

Bütün geceyi karanlık ormanda soğukta geçirerek, kurt ulumalarını, sıska kısrağın pofurlularını dinlemek zorunda kalacağını düşününce mühendisin sırtı ürperdi, sanki biri sırtını soğuk törpüyle törpülüyormuş gibi geldi.

– Klimuşka! Yavrum, neredesin, Klimuşka! diye seslendi bir daha.

Mühendis böylece iki saat kadar bağırdı. Artık sesi kesilip ister istemez geceyi ormanda geçirmeye razı olduğu zaman hafif esintinin getirdiği bir inilti duydu.

– Klim! Sen misin, iki gözüm? Hadi, gidelim!

– Ama be... beni öldürürsün!

– Sana şaka yaptım, canım! Tanrı cezamı versin ki şaka yaptım! Bende tabanca ne ge-

zer! Korkumdan uydurdum bunu! Acı bana, gel gidelim. Donuyorum...

Gerçek bir haydutun atı-arabayı alıp çoktan kayıplara karışacağını anlamış olacak ki, Klim ormandan çıktı, çekine çekine mühendise yaklaştı.

–Niçin korktun, budala? Ben... ben şaka etmiştim, sen de korkuverdin... Hadi, bin arabaya! Gidelim!

Klim arabaya binerken;

–Tanrı müstahakını versin, beyim dedi. Böyle yapacağını bilsem yüz altın versen almazdım seni arabaya. Korkudan nerdeyse ödüm patladı.

Klim kısrağı kamçıladı. Araba titredi. Klim bir daha vurdu, araba sallandı. Ancak dördüncü vuruştan sonra araba yerinden kıpırdanınca mühendis kulaklarını paltosunun yakalarıyla örterek düşüncelere daldı. O andan sonra ne yol, ne de Klim artık ona korkunç gelmiyordu. □

Rusçadan çeviren **Mehmet Özgül**

[1] Kahkahacı.

ABDULLAH BAŞTÜRK İŞÇİ EDEBİYATI ÖDÜLÜ (2008)

GENEL-İŞ ve DİSK eski Genel Başkanı Abdullah Baştürk (1929-1991) anısına, ailesi, Edebiyatçılar Derneği ve Genel-İş'le birlikte beş yıldır işçi öyküleri dalında verilen "Abdullah Baştürk Ödülü", bu yıldan itibaren işçi edebiyatı kapsamında, kitaplara verilecektir.

1) Ödüle aday kitaplar, işçiler ya da emeğiyle geçinenler hakkında olmalıdır.

2) Bu kitaplar; şiir, öykü, roman, anı, günce, röportaj türünde olabileceği gibi, edebi yapıtlarla ilgili inceleme, eleştiri, makale, deneme, antoloji, yıllık ve benzeri türlerde de olabilir. Ancak ödül dağıtımında, tür değil, yapıtın değeri göz önüne alınacaktır.
Şiir, öykü, deneme gibi türlerde, kitabın en az yarısının işçiler ya da emeğiyle geçinenler hakkında olması, yeterli sayılabilecektir.

3) Kitaplar 1 Eylül 2006 – 31 Ağustos 2008 tarihleri arasında (bu ilk yıla özgü olarak son iki yıl içinde) basılmış olmalıdır. Ödüle son başvuru tarihi 11 Eylül 2008'dir. Postadaki gecikmeler kabul edilmez. Ödüle tek yapıtla aday olunabilir.

4) Edebiyatçılar Derneği yönetim organlarında yer alan üyeler yarışmaya katılamaz.

5) Seçici kurul: Remzi İnanç, Özgen Seçkin, Vecihi Timuroğlu, Necati Tosuner, Tuncer Uçarol.

6) Ödüller en çok üç kitaba verilir. Aralarında sıralama yapılmayacaktır. Ödül tutarları her bir kitap için 2.000 TL'dir. Ödül kazananlar ayrıca GENEL-İŞ'in Ören (Burhaniye)'de bulunan "Abdullah Baştürk Eğitim ve Dinlenme Tesisleri"nde bir hafta ağırlanacaktır.

7) Sonuçlar, gerekçesiyle birlikte, 11 Kasım 2008 günü açıklanır. Ödül töreni, Abdullah Baştürk'ün ölüm yıldönümü olan 21 Aralık 2008 gününü izleyen hafta içinde yapılır.

8) GENEL-İŞ, ödül kazanan ve yarışmaya katılan kitaplardan bazı bölümleri, telif ücreti ödeyerek kitaplaştırabilir. Bunları yayın organlarında da kullanabilir.

9) Ödüle aday kitaplar; adres, telefon, özgeçmiş yazılı imzalı bir başvuru dilekçesiyle yazarın kendisince ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince, 7 adet olarak aşağıdaki adrese taahhütlü gönderilecek ya da imza karşılığı teslim edilecektir:
--- Edebiyatçılar Derneği (Abdullah Baştürk Ödülü), Sakarya Cad. 32/15, Bahar Apt. Kat 5, Yenişehir – Ankara. İletişim: 0312 / 434 46 65 - edebiyat@edebiyatcilardernegi.org.tr
--- Bilgi için (ödül sonuçları, tarihçe, yarışma kitapları, yankılar): www.genel-is.org.tr

10) Ödüle katılan yapıtlar geri verilmez.

Niçin Yazarız?

John Updike

Konu başlığım, bu sanat festivalinde kendimi kısaca anlatma olanağı sunuyor bana; "Niçin yazarız," sorusu karşısında, "Niçin olmasın," demeli ve başka şey söylemeden yerime oturmalıydım.

Ama bunun yerine, dakikalar harcamadan, kendi kendine esrarengiz biçimde yirmi yıla yakın zamanını "yazı" denilen oldukça bencil ve keyfi bir eylemle geçirerek ekmeğini kazanmış bir adamın içindeki sorunun keşfine çıkmayı umuyorum. Yazının, etrafımızı çepeçevre saran toplum üstünde nasıl bir yarar sağladığına ve eğer şanslıysa da yazara arka çıkmasına ilişkin oldukça farklı bir soruyu gözden geçirmek niyetinde değilim. Eskiler, şiir ile yazının amacının eğlendirmek ve öğretmek olduğunu söylüyordu; Aristoteles, ne kadar korkunç ve acıklı olursa olsun, hâlâ büyüleyici bir kavram niteliğindeki dramatik devinimin duygularımızdaki marazi, kişisel, öznel katışıklıkları ruhsal arınma yoluyla en nihayetinde silip süpürdüğünü öne sürer. Duygudaşlığın, kurmaca ötekilerin yaşamıyla özdeşleşerek artması, çoğu kez anlatının hedefi olarak ortaya konur; D.H. Lawrence, her zamanki hararetli üslubuyla, "Ve burada, esaslı biçimde ele alınmış romanın engin önemi yatar. Roman, duygudaş bilincimizin akışını bilgilendirerek yepyeni alanlara yol açar ve duygudaşlığımızı tamamen ölmüş ve solgun nesnelerden ayırmamızı sağlar." Kafka, kitabın içimizdeki donmuş denizi kıran bir balta olduğunu söyler. Burada, kendi yüreğinin en derinlerinde buz kesilen denizi kastetmiş olmalıdır; öte yandan+, Kafka'nın kendi sanatının baltası (bu, Max Brod'un ölüm sonrası başkaldırışı olmasaydı eğer, Kafka da onu yanına, mezarına alacaktı) öbürleri için benzer bir amaca hizmet etmiştir. Acı dolu ve azizlere yaraşan bu çile çağdaştır, eski zamanların yüce ve ahenkli ozanlarına ve saray şairlerine oldukça uzaktır. Flaubert'in Louise Colet'e yazdığı mektuplardan birine kulak verelim:

> Ben, işimi tıpkı bir çilecinin göbeğine kadar uzanan saçlarının kaşıntısını sevdiği gibi, çılgınlık ve sapkınlık derecesinde bir aşkla seviyorum. Bazen, kendimi bomboş hissettiğimde, sözcükler ağzımdan dökülmeyince, sayfalar dolusu karalamadan sonra aslında tek bir tümce bile yazmadığımı anlayınca kanepeme öylece yığılıveriyorum ve oracıkta şaşkınlıkla uzanıyorum, çaresizlik batağına gömülürken kendimden nefret ediyorum ve beni böylesi bir umuttan sonra kalp çarpıntıları içinde bırakan bu çılgın kibir için suçluyorum. On beş dakika sonra ise, her şey değişiyor; kalbim neşeyle çarpıyor. Geçen çarşamba, yattığım yerden doğrulmak zorunda kalarak mendilimi gidip aldım; gözyaşlarım sicim gibi akıp gidiyordu suratımdan. Kendi yazdığımdan duygulanmıştım; betimlediğim duygu, onu betimleyen deyiş ve o deyişi bulmuş olmanın verdiği doygunluk; hepsi birden, en büyük hazzı tecrübe etmeme neden oldu.

Eğer, yazarın uğraşı buysa, insan onun niçin daha keyifli bir iş bulmadığını merak edebilir; ayrıca insan, yazarın, salt kendine ait ürünü için, gene kendini niçin satışa çıkardığını da elbette sorgulayabilir.

Çoğu insanın yazmanın propaganda olduğunu varsayması akla uygun bir durum. El-

D'Annunzio

Exupéry

Hemingway ya da Saint-Exupéry ya da D'Annunzio gibi, Camus'nün belki de bu geleneğin son örneği olduğu kahraman yazar kimliği, Amerika'da yerini eğitimci yazar kimliğine bıraktı. Yazarların büyük bölümü ders veriyor...

bette toplumcu gerçekçi, "delikanlı traktörle tanışıyor" romanları gibi kötü propagandalar ve Hıristiyan melodramları ya da Horatio Alger ve Samuel Smiles gibi kapitalist başarı öyküleri gibi modası geçmiş propagandaların olduğunu da kabul ediyorlar. Ancak tıpkı herhangi bir kristal parçasının dikkatlice bir mukavvaya ya da yongaya işlenmesi gibi birtakım iletilerin tasarlanarak öykü içine yedirilmesi de su götürmez bir gerçektir. Ülkemde, bir öğrenci ya da öğretmenden bir kitabımda *ne demek istediğimi* soran; özellikle yontarak kısalttığım birtakım tümcelerin ayrıntılı açıklamasını isteyen mektuplar almadığım; ya da bilirkişi konumuna yakıştırıldığım çoğunlukla tanrıbilimsel veyya da cinsel konularla ilgili konuşma yapmamı isteyen davetler almadığım bir gün geçmiyor. Hemingway ya da Saint-Exupéry ya da D'Annunzio gibi, Camus'nün belki de bu geleneğin son örneği olduğu kahraman yazar kimliği, Amerika'da yerini eğitimci yazar kimliğine bıraktı. Yazarların büyük bölümü ders veriyor; bunların birçoğu yazarlık dersi veriyor; yazmak, kitabın ölüm haberinin kulağa çalınmasına ve yazılan sözcüğün cenaze çanı gibi tekdüze çınlamasına karşın, üniversitelerde büyük bir ısrarla öğretilir; herhangi bir yazarın ders verebileceği varsayılır ve zihindeki o saf akademik bilgiler, "yazıların" ta kendisi, bir elekten geçip de yeterli kalitede bulunursa, eğitsel tasarının temelleri olarak çalışma alanında öncelikli yerlerine konur.

İnsan, nazikçe ama kararlılıkla sorgulayan, eğitiminin mesafeli ama işler durumdaki öğesi olarak durumunu doğal karşılayıp bunu kabul eden bir mektup-yazarına, onun görevinin gerçekte bilgi edinmek ve kendisine ait dönem ödevini ya da doktora tezini ya da eleştirel *yapıtını* açıklamaya yarayan bir denemeyi aydınlatmak olduğunu söylemeye nasıl

Öyleyse niçin yazarız: Hemen ardından da soralım; bu denli bağlılık niçin? Çünkü başımıza gelen kişisel kazalar, bizi daha önce var olan bağlayıcı bir zanaata doğru sürükler; en önemlisi yaşamda böylesine bağlayıcı bir silah var ve biz de ona bayılıyoruz.

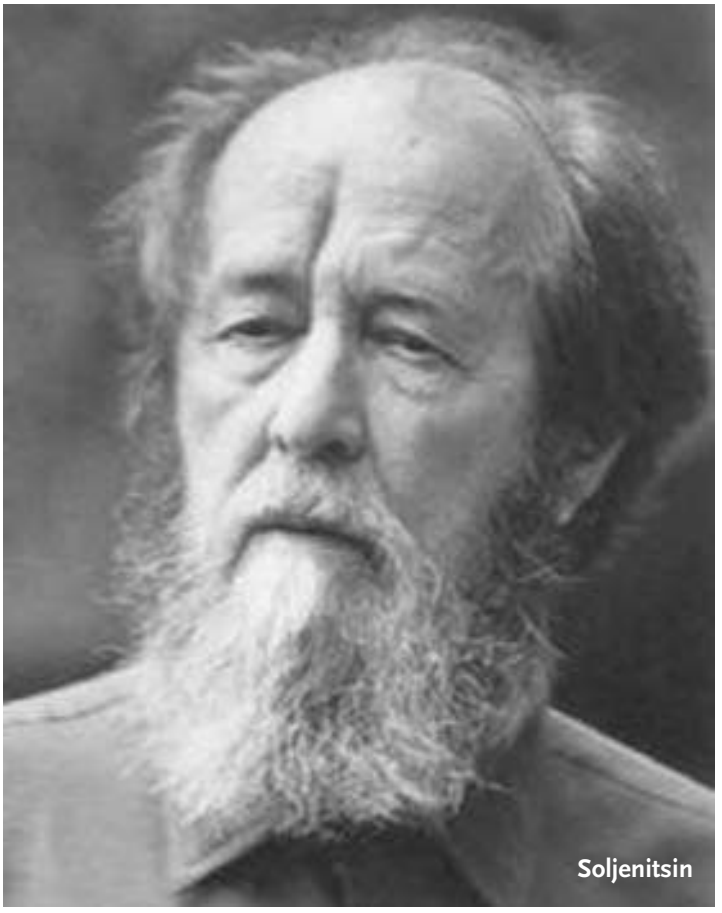

Miller

cüret edebilir; ayrıca insan, çarçabuk anlatılabilen bir iletinin eksikliğinin, aslında çoğu kez, *iletinin ta kendisi* olduğunu itiraf etme cesaretini nasıl gösterebilir; çünkü ağzı sıkılık da bir yazar için en az anlatım kadar önemli bir araçtır; öyle ki, bir anket sırasında aceleyle doldurulan çoktan seçmeli bir madde, yalnızca yersiz sayılmayıp yazarın gerçek eylemine de *uygunsuz* düşer; çünkü bu eylem, oldukça ilginç biçimde özel ve seçicidir, son derece yüce bir bildiriden çok, aslında bir şeytan çıkarma ve masal uydurma meselesidir; öyle ki yazar, en iyi biçimde, yaşamın kendisi kadar belirsiz ve kesif bir durum ortaya koyar; burada açık sözlü olmak gerekirse, yazının toplumsal yararı, yazar için öncelikli olarak her nasılsa yazar olarak yaşamını idame ettirmek için birkaç iş olanağı –Avustralya'da birkaç devlet bursu– ortaya koyması nedeniyle önemlidir.

Basında çalışan gazeteciler ve senaryo yazarlarını saymazsak eğer, iki yüz milyon nüfuslu varlıklı bir ülkede, ancak yüz Amerikalı erkek ve kadın yaşamını yazarak kazanabiliyor. Öyleyse, Nobel Ödülü'nü[1] kazanmak söz konusu değilse bile, ülkenin böylesine küçük, seçkin temsilcilerden oluşan bir zümre tarafından sahiplenilmesi, en azından tinsel aristokrasinin yararlı hizmetlerini sorgulatmaz mı? Gerçekte yazarın görevi, sesini duyuramayan milyarlarca insanın vicdanı ve elçisi olmayı üstlenip insanlık adına konuşmak değil midir? Bu anlayış ilgi çekicidir ve çoğu Rus birtakım yazarlar, yeteneklerinden bütünüyle ödün vermeksizin öylesine bir yüceliği amaçlar. Ancak genel olarak, Sartre ya da Faulkner gibi bir yazar önemli bir insana dönüşüverince, onların sahip olduğu ve çevrelerine gösterecekleri özgül bilirkişinin yerini de iyi niyetli bir boşboğazlık doldurur.

Yabancı bir ülkede kürsüye çıkıp konuşmaya cesaret ettiğim son yer, dinleyicileri arasında iri cüsseli beyaz bir adamın coşkun sorusu karşısında, insan soyunun genel ıslahının ve öldüresiye kusurlu kendi ulusum içindeki toplumsal koşulların bile düzetilmesinin bir yazar olarak benim esas dürtüm *olmadığını* itiraf etmek zorunda kaldığım Kenya'ydı. Bir yurttaş oy verir, oturumlara katılır, din seçiminde özgürlüğü destekler; vergi öder ya da vergi kaçırır ve kendi başkanından bile daha cömertçe yardım derneklerine katkıda bulu-

nur. Ama bir yazar olarak kendi adıma, sanatsal amacımı insani endişem içindeki bütün alanlara yayma girişimi ve bu uygulamanın doğruluğu için amacın yüceliğini temsil etmek, kuşkusuz, sahip olduğum herhangi bir toplumsal yararın da zarara uğramasına zemin hazırlayacaktır. Bu, Sovyet işçi kamplarını gören Soljenitsin'in başına gelmiştir; ırkçı polis devletinin gerilimleri, çelişkileri ve zorbalıklarından büyük zarar gören Bayan Gordimer ve Bay Mtshali[2] için de bu durum geçerlidir; toplumsal protesto ve bir reform umudu ise, onların tanıklık ettiklerinin en derininde gizlidir. Yazarın tanık oldukları tamamen duruma bağlıdır. Soljenitsin'in Sovyet devletine dair ortaya koyduğu açık ve yürekli meydan okuma muhteşemdir; ancak *İlk Çember* gibi bir roman, kör ışık altında şartlandırılmış ve –kabul edelim ki– şovence bir havaya büründürülmüş bir kınamanın ötesinde bir güvence sağlar bize; bilinmeyen bir dünyanın kapılarını açar; ve insanın belli bir çeşit siyasal düzen altında nasıl yaşadığına ilişkin karmaşık ve yalnızca dolaylı olarak ortaya çıkıveren bir kınamanın tasvirini sunar. *İlk Çember*'in klostrofobik ve kalabalık kurşuni dünyasını düşündüğümde, Henry Miller'ın yüz kızartıcı Paris romanlarındaki dokuyu anımsarım. Burada da, Miller'ın tarif ettiği üzere, insan koşullarının herhangi siyasal iyileştirme umudunun yok olmasına karşın, gerçeği ve gerçeğin –eski ve nahoş ancak hâlâ hayati bir gerçek– açığa vurulması için yadsınamaz bir arzuyu elimizde tutarız. Miller ise, kendi yolunda şehit düşer: Tıpkı Soljenitsin'de olduğu gibi, onun yapıtları da kendi anayurdunda yayımlanmamıştır.

Soljenitsin

***İlk Çember*'in klostrofobik ve kalabalık kurşuni dünyasını düşündüğümde, Henry Miller'ın yüz kızartıcı Paris romanlarındaki dokuyu anımsarım.**

Nerede duruyorsak orada yazmalıyız; her nerede duruyorsak yaşam da tam oradadır; ve her ne kadar dar olsa da, yaşamın taklidi, bildiğimiz üzere, bizim tek alanımızdır. Kenya'da, simgesel olarak Üçüncü Dünya diye adlandırılan, sayıca çok geniş halkların konumlandığı köşede, Amerika'ya özgü o sahne üstünde otururken, itham edicimin ağzından dökülen tüyler ürpertici ve yazarlıkla kendi deneyimim arasında uzaktan yakından ilgisi olmayan kendini beğenmiş açıklamalara kulak veremediğim için kendimi suçlu ve afallamış hissediyorum; ama benim endişelerimin –hayatta kalabilmek, gelişme göstermek, kendi küçük evrenimi gene kendime ve öbürlerine eğlenceli kılabilmek; başarısızlığa uğramak, başarısızlığa uğrayacaksam da eğer, ne sanatsal korkaklık ne de tembellik aracılığıyla bunu tecrübe etmek; denemelerimdeki bütün dizgi yanlışlarını yakalamak, kitaplarımı içerikleriyle birlikte hem çarpıcı hem de adil bir biçimde yayımlamak; sözcükleri, boşlukları ve kurgulanmış gerçeklikleri daha önce tam anlamıyla gerçekleştirilemeyen bir örgü halinde düzenleyebilmek, yayımladığım herhangi bir tümceyi savunabilmek– onunkine kıyasla öylesine aşağılayıcı olmasından dolayı kendimi mahcup hissediyorum. Ama bir kez sahnenin dışına çıktığım zaman (bir yazarın ara sıra olarak bulunması gereken yerdir) daha az mazeret belirtmeye çalışırım ve benim, iyi niyetiyle sorgulayan, adama ve aynı dinleyici grubunun içinde, Amerika'nın hem gerçek hem de sözde günahlarının kefaretini ödemesi için bana bel bağlayan sessiz suratlara; mektuplarıyla bana yalvararak yedinci sınıfa geçmelerini sağlamamı isteyen hazin öğrencilere bile inanırım –bu insanların hiçbiri benim uğraşımdan zerre kadar bir şey kavramıyordur.

Öyleyse niçin yazarız: Hemen ardından da

soralım; bu denli bağlılık niçin? Çünkü başımıza gelen kişisel kazalar, bizi daha önce var olan bağlayıcı bir zanaata doğru sürükler; en önemlisi yaşamda böylesine bağlayıcı bir silah var ve biz de ona bayılıyoruz.

Bir kurşunkalemi düşünün. Ne kadar sessiz, hünerli, narin, küçüktür ama mucizeler yaratır! Onun bir dokunuşuyla dünyalar vücut bulur; tehlikesiz bir kaplan, ağırlığı olmayan buharlı bir silindir, masrafsız bir saray. Bütün çocuklar, kurşunkalemlerin ve tebeşirlerin büyüsüne kapılır; birkaçı da bu büyünün etkisinden asla kopmayacak ve sanatçı olmayı deneyecek. Ben de bir zamanlar renkli camdan avizenin altındaki yemek masasında, heyecandan şişmiş bir küre gibi resim yaparken kendinden geçen bir çocuktum. Bize hem zamansal hem de uzamsal olarak öylesine uzak kalan o çocuğu ne heyecanlandırıyor? O, kendine hayal edilemez gelen bu kürsünün başından ayrılıp iki felsefi duyumsama arasında var olarak boy göstermekte artık.

Birincisi, taklit yerine geçmeksizin hak iddia eder; benim resmettiğim kedi, yiyecek bulmak için dalaşmak zorunda kalmadı ya da arka verandaya gelen gerçek kediye gönlünü kaptırmadı. Ben resim yaptığım zamanlarda dünyada var olan sınırlı sayıdaki mal mülkü yeniden düzenlemenin ötesinde dünyaya bir şeyler katıyordum. Büyük Buhran sırasında, yoksulluk kıyısında yaşam mücadelesi veren bir orta sınıf aileydik; babamın, rekabet derdinde patırtı dolu o zor durumundan kendimi sakınırdım; kurşunkalem ve kâğıt, öteki oyuncakların tersine ucuzdu.

Ve ikincisi, kurşunkalemle çizilmiş bir dünya çeşitli bağlantılara olanak tanır. Bunun eski bir örneğini, ne zaman bir düzyazı ya da şiir derlemesini bir araya topladığımda ya da birbirinden farklı olaylarla izlenimleri tek bir öykü biçimine getirmeye çalıştığımda, keyifle şöyle anlatabilirim: kâğıdın bir yüzüne çeşitli nesneler çizerdim –çiçekler, hayvanlar, yıldızlar, tost makinesi, sandalyeler, çizgi roman karakterleri, hayaletler, burunlar– ve onları çizgilerle, iki çizgiyi içeren bir yol ile birleştirirdim; böylece hepsi birden olanaksız bir ağacın dalındaki meyveye dönüşürdü. Bu yaratıcı eylemin bana öylesine güçlü bir biçimde keyif verdiği yaş aralığını tam olarak anımsayamıyorum; derlemeler yapma isteği, parçaları bir araya toplama, insan zihninin oyunbaz ve sanatsal yönünü işaret eden derin, şiddetli bir arzudur hiç şüphesiz. Ne kadar derin olursa, bir öyküyü başından sonuna kadar dinlemek ya da farklı şeylerden ortak benzerlikler çıkarmanın naçiz esrikliği de şiddetli bir arzu oluşturabilir. Proust, hiç şüphesiz, estetik cennet kuramının temel taşını benzetme yapmıştır ve Platon, onu doğru kavrıyorsam eğer, benzer nesneler dizisinin ortak bir özelliği bulunuyorsa onların da kendi içlerinde ayrı bir mevcudiyeti olması gerektiğini duyumsamıştır; tıpkı bizi dünyaya getiren *idea* gibi, dünyayı algılayışımız içindeki adcılığın kâbusundan ayrı tutulması gerektiğini hissetmiştir. Yine de bir kurşunkalem ve bir kâğıttan insan ortaya çıkarmak, bir mağaranın duvarına kanla bizon resmetmek kadar büyülü bir eylemdir; nahif, gölgede bırakılmış ve el yordamıyla yazgının peşine düşmüş bir çocuk bu noktada bir şey *ele geçiriverir* ve dahası göklere yükselmiş övgüyü derinden yaralar.

Sanatsal hareketi, içte uyanan benlik ile ona karşı uyanan madde dünyası arasındaki varoluşum diye tanımladım; ama hiç şüphe yok ki, insanın ailesini memnun etme isteği erken yaşlarda ortaya çıkar ve davranışları ne kadar can sıkıcı ve ortaya koyduğu eserleri ne kadar tatmin edici olursa olsun sanatçı hayatı boyunca içinde dünyayı memnun etme isteği taşır. Biz, sözgelimi, Henry James'in çok para kazanmayı umduğunu keşfettiğimizde ve James Joyce'un da kendi hakkında çıkan bütün incelemeleri okuduğunu öğrendiğimizde şaşıp kalırız. Sanatçının kişiliğinin anlaşılmasının uyumsuz bir kararsızlığı vardır: O bir mağara adamıdır; ancak mağarasında da düzenli biçimde yaşamını sürdürmeyi umut eder. Mahremiyet gereksinimi ve tanınma gereksinimi: Bir çocuğun hassasiyeti her iki gereksinimde de kendini gösterir ve biraz önce anlattığım o yalvarış dolu mektuplara karşı gösterdiğim tepkideki hareketli belirsizliği rahatça hissedebiliyorum –insan, mektup almaya can atar ve onları yanıtlamakta gönülsüz davranır. Ya da (en iyi bildiğim yazınsal sahneye bir miktar gönderme yaparak) her deyimiyle sevgimizi ve yakınlığımızı daha da cezbedici kılan, Saul Bellow'un bir solukta okunan hararetli kurgusu ve Bellow'un şahsi, hafif mağrur ve farklı derecede huysuz kişisel alanı arasındaki çarpıcı tezatlığı düşünün. Ayrıca, J.D. Salinger, bir kitaptan zevk alan okurların o kitabın yazarına telefon ederek

James

yazara ulaşmalarını öneren bir başyapıt, *Çavdar Tarlasında Çocuklar* (*Gönülçelen*) kaleme almış, sonra da ömrünün geri kalan yirmi yılını telefondan uzak durarak geçirmiştir. Bir yazar, hiç kuşku yok ki doğal yaradılışının getirdiği kusurlardan, dünyayla tek bir kademede iletişime geçmesini sağlayan, bir kulaktan çok bir ağız kadar derin görünen, mağara biçiminde bir organ yaratmıştır. Kısmen, belki de yazarın kendi bilinçaltının yine yazarla rüyaları aracılığıyla iletişime geçmesi gibidir. Çünkü geribildirim olanakları yanıtlanması gerekmeyen mektuplara, telefon defterine alınmayan adlara, hücum eden yıllık kitap incelemelerine ve verilmemiş ödüllere indirgendiğinden, böylesi bir iletişim, en sağlam kişisel değişim haricinde, daha da dürüst sayılabilir; buna karşın, çarpıtmaya ilişkin fevkalade olanaklar da kontrolsüzce boy gösterir. Burada, yazarlığın oldukça gizli ve ayıplanabilir bir iki hoşnutluğunu dile getirirken, öylesine inatçı, karşı koyan ve aşağılayıcı dünyanın da düzeltilen, iyi ayarlanan, hatta kulağı hafif çekilen ve arındırılan bir taklidin rolüne soyunduğunu itiraf etmiş bulunuyorum. Gerçeklikte yenilgiye uğrayan imgeler bütünüyle şımartılabilir; durumun engellenmesiyle yön değiştiren eğilimler de bir sona ulaştırılabilir. Benim durumumda ise, çoğu kez beni şaşırtmayı beceremeyerek, kurgusal karakterlerimin özgün bir biçimde hayatımda peşi sıra boy göstermesine karşın, kendi kurgularımın kâhince bir özelliği bulunduğunu fark ettim. Biz, aslında, hem gizli bir varoluş durumundan yola çıkıp hem de bellek üstünden yazarız ve yıllar sonra o ağırkanlı yaşamlarımız, tüyler ürpertici bir sadakatle, gerçeklikte kendini dışa vurur; örgüler ise bizim hayal ettiklerimize yansır.

Henry James'in çok para kazanmayı umduğunu keşfettiğimizde ve Joyce'un da kendi hakkında çıkan bütün incelemeleri okuduğunu öğrendiğimizde şaşıp kalırız.

Ne var ki, renkli camdan avizenin altında kalemini oynatan tutku dolu o çocuktan çok hızlı bir biçimde uzaklaştık. İnsanın, çoğu kez gerçekliğe başvurmanın rahatsız edici gereksinimi olmaksızın, bir kalemle hem yazıp hem de çizebileceğini ergenlik çağımda keşfetmiştim. Bunun yanı sıra, yazılı sayfaların altındaki mağara, bir çizim defterinin altında bulunandan daha çok çeşitlikteki alana ev sahipliği yapar. Benim yazarlığım, kendi düşünceme göre, yalnızca görsel belirginliğin el yordamıyla resim biçimine bürünmesiyle ilgilenmekle kalmıyor; kitapların nesneler olarak uzamda, tıpkı bir kanaviçenin üstündeki biçimler gibi, kendi içlerindeki olayların ve insanların bir araya gelip nasıl tasarlandığıyla da uğraşıyor. Ben bu yöntemi önermiyorum; bu, belki de ilkel anlatı dürtüsünün bir sapkınlığıdır. Hikâye anlatıcılığı, bütün tasvir gücü nedeniyle, müzikle birlikte zamanın da ortamını paylaşır ve belki de sözü geçen bu anlatıcılığın dehasının, onun en merkezi dönüşümünün zamanla, ritimle ve yankıyla yakından ilgisi vardır; bu da, tıpkı bir senfonide olduğu gibi yönlendirilip donatılarak, tablodaki gibi donakalmaksızın, zaman duygusuna gönderme yapar.

Ancak insan kazandığından daha çoğunu veremez ve biz de yazılarımızda, deneyimini edindiğimiz estetik duyumları öbürleri adına yaratırız. Benim durumumda, bunlardan bazılarını şöyle sıralayabilirim: Dürer ya da Vermeer'in çizgesel kesinliği, Henry Green'in düşüncesiz-ve-isteksiz atmosferi eşliğinde sözlü ve ruhsal inceliği, Proust'un eğretilemeleri, Kafka'nın ve Joyce'un esrarengiz somutluğu, çözülmüş bir matematik probleminin bileşenlerine dağılıvermesi, özenle dokunmuş gizemli bir öykünün çözülmesi, bilimkurgu-

John Updike (1932) Amerikalı romancı, şair, öykü yazarı ve edebiyat eleştirmeni. *NotosÖykü*'nün vazgeçemeyeceği yazarlardan. Öykülerinde beyaz-anglo-sakson-protestanları konu ettiği için *WASPy* diye bilinir. Updike, *Rubbit* dizisiyle Pulitzer ve *The Early Stories* (1953-1975) kitabıyla PEN/Faulkner Kurmaca Ödülü'ne değer görüldü.

nun dünyayı hor gören etki alanı, gerçekten nükteci bir sayfa yazının insanı gözyaşlarına boğan etkisi. Yazmak, gerçek anlamda, pek de önemli olmayan şeyler ortaya koymamıza olanak sağlar: bizi güldürür, bizi ağlatır ve eğer pornografikse ve biz de oldukça gençsek orgazma ulaşmamıza neden olur. Bunun yanı sıra, elbette, uykuya dalmamızı da sağlar ve bu uyutucu etki, yazarın toplumsal amacının sıkça öne atılan tartışması sırasında bile her zaman gözardı edilir; bunun, yazının en yaygın ve kullanışlı etkisi olduğunu sanıyorum –kitap, az sıklıkta karşımıza çıkan yalazlı bir kılıç ya da bir ışık huzmesinden çok, bir uyku öncesi içkisidir. Yararı ne olursa olsun, toplumun birtakım bireyleri bizim ürünümüzü satın almak isteyecek kadar faydalı bulsun; ama bana göre, söz konusu öbür insanların refahı, onlarla iletişim, onları asilleştirme ya da radikalleştirme ya da dehşete düşürme ya da onları uyuşturma insanın yazma eylemindeki birincil nedeni olduğunu öne sürmek ikiyüzlülük olur.

Hayır, her hevesli yazarın size söyleyeceği gibi, bir yazarın asıl istediği şey eserinin basılmasıdır. İnsanın, belirsizce ve gelişigüzel sürdürdüğü yaşamın içindeki değişen izleri yazılı hale –metale ya da ofset baskı makinesinin icadıyla oldukça gizemli biçimde elektriklendirilen bir kauçuğa– dönüştürmek; dilin çift kat büyüsünü, kendi izlenimlerimizin mekanik çoğalımını ve oyunbaz yapıları bir başka varlık alanı içinden geçirerek katmerli ve uzaklara yayılan bir varoluşa; bizim işgal ettiğimizden çok daha geniş bir alana, kuramsal olarak sonsuz bir alana taşımak: Bu aslında, bizi masalarımız başında tutan bir alarmın melodisidir, bizim kasvetli uyarlamalarımız, bizim telaşlı uykusuzluklarımız, sözlüklerimiz, ansiklopedilerimiz ise yapayalnız ve fuzuli emeğimizdir. "Bir yığın kitap yazmanın sonu yoktur; ve böylesine yoğun bir çalışma bedenin bitkin düşmesi demektir." İnsan, mütevazı biçimde iyi donatılmış bir kitabevine girdiğinde bile hissedilen bir bitkinliktir bu. Ama böylesi bir durum ancak ticaret ile sanayi dünyasını içerir ve yazarın benliğini heyecanlandırarak onun sınırlılığı üstünde bir zafer yanılsaması bırakan imalat ve dağıtım döngüsüne dair farklı fani hayallerin uyanmasını kapsar.

Bir çocuk olarak kendi özdeğim ve iletim haline gelmenin nasıl olduğunu bulmak için yaşamama karşın, yazma isteğim böyle başlamadı; gerçekte bu istek, sözü geçen özdek ve iletimden kaçarak baştan sona daha iyi bir dünyaya sığınma arzusuydu. Ben on üç yaşındayken, evimize *The New Yorker* adlı bir dergi alıyorduk ve ben bu dergiyi öyle çok seviyordum ki bütün dileğimi ve çabamı ortaya koyarak kendimi dergi tarafından kabul edilebilmek için elleri mürekkepten kapkara oluncaya kadar, büyük bir köşede hararetli bir biçimde okuyan biri haline getirmiştir. O noktada, varlığın şekli değişmiş biçimini düşlerdim ve "yazarın yaşamı" denen şeyin bende somutlanacağını düşünürdüm. Benim hayalim, bu düzlemdeki baskıcı konumum ve yeryüzünün yarısını dolaşarak dünyaya tanıklık etmemi sağlayan birinci sınıf uçak biletleri kadar bütünüyle gerçeklikten uzak değildi. Ama sizden hepten riyakâr bir biçimde istemeyeceğim tek şey, bir yazarın yaşamına ilişkin haksız, kuşkulu ve hatta korkak bir durumu kabul etmenizdir.

Sanatçılar arasında, bir yazarın araç gereci en yakınında olmalıdır –hepimizin az çok kullandığı dil gözden en az ırak olandır; dilbilgisi ve yazım kurallarına biraz dikkat ederek acemi insanların olağan maceralarını dile getirebiliriz. Bir ressam nasıl resim yapıldığını öğrenmelidir; onun atölyesi keskin kokulu simyacıyı andıran malzemelerin olduğu ve insan gücünün önemli olduğu bir yerdir. Müzisyenin uzmanlaşmış ilminin iksiri ve kişisel becerisi ise çok daha göz korkutucudur ve deneyimsiz olana daha az uygundur; ve bu nedenle de yazarın hünerinden, her nasılsa, daha az bozulmaya yüz tutar. Yazarlara kıyasla ressam ve müzisyenlerin çok azı başarılı dönemlerinden hemen sonra başarısızlığa uğrar. İşimizin sırrı hainçe bir incelikten geçer; bizim sanatımız, acemice kulağına çarpan harflerden dünya yaratmaya çalışan uslanmaz, çocuk ruhlu bir amatördür ve "profesyonel yazar" deyişinin ta kendisinin de pis bir anlamı vardır. Hilaire Belloc, yazarlıktaki güçlüğü anlatırken, meslek olarak değil, hobi olarak görüldüğünü söylemiştir. Yazarlık, tarif ettiğim gibi, azim dolu bir oyun temsilidir.

Dolayısıyla, şimdiye kadar dili iyi kullanmanın verdiği keyiften, dilin anahtarını elinde tutarak kullanımın muhafızı sayılan ve doğruluğun yürütücüsü addedilen yazardan hiç söz etmedim. Bu ne kadar sıklıkla öne sürülürse sürülsün[3] yeterince gerçekçi bir kanı

gibi görünmez bana. Dil, sokakta ve sözlü basında yayılıp gelişir ve iyi yazılmış kitaplar dilin yönünü bulmasında son duraktır. Yazar çoğunlukla sakıngan biçimde, konuşma dilini izler. Adımın kitap eleştirilerinde sözcük *karalayan* olarak tanımlandığını görüyorum. Bu doğrudur; çok dilli esnekliği ve güzel bir şans eseri, iki imparatorluğun bir sonucu olarak, dünya çapındaki değeri ile İngilizcenin içine doğmuş olmaktan minnettarım. Ne var ki sözcük karalarken İngilizcenin esnek dilbilgisi ve verimli anlamdaş sözcüklerinden çok, ortaya çıkarmak istediğim, bazı deyim ve bölümlerin gerçeğe dönüşme olasılığının başka bir gerçekliği taklit ederek ortaya çıkarma olasılığından az da olsa hakkıyla sahiplenildiğinde ve evcilleştirildiğinde ortaya çıkacak olan potansiyeldir..

Pascal şöyle der: "Doğal bir söylem bir ihtirası ya da etkiyi betimledikten sonra okurken, insan kendi içinde, daha önce orada olmasına karşın, bilmediği şeyin gerçekliğini hisseder. Dolayısıyla insan, bize bunu hissettirebilen kimseyi sevmeye de yatkındır; çünkü o bize kendi zenginliğini değil aslında bizim zenginliğimizi göstermiştir." Yazarın direnci kendine ait değildir; o, arkasına dünyayı alarak sayfanın öteki tarafındaki okurların arasından geçerek akan, kendini öylesine konumlandırmış bir suyoludur. Bu suyolunu tertemiz tutmak onun zahmetli görevidir; yazma ediminde adsız olmak yazarın şöhret arayışının da sonu demektir.

Öyleyse, kurnaz kişisel hırslar ve grafik temsil uygulamalarının getirdiği çocuksu bir büyülenmeyle yola çıkarak, sesli biçimde kendi kendimi haklı çıkarma arayışı içinde, mahcup bir özgeciliğin içine düşüverdiğimi görüyorum. Bir etki bırakma isteğiyle işe başlayan insan, en sonunda o noktadan kusursuz bir şeffaflık yaratmak ve kendini bütünüyle, tıpkı bir mercek kadar işinin ehli bir biçimde odak noktası haline getirmek için o etkiyi yok etmek ister. İnsan, ün peşinde koşarak işe başlar ancak her şeye –her okşayıcı ilgi, konuşma ve bilge bir adamı temsil etmek için gelen her davete, benliğin ve de bedenin her açlığına– ilişkin korkunç bir sabırsızlık hissiyle sona erer; üzeri yavaşça kararan ve dünyanın bizi çevrelediğini ve sınırlarımızı aştığını gördüğünde kendinden geçmişçesine sersemleten bir sabırsızlık Yazar, o belirsiz ama incinebilir ve bir zamanlar yitip gitmiş gerçeğiyle, yazar olmadan önce sürdürüyor olduğu değerli hayatıyla başlar işe; ama –yılların işleyişiyle birlikte o içi boşaltılan– ilk etkiler eşliğinde, anlamsız olmasına karşın, kendini hâlâ bir yazarın rolünde, sıradanlığın beklenti içindeki okurları ve hiç şüphesiz bir iletişim alışkanlığı içinde konumlandırılmış olarak buluverir. Bir yazar olarak işte tam o noktada bu hayattan göçüp gider ve hareketsiz kültürel salt bir nesneye dönüşür; ya da benliğini, bir bakıma, deneyimin acemi cereyanına ve zihninin saf faaliyetlerine yeniden sunarak dünyaya gözlerini açar. İlgili olmayı sürdürmek –Amerikalı romancılardan yalnızca Henry James, yaşlılığında bile sanatını geliştirmeyi sürdürmüştür; birçoğu ise, gerçekte, en iyi romanlarını erken yaşlarında ya da hemen hemen erken dönemlerinde kaleme almıştır. Hayattayken yaşadığımız enerji gelgitleri: başarı da hiç kuşkusuz en az başarısızlık kadar hayal kırıklığına neden olur; böylece devinim ve öngörü yaratma beklentisinin gücü giderek azalmaya başlar. Neredeyse tek başına kalan yazar, bu yitimden getiri de kazanabilir. Gevşek benliği içinden daha yüksek sesle çağlama fırsatı da yine yazarındır. Çünkü onun bu çağlaması asla bütünüyle kendine ait olmamıştır; o bu durumun fazlasıyla kaynağı olduğu kadar bahanesi de sayılır. Küçük bir zorbanın, bir kalemi ustaca kullanmasından duyduğu haz, kendi içinde, bir kalem olma durumuna karşı her zaman duygudaşlık taşır; yazar, her geçen gün kendini bir araç olarak düşünürken, onun aracılığıyla zaman ve yer de adından söz ettirmeye başlar. Eksilmek ve daha çok aktarmak, enerjiyi bilgelikle tazelemek –yaşamının orta yerini geçmiş biri olarak böylesi bir umutla– niçin yazıyor olduğumun gerekçesidir. □

İngilizceden çeviren **Deniz Gündoğan**

1 Ödül o yıl Avusturalyalı Patrick White'a verildi.

2 Oswald Mtshali, Zululu şair. Hem kendisi hem de Nadine Gordimer Adelaide Festivali'nde yer aldı.

3 Iris Murdoch tarıfından 1972 Blashfield Konferansı'nda öne sürüldü.

Pîrî'yi Sezmek

Pınar Sönmez

Faruk Duman'ın Cemil Kavukçu ile yaptığı söyleşide, Kavukçu, "Aslında öyküleri uzaklarda aramaya gerek yok; bütün şaşırtıcılıkları, ilginçlikleri ve özgünlükleriyle çok yakınımızdalar," diyor. Faruk Duman, *Pîrî* ile yüzyıllar öncesinde geçen bir hikâye anlatsa da Kavukçu'nun sözlerini eseriyle doğruluyor. Uzağın yakını görmeye yarayacağını, Yusuf'un yüzyıllar öncesinde geçen hikâyesi ile anlatarak, Kavukçu'nun tavrını, bir bakıma tersine yazıyor. Faruk Duman ne demek istiyor? Uzak ya da yakın fark etmez, anlattığın insanoğlunun arayışıdır. Jack London da romanına *Denizin Çağrısı* adını boşuna koymamıştır, değil mi? Serüven çağırır.

Denizdeyken toprağı, topraktayken denizi dileyen Yusuf'un serüven tutkusu, hayatını anlama, ona anlam bağlama dileğidir. Deniz serüven tutkusunun, kendinden ve çevreden kopmanın, bağımsızlığın simgesiyken toprak geçmiş, kökler ve çocukluğun simgesidir.

Duman'ın önermesi, kişinin ancak uzaklaştıkça yaşantısını anlayabileceği, hazmedebileceğidir. Yakın, uzağa gitmeden kavranamaz. Yusuf sıladan ayrıldığında sıla sıcağını anlar, annesinin belleğindeki görüntüsüne döner. Çıplak kadınlar adasını gördüğünde de ilk sevgilinin tadına varır. Zaman geriye yürür. Bu durum, edebiyat için de geçerli değil mi? Aynı metinden bir süre ayrı kalıp da ona tekrar döndüğünüzde, onda bambaşka anlamlar ve serzenişler bulursunuz. Uzak, yakındakini kavramanıza yarar.

Yazar, herkesin kendi serüvenini aradığını, hayal ettiğini anlatırken, aslında orayla buranın bir farkı yoktur, demek ister. Ayrıca, serüvenin içinde olduğunu bilsen özgürlüğünü kaybedeceksin. Ama elde etmek de istemiyorsun –ki serüven hayaldir ve sen hayalsiz de yaşayamazsın.

İlerleyen satırlarda, uzaktakinden korkulduğunu söyleyecektir. Bu, aslında bireyin özgürlüğünden korktuğuna da işaret eder. Özgürlük bireyin ta kendisi demek olduğuna göre, Yusuf kendinden de korkmaktadır. Nitekim romanın sonuna doğru kendini bilmediği bir anda işlediğini düşündüğü cinayet, korkularını haklı çıkarır.

Öyle bir tutku ki deniz üstündeki insanlar da kendi serüvenlerini uzakta bulamazlarsa yakına getiriyorlar. Serüvenini arayan leventlerin birbirlerini kesmeleri de bu tutkudan... Bulamazsan yaratırsın. Yazar bu tutkunun insanı canlı tuttuğunu düşünür. Çünkü romanda denir ki: "Huzur, mutluluğun kandıran yüzüdür." Aradığımız rahatlık, huzur olmadığı gibi sorumuz da "ne" değil, "nasıl"dır.

SÖZ:

Faruk Duman, bir yazısında edebiyatı sezdiği yıllardan söz eder. Bu düşüncesini bağladığı nokta *Pîrî*'dir. "Söz sezilmek ister," diyerek görüşünü yazınına taşımıştır. İddiası, yazının kendi kendini ifade edebilmesi, eserin içinde metinde ne anlatıldığına ilişkin açıklamaların bulunmamasıdır. Eser zaten kendi kendini anlatır. Edebiyatın geometrisi olmaz, demeye getirir. Bu nedenle romana uzaklardan gelir; bu nedenle örtük olarak der diyeceğini. Söz açıklanmaz, dile gelmez. Aynı romandaki harita gibi...

Harita, özün metaforudur. Aynı zamanda genel edebiyat anlayışı kabul edilen "anlatma, göster"i de içeren bir metafor. Üstelik Pîrî Reis'in haritasına bir gönderme yaparak romana zamanda da bütünsellik kazandırır. Sayfaları doldurup laf lakırdısı yapabilirdim, ama aslolan söz sanatı bu olmazdı, der bir bakıma.

Ben büyük resme bakarım, onun imgesi her şeyi anlatmaya yeter, çünkü onu sezmelisiniz. Her şeyi söylersem sezecek ne kalır ve bu anlamda yazarın yorumundan başka yorumlara nasıl gidersiniz? Sayfaları artırmak aslında sizin imgeleminizi çökertmek ve ede-

biyatı hasara uğratmak, en azından çoğaltılamaz kılmaktır.

Çıplak kadınlar adasındaki kadınlardan söz edildiği bölümde de aynı anlayışı taşır. "Onların bizi çağırması için zaten dil gerekmezdi," diyerek insanın doğasında olanın kendiliğinden anlaşılacağını belirtir. Bu nedenle, çıplak kadınlar adasındaki kadınlar bir şey söylemeseler de salt çıplak oluşları ile ne demek istediklerini söylemektedirler. Bir edebi eserin olması gerektiği gibi kendiliğinden.

Hemen ekler: "Zeytin sözcüğü zeytin anlamına yalnızca bir kere gelir!" İşte bundandır ki, Seferis eksikleri tamamlayarak hikâyeler anlatıyor ve siz boşlukları nasıl istiyorsanız öyle dolduruyorsunuz. Yazarın öyküsü ile okurun öyküsü farklıdır, herkes kendi (edebi) serüvenini yaşar. "Hem onu dinleyene de bağlıdır," derken okurun da bu oyuna gönlüyle, aklıyla, benliğiyle katılması gerektiğine işaret eder. Bu eylemi tamamlayan okur da kendince eksik bulduklarını kendi çağrışımlarıyla doldurur ve yeniden yaratır. Edebiyat, yazarla okurun kolektif çalışmasına dönüşür.

"Kuşkusuz bitirilmeye mahkûm bir harita ölümü kucaklayan bir eğlencedir," derken kendi edebiyat yolculuğunu dillendirmiştir. İlk sevgilinin ağzından tek bir sözcük çıkar: "Buraya." Yusuf'un bu tek sözcüğü bir konuşmaya dönüştürürken de yaptığı budur. Söz ve çağrışımın nasıl örüldüğünü, ne zaman edebiyata dönüştüğünü, ne zaman lakırdı olduğunu anlatmak istiyor. Yazar anlama ulaşmak için sözün eksiltilmesi gerektiğini gösteriyor.

Ya zeyra kuşu? Ona yol gösterdiğini rüyasında gördüğü zeyra kuşunun gagasının ucunda yüzlerce harf dolaşmaktadır. Onun yol göstericisi sözdür. O kuş ki hem serüveninde Yusuf'a kılavuzluk eder, hem de taşıdığı harflerle yazara... Yazar zeyra kuşudur. O da, okura yol gösterir, hayat ve yazın serüveninde eşlik eder. Okurun bünyesinde olan "söz"ü ortaya çıkarır, kendi çağrışımlarına okurun çağrışımları da eklenir ve her okurda, her okumada eser çeşitli kereler çoğalır. "Her şeyi unut," der romanın sonunda. Kendi öykünü yarat, demektir bu.

DOĞA:

Seferis ile Yusuf arasında geçen konuşmada, suyun ışığa hâkim olmasından söz eder Seferis. Yusuf, suyun akmasının kendine hâkim olmadığını gösterdiğini iddia eder. Ama Seferis'in verdiği yanıt, Faruk Duman yazınının temel söylemlerinden birini verir: "Hayır, kendine dönüyor."

Yazar zeyra kuşudur. O da, okura yol gösterir, hayat ve yazın serüveninde eşlik eder. Okurun bünyesinde olan "söz"ü ortaya çıkarır, kendi çağrışımlarına okurun çağrışımları da eklenir ve her okurda, her okumada eser çeşitli kereler çoğalır. "Her şeyi unut," der romanın sonunda. Kendi öykünü yarat, demektir bu.

Yazar, insanın kendine dönme isteğini doğa ile açıklar. Elif Şafak döngünün kökünü tasavvuftan alırken, Faruk Duman doğada buluyor döngünün özünü, benzetmesini, metaforunu.

Pîrî'de, "Zülal binlerce baştan, binlerce gözden, yani binlerce kulaktan oluşmuş bir yaman cengâver oluyordu işte," der. Yazarın "Burç" adlı öyküsünde de Hacı Efendi'nin avladığı yaban hayvanlarının gücü âdeta kendine geçer. Hacı Efendi av hayvanları ile, Zülal öldürdüğü düşmanlarla çoğalır. Duman, insanı doğadan ayırmayan, ayrı düşünmeyen bir yazar. Doğadaki her canlının birbirini bir şekilde içine kattığını vurgular.

"Bu imbatla ben sanki bir kuş ile bir ağacın birleşmiş kokularını aldım. Nefis bir kokuydu bu. Ağaç sanki kuşla beslenmişti. Suyu değil de, kuşu emmişti topraktan. Kuş da ağacın gövdesinden, su kıvraklığı ile geçip yaprak uçlarında filizlenmişti." Bu satırlarla da iç içe geçmenin başka bir biçimini sunar. Doğa bütündür ve her varlık birbirini besler.

Yusuf'un yoldaşlarını bulması için, "Birini rengârenk bir düzensiz limanda, birini de yine rengârenk bir düzensiz kavgada: aynı şey," der. Denizle toprağın özde aynı olması gibi önemli olan insandır. Mekân ya da olay değil. Onlar insanı bir araya getirmeye, birlikte tutmaya yarar. Yusuf'un imgelerle dolu yarası da Seferis'le ilk kez konuşmasına neden olacaktır. Her tür olay, her tür sıkıntı da insanın birbirine giden yoludur. Doğada her olay birbirine araçtır. Doğa bizi birleştiriyor ve her şey aslında bir başkasında yaşıyor.

Doğada her şeyin birbirine dönerek var olduğu ve dünyayı var kıldığı düşüncesi metnin bütünselliği kadar, yazarın da öbür eserleriyle bağlantısının kuvvetini gösterir. Faruk Duman, eserlerinde tek tek kendi dünyalarındaki imgeleri ve bağları çoğaltırken, tüm eserlerinin de birbirlerini besleyen bir dil ve felsefe yaratmalarını sağlamıştır. □

ALTAY ÖMER ERDOĞAN

O eski adresini değiştir artık
On yıldır bilgeliğini tüketti*

KENTİN TÜM MUSLUKLARINI AÇIK BIRAKMIŞTINIZ. TATLI BİR PAZARTEsi, su şırıltılarıyla başlıyordu. Size kırgınlığımı yastıkların altında gizlemiştim hep. Bir gün yerinden çıkartıp yüzünüze maça beşlisi gibi vuracaktım. Zamanı gelince, her şey bir diğerini geçerli kılan, labirentin adressizliğiyle hesaplaşan bir tutku provası gibi yapışacaktı yakama.

Sizi seviyordum.

Siz sevildiğinizi bilmeden seviliyordunuz, tüm muslukların açık bırakıldığı bu kentte.

Öznesiz bir öykünün anlatıcısı olmak istememiştim en başta ve en sonda. Çünkü fener alayı gibi süslenmiş ayrılığımız, pencereye aykırı düşen yağmur tanelerini ayaklandıran bir hevesin sınırlarından taşmıştı, olasıya. Ölesiye bir isteğin tırmaladığı arzular, kuşku perendesi kaldırımları yurt diye belletiyordu yalnızlığımıza.

Üzülmeyin! Sizin için de ağladım.

Oysa siz, kentin tüm musluklarını açık bırakmıştınız.

Mola veren ihtiyarların arasına karışıyordum kimi. (Bilemezsiniz, sabahın saat beşinde Söke'de bir sabahçı kahvesinde, o ihtiyarların kuşku ve merak karışımı bakışlarının ortasında bu öyküyü kaleme aldığımı.)

Buğulu camlara kaç kez adınızı yazdım. Adınızın harflerinden yeni sözcükler türetip onları da ekledim, benden olan sizin geçmişinize. Kısa aralıklarla ağzıma götürdüğüm izmarit, sigaralığını çoktan yitirmişti. Nesnelerin özel tarihinde, ufkuna uzaklaşan gençliğimi düşündüm. Bir an ve her an. Gecenin kokusunu doldurdum ciğerlerime. Saatin tik takları arasında geçmişimden kesitler düşürdüm bellek perdeme. Pervanelerin ışığa toplanışlarındaki çekiciliğe kapıldım kısa bir süre. Kırmızıya dolanmış bir bıçak sırtında dans adımlarını saydım. Kavalyesiz danslar, uykusu kaçmış bekleyişler ve ederi yalnızca boşluk doldurmak olan kimi kazanımlar gibi tatsızdı hayat.

Tatlı bir pazartesi boğuluyordu, açık bıraktığınız musluklardan akan suların derinliklerinde.

Serüven tutkusu kenti kuşatmıştı. Herkes, ama herkesi oluşturan herkesten de fazla bir kalabalık, serüvenin çekiciliğine kapılmış; dahası onun vazgeçilmesi olanaksız kılınan gü-

zelliğine katılmıştı. Kuş soluğu kokan sokaklardan yeni bir dünyaya çıkılacakmış hissi uyandıran sokakları adımladım durmaksızın. Mektupsuz insanların dünyasında, sözünün sahibi bir sefil ya da serseri kurşun gibi nereye savrulacağı belli olmayan bir ayrıntıydım en fazla. Siz beni fark etmiştiniz. Ben de sizi. Ama iki fark ediş, bir tutunma etmemişti ne yazık ki! Tutunmak için elimizde olandan daha fazlasına gereksinimimiz vardı. En azından siz böyle düşünüyordunuz. Gençliğinizin ve güzelliğinizin geçici olduğunu, ne var ki gençliğiniz ve güzelliğiniz sayesinde kazanacaklarınızın kalıcı olacağını düşünüyordunuz. Bunun için düştünüz yollara.

Sizi aradım. Tüm adresler susmuştu. Nisan kokulu evler, kayıtsız (belki kendiliğindenci demek daha doğru olur) izliyordu olup biteni. Cumbalarında aşklar başlayıp aşklar sona eriyordu. Yenidenliğin coşkusuyla başlayan ilişkiler, sıradanlaşmışlığın tortusuyla sonlanıyordu. İşte tam burada, herkesin kendine ait bir adresi olmalıydı. (Ya da ben böyle olması gerektiğini düşünerek avunuyordum.) Sizi aradığımda bulacağım ya da bulmaya çoktan alışmış olduğum bir adres. Kıvırcık saçlı bir adres. Liman gözlü, bulutsu bir çocukluk masalı olsun diye yaşanılan.

Sizi aramakla yetinemedim. Arayışıma tüm yolunu yitirmişleri, sabahçı kahvesinde uykusuzluktan başlarını önlerine düşüren gurbet kuşlarını, karılarını ve çocuklarını en son aylar önce görmüş kamyoncuları, oy pusulası bakışlarla pusu kuran taşra politikacılarını ve "Dokunma!" ünlemiyle tanıtılan sokağın delilerini ortak ettim. Onlar da tüm muslukların açık unutulmuş olduğunun farkındaydılar, bu adressizlik provasında.

Kırılan bir dal. Sabah ayazından yontulan heykelcikler gibi yan yana duran umutların biriktirdiği bir duygusallıkla, sözden yana siftahı olmayan bekleyişleri yeni bir adrese yöneltebilirdi. Boynunuza çiçekler takacaktım, bir bulsam. Size ait bir iz, sizi çağrıştıran herhangi bir şey, bana yeniden kurdurabilecekti kendi ellerimle yıkmış olduğum her şeyi. Sizi tanıyan çıkmadı bu kentte. Reis, "Yarın bir başka kentte, bir başka sabahçı kahvesinden, başka yolunu yitirmişler, başka gurbet kuşları, başka kamyoncular, başka politikacılar ve başka delilerle aramaya çıkarsın onu. Şimdi uyumalısın," dedi. Kırılan dala sarılıp kaldırımın kucağına attım kendimi. Açık unutulmuş muslukların sesi, hep...

Konuşkan otobüs yolculuklarından ve meraklı sorulardan hoşlanmazdınız. Unutmadan söyleyeyim, fotoğraf çektirmekten bir de. O yüzden sizi ararken, sorduklarıma gösterebileceğim bir fotoğrafınız bile yok elimde. Olsa da neye yarar, insanlar ağızlarını gerçeklerden yana öylesine kilitlemişler ki, kendilerinin olmayan gerçeküstü dünyalardan konuşmayı yeğliyorlar çoğunlukla. Yitik bir öykünün kahramanları olmaktan öylesine uzaklar ki, şu anda karıştırdığım çaya karışan gürültüleri, yalnızca sabahın biraz daha yaklaştığından başka bir şey anlatmıyor bana. Yolları kesişmeyen yolcular gibi, bir öyküyü kaderleri kesişmeyen sözcüklerle örmek zorunda kalışıma üzülüyorum.

Sonra, sabahı umarsızca selamlayan insanlardan biri oluşuma onay veren yeni sözcükler dökülüveriyor ağzımdan. İlk gidecek otobüsün ilk yolcusu, yeniliğe ayak basan yeni ve sıradan bir yabancı olmanın gereksizliği kadar değil. "Durun bir dakika. Ben gelmiyorum. Bensiz gidin." Eskinin cebinde unuttuğum bir gazete ilanı. Eski bir adres. Belleğini yitirmiş yolculuğu iki eliyle tutup silkeleyen ve öcünü bir pavyon afişinin tarihinde unutan bir adam yüzüyle çıkmaya hazırlanıyordum karşınıza.

"Yanağında bir ben var," dedim. "Gülümsedikçe daha çok beliriveren bir ben. Kaçaklığını ele veren bir masumluk sızıyordur yüzünden, gülüm. Konuşmayı da pek sevmez. Narindir. Uykusu daha yeni kaçmış bir gece kuşu gibidir. Ne bileyim, akla hayale gelebilecek en güzel kadındır." Tanımadılar. Vurdumduymazlık derebeyliğine şapka çıkartan

ablak yüzlerindeki şaşkın ifadelerle baktılar bana. Durumuma acır gibi göründüler. Bir otel adı vererek dinlenmemi öğütlediler. Eh hani, haksız da değillerdi. (Sabahçı kahvesindeki ihtiyarlardan biri, "Evlat be, ne yazıyorsun bir saattir?" diye soruverdi. Kâğıda yöneltti bakışlarını. "Mektup," dedim. "Yalnızca bir mektup.")

Kaldığım otelden taşranın en ağır kokusu yayılıyordu havaya. Ellerinde cezvelerle, taşralı sakinlikler bekleyen otel yamakları, gurbet defterine düşülen bir soru işareti gibi düşürüyordu varlıklarımızı bu ilkyaz bilmecesinin avuçlarına. "Evet bayım, size bir oda verebilirim. Ama kusura bakmayın, birazcık ıslak. Sizden önceki müşteri lavabo ve banyo musluklarını açık bırakmış da."

Sizi vicdansız bir ayakkabının altında ezilmiş bir izmarit, rengini isteksizce ödünç vermiş ipek bir mendil gibi, gibiliğin insafına sığınmayı akıl edememiş bir oyunun son sahnesi ya da ne bileyim tüm içtenliğini bir nakarata yüklemiş acemaşiran kadar bitkin bulacağımı sanmıyordum doğrusu. Size söylemek istediklerimi söyleyemeyeceğimi bilemezdim. Bilseydim bile, elimden nelerin gelebileceğinin ölçüsü şansla yarışabilirdi ancak. Oysa afişlerde kalan aşklardan ve tutkularını eski, anlamsız gururlara teslim eden bakışlardan yalnızca ben sorumluydum.

Sizi bulduğumda yitireceğimi düşünemezdim. Kısa pantolonlu şiirler yazmamıştım. Ağlamıştım, evet. Ama başımı kucağınıza yatırıp ağlamamıştım hiç. Yarınını hep bir önceki günün belirlediği bir gezgin için söylenebilecek bir söz, sığınılabilecek bir adres fazlaydı. Aslında iz sürenin izinin sürüldüğü duygusunu yaratan kanıtlar yoktu elimde. Kaçanı kovalayanın da kaçıyor olabileceğinin varlığı, hiç bu kadar acı duyumsatmamıştı kendini.

Tüm soğukluğunuzla yattığınız kaldırımda, dün gece kırık bir dala sarılarak ben de yatmıştım. Sizin için anlamsız sayılabilecek birçok ayrıntıyla uğraşmamış olsaydım, sizi daha önce ve daha farklı bir biçimde bulabilirdim, belki. Ama siz belkilere sığınmayacak kadar çok uzaktınız bana. Ve ben sizin uzaklığınıza öyle yakındım ki, hep o uzaklığa tutkun biri olarak kalmayı yeğlemiştim. Çevremde biriken az öncekiler ve hep sonrakiler, size karşı son görevimi yerine getirmeme yardımcı oluyorlardı. Kalabalığı görevinin titizliğiyle yaran imam yanıma yaklaştı:

"Depolarda hiç su kalmamış," dedi. "Ölüyü sular gelene kadar yıkayamam. Çaresi yok morgda bekleteceksiniz."

Bir gün sonra:

"Kayıp bir kadını arayan bir adamı arıyorum," dedi kadın. "Mümkünse bir bardak su verir misiniz?" □

*Cemal Süreya'nın bir dizesi

Yalçın Tosun

Mola

O TOBÜS ON BEŞ DAKİKALIĞINA DURDU MOLA YERİNDE. BİR ÇAY İÇİMlik. Kirli muşamba örtü serili masada oturuyorlar. 'Belki biraz konuşuruz,' diye geçiriyor Sami içinden. Yola çıktıklarından beri tek kelime etmediler. Oysa otobüs sisler içindeki dağ yolunu yavaş yavaş çıkarken nasıl da konuşmak istemişti. Ama Elif susuyor, uzun uzun susmanın acılığından zevk alır gibi. Bir ânı hatırlamaya çalışıyor sanki: Küçük bir kız, tozlu sıcak, akşam üzeri yılgınlığı, salıncaklar, ışık, bol ışık... Ama hepsi bir araya gelip yerli yerine oturmuyor. Küçük kızın yüzü sürekli değişiyor.

Canı sıkılmış bir halde, elini boynuna götürüyor Elif. Tutulmuş boynunu sanki farkında olmadan usul usul ovmaya başlıyor.

İki sigara yakıyor Sami, birini Elif'e uzatıyor.

"Acaba ne düşünüyor?"

"Uzun boylu bir adamdı. Sami biraz andırıyor mu onu? Sanmam, Sami ne onun kadar uzun boylu, ne de suskun. Annemin arkasına saklanırdım o adam kapıdan içeri girer girmez. Bıçak gibi ince ve siyaha kaçmış dudaklarındaki garip gülümseyişten korkardım, bir de büyük ellerinden. Korkumdan, ondan tarafa bakmamak için annemi gözlerdim hep. Kızıl saçları çözülmeye başlamış bukleler halinde omuzlarından iner, hızla inip kalkan göğüslerinde dalgalanırdı. Babamla olduğundaki halinden farklı görünürdü. Daha neşeli denemez ama sanki daha farkındaydı varlığının; o ânın içinde oluşunun ve yaşamasının. Derken biraz aksayan sol bacağının üzerine döküle döküle, mutfakla oturma odası arasında mekik dokumaya başlardı. Annemi yürürken izlediğimde benim de sol bacağım seğirirdi bazen, geçsin diye dua ederdim. Ocakta usul usul közlediği patlıcanların kokusu kavun kokusuna karışırdı. Sonra çilingir sofrasını daha önce görmediğim bir özenle kurar, adamın karşısına yavaşça oturup eli çenesinde, adamın yiyip içmesini izlerdi. Az konuşur, pek az gülerlerdi. Tanımadığım bir şey uçuşurdu köşeleri belirgin, küçük odamızda. Bir esintiye dönüşür, dağılırdı sonra. Vakit ilerleyince annem beni uyuklarken görür, divanın üzerine yatırırdı. Kokusunu içime çekerdim yakınlığını fırsat bilip. O ânın uzun sürmeyeceğini bildiğim için tadını çıkarmaya çalışırdım. Tam, neredeyse siyah dudaklı adamın koluna girip odadan çıkacağı anda son bir kez başını çevirerek bakardı bana, bilirdim. Birden uykum kaçardı. Sonra gözlerimi açar, karanlıkta seçilebilen eşyayı büyük bir kederle izlerdim. Yarısı dolu sürahi ne kadar yalnızsa yenmiş içilmiş sofrada, kendimi aynen öyle hissederdim soğumaya başlayan odanın bir köşesinde. O adam annemleyken, babam ev-

MUHAMMET ŞENGÖZ

de olduğunda yaptığım gibi gidemezdim yatak odasına. Nedenini tam anlamasam da, korku içinde beklerdim."

Sami dayanamıyor, soruyor sonra: "Kızın mı düştü aklına?"

Mola yerlerinin o bildik, kekremsi kokusuna radyodan yayılan cızırtılı bir türkü karışıyor. Elif soruyu hiç duymamış gibi, Sami'nin yüzüne bakmadan kül tablasının üzerinde işaret parmağıyla daireler çizmeyi sürdürüyor. Sanki o güne kadar yaptığı birçok şey –annesinin evi terk etmesinden on iki yıl sonra babasını o eski ve her tarafından terk edilmişlik akan evde hatıralarıyla kafası karmakarışık bırakıp Saatçi Yaşar Usta'yla evlenmesi, henüz on yedisindeyken hamile kalması, sekiz ay sonra çamaşır asarken doğum sancılarının başlaması, erken ama sağlıklı doğan kızı, kocası cumaya gittiğinde kocasının kalfası Sami'yle saatçi dükkânının arkasındaki küçük bölmede rahatsız edici saat tiktakları arasında yaptıkları, kocasıyla oturup yedikleri sakin akşam yemekleri boyunca hayatını düşünmesi, düşünebilmesi– hep bu ânı yaşayabilmek içindi. Şimdi her şeyi arkasında bırakıp hiç görmediği bir şehre yeni bir başlangıç için giderken, bu soğuk ve ürkütücü mola yerinde Sami'nin karşısında oturmak içindi demek tüm çabası.

Fark etmeden içini çekiyor Elif. Annesini elinde kahverengi deri valizi, aksayan sol bacağını hafiften sürüyerek o kenarları damalı taksiye binerken düşünüyor. Adamın annesinin yanındaki varlığının yakıcılığı ve annesinin dimdik ileriye bakışı bunca yıl sonra bile bugün yaşanmış gibi içini acıtıyor.

Kapıyı açıp yalınayak kendini dışarı attığında hareket eden taksiyi, belki annesi başını çevirir de kendisine bakar diye gözden kayboluncaya kadar izlemesini hatırladığında sol bacağında tanıdık bir seğirme peydahlanıyor.

Bu sabah evden çıkarken hiç telaşlı değildi. Saatçi Yaşar Usta'yı seviyordu aslında, dürüst, sadık bir kocaydı. Yaşça büyük olmasına rağmen Elif'i ne gereksiz kıskançlıklarla sıkmış, ne de terk edilme korkusuyla fazla şımartmıştı. Ama bunları düşünmenin bir faydası yoktu. Sami muhtemelen tırnaklarını kemirerek bekliyordu işte dışarıda. Belki Yaşar Usta'nın hediyesi olan tel maşa saatine bakıyordu arada. Ne kadar farklıydı ki Sami kocasından? Hangisini daha çok seviyordu acaba? Yıllardır babasından köşe bucak sakladığı, kaç kez yırtmak isteyip yırtamadığı, annesinin evde kalan tek ve sararmış fotoğrafını valizdeki birkaç eski giysinin üzerine düzgünce yerleştirirken tüm bu soruları zihninden atmaya çalıştı.

Taksici beklemekten iyice gerilen Sami'nin isteği üzerine iki kez bastı karga sesine benzer kornaya.

Dışarı çıktığında etrafı usulca süzdü. Kızı bir salıncak üzerinde neşeyle sallanıyordu. Onu hep o salıncağın üzerinde hatırlayacak olmasını garipsedi birden. Tıpkı annesini o damalı taksinin kirli camı arkasında hatırladığı gibi, kızını da bundan sonra salıncakta sallanırken savrulan eteklerinin çizdiği resmin içinde hatırlayacağını duyumsadı. Yerini bulduğuna emin olamadığı son bakışı kızının tam önünde bir süre havada asılı kaldı.

Yarı uykulu bakışları istemeseler de kirlenmiş yolcuların tam ortasında, Elif'in konuşmamasından tedirgin, bir sigara daha yakıyor Sami. Bir yandan sol işaretparmağının tırnağını kemiriyor, diğer yandan arada kendisine kayan gözlere umutla bakıyor. Bir şey daha söylemek ister gibi oluyor, sonra vazgeçip başını önüne eğiyor.

Molanın bittiğini söyleyen anonsu duyup, gecenin mor ışığı üzerlerinde şavkıyorken, otobüse doğru ileriyorlar.

Elif'in, sol bacağındaki gitgide kuvvetlenen seğirme anlaşılmasın diye usulca Sami'nin koluna girişini, Sami'nin dudağının kenarındaki gecikmiş gülümseyiş izliyor. □

Yalçın Tosun öykülerini *NotosÖykü* ve *Kitap-lık*'ta yayımlıyor. İlk kitabı *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler* 2009'da Yapı Kredi Yayınları'nca yayımlanacak.

SİNE ERGÜN

Cenaze Evi

ÖLDÜĞÜNÜ TELEFONDA ÖĞRENİYORUM. KOMŞUMUZ, HERKESİN ER geç öldüğünü, babaannemin uzun, mutlu bir ömür yaşadığını söylüyor, Allah herkese öyle ömür nasip etsin, birazdan gelip alacağım sizi, diyor, hazırlanın.

Telefonu kapıyorum, ablama babaannemin öldüğünü söylüyorum, konuşmadan duruyoruz. Zaman geçiyor. Sonra ben raflardaki eşyaları teker teker yere atıyorum, ablam da arkamdan kaldırıyor. Aynı ritimde, bir ayinmişçesine, ben atıyorum, o kaldırıyor.

Kırılmayacak şeyleri atıyorum, bir şeyleri kırmak değil, düşmelerini izlemek istiyorum. Elime alıp boşluğa bırakıyorum. Bazıları düştükleri yerde sekiyor. Bazıları havada salınıyor bir süre. Ama düşüyorlar önünde sonunda.

Komşumuz geliyor, taksiye biniyoruz, kimse kimseyle konuşmuyor, göz göze gelmemeye çalışıyoruz. Ablam yol boyunca başı öne eğik, kucağında kavuşturduğu ellerine bakıyor. Başparmaklarını birbirine sürtüyor boyuna.

Babaannemin evi çok kalabalık. Mutfakta tanımadığım kadınlar var, tencerelerden buhar yükseliyor, bilmediğim yemek kokuları geliyor. Ayaklarını sürüyerek biri giriyor öteki çıkıyor, aralarında belli belirsiz fısıldıyorlar. Salonda bir dolu erkek, ses yok, hareket de etmiyorlar, omuzlarını öne düşürmüş oturuyorlar. Nefes alıp verişlerini duyuyorum, arada biri öksürüyor. Babam telefon başında, elinde telefon defteri, sayfaları çeviriyor. Yanına gidiyorum, yüzüme bakıyor, bakışları yüzümden geçiyor, elini omzuma koyuyor, Halanın yanına git, diyor.

Salondan çıkıp koridora giriyorum, ara ara iç çekişler, uğultular geliyor. Ne aradığımı bilmeden babaannemin odasının kapısı açıyorum. Yatak toplanmış, babaannem dümdüz yatıyor, çarşafa sarılı, altından ince kemiklerini seçebiliyorum. Kapının eşiğinde duruyorum, bir adım daha içeri girmek istemiyorum, bir yandan dışarı çıkamıyorum da, beni kendine çekiyor. Ölmenin neye benzediğini görmek istiyorum. Omzumda bir el, Girme, diyor, annem, görüp de ne yapacaksın, daha çok üzülürsün. Hafifçe çekip dışarı çıkarıyor beni, kapıyı kapıyor. Oturma odasına doğru itiyor.

İçeride dizi dizi kadınlar oturuyor, bacaklarını altlarına almışlar, ileri geri sallanıyorlar, arada biri inliyor, biri sümkürüyor, mırıldanıyorlar kendi kendilerine. Odada sanki hava yok, nefes almakta güçlük çekiyorum. Beni gördüklerinde bir ağızdan ağlamaya başlıyorlar. Gözü kaşı, aynı rahmetli, diyor biri, Boyu posu, aynı, aynı, diyor öteki.

Odanın ucunda halam, kafası yana eğik, gözlerini aşağıda bir yerlere dikmiş, bağdaş

kurmuş oturuyor, dudağı kıpırdanıyor, ona doğru yürüyorum, kadınlar yanlarından geçerken sırayla ellerime yüzüme dokunuyor, kimi ileri geri sallayarak sarılıyor bana. Başımı memelerine dayıyorlar, ter kokularını duyuyorum, midem bulanıyor.

Halamın yanına varıyorum, beni fark etmiyor, Hala, diyorum, sesimi duymadan, Hala, diyorum tekrar. Kafasını kaldırıp yüzünü bana dönüyor, tanımaz gözlerle bakıyor. □

Ufkun Balkış Sarıkamış'ın romanını yazdı

İlk kitabınız *İncecikten Bir Kar Yağar* bir roman. Bundan sonra da roman mı yazacaksınız?
Aslında, başlangıçta bir senaryo şeklindeydi, ama daha sonra kısa kısa hikâyelerden oluşan bir kitaba, hikâyeler birleştikçe de yavaş yavaş bir romana dönüştü. Tasarlama ve oluşturma sürecinde insan ne yazacağını pek kestiremiyor. Bu, en azından, benim için geçerli. Bu yüzden, Tanrı muhtemelen biliyordur ama, ileride ne yazacağımı kendim şu anda bilmiyorum.

"Derdinizi anlatabilmek" için "izin alabilmek" gerçekten zor.

Romanınızda Sarıkamış'ı anlatma düşüncesi nereden doğdu?
Bu düşünce, Nihat Genç'in, henüz bir üniversite öğrencisiyken okuduğum "28 Aralık 1914 Allahüekber Dağları" başlıklı yazısından etkilenmemle doğdu. Hem bu yazıda anlatılanlar, hem de sonradan yaptığım araştırmalarda okuduklarım beni o kadar etkiledi ki, zihnimde belirenleri kendime saklayamadım, yazma ihtiyacı duydum.

Genç bir yazarın ilk romanını yayımlatmadan önceki ve yayımlattıktan sonraki engeller neler?
Eğer ilk kitabınız ise onu yayımlatmak ve onu okura ulaştırabilmek... Kısaca, "derdinizi anlatabilmek", bunun için "izin alabilmek" gerçekten çok zor.

Bundan sonraki tasarılarınız...
Bu kitaptan önce yazdığım, ancak kitap nedeniyle uzun bir süredir ilgilenemediğim bir film senaryom var. İlk etapta onu gözden geçirmeyi ve bu sayede, "yüksek tempolu kısa mesafe koşusu bittikten sonra kaslarını dinlendirmek için biraz daha koşan bir sprinter koşucu" misali, kendimi biraz dinlendirebilmeyi umuyorum. Bir de, "kasveti daha az olan" hikâyeler yazabilmeyi tabii...

ONUR CAYMAZ

"Hayatın tüm renklerinden geçmeli insan."

DENİZ GÜNDOĞAN

Üçüncü öykü kitabın *Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri*, hayatın en ufak karelerini tam yüreğinden, hatta "boğazdaki o düğümden" yakalayıveriyor. Sokaktan, şehirden, hayatın en içinden çekip çıkardığın yaralı, çetin bir mücadele içindeki çeşitli karakterler. Hepsi, aslında ortak bir durakta buluşuyor gibi: Modern yaşamın acımasız pençesinde sıkışıp kalmış fazlasıyla yorgun bireyler. Öykülerinle paralel olarak, şimdilerde yaşadığımız bu gri hayattan kaçmayı sürdürmek ya da sürdürmeye çabalamak –tıpkı öykülerdeki karakterler gibi– ne kadar mümkün sence?

Kaçmak mümkün. Üstelik bunu yerli yerinde yapabilen bir dolu insan var. Bunun için ilk yapılacak şey görmemektir. Görmediğiniz zaman kaçabilirsiniz. Görmezden geldiğiniz zaman. "Un Kurabiyesi" adlı hikâyemde de böyle bir cümle kullanmıştım. Mutluluk hiçbir şeyle ilgili olmamakla mümkün. Fakat bu ilgisizlik aynı zamanda zekâda ve algıda bir gerilemeyi de getirecektir. Dünyaya dair algılarınız açılıp bakış açınız genişledikçe zorlanmaya başlarsınız. Ama bir o kadar da güzeldir hayatın tüm seslerine açık olmak. Kulağınızı kalbinizle aynı hizada tuttuğunuzda, bundan sonrasına Edip Cansever'in dediği gibi,

"bir çare düşüneceksiniz". Nasıldı dize: "İnsan sevdi mi buna bir çare düşünmeli." Sonuç şudur: inadına görmeye çalışmak, inat edip kısık sesli olan kim varsa onu daha çok dinlemek, onun yanında olmak, kendini bir ötekinin yerine koyabilmek... Gri mümkün olduğu gibi, mavi de mümkün, yeşil de, kırmızı da. Hayatın tüm renklerinden geçmeli insan....

Evet, tüm renklerinden ve belki de renksizliklerinden de... Zaten kitaptaki her öykün, yarattığın her karakter derin bir örselenme aracılığıyla kendini ortaya koyuyor: Salih, Memet, Şeref, Şükran ve elbette Rafet, Ferhat, Selma, Nermin... Var olma biçimlerimizin, sınırlarımızın ya da gizlerimizin kendini gerçekleştireceği nokta, öykülerindeki gibi, ağır ve bazen çelişkili de olsa tutkulu bir "örselenme"den geçmek midir?

Tabii, kesinlikle ben de öyle olduğunu düşünüyorum. İnsanın en büyük düşmanı kendisidir diyen bilge ne de haklıydı. Senin örselenme dediğin şey, kendimizle yaşadığımız o savaş işte. Kimi insanın böyle bir derdi olmuyor hiç. Her şeye alışabiliyor kimi insan. İnsanın kendini gerçekleştirmesi de pek mümkün değil gibi geliyor bana. Kendiniz olana kadar harcadıklarınıza baktığınızda kendiniz olabilecek kadar parçanız kalmıyor elinizde. Çetin bir durum, zor bir mücadele ama yine de tutku var tabii. Tutku bizde medyanın gündelik sözlüğünde cinsel arzuya indirgenmiş bir şey. Tutku sadece arzu değildir oysa, bir şiir kitabı da tutkuyla okunabilir, çiçekler de tutkuyla sulanabilir, tutku bunların hepsinde vardır aslında...

***Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri*'ndeki karakterler de aslında demin söylediğin tutkunun hem arzu boyutunun hem de farklı yankılarının altında sadece metafor düzleminde değil; bütün sesleri, yankıları, anlamları kapsayan gerçek alanında da eziliyorlar; özellikle "Kalbin ve Tenin İstekleri"... Biri olmaksızın öbürü varlığını sürdüremiyor sanki. Ya da her tür ilişki içinde her şeye karşın biri eksik kalıyor. Bu ikiliyi, "ikilem"i biraz daha açmak için soruyorum; bu ikiz istekler, nerede ve nasıl gerçek huzuru yakalayabilir sence? Ruh-beden karşıtlığı nasıl kırılabilir?**

Oscar Wilde'ın çok sevdiğim bir sözü var, anımsadığım kadarıyla şöyleydi: "İnsanın iki büyük trajedisi vardır, biri istediğini elde etmek, öteki de edememek..." Bu söz beni bu kitabı yazarken oldukça etkilemişti, kitapların maceralarında gelip geçen günler, şarkılar, insanlar, başka evler, kadınlar ve erkekler ve başka maceralar olduğunu düşünürüm. Kitap çıktığında onlar geçmiştir artık. Her kitap sevinci o acıyla bir yaşanır aslında. Çocuğunuzu uğurluyorsunuzdur biraz da. Dedim ya işte, Ömer Lekesiz'in deyimiyle o ikiz istek, içinde aslında zıtlığı da barındıran o ikiz istek burada var mesela; acı ve sevinç. Bir şiirimde yazmıştım, "sevinç gözyaşı diye bir deyim var", işte. İkisi bir arada... Ve insan gençken bu ikiz isteklerin arasında gidip geliyor hep sanırım. Bitmiyor o sürükleniş, tutkuyla, acıyla, aşkla, hayatla... Deviniyor, sürünüyor, yaralanıyor, dizlerini yere vura vura, kanata kanata sürüyüp götürüyor hayatı...Huzur çok sonra gelen bir şey. Yaşlanınca belki. O ikiz isteklerden birine ya da öbürüne varıldığında... Kötü olansa o iki zıttın ortasında kalmak herhalde.. Yaşlanınca göreceğiz.

> Günümüz yazınında hayatla ilgili az şey görüyorum. Pastırmalı yumurta yapmıyor kimse mesela ya da kadınlar bulaşık yıkarken bardak kırmıyor, iki kadın fal bakmıyor karşılıklı, süt taşmıyor hikâyelerde, loğusa şerbetini en son Tomris Uyar mı yazdı acaba, günümüz yazarı sanki bazı kahramanlarının neyle geçindiği bilmiyor, kahramanlarını sevmiyor.

Arada, zıtlığın ortasında kalmak aslında içimizdeki sese de daha çok kulak vermemizi sağlıyor sanırım. Şöyle ki, öykülerin, birbirinden ayrı da olsa izlekleri bakımından birbirine ustaca eklemleniyor; hazin hayatlar, neşesiz insanlar, maddi anlamda giderek büyüyen ama manevi anlamda da giderek un ufak olan bireyler, eksilen hayaller, eksiltilen hayaller... Ve bütün bunların ortasında öyküler boyunca bir nehir gibi çağlayan bir "iç ses" doluyor kulaklarımıza. Biz de, çoğu zaman bu sayede, satır aralarında kendi kendimizi de sorgulayabiliyor, hatta kendimiz hakkında özeleştiri yapabiliyoruz gizliden gizliye. Böylesi bir iç ses –kurgusu ve kullanımı– yazında hem yazar için hem de okur için ne gibi imkânlar sunar sence?

Altını çizmeyi... Ahmet Erhan'ın çok sevdiğim bir dizesi vardır : "Yalnızlık diye bir sözcük üç heceli / sen kaleminle bir daha geç üzerinden".. Altını çizmek dediğim böylesi bir şey. Benim sevdiğim kitaplar genelde hep altını çizdiğim kitaplardır. En özel anlamda altını çizebileceğimiz satırlar vaat eder o iç ses. Yazar için de o altı çizilen satırlar yazıya ödenmiş borçlardır. Şimdilerde askerlik yapan şair dostum Memet Ersoy'la İzmir'de bir gün dolanıyorduk. Bir sahafta önceki kitabım *Sanki Yarın Nisan*'a rastlamıştık. Birileri kitabımda benim en çok sevdiğim ve görülmesini istediğim yerlerin altını çizmişti, kim bilir hangi duygularla yapmıştı bunu. Kim bilir neler olmuştu, nedendi? Böyle duygulara sürüklen-

mek işte. Kim bilir mesela yazdığınız satırları, hangi uzak şehirdeki tenha bir evde, kim okuyor şu an. Orada kendine dair neler buluyor. İçine dokununlar benim içimdeki şarkım... Bunları hissetmek... Böyle şeyler işte.

Zaten sanırım ancak o zaman okurla yazar bir bütün olabiliyor; zihinleri ruhları birbirine akıyor. Bir mucize gibi bu bana kalırsa... *Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri*'nde de altı çizili epeyce yer var biraz önce bahsettiğin gibi; çünkü öykülerinde aslında her gün yaşadığımız ama gündelik girdabımızda yitip giden öylesine çok ayrıntıyı çekip çıkarıyorsun ki... Çoğu kez acılı ayrıntılar ama bir o kadar da insanı özlemle gülümseten; eski günlere, her şeyin daha doğal ve yapmacıksız olduğu bir yaşama dair pencereyi yeniden aralayan ince detaylar, insanlar, komşular, sokaklar, hanlar, eski pasajlar, kahveler, züccaciyeler, falcılar, pastaneler... Bu noktada, geçmiş ve bugün arasındaki gelgitler özellikle edebiyat ve senin için ne ifade ediyor?

Benim çokça söylediğim bir şey bu. Günümüz yazınında hayatla ilgili az şey görüyorum. Pastırmalı yumurta yapmıyor kimse mesela ya da kadınlar bulaşık yıkarken bardak kırmıyor, iki kadın fal bakmıyor karşılıklı, süt taşmıyor hikâyelerde, loğusa şerbetini en son Tomris Uyar mı yazdı acaba, günümüz yazarı sanki bazı kahramanlarının neyle geçindiği bilmiyor, kahramanlarını sevmiyor. O, dille oyun oynamakla meşgul, kurgunun, dilin sınırlarını zorlamakla; dışarıda insanlar üç yüz kelimeyle konuşuyorken neyin sınırı zorlanabilir ki... Bu anlamda ben geçmiş ve gelecek arasında bir mesafe olduğunu sanmıyorum. Proust'un *Yitik Zaman*'ını okurken bunu daha çok fark etmiştim. Aslında geçmiş ya da gelecek diye bir şey yok. Hele bizim ülkemizde. Öyle bir yerde yaşıyoruz ki, bazen gündelik yaşamın tam ortasında, 2008 yılında, aniden öyle bir şey görüyoruz ki 1970'lerden kalmış neredeyse. Geçmiş, gelecek bende birlikte yaşıyor hep. Bugün otuzunu geçmiş kaç arkadaş bir araya geldiğinde seksenleri konuşmuyor? Biz hatırlamaya eğilimi olan ancak unutmayı çok seven insanlarız. Ancak rakı masalarında ya da cenaze törenlerinde hatırlarız... O kadar kolay ki her şeyimiz. Bu anlamda edebiyat bende hep bir andaçtır, bir yadigâr... Ahmet Oktay'ın "Envanter" şiirini anımsarım. Buraya alıntılamayacağım. Aramak isteyen bulsun bence. Orada baba yadigârı bir mineli çakmaktan bahseder üstat. Edebiyat budur derim. Geçmiş gelecek değil, düpedüz hayat...

Belki de tam da bu yüzden öykülerinde sinematografik imgeler yoğun olarak göze çarpıyor. Edebiyat, geçmiş ya da gelecekte değil de yaşamın tam şimdisinde, dediğin gibi düpedüz hayatta var olduğundan satır aralarında ilerledikçe her bir cümle bir sahneye dönüşüveriyor zihinde. Kitaba adını veren "Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri" öyküsündeki, "Bacakları buz gibi bir akarsuyun altında gezinen iki cıvıl cıvıl balık sanki," gibi... Okurun zihnini, bir fotoğraf gibi yakalayıp sanki olaylardan çok anlara, anlarda saklı kalmışlıklara çekiyorsun. Bu konuda öykülerinin hem içinde hem de dışında durarak neler söyleyebilirsin?

Olaylardan çok anlar var demişsin ya; Hevesî diye bir şair varmış, şöyle bir dizesi geliyor aklıma: "Bahar geçtise ne ola hazanı hoş görelim / Zaman zamana erişmez biz ânı hoş görelim..." Bu benim çok ilgimi çekmiştir baştan beri. Anlar. Çünkü yaşamı anlar belirliyor. Daha ne denebilir ki. Öyküyü ben durum öyküsü ya da olay öyküsü olarak ayırmaktan hoşlanmıyorum ya da öykü ya da hikâye olarak... Düşündüğüm sadece anlar oluyor bir şeyi yazarken, çünkü öykü o anların ilk kıvılcımıyla ortaya çıkan bir şey. Bazen gördüğünüz küçücük bir görüntü, hayatın içinde yakaladığınız bir şey, size bir dolu başka şeyin kapısını açıyor; yine *Yitik Zamanın İzinde* de olduğu gibi diyeceğim, bir gün bir parça madleni ağzınıza atıverirsiniz ve her şey değişir.

Kitaptaki öyküler de çoğu kez dediğin gibi kapı üstüne kapı açıyor ve bu da yoğun bir şiirsellik üzerinden veriliyor. Özellikle "Cihangir'de Bir Batık" adlı öyküde hem his, hem de biçim olarak öykünün içinde insanı alıp uçuran bir şiire, şiirin içinde de gene öyküye rastlıyoruz. Öyküleri okurken zaman zaman ne güzel şiirler bunlar diyebiliyoruz. Sen de bir röportajında "Şiir yalnızlıktır, öykü aşktır..." diyorsun. Hem şiir yazan hem de öykü yazan biri olarak bu tür bir iç içe geçme durumunun imkânlarını ve sınırlarını nasıl çizersin?

"Cihangir'de bir Batık"ta batık ya da batmak üzere olan bir gemiye gönderme olsun diye mors alfabesi kullandım. Aslında o çizgi ve noktalar mors alfabesinin çizgi ve noktaları... Eski gemicilerden kalan esrarlı, uzak bir mesaj olsun istedim okura... Şiir hep oluyor yazdıklarımda, çünkü kendimi çok zaman bir şair olarak görüyorum hayatın içinde. Bir şair gibi yürüyorum yollarda. Nasıl olur, öyle nasıl yürünür deme lütfen, bilmiyorum. İçimde uçuşan dizelerden bir yola çıkmaya çalışıyorum sadece. Aklımdan geçenler daha çok bir kalıbı, bir ses düzenini, bir müziği bulamayan dizeler oluyor yazıya oturduğumda. Bu dizeler öykülerdeki yerlerini buluyor hemen. Yalnızlık ve aşk konusundaysa, evet. Cemal Süreya her aşkta en az on kişi vardır, dese de, insan aşklarda da çokça yalnız kalabiliyor, bırakılıyor belki de... Yalnızlık ve kalabalık adını verdiğimiz bu ikilikse aynı ruh ve tendeki ya da demin saydığımız ikiliklerde olduğu gibi yakıcı bir şeyin ortası-

Yalnızlık ve aşk konusundaysa, evet. Cemal Süreya her aşkta en az on kişi vardır, dese de, insan aşklarda da çokça yalnız kalabiliyor, bırakılıyor belki de... Yalnızlık ve kalabalık adını verdiğimiz bu ikilikse aynı ruh ve tendeki ya da demin saydığımız ikiliklerde olduğu gibi yakıcı bir şeyin ortasına itiyor sizi...

na itiyor sizi... Orada yazı yazmaktan başka çare kalmıyor işte. Fakat orasının kendi dertleri var doğal olarak; mesela çoğu kez gündelik hayatın içinde soluksuz kalma, tükenme, neşe sevinç duyamama... Bunlar da bu işin tehlikeleri...

Büyülü tehlikeleri belki de. Ne var ki söz ettiğin dertler ya da tehlikeler öykülerinde yansırken bu sefer bir öncekilerden biraz daha farklı bir ses ediniyor kendine sanki. Gene özellikle "Cihangir'de Bir Batık" öyküde biçim olarak konuşma çizgilerini, imlemeleri, harfleri daha serbest kullanıyorsun; dediğin gibi mors alfabesi ve çizgileri. Ya da "Sarnıçta'ki Fareler" adlı öyküde, tinerci çocukların uğradığı amansız haksızlıkları masalları andıran bir dil aracılığıyla anlatıyorsun okura. Satırları okurken gerçek-acı masal arasında gidip geliyoruz. "Gökyüzü Sineması"nda dil oyunları da göze çarpıyor: "Yazdı, haziran. Yaziran derdi hep Ferhat küçükken" gibi... Kısacası bu öykü kitabında "dil"le daha çok uğraşmak istiyorsun sanki, yanılıyor muyum?

Tabii, burası kesin. Diğer kitaplarımda dilin kullanımında zaman zaman savurganlık ettiğimi söyleyebilirim. Bunlar çoğu kez gözden kaçan hatalar olabiliyorken çoğu kez de bilmeden, farkında olmadan, defalarca üzerinden geçmenize rağmen kendi sesinize yabancı olamadığınızdan dolayı oluşan hatalardı. Sanırım her kitapta biraz daha azalıyorlar...

Tüm öykü kitaplarında mutlaka bir novella bulunuyor. *Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri*'nin novellası "Gökyüzü Sineması" da çok katmanlı bir metin. Ana temanın dışında yan konular da bir o kadar öne çıkıyor. Devrim mücadelesine inanan Ferhat ve bu mücadelenin günümüzdeki yiten anlamı, işkenceler, hayaller, büyüme, kirlenme, yalnızlık, aşk, kardeşlik... Hepsi birden düğüm düğüm birbirine atılıyor, çözülüyor sonra tekrar atılıyor. Bölümleri ardı ardına okurken içimiz çok acıyor, gerçek anlamda acıtıyorsun okuru. Biraz, bu uzun öykünü yazma sürecinden söz edebilir misin?

Benim tüm öykü kitaplarımda dediğin gibi mutlaka bir novella var. "Solgun Bir Masal" (*Ezilmiş Leylaklar Kitabı*'nda), "Hüzün İyidir" (*Sanki Yarın Nisan*'da) ve bunda da "Gökyüzü Sineması". Bilerek yaptığım bir şey. Fark edebilecek gözler için her birinde küçük gizler saklı üç küçük incelik. "Gökyüzü Sineması"nın öyküsü garip. Birçok insan oldu hayatımda; arkadaş, eş, dost, sevgili. Bir akşamüstü, bir balkonda oturup cep telefonumun rehberini karıştırırken ne kadar az insan kaldığını fark etmiştim hayatımda. Yanımda kardeşim vardı. Nargile içiyorduk her zamanki gibi. Hepsine bir hikâye, bir şiir, bir şeyler yazmıştım artık yanımda olmayan o kimselerin. Kardeşime baktım. Karşımda duruyor. Ona hiçbir şey... Kardeşlik ne iyi değil mi, demiştim. Öyle başladı her şey. İki yıla dağılmış büyük bir macera. Bir çoğu gerçekten hikâyedeki gibi bir yer yatağında yazıldı Sinema'nın. Bir kaç kere evirip çevirip yazdığımı anımsıyorum. Pazar günleri yi-

ne, cumartesi günleri, sabahların erken vakitleri hep... Kimi akşamlar, kimi geceler sonra, sarhoşken çiziktirdiğim satırlar (ki sarhoşken bir şey yazmam pek, sarhoş da olmam ya, neyse) ve sonradan yeniden düzelttiklerim. Otobüste pencereden baka baka giderken kendi kendime çektiğim filmler, bir yerlerde yürürken kendimi dışardan izlerken çektiklerim sonra, Füruzan ustanın deyimiyle *benim sinemalarım*!

Peki ya "Nisan Birol"... *Sanki Yarın Nisan*'da içimizi burkan kırık bir aşığın yayımlanmamış hikâyelerin sahibi bu sefer "Gökyüzü Sineması"yla gene aynı paralellikte karşımıza çıkıyor. Sanırım bilinçli bir biçimde öne sürdüğün bu karakter seninle birlikte, senin öykü serüveninde nerede duruyor?

Bilinçli tabii. Hatta Nisan ve birtakım kahramanlar bu kitabın kapağında ve künyesinde bile yer alıyor. Burada bile isteye yaptığım bir şey var. Hikâyeyi; kâğıtta kalan şey diye düşünülen o büyüyü hayata karıştırma çabası. Nisan Birol benim üniversitedeyken kullandığım bir takma addı. Nisan Birol'un çevresindeki birtakım kişileri *Seni Hatırlatan Yıldızlar* adlı romanımda da yazmıştım. Bunlar hepsi de aslında bir dünyanın küçük parçaları eninde sonunda. Benim kurduğum, benim çektiğim, senaryosundan set işçiliğine dek her şeyini benim yaptığım kırılgan bir filmin... Nisan Birol benim birazcık da olamadığım bir kişi işte. Yaşamak istediğim öteki Onur belki, bilemiyorum ki tam. İnsan kendiyle ilgili neyi tam olarak bilebilir?

Gene, "Gökyüzü Sineması"nda, metnin katmanları çözüldükçe geçmiş ve dolayısıyla bağlantılı olarak günümüz yazın ve kültür dünyasına dair eleştiriler, belki de kabullendirilmişlikler, klişeler de yer yer ironik karakterler aracığıyla göze çarpıyor. Örnek olarak, "... Anadolu'yu görmeye giden idealist aydınlarımızın hali işte. Bunlar *Çingeneler Zamanı*'nı severek izler de, kendileri Tarlabaşı'ndan geçmezler korkudan..." Bu bağlamda geçmiş, bugün ve gelecek yazınında düşün dünyamızın dönüşümünü, kodların gözle görülür biçimde şekil değiştirmesini nasıl değerlendiriyorsun?

Aydınla halk arasındaki uçurum gibi bir klişeden bahsedilebilir. Klişelerin genelde hep doğru olduğunu düşünürsek... Bizde her zaman çirkinlikler yapabilme özgürlüğünü kullanabilmek için "deli sanatçı", "dahi sanatçı" etiketlerinin arkasına sığınan insanlar çıkmıştır. Denir ki sonra, onu boş ver, şiirine, sanatına bak. Peki neden bugün hayat bu kadar kirli, bunu sormayacak mıyız hiç. Behçet Necatigil gibi, Ziya Osman Saba gibi insanlar da geçmediler mi edebi yaşantımızdan. Yaşar Nabi Nayır, aramızda bir ermiş yaşayıp öldü der Saba için. Behiç Duygulu gibi bir adam hiç mi oldu. Hırslarıyla dünyayı kirletmeyen, zaafla tecavüzün, namusla namussuzluğun farkını görebilen... İnsandan uzak yaşamalardan, yaşamasızlıklardan, kırılan umutlardan bahsedebilir sonra, iktidar olma çabalarından, yok sayışlardan bahsedilebilir. Selim İleri'den duymuştum. Refik Halit Karay sanırım, 1920'lerde yazdığı bir yazıda seksen sene sonra da değişmeyecek şeyin bireysel kinler ve öfkeler olacağını söylüyormuş... Doğru söze ne deniyor bizim buralarda?

Kitaptaki bir öyküde –"Cihangir'de Bir Batık"– Turgut Uyar'ın o müthiş dizesi... "Kötü bir alışkanlıktan başka nedir ki bir adam"... Belki işte tam da burada seksen sene sonra değişmeyecek olan bireysel kinler, öfkeler... Kısacası egolarımız. Peki bu bağlamda, sence iyi yazı insanı/adamı iyi biri yapar mı? Yazının bu anlamda bir oyun alanı olduğunu düşünüyor musun?

İyiden ne anladığınıza bağlı bu. Vicdan, şefkat, merhamet, iyilik, bunlar hep göreceli kavramlar olarak tanıtılıyor bizde. Neye göre, kime göre diye soruluyor. "Kâğıttan Kaplanlar Masalı" adlı öyküsünde Murathan Mungan çok güzel bir şeye değinir, görece görece dediğiniz şey de pek o kadar görece değildir, der. Dışarı çıkın da sorun bakalım kaç kişi için iyilik aynı, kaç kişi vicdanı nasıl tanımlayacak. "Seyrani gözüm yerde / Pir gözüne inmez perde" dizesini neden söyledi Seyrani? Jean Genet hırsız diye her hırsız yazı yazacak diye bir şey var mı? Edebiyat tümden kötüyle karayla mı ilgilidir? Sıradan bir sübyancıyla, bir sübyancı sanatçı, sadece biri sanatçı diye, farklı gözle incelenebilir mi? Cevabı zaman ve tarih verecek, biz sadece soruları soracağız...

Son olarak kitaba adını veren "Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri" öyküsünün kitap adı olarak da hoş bir hikâyesi var sanırım... Çok kısacık anlatırsan burada...

Selim İleri aslında... Her şeyin sebebi odur. Kitabımın adı, içindeki novellanın adı olarak düzenlenmişti son âna kadar, yani Gökyüzü Sineması olacaktı. Fakat bir akşam İleri'yle Yakup Meyhanesi'nde oturuyoruz. Yazmak istediği bir hikâyeden bahsediyor. Adı ne diyorum, Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri diyor. Ama kaldı öyle, gitmiyor diyor. Ne güzel isimmiş, diyorum; çok sevdim. Bana da Bilge Karasu söylemişti bu ismi diyor, gülüyor; al hadi sen yaz o vakit. İleri hep "o vakit" der. Olur mu öyle, diyorum. Olur, olur, diye gülüyor. Sonrası Aslı'nın beni hiç üzmemesi işte. Hikâyenin alınlığındaki Aslı'nın. Yedi ayda tamamlanıyor sonra o hikâye. Yedi aya dağılmış bir çile olarak... Selim İleri beğendi mi bilmiyorum, açıp sormaya hâlâ cesaretim yok. □

İLK 10 ŞİİR KİTABI

NotosÖykü'nün önceki sayılarında 1980'lerden önceki zamanlarda gençlerin kendi arkadaş gruplarında okuma listeleri yapıp disiplinli okumalar içine girdiklerinden söz etmiştik. Daha çok politik kitaplar, sosyalizmin temel yapıtları ya da edebiyat klasikleriyle ilgili bu okuma listeleri çoğu kez tamamlanamadan kalır, ama bu arada listenin ilk sıralarındaki önemli kitaplar da okunmuş olurdu. Okuma listeleri her zaman yararlıdır. Böylece hem bir anda akla gelmeyecek kitaplar düşünülüp bir liste oluşturulur, hem de disiplinli bir okuma dönemi yaşanır. O arada ne okunursa kârdır. Birbiriyle ilintili kitapları art arda okumanın yaratıcı düşünsel katkısı da elbette önemlidir. Belki genç okurlar arasındaki arkadaş çevrelerinde bugün de sürdürülen bir alışkanlıktır bu. *NotosÖykü*, daha çok geçmişte kaldığı görünen bu olumlu alışkanlığının özellikle yeni yazar adaylarına yol göstermek için canlandırılmasına önayak olmayı, bunun için de somut önerilerde bulunmayı sürdürüyor. Bir okuma sırası da gözeterek. Geçen sayılarda: İLK 10 ÖYKÜ KİTABI ile İLK 10 ROMAN. Bu sayıda: İLK 10 ŞİİR KİTABI.

Kendi Gök Kubbemiz

Yahya Kemal

Türk şiirinin geçmiş ve gelecek arasındaki köprüsü. Yüzü Osmanlı'nın yarattığı uygarlığa, aklı yeni Türkiye'nin kuruluşuna dönük, modernist edebiyatın yollarına dalıp çıkmadan modern olan Yahya Kemal, Cumhuriyet dönemi şiirini derinden etkiledi. Bir yandan geleneksel olanın çekici duyarlığı, öbür yandan şiirin ancak yenilendikçe geleceği görebileceği bilinci, sonunda ölümsüz bir şiir bıraktı ki, *Kendi Gök Kubbemiz* bunun en derin anlamı sayılır. Yahya Kemal okumadan Türk şiirine başlanmaz, Yahya Kemal şiirini okumaya da *Kendi Gök Kubbemiz*'den başka yerden başlanmaz.

Son Şiirler

Nâzım Hikmet

Türk şiirinin modernite öncesini görüp tamamıyla köktenci bir dönüşümle yepyeni bir şiir yaratmayı amaçlayan, bunu erken yaşlarda gerçekleştiren Nâzım Hikmet, çağdaş Türk edebiyatında ana akımın dışına yönelen ilk büyük çıkışın yaratıcısı, ilk büyük modernisttir. Doğal dil içinden şiir dili yaratmanın, bunu serbest nazımla birleştirmenin edebiyatımızdaki en parlak örneğini verdi ki, sonraki bütün şiir anlayışını değiştirdi. Önceki bütün kitapları yanında, *Son Şiirler*'de toplanan son dönem şiirleri, Nâzım Hikmet'in de olgunluk burçlarıdır. Belki Nâzım Hikmet şiiri okumanın en doğru yolu sondan başa doğru gidiyor.

Bütün Şiirleri

Orhan Veli

Orhan Veli o sırada yazılan şiiri yıkıp değiştiren, egemen şiir anlayışının büsbütün dışına çıkan Garip şiirleriyle eski şiir anlayışının sürdürülemez olduğunu gösterdi. Gündelik konuşma dilini şiire taşırken, o güne dek şiir olabileceği düşünülemeyecek bir şiir dili yarattı. Ritim ya da ahenk aramayı, söz sanatlarına dayanmayı bıraktı. Yer yer sivrilen, yergici şiir dili kolayca dile düştü. Zaman içinde şiirleri öylesine yakın geldi ki insanlara, sağlığında düşünemeyeceği bir ilgi görmeye başladı ve bugün çağdaş Türk edebiyatının en çok okunan şairleri arasına girdi, kuşaktan kuşağa, okurları hiç azalmadı.

Bütün Şiirleri 2
Oktay Rifat
Garip'in üç yaratıcısından biri olan Oktay Rifat, daha sonra İkinci Yeni'den geçip kendi şiirinin doruktaki örneklerini verdi. Bu serüven içinde şiirini sürekli yenileyen bir serüven içinde oldu. Konuşma dilinden yararlandığı gibi, halk edebiyatının olanaklarını, mitolojinin dünyasını da kullandı. Büyük bir ustalıkla, kusursuz şiirler yazdı. Halktan insanların sorunlarına duyarlı şiirleri de ilgi çekti. Kimileri Oktay Rifat'ı Türk şiirinin "en önemli" şairi saydı. Bütün şiirlerinin toplandığı iki kitabın ikincisi olan *Bütün Şiirleri 2*, Oktay Rifat okumaya başlamak için iyi bir seçim.

Büyük Saat
Turgut Uyar
Büyük Saat çağdaş Türk şiirinin başyapıtlarından. Turgut Uyar'ın bütün şiirlerinin toplandığı bu kitapta boş şiir yoktur. Onu bütün okumaların öncelikli şairleri arasına alalım ki, büyük bir şairin gözden uzak tutulmamasını sağlayalım. Turgut Uyar'ın uzun dizelerle örülü, bazen düzyazı görünümlü şiirlerinin dramatiği, geçmişten gelen duyarlıkla günümüz insanının nasıl anlatılabileceğini gösterir.

"Giderek, değişik aşamalardan geçen Turgut Uyar şiirinin değişmeyen yanı, bu yücelik duygusu oldu. Hep büyük bir şiirin karşısında sarsıldı okurları."
– Memet Fuat

Şiirler
Behçet Necatigil
Behçet Necatigil'in bütün şiirleri *Şiirler* adıyla toplandı. Çağdaş Türk şiirinin ilk akla gelen şairlerinden biri olan Behçet Necatigil, bütün dönemlerinde aynı şiir anlayışını büyük bir yetkinlikle sürdürdü. Tek bir şiirinde bile düzeyi aşağıda görmeye gönül indirmedi. Kent yaşamının sıradan insanlarını, günlük sıkıntıları anlattığı şiirlerinin belirgin özelliği insan sevgisidir. Biçimde de benzersiz bir yalınlık ve yoğunluk yarattı. Siyasal ilgilerin dışında kalırken insanın hallerini unutulmaz biçimde yansıttı.

"Şiirleri güzel insanları yüceltirken, durmadan çirkinleşen toplumsal ilişkileri gözler önüne seren, kötülüklerin ipliğini pazara çıkaran, ama kimseye acı vermek istemediği için, kötülüklerin üstüne kapanan patlamalar gibiydi."
– Memet Fuat

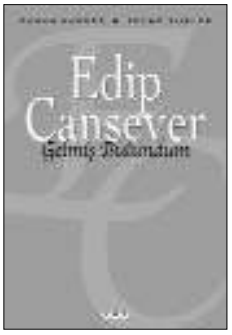
Bütün Yort Savul'lar!
Ece Ayhan
İkinci Yeni'nin en kapalı, en tuhaf bulunan şairiydi Ece Ayhan. Çağrışımları belirsiz görünen, ancak dilinden anlayanlar için neden sonra açıklık kazanacak şiiri, o güne dek Ece Ayhan'dan başka hiçbir şairin kullanmadığı imgeler, metaforlarla kuruludur. Bir ara şiiri iyice kapandı, kimileri eleştirdi, yıllar sonra iyi anlaşıldı. Türk şiirinin ilk akla gelen şiir kitapları sayılsa, *Devlet ve Tabiat* aralarında yer alır. *Devlet ve Tabiat* büyük ilgiyle karşılandı, olağanüstü bir kitaptı. Aslında ne denli çarpıcı ve sert anlamlarla yüklü olduğu anlaşıldıktan sonra, ona öykünenler de çoğaldı. Sonraki genç kuşaklarız derinden etkiledi. *Bütün Yort Savul'lar!*da Ece Ayhan'ın bütün şiirleri var. Vazgeçilmez.

Üvercinka
Cemal Süreya
Önerdiğimiz kitapların şairleri Türk şiirinin kimilerine göre aşılması neredeyse olanaksız ustalarının onu. İlk verimleriyle çarpıcı başlangıçlar yapan bu şairlerden seçtiğimiz kitaplar arasında Cemal Süreya'nın gençlik dönemi kitabı *Üvercinka*'nın özel bir yeri var. Onu İkinci Yeni'nin öncülerinden biri yapan *Üvercinka*, şiirin hangi biçimsel özellikler ve söz sanatlarıyla köktenci bir yenilik yapabileceğini örnekler. Cemal Süreya yerinde duramayan, coşkulu, söz oyunlarını kullanırken kusursuz, kendine özgü imgeci bir şiir yarattı ki, parlak buluşları bugün de özenle okunmalı. Hem çok sevilmiş, hem öykünmesi zor Cemal Süreya, şiirin zekâsını anlamak için okunmalı.

Gelmiş Bulundum
Edip Cansever
Edip Cansever Türk şiirinin uzun soluklu, çok sesli şiirlerinin yaratıcısı. *Gelmiş Bulundum* onun bütün şiirlerinden yapılmış bir seçme. Öyküleri olan, anlamı çoğaltan şiirleri İkinci Yeni'nin kalıplarına da sığmamıştı aslında. Ama yoğunluğu artıran, sözü indirgeyen bir tutum yerine, gene bütün sözcükleri seçilmiş, anlatımcı bir tutumu belirginleştirdi. Şiirlerinin öyküsü okuru baştan yakalayacak ilginçlikte oldu.

Neden sonra daha insana dönük, toplumsal, siyasal sorunlara duyarlı şiirleri, özellikle de anlatımcı biçimiyle pek çok genç şairi etkiledi. Öykünün şiir içinde nasıl anlatılabileceğinin en parlak yaratıcılarından sayılır.

Kuş Uçsa Gölge Kalır
Gülten Akın

Kendi şiirini geç dönemlerinde bu denli geliştiren şair edebiyatımızda azdır. Gülten Akın'ı yaşayan en büyük şairimiz sayanlar da var. Haksız sayılmazlar. İnsanın hem ruhunu, hem aklını, hem zaman içindeki yerini bir arada, bu denli etkileyici biçimde anlatmanın ustalığını neredeyse erişilmez kılıyor Gülten Akın. Bütün şiirlerini okumak gerek. Ama son yıllarda art arda yayımladığı ve geç dönemlerde bile kendini nasıl yenileyerek ustalığını pekiştirdiğini gösteren kitaplarını tek tek okumak da anlamlı bir başlangıç olur. Son kitabı *Kuş Uçsa Gölge Kalır*, büyük bir incelik ve ustalık ürünü olmanın yanı sıra, şiirimizin son döneminin de doruklarından.

Sezgin Taş okumanın yanı sıra yazıyor...

Şu sıralar okuduğunuz kitap ya da kitapları bizimle paylaşır mısınız?
Belki İstanbul özlemi belki yazara duyduğum yakınlık, bilemiyorum ama bu aralar, diğer bütün yapıtlarını okuduğum, A. Şinasi Hisar'ın *Çamlıca'daki Enişte*mi*z* adlı romanını okuyorum. İstanbul'un bütün gönül açıcı manzaraları, insanı çepeçevre saran hatıraları benzersiz bir yelpaze gibi önümde açılıveriyor okudukça.

Edebiyat dergilerini izlemenin sizin için anlamı nedir?
Çoğu zaman ders kitaplarının tekdüze havasından kaçış olarak görüyorum bu dergileri. Bir deneme, kısa öykü her şeyi değiştiriyor. Bir de bakmışsınız bir öğrenciniz utana sıkıla elinde bir kâğıt, "Öğretmenim ben bir öykü yazdım," cümlesiyle başlayan ilk gençliğinin heyecanlarını size uzatmış.

Neler yapıyorsunuz kitapsız zamanlarınızda?
2001 yılından beri öykü yazıyorum. Hayatımı anlamlandıran asıl uğraş öykü yazmak. Su şıralar elimde üzerinde uzun zamandır çalıştığım bir öyküm var. İyi bir yazar olabilir miyim bilmiyorum ama yazmayı sürdüreceğimden eminim. Öykünün yanı sıra şehrimizin biricik dergisi *Mavi Yeşil*'e ve bazı edebiyat dergilerine yazılar yazıyorum.

Bugün gençlerin kitap ve okumakla ilişkisini nasıl görüyorsunuz?
Bilge Karasu'yu bir edebiyat öğretmeni, Oğuz Atay'ı bir lise öğrencisi tanımıyorsa durup düşünmek lazım. Bu noktada dergilerin yeni açılımlar kazanmamıza imkân tanıyan yaklaşımlarından yararlanabiliriz. Gençlerin iyi birer okur olması dergilere bağlı biraz da…

NotosÖykü okurlarından Sezgin Taş, gençlerin iyi okur olmasını edebiyat dergilerine bağlı görüyor.

Fanzin Ötekinin sesi

Fanzin, 1970'lerden bu yana birçok kişinin okuduğu, izlediği, ürettiği bir söz ve yayın alanı oldu. Fanzin merkezdeki bütün yayınlardan farklı bir yerde duruyor, merkezin baskı, dağıtım ve satış ağını reddediyor. Böylelikle en baştan muhalif duruşunu, doğasını belli ediyor, altkültürün iletişim aracına dönüşüyor.
Genellikle fotokopi yoluyla siyah beyaz, kimi zaman renkli basılan; çoğu zaman elde ele, bazen yalnızca posta yoluyla ya da belli kitabevleriyle anlaşarak dağıtılan fanzin, Türkiye'de azınlık da olsa ciddi bir okur kitlesine sahip.
Sistemin daha iyi bir yaşam, daha iyi bir iş, daha çok tüketim cenderesinde boğulan, yabancılaşma ve iletişimsizlik sorunlarıyla boğuşan, egemen kültürün parçası olmayı reddeden bireyler için bir yaşam alanı, çıkış yoluydu fanzin. Türkiye'de 1970'lerden günümüze dek müzik, bilimkurgu, edebiyat, sinema, futbol, çizgi roman türlerini kapsayan geniş bir yelpazede, çok sayıda fanzin doğdu, yaşadı ve öldü. 1990'larda sayılarında ciddi bir artış görüldü. Ne var ki son yıllarda nitelikteki birtakım farklılaşmalar, fanzinin fanzin-dergiye dönüşmesi, internetteki blog akını fanzinin yaygınlaşmasını sekteye uğratmış görünüyor. Yine de hâlâ birçok şehirde doyurucu nicelik ve nitelikte fanzin çıkıyor. Bağımsız bir yaratım alanı arayanlar tükenmiyor.
NotosÖykü'nün fanzin kültürünü bu sayının "Günlerin Getirdiği" bölümüne taşıması, onun azınlığın asıl çoğunluk olduğu düşüncesini, popüler kültürün egemenliği karşısında altkültüre yakın durduğunu gösteriyor.

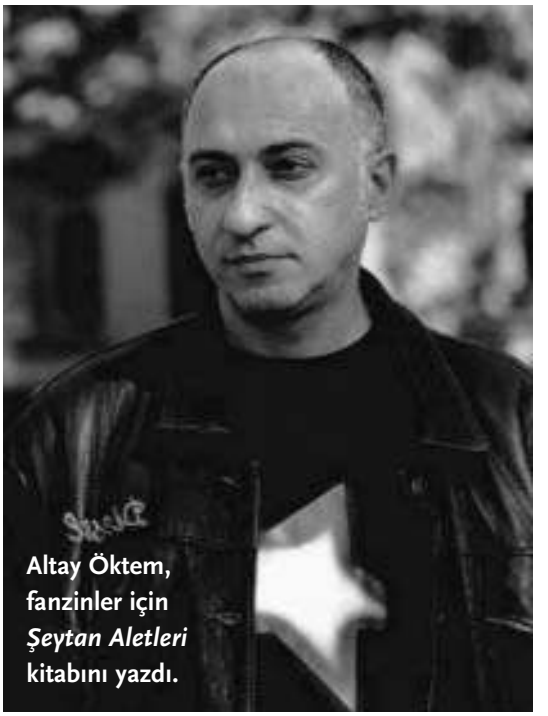
ALTAY ÖKTEM
"Sistemin dışında hissetmenin araçları..."

Sözlüklerde yer almayan bir sözcük, fanzin: nedir ne değildir? İşlevi nedir? Etliye sütlüye dokunmalı mıdır?
Fazlasıyla yeraltında kaldığı ve sözlükleri hazırlayanların farkında olmadığı bir kavramdı fanzin. Daha doğrusu, göz önündeydi ama sistemin verileriyle ve bakış açısıyla çakışmadığı için görülmesi zordu. Sözcükler, hayatımızı karşılayan şeylerdir; fanzinse bizim, yani standardın içinde olanların hayatında yer almayan ama "marjinal" diye adlandırabileceğimiz "başkaları"nın hayatında fazlasıyla yer alan, hatta belirleyici olan bir kavram. Sözlüklere bu yönüyle bile bakabiliriz; hayatın geneline yayılan ve ana akımların içinde olan kavramlar sözlüklere girebilir, sözlük hazırlayanların farkına varamadığı ya da dışladığı kavramlar dışarıda kalmaya mahkûmdur. Sanırım bundan sonra sözlüklere girer; çünkü keşfedildi artık, fark edildi.
Fanzinlerin işlevine gelince; bir dönemin, art arda birkaç kuşağın –elbette kendilerini sistemin dışında hisseden azınlığın– önemli iletişim araçlarından biri, aynı zamanda da kendini ifade etme yöntemlerinin en kolay ulaşılanıydı fanzinler. Bilerek di'li geçmiş zaman kullanıyorum, çünkü tarihsel bir oluşumdan söz ediyoruz. Günümüzde fanzinlerin pek bir işlevi kalmadı.

Türkiye'de birçok yerde, müzik fanzinlerinden taraftar fanzinlerine, sinema fanzinlerinden çizgi romanlara kadar geniş bir yelpazede fanzin çıkıyor. Bunlarda ağırlıkla antimilitarist söylemin yanında kadın karşıtı ya da faşizan söylemler de yer bulabiliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Bu, fanzinin doğasına aykırı bir duruş mu? Fanzinin doğası nedir?
Aslında hiçbir şey fanzinin doğasına aykırı değil; çünkü fanzin "doğası" gereği standardı olmayan bir yayın türü. Yine de, fanzin tarihinde anorko-punk, anti-militarist fanzinler çok kapsamlı ve etkili bir yer kapladığı, hatta fanzin kavramını doğrudan belirlediği için, faşizan söylemler içeren fanzinler yadırganıyor. Ama fanzin, fanzini hazırlayana özgü özel bir "dil"dir. Kadın karşıtı, faşizan, hatta İslami görüşlere sahip biri çıkıp kendi fanzinini yaparsa, ister istemez kendi "dil"ini kullanır. Elbette sayısal anlamda oldukça az ve oldukça da işlevsizdir bu tür fanzinler.

Tüm fanzin tarihimizi özetleyebilecek bir tek fanzin adı ver derseniz, hiç tereddütsüz *Mondo Trasho* derim.

Altay Öktem, fanzinler için *Şeytan Aletleri* kitabını yazdı.

Fanzinlerin hitap etmeyi, seslenmeyi hedeflediği bir kitle, kesim var mı?
Fanzinler de legal olsun olmasın bir iletişim aracı ve bir yayın türü. Her yayın gibi, hitap etmeyi hedeflediklerı bir kitle var elbette. Fanzini ha-

KARGAMECMUA *Ama biz artık resmen dergiyiz*

Uzun zaman şiirleri fanzinlerde çıkan ve fanzin çıkaran biri olarak, sizce kişi niçin ürünlerini daha yaygın dağıtılan dergilerde değil de fanzinlerde yer almasını tercih eder?
Tayfun Polat: Fanzinin özgürlüğü başka hiçbir yerde olmadığı için. Mesele yazmak olunca mevcut kast sistemine dahil olmadan, anlamsız usta çırak yalamalarına, muktedirlerin ellerinde tuttuğu yayınların ayak oyunlarına girmeden yazdıklarını paylaşabilmek için fanzinler sınırsız bir hareket özgürlüğü sağlıyor.

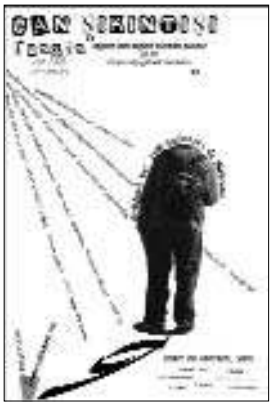
***kargamecmua* fanzin kültürünün neresinde duruyor?**
Tayfun Polat: *kargamecmua*'nın en azından artık fanzin olmadığını düşünüyorum. Başlangıçta bu ivme ile harekete geçmiştik. Ama yine de fanzin değildik. Mecmuanın çekirdek ekibi birkaç sayıdan sonra oluştu ve cüzi de olsa, ücret aldı. Yazarların, çizerlerin, illüstratörlerin, fotoğrafçıların tamamının gönüllü katılımda bulunması, mecmuanın ücretsiz dağıtılıyor olması bizi ayrı bir yerde tutuyor tabii. Katılımın ve ilginin büyüklüğü bizi bu noktaya getirdi. Ama biz artık resmen dergiyiz. Her ay savcılığa nüsha gönderiyorsanız kendinize fanzin diyemezsiniz. Ama biz fanzinin amatör ve bağımsız ruhunu korumaya çalışıyor, hatta bunu fazlasıyla önemsiyoruz. Editörler, sabit tasarımcı, sorumlu yazı işleri müdürü gibi sıfatları olan bir kadromuz olsa da, mecmua kolektif bir ürün. Yüz kişiye varmış bir katılımcı grubunun olabildiğince demokratik bir yapıda oluşturduğu organik bir yapı. Fanzin olmayan bir fanzin gibiyiz.

Dünden bugüne, aklınızda en çok yer etmiş fanzinler hangileri?
Tayfun Polat: Cem Bakır'ın rastladığım tüm çalışmaları (*Björk*'ü unutamam mesela), *Mondo Trasho*, *Kybele* ve ilk göz ağrım, Murat Saraçoğlu'nun çıkardığı *Kalemsiz*'i sayabilirim. Bir de ben yapmış olsam bile söylemek zorundayım ki, *Solak* içeriği ve ilgi alanıyla bu ülkede tek olması nedeniyle adı anılması gereken bir fanzindir.

CAN SIKINTISI *Hayatla bağımızı kuran bir "şey"*

Can Sıkıntısı'nın oluşum süreci nasıl başladı?
Can Sıkıntısı fanzini Aralık 2005'de İskenderun'da düzenli bir işte çalışan bireyin gerçekten canının çok sıkılması sonucu akılda bir anda parlamış bir düşüncedir. Durağanlıktan kaçış umudu olarak filizlenen bu düşünce (fanzine isim de bu ortamda bulunmuştur) Adana'ya yol alıp bir ikinciye ulaştıktan sonra "sıkılıyorum öyleyse varım" şiarıyla vücut bularak yolculuğuna başlamıştır. Sonra da kimse tutamamıştır.

İstanbul'dan uzak olmak ve dağıtımı bir iki şehirle kısıtlı dergilere kolaylıkla ulaşamamak sizi nasıl etkiliyor, fanzin bu noktada boşlukları dolduruyor mu?
Can Sıkıntısı fanzinini Adana'da çıkarmaya başlamış kişiler olarak kendimizi İstanbul'un dışında çok hissetmedik. Bunda hayata İstanbul merkezli bakmamamızın da etkisi oldu, Adana'yla da hiçbir zaman sınırlı tutmadık kendimizi. Dağıtımı birkaç şehirle sınırlı dergilere ulaşamamızın bizim sorunumuz olduğunu da çok düşünmeden fanzinle gidebildiğimiz her şehirdeydik aslında, Ankara, İzmir, İstanbul, Denizli, bazen Muğla, Diyarbakır, Eskişehir, Malatya... Şimdi ise 9. sayıyı çıkarmak üzere Çanakkale'deyiz. Bir şeyler üretip de yerimizde durmadık, insanlarla etkileşebilmek için, birilerine ulaşabilmek için kendimizin dışında bir dağıtım ağını kullanmayı tercih etmedik, dağıtım ağını ayaklarımızla ellerimizle oluşturmaya çalışarak ilk sayıdan beri yollardaydık. Fanzini kitapçılara bırakıp eve gidip oturmadık. Ve bu süreç iki yönlü işledi sonuçta, bir yandan *Can Sıkıntısı*'nı ulaştırırken insanlara, bizler de ulaşmak istediğimiz diğer fanzinlere, dergilere, kitaplara, filmlere daha rahat ulaşabildik bu yolla.
Fanzinleri takas ettik, dergilere gidip eski, yeni sayılarını istedik, yayınevlerine gidip okumak istediğimiz kitapları talep ettik, bir yüzümüz hep karaydı bizim. Fanzine bir fiyat koymayarak bazen peçeteci çocuklar gibi insanların gözünde ötekileşerek (ve bunu göze alarak) fanzini "ne verirseniz" diye dağıtmamız bu takas imkanlarını yarattı bize.
Biz *Can Sıkıntısı*'nı bizim hayatla bağımızı kuran bir "şey" olarak düşündük, kurguladık. Bizi hayata karıştıran "şey" oldu *Can Sıkıntısı*. Dağıtım şekliyle özellikle bizim insanlarla gerçek, sahici ve samimi ilişkiler kurmamızı sağladı; gerisi hikâye... (şiir, öykü, yazı, çizim, şarkı, fotoğraf, kısa film ve saire, gerisi 9. *Can Sıkıntısı*'nda efendim.)

zırlayanın / hazırlayanların "Kendileri gibi olduğunu, kendileri gibi düşünüp kendileri gibi yaşadığını" varsaydıkları kişiler, o fanzinin doğal hedef kitlesidir. Zaten fanzinin dağıtılması / satılması için seçilen yollar ya da mekânlar da o hedef kitle gözetilerek belirlenir. Bu da çok doğal aslında. Nasıl *Transsetter* dergisini bir dövmeci dükkânına koyduğunuzda hedefine ulaşamazsa, bir fanzini de D&R'da satışa sunarsanız aynı şekilde hedefine ulaşamaz.

Fanzinlerle ilgili olan ilk kitabınız *Şeytan Aletleri*'nde fanzinleri, fotokopi afişleri, demoları incelediniz. Kitabı hazırlama süreci nasıl gelişti? Yayımlandıktan sonra ne gibi tepkiler oldu?
Fanzinlerle ilgili çalışma yaparken böyle bir kitap yayımlama düşüncem yoktu aslında. Uzun zamandır fanzinleri takip ediyor, arşivliyordum. Edebiyat çevrelerinde hemen hiç kimsenin bu yayın türünden haberi olmadığını fark ettiğimde, en azından bilgilendirme amaçlı kısa bir inceleme yazısı yazdım ve *Varlık* dergisinde yayımladım. Fanzinlerle aynı kültürün / altkültürün ürünü olan müzik demolarını ve fotokopi afişleri inceleyen yazılar da kaleme aldım ve bir üçleme olarak art arda yayımlandı bu yazılar *Varlık*'ta. Beklediğimden fazla ilgi çekince, *Varlık*'ta yayımlanan bu üç kısa incelemeyi genişletip oldukça kapsamlı bir inceleme kitabı hazırlamaya karar verdim. Böylece *Şeytan Aletleri* çıktı ortaya!
Kitapla ilgili olarak neredeyse hiçbir kesim tepkisiz kalmadı; bu iyi bir şey tabii. Basın çok ilgilendi ve "yeni, ilgi çekici bir malzeme" bulmanın heyecanıyla önce konuya eğildiler, sonra da –önceden tahmin ettiğim gibi– yağmalamaya başladılar. O noktada geri çekildim ve fanzinlerle ilgili spekülatif çalışmaların içinde bulunmamaya çalıştım. Bu arada fanzini *Şeytan Aletleri* sayesinde keşfeden ya da hazırladıkları şeyin aslında fanzin olduğunu bu kitaptan sonra öğrenen çoğu kişi, yeni yeni fanzinler hazırlamaya başladı; deyim yerindeyse yeni bir fanzin dalgası oluştu. Bir de madalyonun diğer yüzü var tabii;

SOLuCAN *Varoluşumuzun iliklerine işledi...*

Fanzinlerin ömürlerinin bazen çok kısa olduğunu göz önüne alırsak uzun zamandır çıkan bir fanzin *SOLuCAN*. Bir fanzinin uzun ömürlü olması neye bağlı?
Fanzinler hakkında genel konuşmanın mümkün olmadığını düşünüyorum. Konuşanları da tasvip etmiyorum. Bu yüzden her serüvenin süreci kendisinden sorulur. Sürece bakarsak serüvenin kendisi süreci ne kadar dolduruyorsa o kadar var olur, zaman o kadar da önemli değil. Bizim serüvenimiz bize göre o kadar da uzun değil, zamanı önemsemiyorum, bizim fanzin size uzun ömürlü geldiyse herhalde inattandır, in attan, başkaları binsin, başkalıklar sürdükçe varoluşumuz sürecek gibi hissediyorum.

A4 kâğıda saygı ve fotokopinin gücü *SOLuCAN* tasarımının temeli gibi. Yıllardır süren bu istikrarın nedeni maddi mi yoksa fanzin çizgisinden ayrılmak istememeniz mi?
Matbaa daha ucuza gelir, fanzin çizgisi dediğiniz her neyse kalın ya da ince, fanzin yapmaya devam ediyoruz, bizimkisi varoluşumuzun iliklerine kadar işledi. H_2O'da oksijen olmazsa su olmadığı gibi fanzin olmasa varoluşumuz da bütün olmaz; ona çizgi dediyseniz işte o çizgiden dolayıdır.

underground yaşam tarzlarının deşifre edildiğini düşünen, fanzinlerin sisteme malzeme yapıldığı kaygısını taşıyan bir kesim de bana karşı saldırıya geçti. Bu da ilginç bir süreçti; tepkilerin çoğu, fanzin ruhuna hiç uygun olmadığı halde hazırladıkları yayınlarda künye oluşturan, adını fanzinin genel yayın yönetmeni olarak lanse eden isimlerden geldi. Yeraltında yaşadığını, benim yüzümden deşifre olduğunu iddia eden "yayın yönetmeni olma sevdalısı" kişiler mail adreslerimi hackledi, bazı kitabevlerinde *Şeytan Aletleri*'nin satışını engellemeye çalıştı, hatta yayınevine tehdit telefonları ettiler.

Fanzin kavramının dünyada tanınmasını sağlayan asıl faktör, 1980' lerde İngiltere'de başlayan ve tüm dünyaya yayılan, en önemli ve etkili altkültür isyanlarından biri olan punk hareketidir, diyorsunuz *Şeytan Aletleri*'nde. Peki, Türkiye'de doksanlı yıllarda çok sayıda çıkan fanzinler niçin ciddi bir yeraltı hareketine neden olmadı? Türkiye'de bir yeraltı kültürü var mı sizce?
Güçlü bir yeraltı geleneği elbette yok Türkiye'de. Bir de yeraltı dediğimiz kavramı oluşturan altkültürlerin niteliğine bakmak gerek. Bizim konu edindiğimiz punk, anarko-punk, metal gibi oluşumlar, Batı'da, sistemle uzlaşamayan / uzlaşmak istemeyen bireylerin yaşadıkları isyan duygusunun dışavurumu olarak ortaya çıkıyor ve bu tür bireysel duruşlar kitleselleşip ani toplumsal dalgalanmalara neden olabiliyor. Bizim kültürümüzde olmayan öğeler bunlar. İthal ediyoruz ve kendi isyanımızı yansıtmak için bir çeşit etiket olarak kullanıyoruz. Türkiye'de yeraltı kültürünü sosyolojik anlamda buralarda değil, varoşlarda yaygınlaşan arabesk kültürde, İslami kültürün içinde bile çok ayrıksı duran birtakım marjinal tarikatlarda aramak gerek. Ayrıca, sadece Türkiye'de değil, dünyanın hiçbir yerinde yeraltı hareketleri beklenemez günümüzde. Çünkü konjonktür tamamen değişti, 70' li, 80'li, kısmen 90'lı yılların sosyolojik özellikleriyle uzaktan yakından ilgisi yok içinde yaşadığımız dünyanın.

İnternetin yaşam alanımızın bir parçası olduğu şu günlerde, fotokopi fanzinlerin bir anlamda yerini alan "e-zine"ler ve bloglar hakkında ne düşünüyorsunuz?
Fanzinler çağa uyum sağlayıp sanallaştılar ama ruhlarını da kaybettiler bu arada. Bir dönem, fanzinin yerini e-zine'ler alacak gibi görünüyordu ama e-zine kavramı da uzun ömürlü olmadı bence. Fanzindeki underground ruh, isyan duygusu, toplumsal ve bireysel uyumsuzluğun öncelenmesi bir klavye ve monitör aracılığıyla yaşatılamaz. Ekrana tık'layarak başkaldırı olamaz! Aslında e-zine dediğimiz şeyin, biraz daha underground ruh taşıyanların hazırladıkları blog olduğu ortaya çıktı sonunda. Şu anda dünyada blog'lar çok önemli bir yer edindi ve kimi bloglar, her türlü matbu ya da sanal yayından kat kat daha işlevsel hale geldi. Henüz Türkiye'de bu çapta bloglarla karşılaşmıyoruz ama blog kavramı gelecek vaat ediyor. Sanıyorum önümüzdeki dönemin fenomen isimleri, kahramanları, starları bloglardan çıkarak hayatımıza karışacak. Tabii buna ne kadar hayat denebilir, o da tartışılır. Hepimiz ciddi bir kişilik bölünmesi yaşıyoruz ve toplumsal bir hezeyanın içindeyiz. Hepimizin bir gündelik hayatı, bir sanal haya-

tı, bir de ikisinin kesişme noktasında kalan, sanalın gerçekleştiği, gerçeğin sanallaştığı başka bir hayatı daha var.

Şubat 2002'de Kargart'ta Genel Kültürden Kenar Kültüre: 101 Fanzin adlı bir sergi açtınız. Türkiye'de bir ilk olan ve fotokopi fanzinleri herkesin görebildiği, okuyabildiği ve çalabildiği bu fanzin sergisi, sonra aynı adı taşıyan bir kitaba da dönüştü. Bu sergiden-kitaptan söz edebilir misiniz?

Serginin fikir babası Yapı Kredi'de açılan 100 Dergi sergisiydi aslında. 100 dergiye karşı, buyrun burada da 101 fanzin var, demek istedim ve fanzin ruhuna uygun bir mekânda, Kargart'ta bu sergiyi düzenledim. İthaki Yayınları da sergilenen fanzinlerin görsellerinden oluşan bir toplamı kitap olarak yayımladı. Böyle bir serginin Türkiye'de –büyük olasılıkla dünyada da– ilk kez düzenlendiğini sonradan öğrendim.

Fanzin kültürüyle ilgili yeni çalışmalarınız var mı?

Kesinlikle yok. *Şeytan Aletleri* bu konuda kaynak kitap olabilecek bir çalışma. İşin görsel ve tasarıma ait yönü Genel Kültürden Kenar Kültüre: 101 Fanzin adlı çalışmayla, bir anlamda derli toplu olarak ele alındı. Bir de Fanzin Şiir Antolojisi yayımladım. Bence yeter!

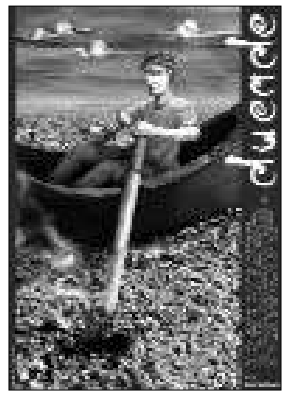
Türkiye'de şu âna dek çıkmış fanzinlerden sizde yer etmiş olanları hangileri?

Birbirinden ilginç çok sayıda fanzin var, hepsi de farklı açılardan öne çıkabiliyor, hafızada yer edinebiliyor. Ama tüm fanzin tarihimizi özetleyebilecek bir tek fanzin adı ver derseniz, hiç tereddütsüz *Mondo Trasho* derim. □

Şey/duende/Güzaf duende arafta ya da araftı

G. Sesil Sar

duende, Kaçak Yayın Seminerleri bittiğinde gitmeyip de kalan on kişinin, az çok yüzleştiği edebiyat dergilerinden sıkılmışlığının sonucu, değil, süreçlerinden biriydi. Dergilerin politikası, kimi zaman dengesiz eleştirileri, bir şeyleri söylerken, birileri gibi söyletmeye iten tavrına karşılıktı. Bir şeyler söylemek; istediğimiz gibi istediğimiz kadar söylemek istedik. Herkesin yazıyla ayrı bir bağı vardı. Kendi aramızdaki itiş kakışları ortadan kaldıracak türden bir bağdı bu. Yoksa on kişinin fanzin hazırlaması, herkes bir şey söylemek isterken, on kişinin birden istediği gibi söylemesi zor. Ama hepimizin yazıyla ilgili itirafı vardı: "bir şey oluyor, her şeyden uzaklaştıran…"

O şeyden dolayı ilk fanzin *Şey* ortaya çıktı. Çok geçmeden "duende" kavramıyla tanışınca, o şey bu galiba, dedik; *duende* ismiyle başka bir ruhla devam ettik. Satılan bir edebiyat fanziniydi, üç yılda altı sayı çıktı. Ya da fanzinle, fotokopi dergi arasına sıkışmış 44 sayfa! Diğer fanzinlere göre detaya düşkün olmasından hoş karşılanmadı. Kimi fanzinciler tarafından bir kitabevinde fanzinlerin yüz karası, diye protesto edildiği(m) oldu. Fanzin, kavramının dışında ayrı bir yere oturtmuştu kendini; sisteme karşı dururken bile bir sisteme sokmuştu. Dergiye olmadığı gibi fanzin kavramına ait olup olmamak da önemli değil, hatta güzel. Sonuçta süreç: kız, küs, sev, yaz, çiz, ekle çıkar, kes, yapıştır, çoğalt, dağıt, oh de! Yalnız 100, 250 derken maliyet, dağıtım gitgide işimiz zorlaştı; zamanla dedik… Öncesinde de maliyet, dağıtım yerlerinin araştırılması (İzmir, Bursa, Antalya'ya da elden ele ya da kargoyla gidiyordu) var ama bunlar kolay taraflarıdır. Sonrasında, daha başka yerler bulma, satışların kontrolü, geri dönüşü... adet çoğalınca ayrı bir disiplin gerektiriyor. Bu arada ekibe girip çıkanlar oldu. Ama hep bir kemik ekip vardı(r). Periyodu yok, bittiği zaman çıktı. Yılda iki sayı anca oluyordu ama altı ayda devamlı toplanmak demekti bu. Toplanmak, her sayı sonunda heyecan, düzen, durum, eğlenme, zıtlaşma, tartışma, kararlar, çekip gitmeler demekti. Ama işin ruhu bu kısmındaydı. Artık tartışmamaya başlayınca anladık ki ölüyor! Fanzin angarya gelmeye başladığı an biter. Ölür. Kimileri gider. Kimileri kalır. Tamamen bırakılır ya da yenisi yapılır. Yeni bir isim verilir ve ruhunu başka biri üfler. *duende* için de çıkış noktamız kaybolmaya başlayınca duende bitti.

Nedeni, yasalar değil (zaten yasal değil ama bir şekilde yürütüyorsun) insanlar, dergiler, diğer fanzincilerin tutumu vb. hiç değil. Hatta bunlar işin en zevkli kısımları. Maliyet, dağıtım, yeni yer, bunlar da bir yere kadar zorlar ama fanzin yapmayı bıraktırmaz çünkü gidebileceği yer bellidir. Basıldığı kadarını dağıtmanın yolu öyle ya da böyle bulunur; bazı sayılar bizde bile yoktur mesela ama değişim söz konusudur. Çünkü fanzin de bir araç. Bazen bırakıp gitmektir her şey dedik, ve 6. sayıda değişim için mi bizim için mi muamma ama bıraktık. Şimdi başka bir ruhu olan *Güzaf*'la söylüyoruz bir şeyler.

bir kitabevi

Adana Karahan Kitabevi

Nitelikli başucu kitapları daha entelektüel okuyucunun, sürekli gelmesini sağlıyor.

- Karahan Kitabevinde yaklaşık 500 yayınevinin 7000 ile 10.000 arasında kitap çeşidi bulunduruluyor.
- Kitabevinin iki şubesinde toplam 10 kişi çalışıyor.
- Günlük ziyaretçi sayısı 500 ile 1000 arasında değişiyor. Bazı dönemlerde bu sayı artıp azalabiliyor.

Karahan Kitabevi'ni kurma amacınıza ulaştınız mı?
Evet kitabevi olma amacımıza ulaştık. Uzun süredir kitabevi olmanın gerektirdiği şeyleri yapma gayretindeyiz.Okuyucunun kitaba ilgi duymasını sağlayacak değişik etkinliklerle yaklaşık on yıldır ve iki şubemizle hizmet veriyoruz.

Adana'da bir kitabevi olmak ne demektir?
Adana nüfusu yoğun olmakla birlikte okuyucusu en az illerden biri. Üniversitenin olması tabii ki bizim için en büyük avantaj. Nüfusun Doğu ve Güneydoğu'dan göç ile aşırı artması, işsizlik oranının yüksek olması, okur potansiyelini üniversite öğrencisi ve akademik personelle sınırlı kılıyor.

Kitap satışlarında son zamanlardaki düşüşlerden nasıl etkileniyorsunuz?
Son zamanlarda diye bir düşüş yok. Yaklaşık beş yıldır bu durgunluk kitabevlerinde gözle görülür bir gerçek. Asıl sorun sürekli okuyucunun olmaması.

Öncelikle çok satılan ve yeni kitaplarI bulundurma kaygısının dışında, nitelikli kitapları da sürekli bulunduruyor musunuz?
Yeni ve popüler kitaplar, korsan satıcılar ve internet sitelerinden dolayı çok da önemsenmeyen bir durumda. İstanbul'a uzak olmamızdan dolayı, yeni kitaplar bize ulaşana kadar farklı yeniler çıkıyor. Ama nitelikli ve başucu kitapları hem daha entelektüel okuyucunun kitabevine gelmesini sağlıyor, hem de sürekli gelmesini sağlıyor.

Sorunlarınızdan söz eder misiniz?
En büyük sorunumuz genç okuyucunun olmaması. Devletin ders kitaplarını ücretsiz dağıtması ilköğretim ve lise çağındaki genç okuyucunun kitabevine gelmesini engelliyor. İhtiyacının o kadar olduğunu ve onun da devlet tarafından karşılandığını düşünüyor. Ekonomik nedenlerden dolayı bu durum aile yetişkinlerinin bir nevi işine geliyor.

KARAHAN KİTABEVİ'NDE GEÇEN AYIN ÇOK SATANLARI

• *Allah ile Aldatmak,* Yaşar Nuri Öztürk, Yeni Boyut • *Empati,* Adam Fawer, April • *Ağrı'nın Derinliği*, Ece Temelkuran, Everest • *Siz Kimi Kandırıyorsunuz*, Soner Yalçın, Doğan Kitap • *Nusayrilik*, İnan Keser, Karahan • *Kadından Kentler*, Murathan Mungan, Metis • *Diriliş*, Turgut Özakman, Bilgi • *Tanrı Yanılgısı*, Richard Dawkins, Kuzey • *Fellahların Sosyolojisi*, Cahit Aslan, Karahan • *Darağacında Üç Fidan*, Nihat Behram, Everest

29 YILLIK TECRÜBEMİZ İLE KAĞIDA DEĞER KATMAYA DEVAM EDİYORUZ.....

Heidelberg 4 Renk CD 102, 2 Renk SM 102, 2 Renk SM 102, 4 Renk SM 52, 2 Renk GTO..., 1 Renk SORD, 1 Renk SORD, 5 Renk Harris WEB, 4 Renk Tensor WEB, 5 Renk Fuldamac Sheet Fed..., 1 Renk Heidelberg Ryobi Kenitex, Müller Martini ACCRO-T CR Textil, Wohlenberg CR Textil, Müller Martini Primo Tel Dikiş Presto Tel Dikiş, Bookla Harmanlama, Polar Giyotin, Perfecta Giyotin, KAMA 16 Özel Kesim, Vidalık (Sorting), UV Lak, Bitheror (M2 Sistem)

ERTEM
BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
www.ertem.com.tr

MERKEZ: Namık Alper Mah. 21. Sk. No:19
Balgat/ANKARA
Tel. : 90(312) 284 18 14 (pbx)
Faks : 90(312) 284 35 60

BASKI TESİSLERİ: Eskişehir Yolu 12. km
Temelli/ANKARA
Tel : 90(312) 416 31 69 (pbx)
Faks : 90(312) 416 31 72

Çağdaş eleştirinin usta yazarından...

SEMİH GÜMÜŞ

ELEŞTİRİNİN SİS ÇANI

Edebiyatımızın son döneminin ilk akla gelen eleştirmenlerinden **Semih Gümüş**, *bütün kitaplarıyla Can Yayınları'nda.* ***Eleştirinin Sis Çanı****, Gümüş'ün 2005-2006 arasında yazdığı yazılardan bir seçkiyi içeriyor. Semih Gümüş, edebiyatımızı güncel gününe izleyen yazılarıyla hem edebiyat okuruna, hem yazarlara ve yazar adaylarına ışık tutuyor.*

CAN

TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI • TÜRK EDEBİYATI

www.canyayinlari.com

ALİ ÜNAL

Her Yerden Çok Uzakta

UYANDIĞIMDA ELEKTRİK YOKTU. DOLANDIM ODANIN İÇİNDE BİRAZ, mutfağa gittim, ayakta durdum. Gelir diye bekledim. Koridorda yürüdüm, odama geldim, biraz da burada ayakta durdum. Ampule baktım. Gelirse yanacaktı. Zaten geç kalkmıştım, canım sıkılmıştı, zaten her şey çok kolay kötüye gidebiliyordu, bir de buna hiç gerek yoktu, dedim. Eğildim, yerdeki çantamın yanına oturdum. Kütüphane alamadığım için henüz çıkaramadığım kitaplarıma baktım. Birkaçının tozunu aldım, kapağını okşadım, sonra yerine koydum. Çok sevdiğim bir tanesini alıp pencerenin önünde okumaya başladım. Elektrik gelene kadar okurum, dedim içimden. Sıklıkla ampulü kontrol ederdim, iyi sayfalarda bakmazdım, sıkılınca zaten geçiverirdi her şey. Hırsla okudum. Mutfağa gittim, oradaki pencerenin önünde de aynı hırsla devam ettim. Koridorda yürüdüm kitapla, hırslandım odama döndüm, mutlu oldum oturdum, canım sıkıldı heyheylendim. İki saat geçti belki. Kitabı bitirip yerine koydum. Güzel bir anıyı kapatır gibi, dedim. Barların sabahlara bakan kapıları. Tuvalete gitmek için değişik bir hüzün duyup çekmeceden mum çıkardım, kibritle yaktım. Çay bardağı altlığının ters tarafını çevirip üzerine mum akıttım iyi tutsun diye. Derken elektrik geldi. Buzdolabının çalışma sesi bozdu her şeyi. Kötü çalışıyordu, iyiye işaretti. Gülümseyip mumu yerine koydum, bardak altlığını temizledim. Tuvaletten vazgeçtim, odama döndüm, hırsla yazmaya başladım. Bir hayat daha olmalı, mantıktan başka, izandan başka, dedim. Kitabı okutabilecek bir rastlantı, elektriği getiren, ampulü ben ona bakmazken yakan. Ben içerideyken, dışarıdaki her şeyi bana yönlendiren bir umut, dedim. Uzaklardan, sahiden belki. Yapma, dedim, n'olur.

Artık bir işim vardı. Evden çıktım, işime gittim. Bir belgesele altyazı yapmamı istemişlerdi; olur, demiştim ben de; yazmayı hep sevdim. Gül satan çocuğun hayatını anlatmışlar belgeselde, ne güzel gül satmış belki, pek umursamadım. Biraz camı açtım, geçti. Serin havanın iyileştiremediği her şey için değişik bir umut buldum, yanımdan ayırmadım. Çalıştım, güzel çalıştım. Benimle ilgilendiler, sorular sordular. Hepsinde usta işi bir doğruluk gösterdim, beni sevsinler istedim. Lavaboya gidip saçımı düzelttim. Zaman dolunca, gün boyu kapıdan girenleri kontrol eden güvenlik görevlisine iyi geceler deyip çıktım. O gece nöbet tutacağını düşündüm, kendimden hissettim. Meydan'a doğru uzanan serviler sokağından çıktım. Büyük siyah bir araba durdu önümde. Ben kaldırımdan gidiyordum, kapısı kaldırıma açılıyordu. Sarı saçlı kocaman bir kadın indi; kaldırımda sadece ben vardım, korumalar henüz gelmemişti. Göz göze geldik; onun güneş gözlüğü vardı, yete-

rince hisli olmadı bu yüzden. Seda Sayan arabadan ininceçok büyük olabiliyordu, inerken memelerini tutuyordu düşmesin için. "Yapmayın gerek yok," dedim, "ben o eski ben değilim." Eli hâlâ degaje yakasındaydı. "Meme demeyin lütfen," dedi. Korumaları hemen aramıza girdi. "Bu yaştan sonra ismi budur ama," dedim. Biraz gücendi. Kalakaldı bir iki saniye. Şatafatlı gösteri dünyasından cayacağını, benim tek renk sefil yalnızlığıma geleceğini düşündüm, korktum. "Bakmayın öyle," dedim, "hoş seda sayılacak bir halde değiliz." Eğildi, kolunu kırdı ve gitti. Korumaları ile birlikte karşıya geçti ya da karşı onlara doğru geldi. Bir ayıbım olmuş olabilirdi, arkama bakmadım, devam ettim. Her zaman geçtiğim kahvenin önünden geçerken çok güzel bir kız gördüm, duruverdim. Yanımdan geçti. O yanımdan geçene kadar baktım ona. Yüzüne yüzüne, hunharca baktım. Bir güzelliğin niçin bu kadar canımı yakabildiğini sordum bir simitçiye. Onun dünyası da simitler gibi ortasından delinmiş zahir; beni anlamadı. Yürürsem geçer, dedim.

Bir sahafın önünde durdum. Beni görünce bana doğru koşmaya başlayan sahaf yardımcısına "Alıklar Birliği?" dedim. Önceki gün bir kitap ekinde, bu kitabı okumayanların entelektüel bir suç işlemiş sayılmaları gerektiğinden bahsediyordu biri. Olaylara karışmak istemedim, kitabı almam gerekti. Sahafın yardımcısı, hâlâ karşı kaldırımda oturan patronuna bağırdı kitabın ismini. Sahafın kulakları iyi değil, birkaç kez tekrarlamak zorunda kaldı. "Alıklar Birliği var mı?.. Alıklar ya var ya hani... Alık Alık!" dedi. Sahaf bana baktı viran halde. "Ya az önce bir kız getirdi ama almadım salak gibi," dedi. "Eşkâlini verin, yakalayıp tatlılıkla alayım," dedim. Güldü, ben de güldüm. "Ben gidiyorum o zaman," dedim. "Arada uğra, belki düşer," dedi. "Kız mı?" dedim, ona da güldü. "Adın ne senin?" dedi, adımı söyledim. "Ya geldiğimde hatırlamazsanız adımı?" dedim, sahaf buna da güldü. Her şeye gülünce hiç esprisi kalmadı dünyanın.

Ali Ünal öykülerini yeni yeni ortaya çıkarmaya başlıyor. Denediklerinin öykünün neresinde bulunduğunu tartmaya çalışıyor.

Bir yer aradım sokaktan çıkabilecek, bunu yazabilecek. Bulamadım sanırım, boşlukta yürüdüm ben de. Kimin olduğunu bilmediğim, ayak bastığıma göre benim olabilecek bir havanın üzerinde. Kimi arasam, dedim. Artık işim de var, geleneğe de yaklaştım, annem iyi anlar, dedim. Tuşlarım birçok haneli numarayı, il kodunu görünce anlar ben olduğumu, belki yavrum der. Canı sıkkınsa bir şey demez, ben canı sıkkın olduğunu anlarım, o da anlamam için yapar, ben nedenini sormam, o anlatmaz. Nasıl olduğunu sorarım, iyi olduğunu söyler, yaramaz bir şey yoktur, olsa da bana söylenmez. Ben üstelerim, bilmek istemem ama üstelerim, tavındaysa söyler, yoksa onu da yapmaz. Neler yapabiliyorumdur, bir şey kotarabilecek miyimdir buralarda, bu sorulur. Annem kotarmak kelimesini kullanmaz, ben ona yakıştırırım. Anneme Oğuz Atay'ı okumuş olmayı da yakıştırırım, bunu ona söylemem. Birazdan dizisi başlar, çayın

altını kısığa getirir, tutunur. Baştan bir hayat anne, derim, yeniden her şey, aceleye gerek yok, kolay değil, her şey daha kolay zorlaşıyor, bu da var. İşimi anlatırım, ne işi der, belgesel der orada keserim. Daha fazlasını anlatmayı gereksiz bulurum, o da aman iyi iş olsun da der. Belki öyle demez, ayrıntıları ister, ben mahcup olurum. Derdimi anlatırım. Nedir, mesele nedir? demez annem. Ampule bakınca değil anne, derim, mumu çekmeceden çıkarınca geliyor elektrik. Anla beni, derim. Anlar sanırım, anlamasa da olur. Oğlum canın sıkkınsa çık gez biraz, der. Anlamalısın anne, derim, artık çok uzakta Nikaragua. Anlamaz annem, ben de anlamam. Pencere kenarında oturan adam kalkınca ben hemen pencere kenarına yanaşırım anne, derim, kaza görsem cık cık yapmam, yapamam. Böyleyken nasıl çıkarım insan içine? Bunu anlar. Baban da ne olsun, gidip geliyor işte, der. Geride heyecanlanacak bir yaşam sunmaz bana, korkular da yoktur, sonu da bellidir. Anne, derim, ne kadar zordur kim bilir. Yalvardım ben sana gitme diye ilkokulda, sen eve geldiğinde hep sevinip üzerine atladım, sen gidince üzüldüm, yanından ayrılmadım, canım yanınca seni çağırdım, seni kendime bağladım sonra da sana sormadan gittim uzağına, telefon açmaya bile eriniyorum, böyle terk edilmek de çok fena, nasıl dayanıyorsun bu yalnızlığa, derim. Gözünden sakınır beni, sözünü sakınır, ben anlarım. Sessiz kalırız. Hadi artık kapatayım, derim, zaman bir dolu geçti, sanırım bir sokak buldum, gireyim derim. Aman dikkat et, çok insan olan yerlerde yürüme, der. Ben yürürüm. Ben çok insan olan yerlerde yürürüm, bunu onun için yaparım, belki anlamaz. Telefonu kapatacakken söyleyecek hep son bir şeyleri vardır, o zamana kadar sorulmasını beklemiştir de sorulmamıştır ya da babam gelmiştir, teyzem namazdan çıkmıştır. Bunları olur karşılarız, benim sesimi onlar da duymak isterler. Ben seni aramadım ki anne derim, evet biliyorum, der. Bu sabah okuduğun kitap neydi yine de söyle sen, der, güzel bir kitaptı, derim. Aman kitap olsun da tek, der. Bir kızla bir çocuk vardı, derim ama uzatmam. Hadi artık kapatalıma gelir, sıkıldıysan çık gez biraz, der. Annem birçok şeyi iki kere söyler. Ona ülkelerden söz açmam. İkimizin yaşlarının toplamını alır, olduğum yerde etrafa bakınırım. Eşarbımı iyice sıkarım, minibüse en son binerim. İyi mağlup olmuş bir kişi uzatırım. □

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Semt ..... İlçe .....

Şehir .....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 45 YTL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 80 YTL

Yurtdışı 1 yıllık 40 € – 2 yıllık 75 €

Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş
068-6612006 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

Başlangıç sayısı ❑

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

NOTOS ÖYKÜ

BÜLENT ATA

Karne

İNSANLAR UZAKLARA GİTMEK İSTER BAZEN. BUNU NİYE İSTERLER BİLMİYOrum? Elleri yalnızlıktan kuruduğu için belki... Suya düşen bir yaprak gibi, akıntı alıp götürsün diye bırakmak isterler kendilerini. Öyle sebepsiz yere...

İlkokula başlamıştım. Yaşımı okula alsınlar diye büyütmüştük. O denli azimle başlamıştım. Yağmur yağmış, çamur derya olmuş, sis inmiş, hava erken kararmış, dışarılar soğumuş, evler soğumuş ama ben okula gitmiştim. Günler sonra karnemi almış, eve erken dönmüştüm. Önlüğümü çıkarmış dışarıda oynayan çocukları seyrediyordum. Sonra bir adam geldi. Çocuklardan biri koştu ve elindeki karneyi gösterdi ona. Adam çocuğa eğildi, çömelip karnesine baktı. Başını okşadı, yanına katıp eve doğru götürdü oğlunu. Her şey ateşten samanlığa düşen bir kıvılcım gibi bir anda başlayıp parlamış, coşkuyla harıl harıl yanmıştı. Bu baba ve oğlun birlikte gidişi ne güzel bir şeydi.

Biraz sonra uzun bir adam göründü. Yürüyüşünden tanıdım onu. İçeri koştum ve karnemi aldım. Duraksadım sonra bir an ve acemice, belki de ilk kez ya da son kez bacağına sarıldım onun. "bak karnem!" diye... Uzandı, karneyi aldı. Yüzünde bir karartı dalgalandı. "Yürü eve," dedi. Bizi izleyen gözler ne kadar büyüktü. Sığınacak, gidilecek, yaslanacak hiçbir yer yoktu. Kapının söveleri, duvarlar, eşik, bu acıklı duruma şahitti gözleriyle…

Birlikte oynuyorlardı, yıllar sonra, yerde kızımla… "Aranız nasıl?" diye sordum. "İyi," dedi, "çok iyi." Ufaklık kikir kikir gülerken. O yerde iki büklüm… Sonra birden toparlandı, dizlerinin üstünde doğruldu. "Ben," dedi, "çok çalışırdım. Akşam da çok geç gelirdim eve. Ama seninle o vakitlerde oynardık. Sen, bu kadar var yoktun. Bir yaşında filan belki, hatırlamazsın. Çok oynardık seninle."

Sustu. Durup dururken, büyük bir tanker köprüden aşağı uçtu, şehrin en işlek caddesinin üstünde ve havada asılı kaldı… Aşağıda yol kenarlarına biriken suların, arabaların sıçrattığı suların, o sulardan kaçan insanların. Islanan paltonun, paltonun siyahının ilkin farkına bile varmadığı bir şey oldu. Kar bir kader gibi her şeyin üstüne lapa lapa ansızın yağmaya başladı. Ufaklık geldi yanağına bir tokat atıp kaçtı. Babam, "seni yaramaz," diye peşinden atıldı.

Çocuk eğildi, taşlara takılmış yaprağı aldı, güneşe kaldırdı, gülümsedi ve usulca tekrar suya bıraktı onu. Su, ikindi güneşinin ışığı altında, kikir kikir gülerek akıyordu... □

GÜLCAN ÇOLAK

Çirkin Ördek Yavrusu

BİRAZDAN GELİR. ÖNCE HAL HATIR SORARIZ BİRBİRİMİZE. SONRA SİPArişlerimizi veririz. Görüşmeyeli neler yaptığımızdan açılır konu, o da son sevgilisini anlatmaya başlar. Hangi barda nasıl tanıştığını, nasıl da kibar bir adam olduğunu, senelik izinlerini birlikte geçirmeyi düşündüklerini paylaşır benimle. Çok da heveslenmeyeyim diye nasıl da sevildiğini es geçer, ne de güzel şımartıldığını... Sonra akıl ister, bu adamı olsun elinde tutabilmek için eski tecrübelerinden çıkan dersleri anlatmamı bekler benden. O kadar her şeyini biliyorum ki kime nasıl davranması gerektiği konusunda, onun hayatını gözden geçireyim, hatalarını ve doğrularını hatırlatayım, gelecek için taktikler vereyim diye öylece dinler beni, ama bugün olmaz.

Görüşmeyi özellikle ben istedim. Bugün benim konuşmam gerekiyor. Ancak ona danışabilirim. Piyasayı o bilir, beni ancak o yönlendirebilir. İyi de konuyu nasıl açacağım?

Geldi işte.

– Çok bekletmedim ya?

– Ben biraz erken geldim.

Nasıl da kendinden emin. Hayatının kaptanı o.

– Nasılsın?

– İyidir, nasıl olsun.

Müşterisi kıt kafeteryanın garsonu, hemen gelip önce Gamze'ye soruyor:

– Ne alırdınız?

Birer çay söylüyoruz.

– Biraz durgun gibisin Nihan.

– Bugün işte çok yoruldum da.

Bugün işe gitmedim aslında. Akşama kadar internette gezindim. Uygun doktoru ve fiyatları bulmaya çalıştım.

– Ben de çok yoruluyorum, iş ve aşk birbirine girdi.

Ne oldu ki, diye sormam için bir an duruyor, ama sormayacağım. Eğer onun ilişkisinden başlarsak bana bir türlü sıra gelmez.

– Gamze, ben estetik yaptıracağım.

– Estetik mi, nerene?

Bir de nerene, diye soruyor. Sadece boynu eğri olmayan deve Nihan'a, nerene diye soruyor.

– Burnuma, çeneme, gözlerime, basenlerime, bıçakla değişebilecek her yerime.

Onun için zor bir durum biliyorum. Ne gerek var ki diyemez, nasıl da çirkin olduğumu görüyor.

– Emin misin?

Kaçamak soru, ama olsun, kızamam ki ona. Benim çirkinliğim, sözü edilmeyen bir konuydu bu on yıllık dostlukta. Onun sorusu değil, güzelliğe dair her şey kaçamaktı on yıl boyunca. Birlikte alışverişe çıkmazdık, o barlara giderken akşamları, ben eve kapanırdım. Koca kıçım kendinden utanmasın diye, aldığı daracık pantolonları gardırobunu açıp göstermezdi bana. Hatta öylesine taş bebek gibi olduğu için de içten içe bir suçluluk yaşadığını da hissederdim.

– Eminim Gamze. Bugün aslında işe de gitmedim. Estetik yaptırabileceğim cerrahlar aradım internette. Senin de fikrini almak istedim.

Çayından yudumlayarak biraz zaman kazanıyor.

– Sen dünyanın en güzel insanısın. Bizdeki çirkinlik neşterle de düzelmez, ama sen...

Güler miyim, ağlar mıyım? Ruhu güzel safsataları... Hem de "bizdeki" diyor, yani, ben ve onlar...

– Benim kalbim güzeldi de niçin garson önce sana sordu ne yiyip içeceğimizi? Çünkü beni görmüyor çirkinliğimden. Kim gördü kalbimi bu zamana kadar?

– Olur mu öyle şey? Bunlara mı takılıyorsun? Tesadüf işte, bana sordu.

İlkokulda sınıfın en kıyılarına oturtuldum. En son benim kaldırdığım parmağı gördü güzel ve şirin kız meraklısı öğretmen. En son benim yazdığım kompozisyon okutuldu. En güzel ses bendeydi, neden sarı bukleli Reyhan seçildi de koroya ben seçilemedim?

– Tesadüf değil, algıda seçicilik Gamze. İnsanlar güzelle muhatap olmak istiyor.

– Yok canım, kim buna dikkat eder ki?

– Ben de onu söylüyorum ya, çirkinsen kimse sana dikkat kesilmez.

Dürüst olamıyor bir türlü. Evet, yüzüne bakınca eğri ve iri bir burun hemen dikkat çekiyor, diyemiyor. Gözlerin nokta, ağzın kayık gibiye dili varmıyor. Bacakların bedenine göre kısa ve kalçaların çok büyük, diyemiyor. Sana baktıkça güzellikten yana kendimi çok iyi hissediyorum, diye itiraf edemiyor.

– Nihancığım, çok istiyorsan bir cerrah buluruz, ama...

– Ama pahalıya patlar ve bendeki malzemeden barbi bebek çıkmaz değil mi?

– Hayır, öyle demek istemedim.

Onu zor duruma da sokmak istemiyorum, ama o benim tek dostum. Acısa da, beni anlamak zorunda değil mi?

– Gamze, babamdan kalan evi satacağım, o parayı kullanabilirim. Sonra, ne kadar olursa artık, o kadar güzel olmaya razıyım.

Susuyor, garsona bir çay daha söylüyor sertçe. Sanki çirkinliğimden rahatsız olmama ilk kez o sebep olmuş gibi.

– Gamze, ben lisedeyken, kızların güzelliklerine en dikkat kesildiği o zamanlarda... Hani teneffüslerde kızlar tuvalete toplaşır ve saçlarını kaşlarını düzeltirlerdi ya... İşte ben, tuvalete gitmekten, orada aynaya bakmaktan dolayı acı çekerdim. Kendi çirkinliğimi görmekten öte, aynada onların bakışlarını görmek acıtırdı beni. Bu dünyada görünmez olmayı en çok ben isterdim.

Elimi tutuyor. Dostça gülümsemekle derde ortak olmak arasında bir dudak kıvrımı ile duruyor öylece.

– Neden benim hiç sevgilim olmadı? Kalbim temizdi de, neden adamın biri gelip de aşkıyla toz duman etmedi kalbimi Gamze? Çirkin adamlar bile güzellik peşinde!

Aşklar, onun uzmanlık alanı olduğu için daha bir kendinden emin başlıyor söze.

– Ben mutlu muyum sanıyorsun? Doğru, bir sürü sevgilim oldu, ama hangisi yanımda şimdi? Belki de sen daha şanslısın, seni tüketmek için yalanlar dönmüyor etrafında. Senin elinde, kendine anlatacağın bir sebebin var. Çirkinim de o yüzden yoklar, diyorsun. Ben kendime bir sebep de bulamıyorum. Güzelliğin bittiği yerde başlayan şey aslında, o şey ne anlayamadım, ama ondan sonra başlıyor diğer insanın varlığı.

Az daha üstüne gitsem, benim derdim silikleşip onun sonu hüsran aşk maceralarına gireceğiz, ama hayır Gamze, bugünün konusu benim.

– Hayat nedir ki, denemek değil mi? Ben deneyemiyorum bile.

– Kendine haksızlık etme Nihan, her şey güzellik değil, sen iki üniversite bitirdin, kazanamadığın sınav olmadı senin.

Hâlâ kendimi iyi hissetmem için çabalaması bana hiç dürüstçe gelmiyor.

– İstersen on üniversite bitir, sonunda anan baban dışında kalanlar, aferin deyip saçlarını okşamıyor. Çirkinsen sevilmiyorsun da.

– Aşk olsun, seni nasıl sevdiğimi biliyorsun.

Sen, seni dinlememi, seni anlamamı seviyorsun, diyemiyorum. Eğer dostsak, neden o akşam gezmelerinde yokluğumu hissetmiyorsun, diye soramıyorum. Neden hiçbir erkek arkadaşınla beni tanıştırmıyorsun, diyemiyorum işte, denilmiyor.

– Senin dışındakiler için konuşuyorum ben. Şirketin en çalışkan elamanı benim, ama patron; boş, ama şuh bakışlı sekreter kızı benden daha çok dinliyor gibi geliyor bana. Sürekli sözüm bölünüyor. Dinlerken karşıdakine bakarsın. Sanki bana bakmak istemiyorlar.

Gamze'nin telefonu çalıyor. Arayan kişinin adını okuduğunda yüzüne ılıman bir gülümseme yayılıyor, belli ki, işle aşkı karıştırdığı sevgilisi... Birden siliyor yüzünden gülümsemesini, bana bakıyor, telefonu açıp açmamak arasında kalıyor.

– Konuş istersen Gamze.

– Kusura bakma Nihan'cığım.

Kusura bakmıyorum, sadece anlıyorum ki çirkinsen senin hikâyenin de bir anlamı olmuyor, nerede kaldığının da...

Telefonunu alıp kafeteryanın dışına çıkıyor. Saçlarını geriye atarak elini ince beline dayayarak sevgilisiyle akşama dair planlar yapıyor. Konuşması bittikten sonra yeniden, arkadaşıyla hemdert bir yüz ifadesi takınıp masaya oturuyor. Yüzü ne de çabuk değişebiliyor.

– Çok özür dilerim, konuşmanı da böldüm.

O an, sadece hikâyemin önemsizliğini değil, aslında sen bir kuğusun da diğerleri ördek olduğu için seni çirkin sanıyorlar masalının, gerçekten de bir masal olduğunu daha iyi kavrıyorum.

Benim telefonum hiç çalmıyor. Çayım bitmiş, bir daha alır mıyız, diye sormak için Gamze'yi bekliyor garson, akşama benim için plan yapmak isteyen de yok, şirketin kârlarını yüzde beş arttırmışım eşek gibi çalışarak, patron bana madalya takmıyor, sonra...

En çirkin hAlimle en yalın gördüğüm bu dengesizlikler dünyasında, yüzlerin dakikasında değişebildiği bu roller sofrasında, kimler için estetik yaptırıp kimler için güzel görüneceğim, bilemiyorum o an. Çirkin kelimesini açıklayacak bir tanım bulamıyorum.

Elimde tanımsız bir kelime kalıyor sadece. Kendi çirkinliğimi daha samimi bulup Gamze'ye gülümsüyorum.

– Ee, anlatsana kim bu yeni sevgili? □

ONUR OKUMUŞ

Dünya Başıma Yıkıldı

YERLE BİR OLMUŞ PANSİYONUN ÖNÜNE UMARSIZCA ÇÖMELMİŞTİ DÖRT kardeş. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Üzerine ölü toprağı serpilmiş şehir gibi suskun ve yılgın. Yoğun toz bulutu sarmıştı her yeri. Göz gözü görmüyordu. Bir belirsizlik hali. İki damla gözyaşı dökülüyor Turgut'un içinden. Yanakları çamura bulanıyor. Taş üstünde taş kalmamış. Betonların içinden çıkan yamuk yumuk inşaat demirleri boşluğa uzanan umutsuz eller gibi.

Turgut Rize'de yaşıyor, şehir garajındaki küçük çay ocağını işletiyordu. Ağabeyleri gibi gurbete çıkmamış, baba toprağını bırakmamıştı. Babası Rüstem Reis'ten yadigâr, taş ocaklığın üzerine oturtulmuş ahşap evde yaşıyordu. İkizleri henüz iki üç aylık olmuş, hanımı loğusalıktan çıkmıştı. Yazları Rize'de pek serin geçer, gurbete çıkanlar memleketlerine akın ederdi. O yaz, tam tersi oldu. Adapazarı'nda yaşayan ağabeyleri Turgut'a telefon açtı. "Hadi bekliyoruz seni. Topla çoluk çocuğu, atla otobüse!" dedi Emin. Turgut, "Tam para kazanacağım vakit ağabeycim. Gelemem. El kadar sabilerle yola çıkılır mı? Buyurun siz gelin, başımın üstünde yeriniz var. Sizin oralar çok sıcaktır şimdi, çekilmez hiç," dedi. Telefonu en büyük ağabey Ali Rıza aldı, kendince pembe bir yalan uydurdu. " Ölüm döşeğindeyim. Çok hastayım kardeş. Dünya gözüyle yeğenlerimi, gelinimi, kardeşimi bir göreyim. Hem bunca yıldır gurbetteyiz kapımızı çalmışlığın yok," dedi. Bu arada Emin'e bir göz kırptı, usulca fısıldadı, " İnce yerinden yakaladım hergeleyi. Yarın kesin yola çıkarlar," dedi. Turgut, "Yapma gözünü seveyim. Zeliha daha dün konuştu yengemle. Bir yaramazlık olsa söylemez miydi yengem? Bir günde mi hastalandın sen? Hem böyle şeyin şakası olmaz," dedi. "Ben diyeceğimi dedim. Gelmezsen hakkımı helal etmem," diye tamamladı Ali Rıza. Turgut'un içine kurt düştü. Büyüğü, doğru veya yalan bir şey istemişti kendisinden. Yapmamak olmazdı. Mecbur hazırladı valizleri.

Şükrü karşıladı Turgutları. Kucaklaştılar, sarıldılar. Eşyaları arabaya koydular. "Ağabeyim rahat edesiniz diye pansiyonda size yer ayırttı," dedi Şükrü. Bunu duyar duymaz, kırıldı, ufaldı, ezildi Turgut. Yumruk kadar bir taş peyda oldu içinde. Halbuki o, ağabeyleri Rize'ye geldi mi, nice taş ustasının emeğini yemiş, nice marangozun ellerinde yükselmiş iki göz evinde sadrazamlar gibi ağırlıyordu onları. Pansiyonun sıvaları dökülmüş, kapıları pas tutmuştu. Sekiz odalı eski bir yapıydı. Rutubet kokuyordu. Gün batalı epey olmuştu. Odaya yerleştiler. Şükrü, "Yarın sabah erkenden gelip alacağım sizi. Bebeleri görmek için sabırsızlanıyor herkes," dedi ve yollandı. Turgut'un içindeki taş irileşmeye başladı.

Yıldızlar kayıyor birbiri peşi sıra. Lacivert gökyüzünde gümüşi rengiyle balkıyor ay.

Cengizhan Günesen

Hüzünlü bir kadın yüzüne benziyor gece. Kimi, kimsesi yok. Yerkabuğunu delip geçen bir yumrukla duraklıyor zaman. Şer mi, hayır mı, kestirilemiyor. Bir insanın göğsü gibi yükselip alçalıyor yeryüzü. Nefesi kesik kesik. Gecenin ortasına bir zehir yayılıyor. Uykular kâbus dolu, yataklar ceset. Takvim ve saat, ölümün soğuk yüzü gibi donuk. Görünmeyen bir el hayata makas atıyor. Zelzele kudurmuş bir canavar misali yiyip yutuyor koca şehri. Koca şehir bir kabristan sanki... Sası sokaklar. Kan ve toprak birbirine karışmış. Sesimi duyan var mı? Dört yanda bu söz öbeği çınlıyor. Her ses bir umut yumağı. Sessizlik ölüm çığlığı. Matem büyüyor, büyüyor, aklın alabileceği noktayı aşıyor. Pansiyonun bir sokak arkasında bulunan, Ali Rıza'nın, Şükrü'nün, Emin'in oturduğu apartmanda ufak tefek çatlaklar var. Bir de camlar kırılmış, eşyalar devrilmiş. Sağ salim çıkıyorlar dışarı. Çoluk çocuk ve hanımlar yanlarında. Ortalık mahşer yeri. Bağırış, çağırış hiç eksilmiyor. Sesler anlaşılmaz oluyor. Ilgıt ılgıt esen meltem bir şeyleri koparıp götürüyor gibi. Gün tozlanmış ışığını vuruyor. Ali Rıza, Şükrü ve Emin sersem sepelek koşmaya başlıyorlar. Varıp duruyorlar. Pansiyonun yerinde yeller esiyor.

Ali Rıza'nın, Şükrü'nün, Emin'in içinde birer orman yangını... Taş kesmiş bedenleri. Cansız, devinimsiz. Yüzleri kül gibi. "Bizim yatacak yerimiz yok," diye içinden geçiriyor Şükrü. Kendine ileniyor. Aralarında koca bir uçurum. Hiçbiri, "Nasıl oldu da sen kurtuldun?" diye soramıyor Turgut'a. El kadar ikizlerin, hanımın içerde kaldı da, sen nasıl dışarı attın kendini? Ali Rıza'nın günahkâr dili de suskun. İnsan bırakır mı en sevdiklerini? Bırakırsa, onlar en sevdikleri olur mu? Ali Rıza'nın hınzır göz kırpışı geliyor Emin'in aklına. Mil çekilmiş gibi acıyor gözleri. Ne işi var Turgut'un burada? Dün evindeydi oysa. Yazgı böyle bir şey mi? Dayanıksız duvarları ören, harcı karıştırırken deniz kumu kullanan Turgut'muş, kurtulmuş olması kabahatmiş gibi... Turgut kendini yiyip bitiriyor, çok eskilere kadar gidip, sigaraya başladığı güne dahi lanet okuyor, sonunda da Azrail'e çatıyor, kendini neden sağ koyduğunu sorguluyordu. Şu an ölebilmek Turgut için mükâfatların en kıymetlisiydi. Hıçkıra hıçkıra inleyen yaralı bir ceylandan farkı yoktu. Birden, birden gelen deprem gibi, dura düşüne, utana sıkıla, yutkuna yutkuna konuşmaya çalıştı Turgut:

– Çok sıcaktı. Sıkın... Sıkıntılıydı hava. Uyku tutmadı. Kapının önüne ineyim, bir cigara tellendireyim, dedim. Ayağıma terlikleri taktım, odadan çıktım. Çıkış, o çıkış. Sonra... Sonra dünya başıma yıkıldı... □

BİNNUR AKHUN ÖNEN

Tepsi

ZEHRA KAN TER İÇİNDE YATAKTAN FIRLADIĞINDA SAAT ÜÇTÜ. RÜYASINda kına tepsisinin devrildiğini görmüştü. Tepsiden önce alnına boncuk boncuk terin dizilmesine neden olan bir başka şey daha olmuştu aslında. Çevresinde dolanan kızlardan birinin elindeki mumdan bir damla sıcak parafin düşmüştü dizine Zehra'nın. Ama o nasıl düşmek! Bitmek bilmeyen bir süreçte, Zehra'nın kırmızı yemeni ardında dehşet içinde büyüyen göz bebeklerinin takibinde, yavaş çekim bir düşüştü bu.

Nihayetinde, mumun sıcak parçası ile ipekli çorabın teması gerçekleştiğinde cız etmişti Zehra'nın içinde bir yerler. Çorapta açılan koca delik ve tenindeki sızıya şaşkınlığı bitmeden Zehra'nın, odayı dolduran kadınlardan çığlıklar yükselmişti. Sıcak günlerin sıcağına sıcak katan börek tepsisiydi bu. Hani anacığının sağ kolu olan tepsi, hani hep fırının üzerinde duvara dayalı diklemesine duran tepsi.

Bu gece ablasının elinde, kına yatağı olmaktı görevi tepsinin. Belki küçük kızını gelin vermeye gönülsüz anasının üzüntüsü yüzünden, belki de ablasının basiretsizliğinden tangır tungur yuvarlanmıştı işte. Kadınlar çığlık çığlığa. "E hani ellerinize kına yakmak için yarışıyordunuz, şimdi ne kaçışıyorsunuz oraya buraya sıçrayan kınadan?" Kaçıştılar işte ve de bağrıştılar da...

"Ahhh!"

"Zehra, ne oldu?"

"Kâbus gördüm..."

"Çok taktın be kızım kafana şu işi..."

"Yok yok, istemiyor değilim Ziynet, mesele o değil. Tepsi devrildi."

"Ne tepsisi?"

"Kına, kına."

"İşte bak gördün mü, taktın kafana. Kızım sana bundan daha güzel kısmet mi var bu memlekette?"

"Ya yok, öyle değil. Ben alıştırdım kendimi çoktan. İyi adam. Bir şey demiyorum. Güzel de sayılır. Yaşatacakmış da beni sultanlar gibi. Kendi dedi. Nişan sonrası aldı gönlümü biraz. Derdim o değil. Ama başka bir şey var, hayır hissetmiyorum ben. Ne olur de anama, biraz daha beklesinler. Olmasın düğün hemen."

"Kız sen gerdekten mi korkuyorsun, de bana."

"Yok kız, değil."

"Öyle öyle."

"Korkuyorum biraz ama..."

"İşte bak gördün mü? Mesele bu!"

"Yok yok, korkum değil huzursuzluğumun nedeni."

"Aman be Zehra, bu saatten sonra nasıl değişirmiş düğün dernek günü. Bana bak, sen dinle benim sözümü, hiç erteleme bu işi. Güldürecen konu komşuyu kendine. Diyecekler sonra Zehra korktu heriften. Kızım, ha bugün girecen koca koynuna, ha yarın, ne fark eder? Hem bir an evvel olsun bitsin şu iş de, korkun geçsin. Aman be, amma da tabansız çıktın. Bir de doğum yapacak günün birinde. O nasıl olacak bilmem."

"Ziynet, valla değil."

"Tamam, tamam, değildir. Hadi yat artık ya. Uykusuzluktan gözlerinin altı çökecek. Ne çirkin gelin almışınız diyecekler senin adamın memleketinden gelenler."

Zehra, ablası Ziynet'e sırtını döndü. Derin bir sessizliğe gömüldü. Dememişti tepsiyi deviren sendin diye. Ne gerek vardı zaten. Sonra, alınırdı belki Ziynet. Kıskançlıkla suçlandığını sanırdı. Çok destek veriyordu şimdi Tuncer Bey ile evlenmesine ama aslında talip olunanın kendisi değil de evin küçük kızı olduğunu öğrendiğinde bozulmuştu biraz. Geçiyordu sanki yaşı Ziynet'in. Haziran'da yirmi beş olmuştu artık. Hani analarının ikinci bebesini, kendisini kucağına aldığı yaştı bu. Oysa Zehra yirmi bir yaşındaydı ve yarın gece kınası vardı. Sonraki gece de düğün.

"Kısmetsiz işte," dedi kendi kendine Zehra. Oysa ne güzel yeşil gözleri vardı ablasının. Beyaz, güzel bir teni, tüm akrabaları gibi küçük kırmızı dudakları, gevşekçe başının ardında bağladığı beyaz yemenisinin önünden haylazca fırlayan sarı düz saçları vardı. Olmuyordu işte. Kim bilir bir dönem bel bağladığı asker Mehmet'ten dolayı böyle kala kalmıştı.

Donanmaya er olarak gelmişti Mehmet. Doğuda bir yerlerden, hani o kara derin bakışlarının üstünde, alnının bittiği noktada el ele veren iki kaşından belli olacak kadar doğudan bir yerlerden. Güzel çocuktu Allah için Mehmet. Ama Pazar izinlerinde evden, "Feride'ye dantel modeli soracam, Ayşe'lerde mantı açacam," deyip deyip kaçan ablası ile buluşmaktan öte bir şey yapamamıştı. Belki de yapmıştı! Ziynet en değerli ziynetini teslim etmemişti Mehmet'e belki ama kuytularda sarmaş dolaş olmuşlardı mutlaka. Öpmüşlerdi herhalde birbirlerini utangaç utangaç.

Aşktı işte Ziynet'in Zehra'dan fazlası. Zehra aşkı hiç tatmamıştı. İşte belki de o yüzden ödeyeceği bir bedel yoktu ve iki gün sonra beyazlar içinde ata binip gidecek olan oydu. Çoktan uykusunu derinleştirmiş olan Ziynet'e döndü Zehra, hafif bir çarşaf hışırtısıyla.

"Kül oldu işte Mehmet'in aşkı," diye mırıldandı. "Ama Ziynet, galiba evde kaldı."

Ertesi sabah, ev halkı telaşlıydı. Kına gecesi için memleketten akrabalar gelecekti. Babasının iki kardeşi ile dayısı geliyordu aileleri ile. Yer sorunu vardı. Anası, babası Hasan'ın emir saydığı iki cümleyle işi çözüverdi.

"Kızlar, kadınlar bizde kalsın Hasan. Oğlanlarla, herifleri kaynıma götür."

Gece indi.

Zehra bir hafta evvelinden Gölcük'te bir mağazadan alınmış fırfırlı parlak kırmızı elbisesini giymiş salondaki divanda oturuyordu. Gözlerinde koyu koyu sürmeler vardı. Dudağı ciğer kırmızısı, yanakları da tokat yemiş gibi al aldı. Ziynet yapmıştı makyajını. Sonra şöyle bir geriye doğru çekilip, "Leydi Dayana gibi oldun kız," demişti.

Anası da, "Tövbe tövbe," demişti. "Yaşı benzemesin, tövbeee."

İki sokak ötedeki evde, Zehra'nın amcalarında, çoktan başlamıştı erkeklerin kınası... Sesler geliyordu şen şakrak.

"Tuncer de orada," dedi kendine Zehra. "Köyün berberine tıraş olmuştur, nişanda giy-

"Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen Ağustos Depremi öykülerinden ikisini seçtik. İki genç yazar Onur Okumuş ile Binnur Akhun Önen'in öyküleri, duyguların belgesi gibi de okunabilir.

diği meşin ayakkabılarını giymiştir."

Zaman geldi, kadınlar ortaya bir iskemle çekti. Oturttular Zehra'yı, örttüler üzerine kırmızı örtüyü.

Dönüp duruyorlardı. Ağlasın istiyorlardı Zehra.

Yüksek yüksek tepelerden bahseden o çok bildik şarkıyı söylüyorlardı....

Ama Zehra ağlayamıyordu. Beklenti içinde ve gergindi. Gözü çevresinde dönen, dönerken üzerindeki örtünün rengini alıp kırmızı kırmızı parlayan mumlardaydı.

Mumlardan bir damla koptu. Yavaş çekimde, bitmek bilmeyen bir süreçte düştü düştü düştü...

Cızzz.

Zehra'nın yüreği cızladı, ama dizi değil. Halıya düştü damla.

Zehra sevinemedi.

"Keşke dizime düşseydi," dedi. "Tepsi de yuvarlanmadı sonra."

"Ah atlatılacak badireler vardı, atlatılamadı," dedi Zehra.

Gece bitti.

Zehra, tüm kadınların gerdek endişesi sandığı bir gerginlikle yatağa gitti. Kınanın tüm kadınları da yan odalardaki döşeklerine girdiler.

Gece, saat üçü üç geçti.

Yer yarıldı, toprak haykırdı, duvarlar bile korkudan titredi...

"Deprem oluyor," diye bağrıştı kadınlar.

Mutfakta, fırın üzerine yıkanıp paklanarak yerleştirilmiş tepsi devrildi...

Beraberinde evi, içerdeki tüm kadınların kızların üzerine devirerek sanki... □

Kitap ve okuma ile ilgili bazı rakamlar

ABD'de ailelerin yüzde 80'i geçen yıl ne bir kitap almış, ne de okumuş...

• Tahran'da Gazetecilik Okulu'nun yaptığı ve sonuçları 25 Haziran'da açıklanan bir araştırmaya göre, İran'da bir kişi 1892 günde bir kitap okuyormuş. Yani ben daha yeni bir kitap bitirdim diyen biri bu kitabı beş yıl önce bitirmiş olabiliyor.

• 60 milyon nüfuslu Fransa'da bir günde 350.000 kitap satılıyor.

• İran'da kütüphane sayısı 1775. Bu kütüphanelerin barındırdığı kitap sayısı 15 milyon. Uluslararası ölçütlere göre, İran'ın 14.000 kütüphane ve 150 milyon kitap eksiği var.

• ABD'deki kütüphane sayısı 123.291. Bunlardan 16.543'ü halka açık kütüphaneler, 3653'ü akademik araştırmacılara açık kütüphaneler, 99.783'üyse okul kütüphaneleri. Orduya özel 302 kütüphane, yalnızca hükümet üyeerine açık 1174 kütüphane ve kurumsal, tıp, hukuk gibi alanlarda uzmanlaşmış 9181 kütüphane var.

• Bugün İngiltere'de halka açık 4515, araştırmacılara açık 846 kütüphane var.

• ABD'de, ailelerin yüzde 80'i geçen yıl ne bir kitap almış, ne de okumuş. Yetişkinlerin yüzde 70'i son beş yıl içinde bir kitapçıya adım atmamış. Okunan kitapların yüzde 57'si bitirilmeden rafa kaldırılmış.

• 2007 yılında ABD'de 276.649 yeni kitap yayımlanmış. Bu kitapların 50.071'i yazınsal yapıtlar.

Üç adamlı zaman

ZAMAN nedir? Sakin bir akşamda yanağımızı okşayan meltemin eli midir? Ölmeyi unutmuş bir madamın porselen fincanının üstündeki çatlaklar mıdır yoksa? Peki nasıl algılanır bu zaman denilen? Yaşlı bir adam için, on yedisinde bir delikanlıya göre nasıl farklılaşır? Çocukluktan bahsetmiyorum bile, çocukluk zamanı ayrı bir muammadır.

Behiç Ak'ın son kitabı *Uyku Şehir*, üç farklı kuşaktan üç kişi üstünden bir dünya kurmayı bilmiş ve okuyucuyu zamanla kurulan ilişkileri düşünmeye çağırıyor. Büyükbaba, oğlu ve torunu kitabı oluşturan öykülerin farklı öykü kişileri. Bu metinler üç uzun öykü olarak ya da bir kısa romanı oluşturan üç bölüm olarak okunabilir.

Neyin anlatıldığından çok nasıl anlatıldığıysa eğer edebiyatın çoğu; geçmiş ve bugünü bir şekilde sırtlayan, eleştirel ve zaman mukayeseli metinler baştan bir defoyla doğuyor. Ak, çok özgün sayılmayacak konusuna rağmen, bu kısa romanı ya da uzun öyküyü ilginç kılmayı bilmiş. Özellikle ilk öykünün başlarındaki dağınıklık ve zor okunurluk kitap ilerledikçe çözülmüş.

"Gerçek bir 19. yüzyıl adamı" olan büyükbaba, farklı bir İstanbul'u yerleştiriyor ilk bölüm "Merkezdeki Banliyö"nün içine. Lodos ve poyrazdan mütevellit bir İstanbul'dur onunki. Yaşlı(?) adamın evindeki eşya ne kendini ne yerini değiştirir. Tozları bile alınmaz, dokunulmaz onlara. Adam evinden çıktığında arabaya ya da otobüse binmez, yürümeyi sever. Yalova vapuruyla çıkılan ve Büyükada'ya da uğranan kısa seyahatinde yaptıkları basittir aslında. Ama basit de zordur ne de olsa, imrenmemek imkânsızdır. Televizyonu olmayan bir on dokuzuncu yüzyıl adamına yakışan bir yaşamdır sürdüğü. Telefonu bile sevdikleriyle arasında kurdukları şifreli bir oyuna izin verdiği için kullanır. Eşyaya esir olmadan ayakta durur.

"Behiç Ak gibi özenli bir dil ve anlatıma sahip yazarlar..."

İkinci bölüm "Kurtarılmış Bölge", büyükbabanın oğlunu, eşyanın esiri olmuş bir adamı anlatır. Eski sosyalist, yeni "duruma göre her şey" olabilme potansiyelini taşır. Büyükbabanın oğlu, hastalıklı bir özgürlük alanı çizerek meşrulaştırdığı hayatını tatminsizlik üstüne kurmaktadır. Bu tatminsizlikten yalancı tatminler yaşamaktadır ya da. Kendi babasının aksine eşyasını da, sevgililerini de, arkadaşlarını da sık sık değiştirir. Kimseye bağlı olmak istemez. Babasının antitezidir adeta. Yaşlı adamın hesabına arada yüklü miktarlar yatırır, görüşmediği oğluna uyku şehirlerden birinde ev alır ve para yollar. Eski karısıyla gayet medeni bir ilişki yürütür, tecavüz eder gibidir sürekli değişen genç sevgilileriyle sevişmeleri... Konforlu deniz manzaralı evinde yaşamaya devam eder.

Kitabın son bölümü "Uyku Şehir", torunu öykü kişisi olarak seçer. Dedesinden de, babasından da bir şeyler taşısa da, basit bir sentez değildir bu genç adam. Sevgisiz büyümüştür, birçok yanıyla korkutucu uyku şehirler onun üstünden anlatılır. Kimse çok kalmaz geldiği bu uyku şehirde ve bir an önce gitmek ister fark etmeksizin. Sevgisiz büyüyen çocuk duyarlıdır tabii, en akıllıca ve kalbe dokunan lafları o eder bu yüzden. Orada kalarak kendini yok etmenin yollarından birini inşa eder: Uyku şehir gibi bir yer onun için

idealdir belki de, çünkü çürümek zaman ister.

Üç nesilden üç adam üstünden –belki– İstanbul'un ve kişisel zamanların öyküsü temel farklılıkların altı çizilerek anlatılıyor bu kitapta. Belki konu klişe gelebilir ama metnin bundan ne kadar etkilendiği sorusu Behiç Ak gibi özenli bir dil ve anlatıma sahip yazarlar söz konusu olduğunda önemini yitiriyor. □

YALÇIN TOSUN

Behiç Ak, *Uyku Şehir*
İletişim Yayınları, 2008, 142 s.

Cezaevi öyküleri seçkisi

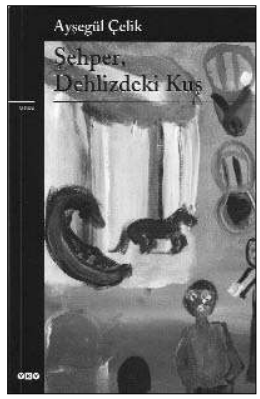
TÜRKİYE'de cezaevinden yetişen edebiyatçıların sayısı edebiyat fakültelerinden yetişenlerden çoktur. Neredeyse gelenek halini alan bu durumun nedeni siyasi davalarda yargılanan ya da mahkûm olan insanların cezaevlerinde uzun yıllar geçirmek durumunda kalmaları olsa gerek. Bu durumdaki son kuşak ise 90'lı yıllarda cezaevine girenlerden oluşuyor. Oldukça genç yaşta cezaevine düşen ve edebiyatla orada tanışan, sadece okur olmakla yetinmeyip eline kalem kâğıt da alan bu kuşağın bazı temsilcilerinin kitapları son yıllarda yayımlamaya başladı. Özgür Soylu, Mehmet Taşdemir, Sibel Öz, Nevzat Güngör son bir iki senede öykü kitapları yayımlananlardan birkaçı.

Bütün bu yazarların yazmalarında değilse de yazdıklarını gün ışığına çıkarmalarında kendisi de uzun süre cezaevinde kalmış bir yazarın, Aytekin Yılmaz'ın katkısı inkâr edilemez. Aytekin Yılmaz, 2005'te Müge İplikçi ile birlikte *Hapishaneden Öyküler* adlı kitabı derlemişti (Metis Yayınları). 2006'da da benzer içerikteki *Yeniden Başlayabilirdim / Hapisten Hikâyeler* yayımlanmıştı (Kanat Kitap). Bu dönemde Aytekin Yılmaz 2007 başında yine cezaevinde yazılan eserlerin yayımlandığı *Mahsusmahal* adında bir de dergi yayımlamaya başladı. Şimdi de aynı isimde bir yayınevi kuruldu ve cezaevi seçkilerini bu yayınevi yayımlıyor. Aytekin Yılmaz, bu biçimde hazırlanan üçüncü öykü kitabı *Esir Düşler Irmağı*'nı da Müge İplikçi ile birlikte hazırlamış.

Cezaevinde yazmaya başlayan bu son kuşağın öykücülerinin yazdıkları öykülerin sadece toplumsal öyküler olduğu sanılmamalı –cezaevi ve edebiyat kelimeleri yan yana gelince bu ister istemez akıllara geliyor olabilir. Öykülerin kiminde toplumsal acılar, bu acılar karşısında bireylerin içine düştükleri sıkıntılar var elbette. Ama yine de asıl dikkati çeken kimi öykücülerin ironik bir dil kullanmaktan, kimilerininse gerçeküstücü denebilecek yaklaşımlardan ya da "kara edebiyat" örnekleri kaleme almaktan çekinmiyor olmaları. Bundan da anlıyoruz ki, bu kuşak için yazmak artık bir iç dökme, kendini ifade etme biçimi ya da cezaevinde zaman geçirme uğraşı değil. Bu kuşağın yazarlarının yazdıkları öykülerde edebiyat dünyasının genelde uzak durduğu toplumsal konuları edebi kaygıları ön planda tutarak ele aldıklarını da vurgulamak gerek. □

BEHÇET ÇELİK

Eski Düşler Irmağı
Haz: Aytekin Yılmaz-Müge İplikçi
Mahsus Mahal Kitaplığı, 2008, 165 s.

Olanla gerçek birbirine karışırken

AYŞEGÜL Çelik'in *Şehper, Dehlizdeki Kuş* isimli kitabı aralarında uzak yakın bağlantıları olan öykülerden oluşuyor. Öyküleri birbirine ulayansa bir lunapark... Kimi öyküde sadece seyredilen bir görüntü lunapark, kimide öykünün geçtiği mekân, kimi öyküdeyse öykü kahramanının iş yeri. Öykülerin bazısının –lunaparkın dışında da– ortak kişileri / anlatıcıları olduğunu, olayların akışı bağlamında da bir başka öyküyü tamamladığını da belirtmek gerek. Bir öyküde ne anlama geldiğini bilemediğimiz bir söz ya da kim olduğunu çözemediğimiz kişiye kitabın sonraki sayfalarında, başka bir öyküde rastladığımızda parçalar birbirini buluyor, görüntü tamamlanıyor.

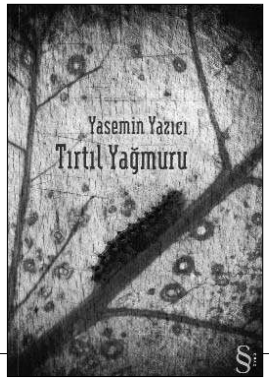
Şehper, Dehlizdeki Kuş'ta masalsı dil kendisini hemen hissettiriyor. İlk öyküde anlatıcı karanlığın bitip aydınlığın başladığı "gün ışığının uyandığı" ânı anlatırken, görünmeye başlayan cisimleri sayıyor ilkin. Görünenler arasında gölgeler de var. Sanırım, masal hissini ilk uyandıran "salondan kaçan" bu "şekilsiz gölgeler." Kitapta ilk rastladığımız ismin "Şerazat" olmasının da etkisi olabilir, bu öyküdeki atmosferi "masalsı" kılan. Bu isimsiz kısacık öykünün son cümlesi masal konusundaki izlenimi güçlendiriyor: "Şimdi Ahu'nun uzayan saçlarının sesi, bütün sesleri bastırıyordu."

Önce kadınlar ve çocuklar!

Yasemin Yazıcı'nın *Tırtıl Yağmuru*'nu elime aldığımda anlamıştım, bu kitabın bir tırtılın yavaş ve sancılı yolculuğuna benzer bir serüvene davetiye olduğunu. Sezgilerimde yanılmadım ve ilk öyküden itibaren kelebek olamadan ölen tırtılların yarım kalmış yolculuklarında ilerledim usulca.

On bir öyküden oluşan *Tırtıl Yağmuru*, yazarın dördüncü kitabı. *Kaybolan Kasaba*, *Saklambaç Oynuyorduk Zamanla* ve *Vampirin Tangosu* adlı romanlarıyla okura sinemasal bir okuma keyfi sunan yazar, ilk öykü kitabı olan *Tırtıl Yağmuru*'yla bu kez kısa film tadında hikâyeler anlatıyor. Kitaba adını veren açılış öyküsü, yarım kalmış ya da başlamadan bitmiş bir aşkın kavurucu sıcağında geçiyor. Taze gelin Nur Gül'ün trajikomik bir yanlış anlama yüzünden âşık olduğu gencin ağabeyiyle evlenmiş olması, yere düşen yeşil tombul kelebek adaylarının umutlarını çiğnemesini haklı gösteriyor. Öyle ya, "her tırtıl kelebek olamaz." Yazarın öykülerde kimi zaman adını anmasa bile, en azından etrafında dolandığı bir gerçek var: ölüm! En çok kadınlar ve çocuklar düşüyor ölümün kollarına. Kocaman gözlü, yumuşacık saçlı çocuklar, bir zamanlar güzel olan, ürkek ve suskun kadınlar... Öykülerdeki karakterlerin hepsi, üzerine basılıp öldürülmüş bir tırtıl gibi yarım bırakıyor hikâyesini. Her daim yanında açılmamış bir jiletle gezen, ölüme kafa tutan Ramazan, kesik kuyruğuyla acı acı uluyan Duman, ölüme, oyuna uçan minik Melek, kahve falında hayata yeniden başlamak isteyen Eda ve Birsen... hepsi de gerçek hayatta olduğu gibi hem umudu hem karanlığı barındırıyor içinde. Tıpkı yaşamın ölümü koynunda beslemesi gibi, onlar da güdük bir umudu besliyor derme çatma hikâyelerinde.

Yazarın anlattığı kokular, renkler, sesler uzakta değil, çok yakında hissi uyandırıyor. Sobanın üstünde kaynayan kellenin kokusu, yılın ilk karının kokusuna karışıyor. Senih Bey'in ölen torunu için akıttığı gözyaşlarının sıcaklığı, hiç bilmediği bir ülkede az sonra kurşunlanacağını bilen kadının terinin sıcaklığına... Hikâyeler farklı zamanlarda, farklı kişiler tarafından deneyimlenseler de değişmeyen tek şey, "varolmanın dayanılmaz ağırlığı" oluyor.

Yasemin Yazıcı usta bir yazar. İçten, gerçek, yalın yazıyor. Öykülerin genel teması hüzün olsa da, o, bu hüznü ağdalaştırmadan sunuyor, deyim yerindeyse okuru "çaktırmadan üzüyor."

ELİF TÜRKÖLMEZ

Yasemin Yazıcı, *Tırtıl Yağmuru*
Everest yayınları, Şubat 2008, 119 s.

Bu öyküyü takip eden "Gerçekküstü" adlı öyküde (dikkatinizi çekerim, "Gerçeküstü" değil, "Gerçekküstü") hem bir hikâyenin yaratılışı hem de o hikâye birlikte anlatılıyor. Baştaki ilk öyküde satır arasında geçen lunaparkın anlamı da bu öyküde bir parça anlaşılırlık kazanıyor: "Lunapark üstüne düşeni yapmış, kendinden mürekkep bir gedik açmıştı caddenin ucunda. .... Tılsımıyla parktan caddeye taşmış .... bir oyuk açmıştı kızın aklına." Öbür öykülerde de lunaparkın benzer bir iş gördüğünü savunmak mümkün. Sadece caddelerin ucunda değil, hayatlarımızda da gedikler açıyor lunaparklar. Şehirlerdeki katı ve kaba gerçekçi yapıların, yollarının, kavşaklarının arasında nasıl da gerçeküstü durur lunaparklar –bir oyuk gibi akıllarımızda. *Şehper, Dehlizdeki Kuş*'taki öykülerde lunaparkların sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de taşıyor olabileceği anlamlar öne çıkıyor. "Hapsolduğumuz zamansızlığın içinde işleyen tek şey lunaparktı." Nesnelerle kişilerin hikâyelerini nasıl yazdırdıklarını anlatırken böyle diyor "Gerçekküstü"nün anlatıcı yazarı. Sebebini de şöyle açıklıyor: "Çünkü Şehper'in aklında sadece o vardı." Şehper'in aklındaki oyuğu açan da, bu oyuğu tek başına dolduran da lunaparktır.

Ayşegül Çelik, neler olup bittiğini okurun bir çırpıda anladığı öyküler yazmıyor. Dolayısıyla öyküleri birbirine bağlayan lunaparkın tam olarak neye karşılık geldiği sorusuna öyküler ilerledikçe yanıtını vermek yerine, okurun aklında zihninde –lunaparkın Şehper'in aklında (ve caddelerde) açtığı oyuğa benzeyen– oyuklar açmak peşinde. Bunu yapmak için gerçekleri küstürmeyi göze aldığı söylenebilir Ayşegül Çelik'in. Çünkü gerçek dediklerimiz kimi zaman değer yargılarından, önkabullerden başka bir şey değil. Buna rağmen, bu gerçek sandığımız şeyler sürekli ve yaygın biçimde insanların çok büyük acılar çekmelerine, sıkışmışlıklar yaşamalarına neden oluyorlar. "Yağmur Işığı"nın anlatıcısının vurguladığı gibi: "Babamın hazırlığı bunun içinmiş meğer. Bu yüzden yuvarlaklığı, merkeziyetçiliğiyle kendine destek çıkan dünyanın sunduğu gerçekleri, tartışılmaz nasihatler, hayat görüşleri halinde ovmuş derimizde. Bize çok iyi öğretmişti; hayat daha sonra başlayacaktı..." Öykü kahramanı "hayatın başlayacağı" âna dek yapılması gereken her şeyi yaptığı halde, "eskiden

yenik olduğum, eksik kaldığım her yerde öyleyim," demektedir.

Bu yeniklik ve eksikliklere öykülerin bütününde rastlıyoruz. Yaşanmamışlıkların, yaşanamamış olanların sızısını öykü kahramanları lunaparklarda daha yoğun duymaktadırlar. Belki de hayatın henüz başlamadığını düşündükleri çocuklu yıllarını, o altın çağı anımsadıkları için; ya da "içlerinde yerini dar bulan ormanlar" bulunan yaşlardan "durup durup eksik kaldıkları fikriyle" boğuştukları yaşlara ilerlerken geçen zamanın hayat olduğunu, başlayacak başka bir hayat olmadığını bir kez daha canları acıyarak kavradıkları için... Bu yüzden öykü kahramanlarından biri şöyle demektedir: "Tehlikeli şeyler anılar. Olanla gerçeği birbirine karıştırıyorlar."

Şehper, Dehlizdeki Kuş'taki öykülerin, gerçeği, gerçek diye öğretilip belletilenleri oyup bu oyuklar sayesinde "olan"ı görmeye imkân tanıyan boşluklar yarattığı söylenebilir. □

BEHÇET ÇELİK

Ayşegül Çelik
Şehper, Dehlizdeki Kuş
YKY, 2008, 80 s.

Yalnız başlayan çocukluklar

BİR KİTABI elime aldığımda ilk yaptığım arka kapak yazısını okumaktır. *Çeşitli Yalnızlık Söylentileri*'nin arka kapak yazısında Mehmet Can Şaşmaz'ın yirmi iki yaşında, çiçeği burnunda bir yazar olduğunu öğrendiğimde şaşırdığımı itiraf etmeliyim. Öyle ya, yirmi iki yaşında kitap yayımlatabilmek ülkemizde pek de olası değil! Kitabı okudukça, Mehmet Can Şaşmaz'ın yirmi iki yılda bazı insanların kırklı yaşlara gelse de aşamayacağı yolları kat ettiğini, yalnızlıkları dost bildiğini anladım.

Kitap on öyküden oluşuyor. Öykülerin hepsi bir şekilde, kitabın adına yaraşır biçimde yalnızlıkla kesişiyor. İlk öykü "Duvarların İçi" arkadaşının hapiste olması ve kendisinin de bunu aylar sonra öğrenmesiyle yaşadığı yerden uzaklaşan, yalnız kalmaya çalışan bir genci anlatıyor. Yemek yediği lokantada yaşanan tartışma sonucu patronun kepenkleri indirip gitmesiyle gereksinim duyduğu yalnızlığa tam olarak kavuşan bir genci...

Kitabın ikinci öyküsü uzun bir öykü: "Dönüşü Olmayan Öyküler". Bir bakıma yol öyküsü, öykülerini yok etmek isteyen genç bir yazarın ansızın kendisini büyüdüğü Diyarbakır'da bulması, çok sevdiği Fiskaya'da, tüm yazdıklarını rüzgâra bırakmasının öyküsü. Öykü kitaptaki iki uzun öyküden biri. Geriye dönüşler, yaşananlar, duyumsananlar, diyaloglar öyküde ustalıkla harmanlanmış. Yayınevlerinden bin bir bahaneyle geri çevrilen öyküler suçlusudur her şeyin: yazarın yalnızlığının, kendini konuşarak ifade edememesinin. Oysa o bunu okura öylesine iyi anlatır ki, sözcüklerle: "Bu öyküler ölmeli! Çünkü öyküler insanı içine kapatıyor, belki donuklaştırıyor. Düşünüyorsun ama söyleyemiyorsun. İlle de yazman gerek. Bir de bakıyorsun ki, dilin dudağın bir kalem olmuş. Çaresiz, yalnız bir kalem." Mehmet Can Şaşmaz iyi bildiğinden olsa gerek, diyaloglarda kullandığı yerel ağızla bile hiçbir şekilde okuru rahatsız etmiyor. Öyküde değişen, insaf ve vicdan duygusundan gittikçe uzaklaşan insanlardan duyulan şikâyet de göze batmadan hissettiriliyor. Ayrıca yine bu öyküde bundan sonra sıkça rastlayacağımız ve kitabın temel izleğini oluşturan "hasta geçen çocukluk" ilk kez karşısına çıkıyor okurun. Bu hastalık bazen ayak sakatlığı, bazen konuşma bozukluğu, bazen kas hastalığı olarak belirecek ama sonucu hep aynı, yalnız, oyun oynayamadan geçen bir çocukluk ve bu yalnızlığın tüm zamanlara –bazen isteyerek, bazen istemeden– yayılması.

Sonraki üç öykü de aynı izleği takip ediyor ama yalnızlığın intihara dek vardığı, en acıtıcı öykü "Reçete". Hasta geçen bir çocukluk, kullanılan ilaçlar yüzünden kısa kalan boy, dükkândaki sütleri içmesine kızan bakkal baba, fedakâr ve sessiz bir anne, cinselliğini uyandıran teyze, parasız geçen gençlik, borçlar yüzünden kesilen elektrik... Yalnızlığın ve mutsuzluğun ulaştığı doruk noktasında alınan ilaçlar, tüm dertlerin, yaşananların, kendisiyle girişilen kavgaların sonu olacak mıdır, bilinmez ama Mehmet Can Şaşmaz ağlaya ağlaya ilaçları içen kahramanına "Bak, hayat boyundan da kısa çıktı!" dedirtecek kadar ayırdında yaşam denen yolun.

Farklı yalnızlıklara konuk olan dört öyküden sonra, son ve ikinci uzun öykü "Handan'ın Kayıp Yüzü". Öykü bu kez Diyarbakır'da başlıyor, İstanbul'da son buluyor. İşinden, yaşamından, liseden sonra okumamışlığından, Diyarbakır'da kısılıp kalmışlığından kendi kendine dertlenen Fikret'in öyküsü. Yurt dışına gitmeden önce doğduğu yeri görmek isteyen eski bir komşu kızına şehri gezdirmeye başlamasıyla değişiyor Fikret'in hayatı. Yirmi bir yıllık yaşamında ilk kez âşık oluyor, Handan'ın gitmesinin ardından günler boyu onun yüzünü, gözlerini, dudaklarını anımsamaya çalışıyor. Yavaş yavaş aklından silinip giden suretin ardından İstanbul'a, hiç bilmediği büyük şehre geliyor. Handan yurtdışında olsa da ikizi Hande'nin

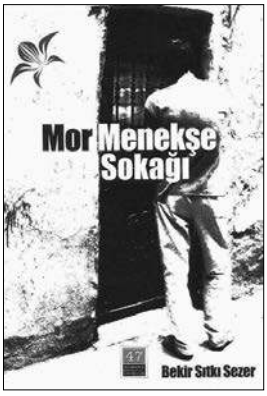
suratını bir kez görmesi yetecektir Fikret'e anımsaması için. Hande'yi bulmak için günlerce didindikten sonra karşılaşılan ise kötü bir sürpriz olacaktır. Öykünün kurgusu, ilerleyişi diğer öykülere göre biraz daha hızlı, rastlantılar, İstanbul'a ilk kez gelen birinin bu denli hızlı uyum sağlaması bir nebze aklı karıştırıyor. Fikret'in İstanbul'da yanına geldiği Osman Amca ise tam olarak işlenememiş bir karakter olarak kalıyor. Ne öyküye kattıkları, ne işiyle ilgili ayrıntılar, ne de Fikret'in babasıyla olan anıları tam olarak kurguda etkili olmuş. Havada kalmış, etkisiz bir eleman gibi. Bunlara rağmen halka halka yayılan öyküyü son sayfada ustalıkla toparlamayı başarıyor Şaşmaz.

İleride öykülerini sabırsızlıkla bekleyeceğimiz bir yazar var bu ilk kitapta. İlk öyküde gözaltına alınma süreciyle ilgili anlatılanlar, son öyküde Fikret'in rastladığı ve dövülmelerini izlediği cumartesi anneleri Mehmet Can Şaşmaz'ın gelecek günlerde daha politik öyküler yazabileceğine dair ipuçları da taşıyor. Genç yaşında bunca yalnızlık yaşamış, bunca yolculuk etmiş, görüp bildiği yaşamları açık, temiz bir dille, hiçbir gize dayanmadan, bu denli samimi anlatan bir yazardan okur daha ne bekler ki? □

BANU YILDIRAN GENÇ

Mehmet Can Şaşmaz
Çeşitli Yalnızlık Söylentileri
Pan Yayıncılık, 2008, 136 s.

Mosmor bir belleksizlik

ŞANLIURFALI hâkim Bekir Sıtkı Sezer'in temelde Urfa'yı, Urfa'nın eski günlerini anlattığı *Yolun Sonu Fırat* ve *Portakal Çiçekleri* adlı romanlarından sonra, üç dört öyküyü bir tek öykü içerisinde mayaladığı üçüncü kitabı *Mor Menekşe Sokağı* 47 Numara Yayınları arasından çıktı.

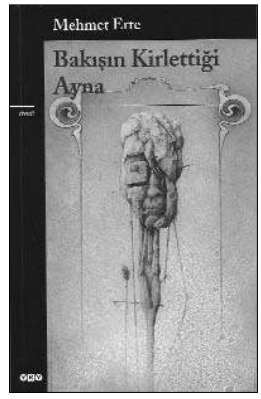
Mor Menekşe Sokağı'nda, 12 Eylül 1980 darbesini ağır bir travmayla yaşayan ve gördüğü işkenceler yüzünden belleğini yitiren İsrafil Acar'ın, tahliyesinden sonra kendi hikâyesini aramasını anlatıyor Bekir Sıtkı Sezer. İsrafil'in, mahpustan arkadaşı Hasan'ın "bu adres sana geçmişini getirecek," diyerek eline tutuşturduğu beyaz kâğıtla İstanbul'a gelişi ve Mor Menekşe Sokağı'nı araması kitabın başat hikâyesi, ama kitabın alt başlığı olan "öykü öykü içinde" ibaresiyle de sadece İsrafil'in yolculuğuna tanıklık etmeyeceğimizi anlıyoruz. İsrafil, Mor Menekşe Sokağı'nı ararken otobüste, takside, parkta vb. karşılaştığı, adres sorduğu insanların hikâyeleriyle dolduruyor kafasındaki boşlukları; arkadaşı Hasan'ın, "İnsanların arasına karış, konuş onlarla. Göreceksin ki herkesin bir öyküsü vardır, her insanın ayrı bir dünyası. Böyle böyle kendi öykünü de anımsarsın belki..." öğüdünü kendine kılavuz belleyerek.

Bekir Sıtkı Sezer bir yandan iletişimin tümüyle kaybolmadığı bir dünya tasvir ediyor dört öyküde; İsrafil'i, hikâyesini belirginleştiren hikâyelerin sahipleriyle candan, saf ve koyu bir muhabbete sokarak. Bir yandan da İsrafil'in hafızası(zlığı)nda taşıdığı izleriyle 12 Eylül'ü ve darbeden bu yana süregelen yozlaşma ve bu yozlaşmanın gündelik yaşamdaki belirtilerini dokuyor satır aralarında.

İlk öyküden itibaren italikle verilen geçmişe dönüşlerle adım adım belleğine kavuşan İsrafil'in hikâyesinin son öykü "Kelebek"te nihayete ulaşmasını beklerken, biraz da olsa hayal kırıklığına uğruyor, taşları tam da yerine oturtamıyoruz. Yalnızca sondaki patlamanın, kitapta milli ve manevi değerlerine düşkün homofobik gençler şeklinde vücut bulan yozlaşmanın bir nevi köküne kibrit suyu olması, içimize su serpiyor biraz da olsa. □

TUĞBA ERİŞ

Bekir Sıtkı Sezer
Mor Menekşe Sokağı
47 Numara, Nisan 2008, 71 s.

Kim kirlenen, kirleten kim?

ŞİİRLERİYLE tanınan Mehmet Erte ilk kitabına *Bakışın Kirlettiği Ayna* adını seçmiş. Bir ad nasıl şiirsel olur, şiirsel ne demektir, şiir düzyazının içinde ne kadar var olabilir, olmalı mıdır ya da hangi yüzüyle olmalıdır gibi soruların cevapları bu yazının konusu değil, ama tümü de bir şekilde bu kitapla ilişkilendirilebilecek sorular.

Dört bölüm ve on beş öyküden oluşuyor kitap. Her bölümde ikili ilişkilerin kaygan zemininde dengesini yitiren faniler şu ya da bu şekilde beliriyor. On beş öyküden oluşsa da kitap, okuyucu birkaç güçlü izle-

Mehmet Erte *iyi* bir şiir kitabından sonra *iyi* bir öykü kitabı yayımladı.

NotosÖykü: İlk kitabınız şiir kitabıydı, ikincisi kitabınız ise öykü. Şu sıralarda hangisi öncelikli? Niçin?
Mehmet Erte: Şiir ve öyküyü birlikte yazdım hep. Bu iki türün bana dair farklı kimlik alanlarını yüklendiğini, *Suyu Bulandıran Şey* ve *Bakışın Kirlettiği Ayna*'nın sadece tür değil karakter açısından da farklı iki kitap olduğunu düşünüyorum. Şiir kitabımın önce yayımlanması öyküye daha sonra başladığım ya da şimdilerde öyküye öncelik verdiğim anlamına gelmiyor, fakat ben öykülerimi tekrar tekrar biçimlendirirken, bir kitapta bütünlerken Kundera'nın Flaubert'den söz ederken vurguladığı anlamda lirik kozamı delmeye uğraştım; bu da öykü kitabımın oluşmasını daha geniş bir zamana yaydı.

ğin varlığını duyumsuyor: Kendine güvensizlik, aldatma-aldatılma, tanıma-tanıyamama-tanıyor sanma, yanılma ve yanıltma... İkili ilişkilerin sağlam olmayan dünyasının temel taşları. Erte'nin dili ve anlatımı oldukça doğrudan gibi görünse de metaforlardan nasibini alıyor. Gerçekle ilişkisini ironik bir sertlikle kuruyor. İlk bölümdeki "Delik", "Sinek" , "Gazoz Kapağı" ve özellikle "Af" adlı öyküler bu bağlamda dikkati hak ediyor.

Kitabın ilk öyküsü "Hap" ve onu takip eden "Bana Ne Ben" yazarın genel anlatımı ve diliyle örtüşse de, öbür öykülerden daha farklı bir yerde duruyor. Yazarın okuyucuyla oynamayı sevdiği oyunlar burada daha belirgin. Bu oyunlar okuyucuyu zorlasa da metinden uzaklaştırmıyor, aksine metinleri çekici kılıyor. İlk bölümdeki bütünlük açısından öbür öykülerden daha ayrıksı duran "Hain ve Düşman"a başka bir kusur bulunabileceğini sanmıyorum.

Dünyayla, öykü kişileriyle, kendisiyle kurduğu –kitabın arka sayfa tanıtımında da yer alan– kavgalı ilişki aslında okuyucuyla bir bağ yaratıyor. İlk bölümde daha belirgin olan bu ilişki, ikinci bölüm "Bir Kölenin Eğitim Sorunları"nda yön değiştiriyor. Kurguların farklılığı bu bölümdeki birbiriyle ilişkili üç öykünün önemli özelliklerinden. Bir senaryo yazma fikrini tartışan üç kişi zamanla evlilik, seks, aldatma gibi konulara sapıyor. Küçük ve hoyrat dikkatsizliklerle mahvolabilecek, oldukça zor bir tarzın başarıyla üstesinden gelmiş bu bölümde yazar.

Üçüncü ve dördüncü bölümler birer öyküden oluşuyor. Üçüncü bölüm kitaba da adını veren "Bakışın Kirlettiği Ayna" büyüme-kirlenme-kirletme üçgeninde aynalardan yardım alarak anlatıyor öyküsünü. "Çırılçıplaktım başlangıçta. Beni giydiren zamanla kavgalıyım," diyen öykü kişisi bakışlarla kirlenen aynaların karşısında, yavaşlayan ve sonra birden hızlanan zamanın içinde, eşyanın ve davranışların korkusuyla anlatıyor.

Son bölüm ve öykü "Vazgeçilmiş Renk", kadere boyun eğip eğmeme sorununu yine aldatma-aldatılma arasında gerilen ip üstünde anlatıyor. Hep kendinden büyük kadınlarla ilişkiye giren ve hep aldatılan bir adam zamanla neyi, nasıl sorgular? Yoksa sorgulamadan kabul mü eder? Öykü kişisinin ifadesiyle: "Amor fati. Kaderimizi sevmeli miyiz? Sevebilir miyiz? Sevemezsek eğer ne olur?.." Bu soruların yanıtı belki de öykünün adında gizlidir.

Bir ilk kitap için fazlasıyla tatmin edici, şiirden öte şiirin özünden beslendiği belli bir dilin ve çevikliğin öyküleri bunlar. Rollerin değişkenliğinde, kirlenen ve kirleten arasındaki söylenmemiş sözlerin gizini çözüyor. □

YALÇIN TOSUN

Mehmet Erte
Bakışın Kirlettiği Ayna
YKY, Mayıs 2008, 126 s.

Karanlık öyküler

HANİ, kolu kopsa sakin kalabilen insanlar vardır. En yakınının ölü-

münü sessizce kabullenen, şiddetin alasını sıradan bir olay gibi karşılayan... Ya da öyle olduklarını sandığımız, dışardan görünene aldandığımız... İçlerinde fırtınalar kopsa, olayları akıl süzgecinden geçirmeyi bildiklerinden ya da hayata ancak bu türden bir katlanma refleksi geliştirdiklerindendir muhtemelen o duruşları. Merih Günay'ın öyküleri bana böyle insanları hatırlatıyor, tuhaf bir soğukkanlılık aşılıyor okuyana. Günay, okuru karşısına alıp, hatta yolda yürürken koluna girip şöyle fısıldıyor: "Ey okur! Sakin ol, hayat uğrunda heyecanlanmaya değmeyecek kadar kötü."

Merih Günay'ın *Hiç* adlı kitabındaki öyküler kitabın adından da anlaşılacağı gibi, sözcüklerin yetersiz kaldığı anlara işaret ediyor. Hiç sözcüğü günlük kayatta o kadar çok anlamı birden karşılar ki, çoğu kez zihnimizdeki tüm ağırlığı onun üstüne yükleriz, "hiç" der geçeriz. Hiç olmak varoluşun en yüksek mertebesi aynı zamanda. Hiç olmayı, hiçe ulaşmayı göze almak ruhu bir dizi terbiyeye yatırmayı gerektiriyor ki, mevzu epeyce uzun. Yazarın "hiç"iyse, bildik hamleleri yapmasına rağmen her seferinde hayata mağlup oluşumuzun, kanıksanmış şiddetin, saflığın, sevgi, dürüstlük ve vicdanla birlikte, mülkiyeti, tecavüzü, öldürmeyi de bulan insan aklının altını oyuyor.

"Hiç olmayı, hiçe ulaşmayı göze almak..."

Günay, açılış öyküsü "Leon"da, kurnazlıkla saflığı hiç taraf tutmadan, iki farklı insan olma biçimi gibi değil de, zaman zaman herkesin her ikisinden de olduğu, olabileceği bir durum gibi anlatıyor. "Güvercinler" adlı öykü çok karanlık ve Günay karanlık öyküleri çok güzel anlatıyor. Bu öykünün "Sevgili Suzi"yle ortak bir noktası da var ki o da hayvanlara uygulanan şiddet. İnsanın tüm o kötülükleri bulan aklı ve zevk için yok etmeye çok yatkın ruhunun hayvanları aciz bırakışını okumak şiddet üzerine düşündürüyor insanı. "Nasıl bu kadar kötü olabiliriz?" diye sorarken aslında bu şiddetin kaynağının sadece kötülük olamayacağını anlıyoruz. Mesela "Kumanda Mahmut" adlı öyküde Mahmut'un başına gelenler... Kader, akıl, sezgi, bilgi... bir tane değil ki yolumuzu çizen, hangisi ağır gelirse o yana eğiliyoruz. Mahmut, akıldan yana talihsizdi, yoksa olacak şey mi onun başına gelen?

Merih Günay'ın son öykü kitabı *Hiç*'te yer alan öykülerin çoğu ödüllü. Edebiyat çevrelerinin verdiği ödüller elbette değerli ama çok klasik bir şey söylemiş olma pahasına yazarın asıl ödülünün okunmak olacağını belirtmek isterim. Günay'ın ödülünü verelim. □

ELİF TÜRKÖLMEZ

Merih Günay
Hiç
Havuz Yayınları, Mart 2008, 97 s.

KYÖD Öykü Ödülü

KYÖD'ün Naci Girginsoy anısına beşincisini düzenlediği KYÖD Öykü Ödülü 1 Ocak 2007 tarihinden sonra yayımlanmış öykü kitaplarına verilecek.
Ödülün Seçici Kurulu Sevgi Özel, Öner Yağcı, Salih Bolat, Fahrettin Demir ve Kadir Yüksel'den oluşuyor.

Yalnızca birinciye 1000 YTL'para ödülü verilecek.
Altı adet kitap son katılma tarihi 5 Eylül 2008.

İletişim:
Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği
Ayşe Özgür, Merkez Bankası Yanı, Metropol İşhanı, Kat:4
İzmit Kocaeli

İnan Çetin

Vesile Dilek: "George Wilson" pek çok bakımdan başarılı bir öykü: Dili, anlatım biçimi vb. Ancak öyküyü açımlamada yetersiz kalmışsınız. Seçtiğiniz konu ne kadar ilgi çekiciyse, bir yolunu bulup konuyu açımlamada da aynı başarıyı yakalamalıydınız. Biraz daha derinlik ve öykünün yapısına uygun düşeceğini sandığım, biraz daha heyecan aradım öykünüzde. Umarım bu tür öyküler yazmaya devam edersiniz.

İlyas Barut: "Kayıp Kadınlar"da iki zaman dilimini, iki benzer sesle anlatmayı başarıyla kotarmışsınız. Birbirinin devamı iki aynı yazgıyı ele alıp hedeflediğiniz sonuca varışınızda da pek sorun yok gibi. Ne var ki, bu "büyük" hikaâyenin anlatıldığı ya da yaşandığı mekânın betimlemesinin de iyi yapılması ve güçlü bir atmosferin yaratılması gerekirdi.

"Bulaşık Makinesi"ndeyse bir oya gibi işlemişsiniz olayı, çok güzel. Şu var ki, zaman zaman tümceleri zora koşmuş, bozmamışsanız da etkisini zayıflatmışsınız. Size önerim, bu iki öykünüzün üstünde biraz daha çalışın. Tümceler üstünde uzun uzun düşünün ve eksiklerinizi bulmaya çalışın. Böylesi bir çalışmanın, ilerde yazacağınız öykülerinize de yararı dokunur.

Ekrem Sevgi: Öykünüzü keyifle okudum. Öncelikle temiz, yalın, duru diliniz dikkat çekiyor. Bu sevindiriciydi benim için. Anlatımınızı daha zenginleştirebilir ve öyküleme teknikleri üstünde daha fazla kafa yorarsanız, "İnce Bir Sızıdır Ağlamak"tan daha başarılı, iyi öyküler yazabilirsiniz. Söylediklerimi eleştiri olarak değil, öneri olarak dikkate alacağınızı umuyorum.

Ruhşen Doğan Nar: "Arayış"taki bildik, genel söylemler, öykünüzü zayıflatmış. Oysa güzel bir öykü olabilirdi. Örneğin, "bodhi" her neyse, onun üstünden öyküyü açımlayabilir, anlatıcının topluma yönelik eleştirisini bu çerçeveye yedirebilirdiniz. Hem anlatıcının söylemi etkisizleşmiş olmazdı hem de temel amacınızı çeşitlendirebilirdiniz.

"Günlük Tutmalıyım"da yerli yerine oturmayan bir kurgu, zayıf bir anlatım var. Gerçeklikle oyun arasında bir denge sağlanamamış. Bundan ötürü dağınık ve temelsiz bir havası var. Acele etmemenizi –acele etmişsiniz gibi– öneririm.

Onur Bayrakçeken: "İyi, Kötü ve Karar" güzel düşünülmüş bir öykü. Sinematografik anlatım olarak başarılı da. Ama edebiyat anlatımı aşar, dilin doğasıyla kendi gerçekliğini, atmosferini, anlatım biçimini yaratır. Öykünüzü bir de bu eleştiriler ışığında değerlendirin, yeniden yazmayı deneyin. Göreceksiniz, seçtiğiniz konu size pek çok fırsat sunacaktır. Örneğin, öykünün atmosferi üstünde çalışabilirsiniz. Dilini biraz daha zenginleştirebilirsiniz. Diliniz temiz, düzgün ama biraz kuru kalıyor.

Tan Doğan: "Ürperti"yi biraz daha geliştirebilirdiniz. Öyküye giriş yapmış, öyle bırakmışsınız. Anlatıcıyı çağrışımlar yoluyla ürperten aşk duygusu da, anlatıcının kendisi de çok belirgin değil öyküde. Şiirsel bir diliniz var, ama bu yeterli değil. Daha çok çalışmanız ve yazacağınız öyküleri, duyguların dökümü olmaktan kurtarmalısınız. Anlattığınız onca şeyin neyi ifade ettiğini, nasıl ifade ettiğini iyi düşünün. Bu coşkulu dilinizi ve akıcı anlatımınızı öteki öykülerinizi yazarken harcamayın derim.

Nihat Kınıkoğlu: Öykünüzün eksiklerini söylemeden şunu belirtmeliyim ki, yerli yerinde kullandığınız tümceleriniz, anlattığınız olayı süslemeden etkili kılma çabanız çok güzel. Eksiklerinize gelince: tarihsel bir olaydan yola çıkarak yazdığınız "Kimin İçin Ağladığını Bilmiyordu", uzun bir öykü olmanın bütün gereklerini içinde barındırıyor. Böyle olunca da öykü, bitmemiş duygusu uyandırıyor. Bana göre, öykü anlatıcısının önemli bir rol üstlenmesi gerekirdi. Öykünün anlatıldığı zamanla öykünün yaşandığı zaman arasında bir ilişki kursaydınız, öykünüz hem daha etkileyici olurdu, hem de savaşın yarattığı yıkımı daha etkileyici kılardınız. Bir öykünün nasıl kurulacağını bildiğiniz görülüyor, ama edebiyatın geçirdiği değişimleri de göz önünde tutmalısınız.

Zerrin Soysal: Oldukça temiz, sorunsuz bir dille yazılmış "Pencere Kraliçesi". Ne var ki, anlatılan onca şeyin sonundaki buluşunuzun pek parlak olmadığını söylemeliyim. Elbette bu benim kanım, bunu bir eleştiri olarak da almayabilirsiniz. Ama bu denli temiz, akıcı bir anlatım biçimine daha iyi buluşlar yaraşır. Belki, anlatıcının "dibe vurma" hali sizi başka yerlere götürebilirdi ya da öykünüzün sorunsalı her neyse onu biraz daha açabilir ve finaldeki şaşırtıcılığı temel amaç edinmiş görüntüsünden kurtarabilirdiniz "Pencere Kraliçesi"ni. Umarım yazmaya devam edersiniz; daha iyilerini yazabileceğinizi gösteriyor bu öykü.

Canan Baba: Konusu ve dili bakı-

mından "Komşum Kiraz" başarılı bir öykü. Anlatıcının bir gözlemci oluşunu, olayları tümüyle dışardan izlemesini ve merakını abartıya kaçmadan vermişsiniz. Öykünüzü okurken tam her şey yolunda ve ölçülü gidiyor diye düşünürken öykünün sonuna vardım. Öyküde başat olan kıskançlık, dışlanmışlık, Kiraz'ın trajedisi vb. havada kaldı. Öykünüzden aklımda kalan bir bebek ağlaması ve sütten bedeniyle Kiraz adı oldu, ne yazık ki. Oysa sözünü ettiğim kıskançlığı, dışlanmışlığı, Kiraz'ın sezdirilen trajedisini aynı ölçülü biçimde anlatsaydınız, iyi bir öykü olabilirdi.

Cem Kaçar: "Tükürmeyi Özgürlük Sanıyordu"da neyi anlatmak istediğinizi doğrusu anlayamadım. Veysel'i dedesine benzeten anlatıcının bu denli ketum olması da başlı başına bir sorun. Oysa öykünüzde, belli belirsiz olsa da, yalnızca izlerini gördüğümüz (anlatıcının ifadesiyle: "Kılıçtan keskin sözlerim vardı, söyleyemedim.") kimi güçlü veriler var: umarsızlık, yaşanan değişimin yarattığı yeni davranış biçimleri, geçmişin izleri, göçmenlik vb. Bunlar üstünden öyküyü açımlayabilirdiniz. Eksikleriniz çok, ama çok okuyarak kısa sürede bunların üstesinden gelebilirsiniz.

Ömür İsfendiyaroğlu: "Buluşma"yı, neyi anlatmak istediğinizi çok iyi özetlemenize karşın, kesip atmanıza bir anlam veremedim.

"Ay ile Lin"de ise yaratıcılığınızı gösteriyorsunuz, ama konusu itibariyle "Ay ile Lin"in gereksindiği duygu ve düşünceleri yeterince işlememişsiniz. Anlatının okuru aşama aşama sürüklemesi, bir sonraki aşamada nelerin yaşanacağını merak ettirmesi övgüye değer. Ancak biraz daha üstünde çalışmalısınız. Bu öykünüzdeki her tümce düz anlamının ötesine işaret etmeli bence. Sizi yönlendirmek gibi bir düşüncem yok ama, "Öyle basit sıradan basit bir gülümseme değil," gibi tümceler öykünüze bir şey katmaz.

Üçüncü öykünüz "Mutluluk Oyunu"nda, "Buluşma"da düştüğünüz yanlışa düşmüşsünüz. Bir durumun özeti "Mutluluk Oyunu". Öykü olamamış; üstünde çalışmalısınız.

Ali Arslan: Günlük, temiz bir dille anlatmışsınız "Hayat Kadını"nı, ama ne yazık ki öykü olmamış. Kuşkusuz ki, seçtiğiniz konu anlatım biçiminizi etkilemiştir; yine de bir arkadaşınıza herhangi bir anınızı anlatırcasına yazmanız edebi bir değer taşımaz. Kendinize yakın bulduğunuz öykücüleri daha çok okumalısınız.

Ali Ülgen: Kısa kısa öyküler yazmak, hele bir tümceye indirgenmiş öyküler yazmak güçtür. Doğrusu yazdıklarınızı beğendim, ama öykü olup olmadıkları konusunda bir düşünce belirtmem güç.

Mehmet Uçan: "Hayat Bir (T)akıntı" merakla okunan bir öykü. Konuyu anlatma biçiminiz, buluşunuz güzel. Dilinizde de sorun yok. Ancak kurgusunun zayıflığı gözden kaçmıyor. Bazen savrulup gidiyor anlatıcı, bu savrulmanın öykü içinde neye hizmet ettiği pek anlaşılmıyor. Bu da doğal olarak öyküyü zayıflatıyor, etkisini kesintiye uğratıyor. Ayrıca gerçeküstü bir durumu, olayı anlatırken öykünün yapısının kaldırabileceği kadarını kullanın, bunu başaramazsanız tersi bir sonuca, yapaylığa düşebilirsiniz.

"Ben Bir Düştüm" düşüncelerin, yakınmaların birbirini yinelemesiyle dolu. Daha ekonomik olmalısınız, tümcelerinizi üstünde düşünerek, tartarak, öyküye nasıl, ne gibi katkı sağlayacağını hesaplayarak kurmalısınız. Bu öykünüzü fazlalıklardan arındırarak ve yazınsal dil kurmaya daha fazla önem vererek yeniden yazın bence.

Işıl Ertören David: "Basılmamış Romanların Yazarı" ve "Yabancı Diyarların Yazarı" adlı öyküleriniz, *NotosÖykü*'nün bu sayısında değerlendirdiğim öyküler içinde en iyileriydi. Dile gösterdiğiniz özen, anlattığınız olaylara, durumlara hakim olmanız gibi pek çok olumlu özelliğiniz hemen göze çarpıyor. "Basılmamış Romanların Yazarı"nın tek eksiği yazma sorununun yeterince etkili biçimde anlatılamamış olması; çok bilindik düşüncelerle yetinmişsiniz. Kurgusundaki özgünlüğü, içeriğinde de görmek isterdim. "Yabancı Diyarların Yazarı" için de aynı düşüncedeyim.

Abdullah Mollaoğlu: Öyküde yarattığınız atmosferi, rahat anlatımınızı ve buluşlarınızı övgüye değer bulduğumu söylemeliyim ilkin. "İntihal Büro Amirliği" genel olarak başarılı bir öykü. Diliniz temiz, düzgün. Ancak bana göre, öykünün örgüsünde bir eksiklik var. Sanki atlayarak bir yere varmak istemiş gibisiniz. Bu da okurda bir tatmin eksikliği, olaydan kopma olasılığını arttırmış.

Melis Sarılar: "Gölge (Geçmişini Öldüren Adam)" bir hesaplaşmayı konu edinmesine karşın, bunu hakkıyla yaptığını söyleyemem. Çocukluğuyla, zamanla hesaplaşmaya çalışan anlatıcı kısaca, bir sürü şey yaşandı diyor bize. Ama neyin yaşandığını, nasıl yaşandığını anlatmıyor. Kuşkusuz ki, bunu bir sayfada da anlatabilirdi, öykünün kısalığından ya da uzun olması gerektiğinden söz etmiyorum; sözünü ettiğim şu: Gönderilen bazı öykülerde gördüğüm, bir olayı ya da durumu basitçe özetlemek. Sizin metniniz de böyle ne yazık ki.

Demet Çaltepe: Resimle iyi bir ilişki kuramamış olsanız da etkileyici bir öykü "Uyanış". Ne var ki, sizin öykünüz de bir düşünceyi ve ona bağlı duyguları özetlemekten öteye

gidememiş. Kullandığınız teknik, sevdiğiniz öykü biçimleri ne olursa olsun şunu unutmayın ki, bir olayı, durumu vb. öyküleştirmek için yazıyorsunuz.

Doğaç Yavuz: Resmi iyi okuyamadığınız açıkça görülüyor, ama deneme türüne yakınlığıyla dikkat çeken, okurken keyif veren bir öykü yazmışsınız. Öykünün giriş paragrafı ve sonraki birkaç paragrafı, okuru asıl olaya hazırlama amacını taşıyor. Ben, sonraki bölümlerde asıl olayı anlatacağınızı bekledim, ama boşuna. "Önsöz" giriş paragraflarında olduğu gibi, öykü boyunca da yalnızca düşünsel boyutla sınırlı kalıyor. Gerçi son iki bölümde asıl öyküye girmek gibi bir çabanız var ama yeterli değil. Anlatma biçiminizi, dilinizi sevdim. İyi yoldasınız; biraz daha çaba harcamanız, daha iyi öyküler yazmanıza yetecektir.

Arif Akkuş: İyi düşünülmüş, kurgusuyla parıltı taşıyan "Doğmamış Çocuk"ta biraz acele etmişsiniz. Neyi amaçladığınız öykünün rüya bölümünde açıkça belli, ama yeterince işlenmemiş. Belki anlatıcının yalnızca "böyle bir rüya gördüm" diye özetlenebilecek sözlerini biraz daha açabilirdiniz. Bu biçimiyle öykünüz inandırıcı değil.

Gökben Utkun: "Musa'nın Karabasanı" bir düzyazı şiir biçiminde yazılmış, gizlediği ama ipuçlarıyla pek çok şeyi sezdiren bir öykü. Gerçeklikle gerçekdışılık, umutla umutsuzluğun bir arada yavaş yavaş biçimlenişi de güzel. Sanki bir çemberin içinde çıkmak isteyen ama bunu başaramayan bir anlatıcısı var, ama biçemsel bir kaygıdan değil de anlatıcının yetersizliğinden kaynaklanıyor kanısını uyandırdı bende. Eğer söylediklerimde yanılmadığımı düşünüyorsanız, bu öykünüzü yeniden ele alın, farklı bir gözle okuyup eksiklerinizi saptayın ve yeniden yazın.

Onur Okumuş: Öykünüzün en dikkat çekici yanı arka planındaki düşünsel boyutu. Bunu güçlü bir anlatım, güçlü bir atmosferle buluşturabilseydiniz öykünüz yayımlanabilecek kıvama gelmiş olacaktı. Ama olmamış. Bu tür öykülerinizin kapalılığını güçlü atmosferlerle etkili kılmaya çalışın. Düşünsel boyutu devindirecek yollar arayın.

Erdem Aytaç: "Arayış"ın kurgusu zayıf. Bir anıyı ya da bir temenniyi dile getiriyorsunuz ama bunu yazınsal kılamamışsınız. Arayış temasının size sunabileceği pek çok olanak, çeşitlilik var oysa. Belli ki, biçimsel bir kaygınız da var, ama bu da boşa gitmiş doğrusu. Anlatıcı duygularını dökmek yerine, bu temanın çağrıştırdıklarını metne yedirebilirdi. Söylediklerimi dikkate alacağınızı umuyorum, çünkü anlatımdaki rahatlığınız, dile gösterdiğiniz özen iyi öyküler çıkarabileceğinizin göstergesi.

Onur Güner: Öykünüzü okurken biraz hayıflandım, çünkü çok bildik düşüncelerin, benzetmelerin üstünden hareket ediyor. Oysa güzel bir öykü olabilirdi. Fotoğrafı iyi okuyup farklı bir bakış açısı yakalamışsınız. Çok bilindik düşünceleri, doğru ya da güzel ifade edilmiş de olsa, kendinize özgü ifade biçimiyle öyküye aktarmalısınız. Bu, hem öykülerinizi güçlü yapar, hem de kendinize özgü dili, biçimi, anlayışı daha çabuk yakalayabilirsiniz.

Deniz Matthias: Öykünüzden şunu anladım: Bir çocuk ve otuz dokuz yaşında bir yetişkin denize bakıyor. "Şekiller Ülkesi" adını seçmişsiniz ama bunun öykünüzle ilintisi yok. Konuyu açımlamada güçlük çektiğiniz görülüyor. Bana göre, bu tür eksikliklerinizi gidermenizin tek yolu okumak. Kurmaca yapıtları okurken bunlar üstünde düşünün ve analizler yapın. Size çok yararı olacaktır.

İsmail Ercüment Uz: Öykünüz güzel bir paragrafla açılıyor. Ancak ilerleyen bölümlerde, özellikle iki âşığın banyoda ölü bulunmaları ve sonrası biraz aceleye gelmiş gibi. Başlangıçtaki anlatımı, mekân duygusunu, otelin balkonundan gruba bakan ve kendisini geçmiş günlerin biçimlendirdiğini söyleyen anlatıcıyı güzel güzel anlatırken ansızın olay başka yere savruluyor. Belki öykünün sonunda söylediğiniz, "bir kasabaya kaçış"ın nedenlerini yukarda saydıklarım arasında aramalıydı anlatıcı. Banyoda ölü bulunan âşıklar ve "şofben yine can aldı" pek inandırıcı gelmedi bana. Nedeni, bu sahnelerin öykünün başlangıçtaki atmosferiyle örtüşememiş olmasıdır.

Duygu Karataş: Siz de seçtiğiniz konuyu işlemede güçlük çekmişsiniz. Güzel bir kasaba, herkesin gelip yerleşmek istediği bir yer, temiz hava, güzel deniz gibi açıklamalardan sonra, gidilen yerde anlatıcının –anlaşılan– bir kediyi şefkatle okşayışı ve sonunda toprakla kardeş olmuş anne... ancak bu saydıklarım öyküde de öylesine anlatılmış gibi. Dili işleyin, parlatın, yalnızca bir şeyi anlatmakla yetinmeyin.

Özge Sarıoğlu: Fotoğraftan yola çıkarak yazılmış öyküler içinde en parlak buluşlardan biri sizinki. Ancak "Sevimsiz"in öldüğü oda, pis koku ve baba oğul arasında yaşananlar iyi verilememiş. Öykünüzün konusu, kurgusu, anlatıcının rolü vb. "Sevimsiz"in iyi bir gerilim öyküsü olabileceğini gösteriyor. Olmamış, ama yine de görülen o ki, iyi öyküler yazabilirsiniz. Hiç acele etmeden, emin oluncaya dek çalışın yazdıklarınız üstünde.